This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Catalogued [illegible]

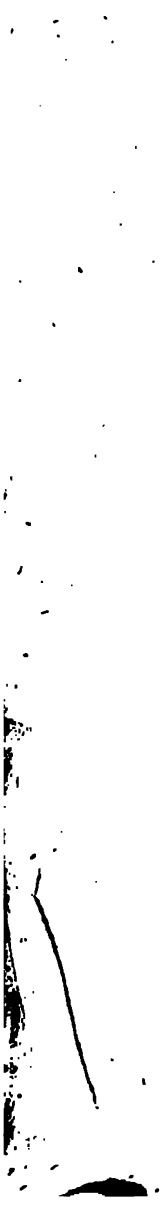

16

NAAUKEURIGE VERSAMELING

DER

GEDENK-WAARDIGSTE

REYSEN

Na

OOST EN WEST-INDIËN,

Mitsgaders andere Geweſten gedaan;

ZEDERT HET JAAR 1558 TOT 1563.

De namen der Reyſigers ſtaan agter de volgende Tijtel uytgedrukt.

16

NAAUKEURIGE VERSAMELING
DER GEDENK-WAARDIGSTE

ZEE EN LAND-REYSEN
NA
OOST EN WEST-INDIËN

Mitsgaders andere Geweſten, ter eerſter Ontdekking en ſoo vervolgens van verſcheyde Volkeren, meerendeels door Vorſten, of Maatſchappyen derwaarts geſonden, gedaan;

ZEDERT HET JAAR 1558 TOT 1563.

Waar van eenige noyt gedrukt, andere nu eerſt uyt haar Oorſpronkelijke Taalen overgeſet, en ſommige merkelijk verbeterd zijn;
Zijnde een waaragtige en bondige Beſchrijving van veele vreemde Koningrijken, Landſchappen en Steeden, der ſelver Benamingen, Gelegentheden, Sterktens, Stroomen, Zee-Havens, Goud- en Silver-Mijnen, Peerl-Viſſeryen, en menigvuldige Wonderen;
Benevens de Oorlogs-daden en Gedenk-waardige Bedrijven der Ontdekkers, in het op-doen deſer Landen voorgevallen; voorts hunne gevaarlijke en ſeldſame Ontmoetingen, merk-waardige Geſchiedeniſſen, grouwſame Verwoeſtingen, voorname Volk-Plantingen en Veſtiging der Koopmanſchappen aldaar.
Alles doorgaans met nodige Land-Kaarten, menigte Konſt-Printen, en bequame Regiſters verrijkt.

In het ligt gegeven
TE LEYDEN,
Door PIETER VANDER AA,
Boekverkoper in de St. Pieters Koor-ſteeg, in PLATO. 1707.
Alwaar deſelve te bekomen zijn.

Met Oktroyen van de Heeren Staten van Holland, 's Lands van Utregt, en Staten Generaal.

203. g. 28.

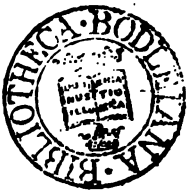
BIBLIOTHECA·BODLEIANA·

De VOYAGIEN in dit Deel begrepen, zijn de volgende.

Anno

1558 Reys van *Anthony Jenkinſon*, op ordre van de *Engelſe*, *Moſcoviſe* Maatſchappy, om een weg door *Tartarie* naar *Catay* te ontdekken, in het Jaar 1558. Aanwijſende ſijn koers van *Aſtracan* door de *Caſpiſche* Zee, verval aan de Noord-kuſt tegen over *Manguſtave*, en ſijne gevaarlijke ontmoeting van daar over Land tot *Bogbar* toe. Als mede een Beſchrijving van den Aard en Zeden der *Tarters*, de *Caſpiſche* Zee, Steden en Rivieren in deſen Togt doorreyſt. Door den Reyſiger ſelfs beſchreven.

1562 Verſcheyde Scheeps-Togten na *Florida*, door *Pontius*, *Ribald*, *Laudonniere*, *Gourgues* en andere: gedaan in het Jaar 1562 en vervolgens. Waar in veele zeldſame ontmoetinge zijn voorgevallen, van ſware Nederlagen, Wreedheden, Hongers-nooden, Wraak-oeffeningen, onderlinge Verdeeldheden, Muyteryen en wonderbaarlijke Ontkoomingen, van eenige gevlugte *Franſſen*, uyt de handen der *Spanjaards*. Als mede een nette en naauw-keurige Aanteekening, van de gelegentheyd van dit Landſchap, de Gods-dienſt, Zeden, Gewoontens, Levens-manier, Oorlogen, Dieren, Vogelen, Vrugten, Veld-gewaſſen en andere byſonderheden.

1563 *Ceſar Frederiks* agtien-jarige Reys, na en door *Indiën*, anno 1563 en vervolgens. Seer naauwkeurig door hem ſelfs beſchreven.

REYS
van
ANTHONY JENKINSON,
Op Ordre van de *Engelſe*, *Moſcoviſe* Maat-ſchappy, om een weg door
TARTARIE naar CATAY

Te Ontdekken, in het Jaar 1558.

Aanwijſende ſijn koers van *Aſtracan* door de *Caſpiſche Zee*, verval aan de Noord-kuſt tegen over *Manguſlave*, en ſijne gevaarlijke ontmoeting van daar over Land tot *Boghar* toe.

Als mede een Beſchrijving van den Aard en Zeden der Tarters, *de* Caſpiſche Zee, *Steeden en Rivieren in deſen Togt doorreyſt.*

Door den Reyſiger ſelfs beſchreven;

Eertijds in het *Frans* Overgeſet door den Heer THEVENOT, Biliothecaris van den Koning, en met ſijne geleerde aanteekeningen vercierd.

Nu aldereerſt in het Nederduyts *vertaalt, en met noodig* Regiſter *verrijkt.*

TE LEYDEN,
By PIETER VANDER Aa, Boekverkoper 1707.

Met Privilegie.

(1)

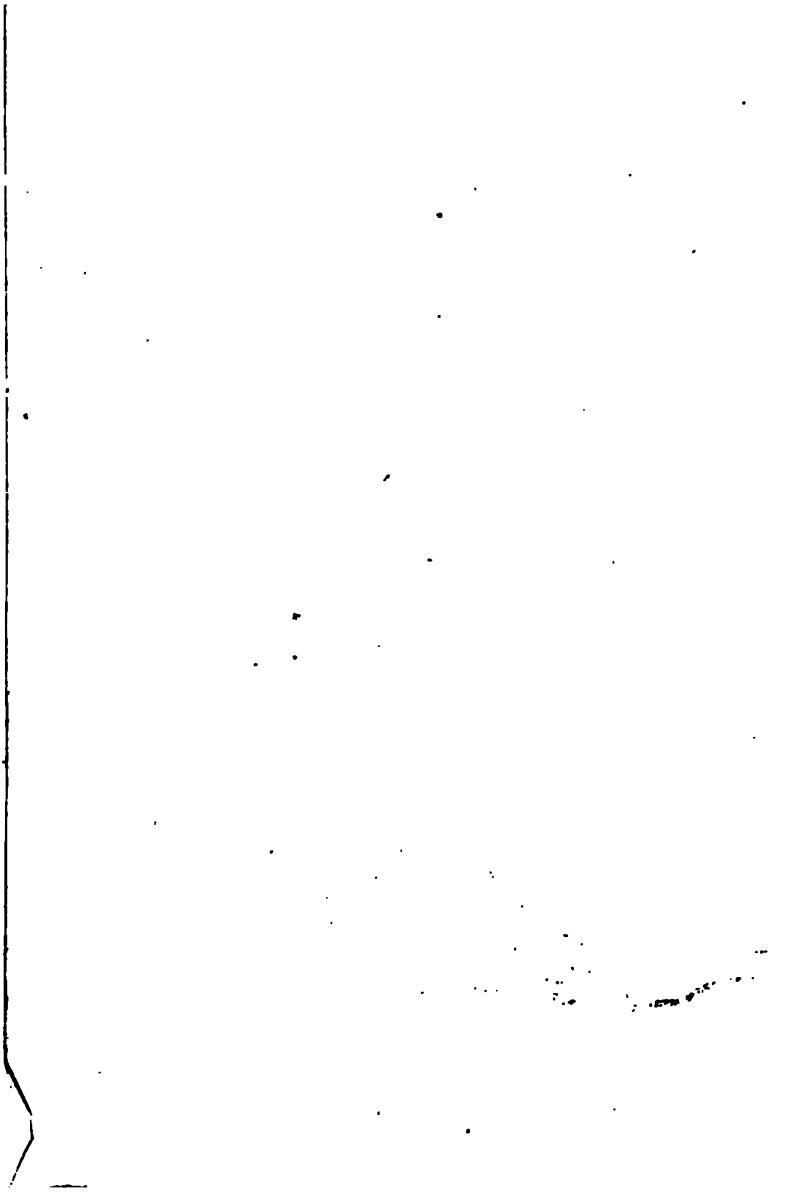

BERICHT,

Over de Reys van ANTHONY JENKINSON in de *Caſpiſche* Zee.

DE *Caſpiſche* Zee, is eene deeſer plaatſen der Wereld, die tot dus verre niet wel bekent zijn geweeſt, en dierhalven wel een nieuwe Beſchrijving waardig; en dit voornamentlijk van haare Noorder-Kuſten, die ſo wel den hedendaagſche, als Oude Schrijveren onbekend zijn gebleven, veroorzakende dit, het verſchil, dat men'er van, wegens d'uytgeſtrektheyd deeſer Zee, bevind; *Herodotus* en *Ariſtoteles*, wiſten ten hunne tijde, datſe geene waarſchijnelijke gemeenſchap met d'andere Zeên had, en egter ten tijde van *Plinius*, gelijk men in ſijne Schriften beſpeurt; ſelfs toen de Keyſer *Juſtinus* regeerde, en nog later, geloofde men, datſe eene Golf of Zee-boeſem, en een gedeelte der Noord-Zee was: d' Oorzaak deſer dwaaling beſtond, om dat ſe ſout is, waar uyt ſy een valſch gevolg trokken; ſulks men wilde, dat ſe met d'andere Zeên, deſe hoedanigheyd hebbende, gemeenſchap had, ſonder agt te ſlaan, dat deſe hoedanigheyd van yets anders ontſtaan kon; en dat'er groote Meyren gevonden worden, wiens waateren ſout zijn: Wat deſe kuſten belangt 't is genoeg bekent, dat ſe ſig van de mond of uytwatering der *Wolga* tot aan *Ferabat* uytſtrekken: Alle de geene, die uyt *Moſcovië* na *Perſië* reyſen, doen t' Scheep een overtogt, over deſelve. *Olearius*, in ſijne *Perſiſche* Reyſe, meld ons naaukeurigljk van deſe kuſt; en komt in de uytgeſtrektheyd, die hy op 120 *Duytſche* mijlen begroot, met *Herodotus* over een; Dog evenwel wil hy alle de Oude en hedendaagſe kaarten verbeteren, onderſtellende, dat de grootſte uytgeſtrektheyd deſer Zee, Noord-Weſtelijk en Zuyd-

Weſtelijk en niet Weſtelijk en Ooſtelijk is, gelijk *Herodotus*, dit, nevens alle de Ouden, en Ooſterſche Wereld-kundigers, geſtelt heeft; verſtaa den Vorſt *Abul-Feda*, en den Wereld-kundige van *Nubië*, *Alderiſi*; en ondertuſſen, grond *Olearius* ſig op geen andere verandering van gewigte, dan hier op, dat men van het Landſchap der *Choraſſen*, ſig langs de Ooſt-Kuſt deſer Zee ſtrekkende, tot in *Circaſſië*, niet dan 6 graaden in lengte, te weeten 90 *Duytſche* mijlen, heeft: 't is nu beſtendig onder den geenen, die de hoedanigheyd der *Longitudines* (Lengtens) verſtaan, dat men nog geen genoegſaame ervaarenis heeft, om te weeten hoe veele graaden in lengte dat'er tuſſen twee Plaatſen, die Ooſt en Weſt van den anderen leggen, zijn; en weynig ſchijn heeft het, dat in de Landen alſo nu beſchaaft, als die geene, Lieden ſouden gevonden worden, die deſe waarneeming met de vereyſchte omſtandigheeden konden doen. Men moet ſig dan volgens mijne gedagten, alleenlijk houden aan 't geene hy ſegt, dat deeſe kuſt ſig van de *Wolga* tot aan *Ferabat* uytſtrekt; en voor 't overige der kuſten der Zee, de Ouden, deſes Lands gelooven; en voornaamentlijk, *Jenkinſon*, eenen der grootſte Zee-bouwers van ſijne eeuw, die deſe Zee van den uyt-vloed der *Wolga* tot aan *Manguſlave* doorkruyſt, en ons d'eenige Beſchrijving, die wy'er van hebben, nagelaaten heeft; Want *Eratoſthenes*, van wien wy de maat der kuſten deſer Zee hebben, was de Noorder-kuſt onbekend: Volgens *Jenkinſon*; gelijk men dit in ſijn Scheeps-Togt ſien ſal, ſoo is de grootſte uytgeſtrektheyd deſer Zee by naa van 't Ooſt ten Weſten, als het de Ouden geſtelt hebben. *Jenkinſon* heeft die op 200 *Duytſche* mijlen begroot; want hy van den mond der *Wolga*, tot aan de Kaap van *Bogbelatan* 74 mijlen rekent: *Olearius* daar en tegen, in ſijne kaart van den *Duytſchen* druk, ſteld niet dan de helfte van deſen afſtand; en aldus, gelijk het den geleerden *M. Voſſius* ſeer wel aangemerkt,

merkt heeft, doorſnijd hy de helft van deſe Zee; dat *Scaliger* mede voor hem gedaan had.

Behalven deſe reden, die oorſaak is, dit vertoog in te laſſen, heeft men 't nog gedaan, wegens dat wy kenniſſe deſer Landen op de Weſt-kuſt dier Zee erlangden, die tot dus verre ons ſeer onbekend zijn geweeſt, en die in 't meerendeel der kaarten met verbeeldingen van gedrogten opgevult zijn, waar mede de Wereld-kundigen tot nu toe hunne onkunde hebben getragt te bedekken. Wegens dat de *Caſpiſche*-Zee na-by aan *China* ſou zijn, dat men voor deſen geloofd heeft. Voor 't overige, het vertoog van *Jenkinſon* komt ſeer wel met dat van *Abulfeda* over een, als de naauwkeurigſte aller Wereld-kundigen, en de eenige, in wien wy de ſtelling der Steden van 't Ooſten vertrouwen moeten, die hy duſdanig beſchrijft:

„Deſe Zee is ſout, alhoewel ſe geen waarſchijnelijke gemeenſchap met den Oceaan heeft, ſy heeft „800 mijlen in lengte, en 600 in breete, na de gedaante van een Ey-rond: Ook hebben'er geene Schrijvers ontbroken, dieſe gelijk eene drie-hoek afmaten; ſy heeft drie verſcheyde naamen, als de „Zee *Cozar*, *Georgië* en *Taberſtan*; het gedeelte „deſer Zee, Weſtelijker geleegen, ſtrekt ſig onder de ſes en ſeſtigſte graad in lengte, en onder d' „een en veertigſte in breete; de Vloed *Elcur*, die *Ptolomeus*, *Cyrus* noemt vloeyt in deſe Zee, 153 mijlen ten Zuyden van *Derbent*; van daar Zuyd-„Weſtelijk, vind men de Stad *Arduil* in 't Landſchap van *Mogan*, Zuydelijker gelegen: Indien men „van hier 230 mijlen langs de Zuyder-kuſt aflegt, „ontmoet men de Landen van *Taberſtan*, en de Landſchappen *Elgel* en *Deilun*, de kuſt ſtrekt verder ten „Ooſten en na de Stad *Abſeron*, onder de negen en ſeventigſte graad 45 minuten lengte, en onder de ſeven en dertigſte 20 minuten in breete ſy; agtervolgt „ſig ten Ooſten te ſtrekken, tot onder de tagtigſte „graad in lengte, en veertigſte in breete; vervolgens ſtrekt ſe ſig Noord-waarts tot op 50 „graaden in breete, en ter ſelver plaatſe heeft

1558 len / en de wind tegen geloopen / ankerden wy op 1 badem water / en bleeven tot den 15 dooz ankker leggen / toen ons een ſtozm upt den Zuyd-Oſten noodſaakte Zee te kieſen: De wind wende ſig ten Noozden / en wy namen onſe koers Zuyd-Oſt / en leyden deſen dag 8 mylen af. Den 17 dozderden wy 30 myſlen / en verlooren het Land uyt ons geſigt. Den 18 maakten wy 20 myſen ſpoed / onſe koers was ten Oſten / en wy bevonden ons tegen over het Land van Baughleata, 74 myſen van den uyt-vloed der Wolga, op de hoogte van 46 graaden 54 minuten / de kuſt liep Oſt ten Zuyden: Op eenen uyt-hoek van deſe kuſt / is een Graf-ſteede van een Tartariſche Pzopheet / die van deſe Land-aard met groote aandagt beſogt wozd.

Bevind ſig tegen over Baughleata.

Den 19 / de wind Weſt / en onſe koers Oſt-Zuyd-Oſt / dozdezden wy 10 myſen / en ſteevenden dooz de mond eener groote Rivier / Jaïc genoemd / welke haar oozſpzong upt het Landſchap van Siberië heeft; deſe Rivier doozwaterd de Landen der Nogaiſche Tarters: Men ſeyde my / dat op een dag-repſens de Rivier opwaarts / een Stad Seraſchik geheeten / gelegen was / en aan Murſa-Smille Pzince der Tarters onderwurpen / die tegenwoozdig met de Moſcoviters in vzeede is; Dat'er geene munt in dit Land gangbaar was / en alſo deſe Volkeren geduuriglijk in Oozlog / of met hunne Vee-wendinge beſig zyn / ſo is 't / dat men'er geenen handel heeft.

En verders voor de Rivier Jaïc, uyt het Landſchap Siberie ſpruytende.

Wat hem van deſen Land-aard berigt werd.

Ons Baartuyg lag toen dooz de Mond der Rivier Jaïc ten anker / midlerwyl dat al ons Volkte Lande was; My aangaande / bevond my niet wel te pas / en was om die reden nevens 5 Tartaren in de Barck gebleven / eenen deſer Azi genoemt / wierd by hen dooz eenen Heylig gehouden / wegens dat hy van de Reyſe van Mecca weder quam. Ondertuſſen nu / quam ons een Baartuyg met 30 mannen gewapend aan boozd / onſen Pelgzom van Mecca vzoeg hen / wat ſy begeerden / en

En verders ontmoet.

1558

en stelde sig in 't doen der gebeden na sijne wijse: sijn by-wesen nu hield dese Roovers te rug; sy seyden Edellieden te zijn / gebannen uyt hun Land / en dat se quamen om te sien of'er geene Moscoviters of andere Ongeloovigen / inde Bark waren; hy beantwoorde hen met seer versekerende Gebaerden / dat 'er geene sodanige in de selve gevonden wierden / bevestigende dit met groote besweeringen: sy vertrokken dan daar op / en de getrouwigheyd van desen Tarter reddede ons / en bewaarde alle onse goederen. Ons Volk quam weder aan boord / en de wind goed vindende / vertrokken wy den 20 Augustus, leyden 16 mijlen af / onse koers Oost-Zuyd-Oost. Den 21 passeerden wy een Bay van 6 mijlen breete / geslooten door een Kaap / die sig seer spits opdeed / wegens twee Eylanden / die se ten Zuyd-Oosten heeft. Wy quamen die te booven; de kust sig Noord-Oost strekkende / maakt een andere Bay of Golf / waar in sig de groote Rivier Jem ontlast / wiens oorsprong in 't Land van Colmack is. Den 22 / 23 en 24 bleven wy voor anker. Den 25 was de wind gunstig / en wy leyden desen dag 20 mijlen af / sagen in 't voor-by vaaren een Eyland / welks Land laag / en rondom met veele Zand-banken omset was. Ten Noorden van dit Eyland / is'er een Golf of Zee-boesem; maar wy weken van daar / om onse koers ten Zuyden te neemen / en leyden 10 mijlen af / genoeg belemmert / om ons uyt dese Zand-banken en Riffen te redden: Wy vorderden vervolgens 20 mijlen / Oost-Zuyd-Oost loopende / en ontdekten het vaste Land / welks kust ons door Bergen geklieft scheen: Wy liepen 20 mijlen langs dese kust / en hoe meer wy aannaderden / hoe meer het Land ons hoog vertoonde. Den 27 voeren wy dwers door een Golf / welks kust ten Zuyden strekt / was hooger dan d' andere: Wy vonden vervolgens een Kaap / waar van de Landen seer hoog waren; en die te boven gekomen / overviel ons een so heevigen storm uyt den Oosten 3 dagen

Hoe de Reyse verder voors geset word.

1558 lang / dat wp ſorgden te ſullen vergaan; vandeſe Kaap / gingen wp een Haven Manguſlave genoemd / ſoeken / een plaats waar wp moeſten aanlanden / en is 12 mijlen van den ingang der Golf gelegen / en dit aan de Zuyd-kuſt; dog het onweer deed ons op de Noord-kuſt verballen / tegen over Manguſlave; het Land is'er laag / de plaats niet ſcher voor de Scheepen / en miſſchien was'er noopt Bark voor ons aan-geland.

Vervalt op de Noordkuſt over Manguſlave.

Wp ſonden ons Volk te lande / om met den Land-Hoogd te handelen / ſo om Leef-togt als Voerlieden te bekomen / die onſe Waaren na Sellizure, 25 dag-repſens van onſe aan-landing ſouden voeren: Onſe afgeſondene quamen met ſchoone beloften weder; en den 3 September ontlaaden wp onſe Bark op hunne verſekeringe. De Pzings ontfing my wel; maar gekomen om wegens de Voer-lieden en den Leef-togt te handelen / viel men ons laſtig; ſulks wp genoodſaakt wierden ſelfs het water te koopen / en te betaalen alles / eens ſo veel dan 't waardig was: men dwong ons te geven wat ſp epſten / en voor yeder Kameel / die niet meer dan 400 ponden dragen kon / gaven wp 3 Ruſſiſche Hyrden / nevens 4 houte ſchotels / en aan den Pzings of Land-Hoogd een negende en een ſevende / te weten / een geſchenk van 9 bpſondere dingen / en een ander van 7 / want ſp ſig van geen munt bedienen.

Waar d'Aanlanding geſchied.

Wat den Schrijver nevens ſijne Reysgenooten aldaar wedervaart.

Den 14 September vertrokken wp met een Caravane van 1000 Kameelen; en na 5 dag-repſens afgelegt te hebben / bevonden wp ons in de ſtaaten van eenen anderen Tartariſchen Pzings; onderwegen vonden wp eenige Ruyters / in dienſt van den Sultan Timer, Hoofd van Manguſlave, ſp bevolen ons van wegen hunnen Pzings te vertoeven / openden onſe pakkadie / en namen ſonder te betaalen / wat ſp dogten hem het aangenaamſte te weſen. Ik nam een beſluyt hem te beſorken; en ſijn beſcherminge verſogt hebbende / nevens een vrije Geley-brief, om ſcher in ſijne ſtaaten te zijn / bewil-

Vertrekken met een Caravane van 1000 Kameelen.

Wat den Schrijver met den Vorſt van Manguslave ontmoet.

ligde

1558

ligde hy 't my / en ontfing my wel: Men onthaalde my door sijn last met spijse en Merryenmelk; want brood had men'er niet: en in betaalinge der Waaren / my door sijn Volk ontvoert / die de waarde van omtrent 15 * Moscovische Roebels hadden / gaf hy eene vrye Geley-brief / nevens een Paard van 7 Roebels waerde; aangemerkt het geld onder hen geen plaats heeft. Ik vond my wel vergenoegt / van hem dese heusheyd genooten te hebben. Want men my verseekerde / dat reeds den last / van my te berooven / gegeeven was / indien ik omtrent hem suynig geweest had.

Desen Vorst onthoud sig altoos in 't Veld / en is van geen Kasteelen nog Steden versien; ik vond hem onder een kleyne ronde behuysing / van rieten gewrogt / uytwendig met ruyge vellen / en inwendig met tapijten bekleed: By hem sag ik de Bisschop deses woesten Lands / onder hem gelijk de Paus te Rome ge-eert; den een en ander vraagden my van ons Land / Wetten en Godsdienst / nevens het voorneemen van mijn Reyse; ik merkte genoeg hunne vergenoeging over het antwoord / dat ik hen deed. Ik begaf my dan weder by het Volk der Caravane, met welk ik 20 dagen / in dese Woestijn sonder eenige Stad / nog gebuurschap te sien / voort reysde: Wy hadden onsen Leef-togt opgedaan; maar toen die ons ontbrak / aten wy eene van mijne Kameelen / het overige der Caravane de volgende dagen hunne vragt insgelijks betaalende. Drie dagen waren wy sonder water te vinden; en dat wy de volgende dagen vonden / moest men uyt seekere seer diepe putten haalen / dat egter nog sout was.

Hoe hy sig gedraagt, aangemerkt.

Verdere voortogt der Caravane.

Den 3 October, bevonden wy ons op den Oever van eene Golf der Caspische Zee / waar de wateren seer goed zijn: Die geene / die hier wegens den Koning van Turcomanië de Tollen hieven

* Yeder Roebel omtrent 100 Hollandsche stuyvers waardig.

1558 ben / namen vier ten honderd van onſe Waaren / nevens een Geſchenk van 7 verſchepdene dingen voor den Koning; wy vertoefden'er niet dan een dag / en vertrokken na ons een wepnig ververſt te hebben: † Men lette / dat de Rivier Oxus ſig eertijds in deſe Golf ontlaſte / maar dat ſe nu dus verre niet komt / en dat ſe in eene andere Rivier valt / Ardok genoemt / die ſijnen loop ten Noorden heeft; dat ſe eene wijte van meer dan 500 mijlen ſig onder d' Aarde verbergt / en weder te voorſchijn gekoomen / in het Meyr van Kitay uptwerpt. Wy vertrokken van deſe Golf den 4 der ſelver Maand / en quamen den 7 by een Kaſteel / Sellizure genoemd. Een Pzing Azuncan geheten / hield'er ſig met 3 ſijner Broeders in op; ik hadde laſt hem te gaan beſoeken / en ik vertoonde hem de bzieven van den Kepſer of Czaar van Moſcovië, nevens een geſchenk van 9 dingen: hy ontfing my wel / en liet my in ſijn by-zijn eeten: Men onthaalde my met een Wild-Paard en Merrijen-Melk: Hy liet my andermaal ontbieden / en deed my verſchepdene bzaagen wegens de Staaten der Moſcoviters, en gaf my verbolgens een Geley-brief.

Yets van de Rivier Oxus en Ardok aangemerkt.

† Wat den Schrijver hier van den Ardok en Oxus ſegt, is ſeer duyſter.

Komſte te Sellizure, wat onthaal aldaar den Schrijver ontfing.

Dit Kaſteel van Sellizure, het verblijf van den Can, is op eenen hoogen Berg gelegen. Het Hups van den Pzing / is upt Aarde gebouwt; het Volk arm / en van geene Waaren verſien. Ten Zupden dit Kaſteel is 't een laag Land / dog ſeer bzugtbaar / waar veel goede bzugten waſſen; en onder anderen eene / Dynie genoemt / ſeer gzoot en vol van ſap; het Volk eet die ten eynde van hunne maaltijd / en verſtrekt hen ten dzank; eene andere hebben ſe / Carbuſe geheten / ter gzoote van eene gzoote Konkommer; ſe is geel en geſuykert / en behalven dit is 'er eene ſoozt van * Gzaan / die ſy Jegur noemen / wiens halm na ſuyker-riet gelijkt / want ſe mede ſo hoog waſt / en het Gzaan dat

Sellizure en deſſelfs Landſtreek

En vrugtbaarheyd gedagt.

*Na deſe beſchryvinge ſal 't mogelijk Mais, of Geers weſen.

dat hy troſſen groept / is de Rijſt gelijk. Al het water / waar van men ſig in dit Land dient / word door graften uyt de Rivier Oxus getrokken / en 't is door deſe reden / dat ſe ſig niet meer in de Caſpiſche Zee ontlaſt; en het Land ſou in gevaar ſtaan van t' eenemaal woeſt te worden / wanneer deſen Land-aard / het veranderen van den loop deſer Rivier / door hunne graften / ſtaakte. 1558

Den 14 vertrokken wy van Sellizure, en wy quamen den 16 aan een Stad / Urgence genoemt / waar wy ſo veel voor de Paarden als voor ons / een Hoofd-Geld betaalen moeſten: Wy vertoefden'er een Maand; de Vorſt des Lands noemde ſig Aly-Sultan Broeder van Azuncan, waar van ik geſproken heb: Deſe quam weder van de Stad Coraſan, dien hy onlangs op de Perſianen bemagtigd had; want ſe geduurig met den Koning van Perſië in Oorlog zijn. Ik hadde laſt hem te beſoeken / en vertoonde hem eenen brief van den Czaar van Moſcovië, en hy verleende my een Geleybrief. Vertrek van Sellizure en komſte t'Urgence.

Urgence, is een vlakte / en meer dan 4 mijlen in den omtrek; De Muuren zijn van Aarde / als mede de Huyſen en qualijk gebouwt. Ik beſchoude'er een groote ſtraat van boven gedekt / die voor de Markt dient; deſe Stad is 4 maal in 7 Jaaren / dat hunne Inlandſche Oorlogen duurden / bemagtigt gewonden. De Koop-lieden zijn'er des wegen ſeer verarmt / en ik kon'er niets dan 4 ſtukken Sergie verkoopen. Seer weynig handel is'er te doen / men vond'er geene andere Koop-lieden / dan deſe / die van Boghar en uyt Perſië quamen. Het Land / tuſſen den Oever der Caſpiſche Zee en deſe Stad / is Turcomanië genoemt. Azuncan heeft'er nevens ſijner Broeders het beſtier van; De Magtigſte voert de naam van Can; Oog deſe Opperhoofdigheyd word niet erkent / dan ter plaatſe / waar hy ſijn verblijf heeft; Want yeder der anderen wil in ſijne ſtaaten het volſtrekt gebied voeren / en denken niet anders dan hunne Ma- Urgence beſchreeven. Turcomanie door Azuncan nevens zijne Gebroeders beſtiert.

1558 Nagebuuren te beledigen; sy zijn uyt verscheydene Vrouwen gebooren / en dus hebben se van elkanderen geene bevatting / als anderen / dat sy hunne Broeders zijn. Yeder deser Sultans heeft 3 of 5 Vrouwen / nevens vele By-wijven en Jongelingen / en voeren een seer ongeregelt leven.

Die onderling Oorlog voeren, en op den Roof der Caravanen, leeven.

Dese Broeders zijn byna geduurig in Oorlog / d'overwonnene onthouden sig met hun Vee in 't Veld / en leven van den roof / dien se op de Caravanen en op de Kooplieden behaalen / als wanneer sy ter plaatse / waar sy weten / dat dese sig van Water versien moeten / de selve overvallen / volhardende in dit Land-stroopend leven / tot dat se wederom gelegentheyd gevonden hebbben / sig in hunne staaten te vestigen. Dit Volk heeft geen vaste verblijf-plaatse / maar vertrekt van d'eene tot d'andere met hunne Kudde van Schaapen / Kameelen / en Paarden. Hunne Schaapen zijn seer vet / wiens staarten somtijds 80 ponden swaar zijn. Zy hebben overvloed van wilde Paarden / die de Tarters dikmaals op de volgende wijse met hunne Valken vangen. Dese Valken zijn geleert op de hoofden deser Beesten aan te vallen; sy slaan dan met hunne vleugels / en belemmeren se dusdanig / dat de Jagers de tijd hebben / om'er sig by te voegen / en se dan 't zy met pijlen of Degens te dooden. In dit gantse Land vind men geen gras / maar sekere struyken / waar mede de Beesten sig geneeren / en seer vet worden.

Wilde Paarden door Valken gevangen, en hoe.

Dese Tarters hebben nog Goud / nog Silver; sy vermangelen hunne Beesten tegens dingen / die hen noodig zijn; hebben geen gebruyk van Brood / maar zijn groote Vlees-Vraaten / en beminnen bysonderlijk het Paarde-vlees; hunne drank is van suyvere Merrijen-melk / waar van sy sig dikmaal so wel als de Nogaische Tarters vol suppen.

Wat wijse van leven deese Tarters voeren aangemerkt.

Van de plaats / waar wy ons ontscheepten / tot aan dese tweede Golf / vonden wy geen ander dan Put-water. Den 26 November vertrokken wy

van

van Urgence; en na 100 mijlen langs de Rivier Oxus afgelegt te hebben / vonden wy een andere Rivier Ardok genoemt / waar wy eenige kleyne tollen betaalden. * d'Ardok is eene groote en seer snelle Rivier / die uyt den Oxus bloept; en na 1000 mijlen ten Noorden geloopen te hebben / verbergt se sig onder d'aarde en 500 mijlen daar na komt se weder te voorschijn / en stort sig in het Meyr van Kitay gelijk gesepd is. Den 7 December quamen wy aan een Kasteel Kait geheten onder den Sultan Saramet behoorende; 't was niet dan de vreese / dien hy voor den Vorst van Urgence hadde / die hem belettede onse Caravane te beroouen; hy genoegde sig alleen ons te verpligten / hem een geschenk te doen / en wy gaven hem eene roode Roe-vagt voor pedet Kameel / en andere geringe geschenken aan sijne Bedienden. 1558

Vertrek van Urgence en komste aan de Rivier Ardok, die beschreeven word.

Des nagts van den 10 deser Maand / toen wy onse wagten uytgestelt hadden / wierden wy 4 Kupters magtig / die ons dus verseekering gaven / dat er veele Rovers in 't Land waren. Wy vonden en sonden hen tot den Sultan van Kaite, die eerlang met 300 Mannen quam / wien sy beleeden dan de Vende eens gebannen Prince te zijn / die 3 dag-reysens van daar met 40 Mannen / om ons te beroouen / sig verschuylde. De Sultan verstrekte ons 80 Mannen nevens eenen Bevel-hebber om ons te gelepden / en voerde onse 4 gevangenen met sig. Dit gelepde verteerde een groot gedeelte van onsen Leef-togt; en den 3 dag 's morgens / sonderden sy sig van de Caravane af / om / so sy sepden / de Woestenye t' ontdekken: Wy sagen hen na 4 uuren in allen spoed weder komen / en sepden ons veele voet-spooren van Paarden gesien te hebben / ons af-epschende wat wy hen geven wilden / om ons uyt het gevaar / waer in wy waren / te redden. Wy konden des niet over een komen /

Worden tegens de Rovers door den Sultan van Kaite gesterkt.

* De duysterheyd so die in de beschrijving deser twee Rivieren gevonden word, is mede in den Engelsen Text.

1558 men / en ſy begaven ſig weder na hunnen Hoyft / die ſekerlijk met de Roovers in een verſtand was / die wy ontmoeten moeſten. Ondertuſſen / eenige Tarters van ons geſelſchap / die voor Heyligen aangeſien wierden / om dat ſy hadden te Mecca geweeſt / deden de Caravane ſtille houden / en begaven ſig aan 't bidden / vervolgens om waar te ſeggen / of wy eene quaade ontmoeting hebben ſouden; De waar-wikkinge geſchiede dusdanig: Men doode een Schaap / nam deſſelfs beenderen / kookte ſe / en deed ſe vervolgens verbranden; mengende toen de Aſſe deſer beenderen met het bloed van het Schaap / en ſy ſchreven'er met plegtigheden eenige merk-tekenen en veele woorden mede: Het oordeel nu was / dat wy ſouden beſtreeden worden / dog dat wy ten eynde onſer Vyanden komen ſouden. Wy aangaande / ik ſloeg geen geloove aan dusdanig een waarſegging; dog des morgens den 15 ontdekten wy van verre veele Ruyters; Wy waren wel 40 in ſtaat om wederſtant te doen / deden onſe gebeden / Tartaren, Perſiaanen, Chriſtenen, peder na onſe wyſe / en wy ſwoeren malkanderen niet te verlaten. Sy waren 37 Ruyters / en hadden ten hoofd deſen gebannen Vzing / riepen ons toe / dat wy ons ſouden overgeven; dog wy begonden te ſchieten; de ſchermutſeling geduurde van 's morgens tot 2 uuren des nagts. Sy waren beter gewapent dan wy / en dienden ſig ſeer behendiglijk van hunne pylen; Dog ik hadde op hen het voordeel van 4 Vuur-roers / waar mede ik eenigen deed ſneuvelen. Eyndelijk handelden wy van een verdrag / en wy legerden ons op eene hoogte / makende van onſe Kameelen en Waaren een verſchanſſing. Sy deden inſgelyks / ſig mede een boog-ſcheut van ons verſterkende; Dog met dit voordeel / dat ſe ons den weg na 't water afgeſneden hadden / waar om wy ſeer benoodigt waren. Ter middernagt / een deſer beſtormers naderende / verſogt met den Boma of Bevel-hebber der Caravane / te ſpreeken; Die antwoorde /

Die vermoed word met hem in een verſtand te zijn.

Waarwikkinge door ſommige Tarters, en hoe.

VVorden door eene Bende Buyters aangetaſt.

Met wie in gevegt geraaken.

Onderhandelinge aangeboden.

woorde / dat ſu hem de Pzins op ſijne Wet be- 1558
loofde / geen ongelijk te doen / hy 2 der ſijnen om
met hem te handelen ſenden ſou: De Pzins deed
dan met alle / die van ſijne Bende met luyder ſtem-
me den eed / ſodanig / dat wy 't hooren konden.
Wy ſonden toen eenen der Caravane, die booz ee-
nen heylig doozging; De Pzins / ſeyde hy tot de-
ſen afgeſondenen / wil / dat gy / die het meeren-
deel Buſſarmans zijt / dat beſnedenen betelient / hem
de Caphres of Ongeloovigen / die onder uw zijn /
nevens hunne Waaren / in handen leeverd; dit doen-
de / ſal hy uw in vzyheyd laaten / of anderſins
als Ongeloovigen handelen.

De Bevel-hebber der Caravane antwoozde / dat
hy geen deſer Caphres, of Ongeloovigen on-
der ſig had; en dat waarmeer hy die had / hy lie-
ver alles verliesen wilde / dan hem in ſijne handen
te leeveren / dat hy booz 't overige wel ſag / waa-
neer het dag ſou zijn / dat hy niets vreesde / en
ondertuſſen / ſonder agt op hunnen eed te ſlaan /
ontvoerden ſe onſen Afgeſant / ſchzeeuwende Ol-
lo, Ollo! dat onder hen een gelzijs van over-
winning is. Wy waren toen ſeer beſozgt / dat
deſe Afgeſondene ons ontdekken mogt; dog dit
geſchiede niet / want hy was ons getrouw; niet Die getroffen word.
ſeggende / hoe veel Mannen wy in het gevegt ver-
looren hadden. Des mozgens / ſchermutſelde men
weder op nieuw; handelde andermaal; de Lieden
van onſe Caravane, laſhartig wozdende ſig dus
dikmaal hun leven in gevaar te ſtellen; troffen wy
dan het verdzag / om aan deſe Roovers / 20 ge-
ſchenken van 9 dingen aan yeder te geven / nevens
eene Kameel om die te voeren / en dus weken ſe
van ons.

Wy agtervolgden onſe weg / en quamen in den Komſte der
nagt aan den Over der Rivier Oxus; deſe was Caravane
ons een groote ververſing / want wy ſedert 3 da- aan de
gen geen water gevonden hadden; wy vertoefden'er Rivier Oxus.
eenen gantſchen dag, / en deeden'er een goede maal-
tijd van de Kameelen en Paarden / die gedood wa-

1558

Omswerving door een VVoestijne.

ren: vervolgens verlieten wy de gemeene weg / die langs de Rivier ging / om d'ontmoetinge der Rovers t'ontgaan / en kruysten door de Woesteny / waar in wy / in 3 dagen tijds / niet dan eene Put vonden / welks water seer sout was / en wierden genoodsaakt van onse Paarden en Kameelen te dooden / om in dese Woesteny te bestaan. De Rovers ontvoerden eenen van ons volk / wat van de Caravane afgeweeken / en men geraakte des eerlang in de Wapenen; alhoewel nu de nagt seer duyster was / egter laadede men alles / en vertrok ter middernagt / trekkende dus voort / tot dat men den Oxus bereykt had / waar wy wat uytrustende / vervolgens ons langs sijnen Oever verstrekten.

En komen andermaal aan den Oxus.

Vervolgens te Boghar in Bachtriane.

Den 23 December, quamen wy aan de Stad Boghar, gelegen in Bachtriane, het laagste Land aller deser gewesten; sy is met eene hooge aarde Wal geslooten / en in 3 wijken gedeelt: De Koning met sijn Hof besit'er 2 van / verstrekkende de derde voor de Kooplieden en vreemdelingen / in welke yeder soort van Waaren in haar bysonder vertrek en afdeelinge te vinden is. De Stad is seer groot / welkers Huysen meerendeel van Aarde gebouwt zijn; Dog de algemeene Gebouwen / als by voorbeeld de Tempels / en hunne Graf-steden zijn seer pragtig / en inwendig verguld; maar boven al / zijn'er de Baden de schoonste der Wereld; De Beschrijvinge hier van soude te lang vallen om hier in te lassen. Eene kleyne Rivier is'er / die midden door de Stad vloeyt / dog het water daar van is seer ongesond / want het veroorsaakt gemeenelijk Wurmen ter langte van een el / in de Beenen der geenen / die'er van nuttigen; dat gemeenlijk den vreemdelingen wedervaart. Dese Wurm set sig tussen de huyd en 't vlees / en is in veele kringen gewonden. De Wond-heelders des Lands zijn seer behendig die uyt te trekken / want indien se in 't uyt-trekken breken / word het gedeelte / waar sig het overige der Wurm bevind / door

VVelke Stad beschreven word.

Als mede hoe door 't water drinken uyt hare Rivier, VVurmen in de Beenen der Vreemdelingen groeyen, en hoe daar van genesen worden.

door het koud-vuur besmet / en versterft; derhalven men se dagelijks allenks eene hand breet uytwind; ondertussen / is den Lijder niet geoorloft Wijn nog andere sterken drank te drinken; men straft swaarlijk den geenen / in wiens huyse die gevonden word / en dese strafheyd gebied die / die het Hoofd van den Godsdienst is / wiens gesag soo groot is / dat hy sig meenigmaal den Vorst tegenstelt / gelijk geschiede den geenen / die ten onsen tijde regeerde: 't selfde had hy aan sijnen Voorsaat gedaan / hem by nagt in sijne Kamer ombrengende; dese Prins was de Christenen seer toegedaan.

1558

VVijn en sterken drank onder desen Landaard straf verboden.

Boghar is eertijds den Persiaan onderwurpen geweest / en maakt tegenwoordig een afgesondert Landschap / of Koningrijk uyt; dese Volkeren zijn geduurig met de Persiaanen in Oorlog / en eene der redenen van desen Oorlog is / dat de Persianen de knevels hunner baarden niet willen afscheren / gelijk de Tartaren doen / die sulks het een grooten misdaad te zijn geloven; noemende de Persianen om dese reden Ongeloovigen / al hoewel sy met hen in alle andere saaken van den Mahometaanschen Godsdienst / gelijkformig zijn.

Om wat reden sy met de Persianen Oorlog voeren.

De Koning van Boghar heeft geen groote inkomsten / dan desen dien hy van de Stad trekt / waar alle de Waaren / als'er verkogt worden / hem het tiende betaalen moeten; behalven dit / wanneer hy geld noodig heeft / neemt hy uyt de Winkels de Waaren door geweld / gelijk hy / om my sijn schuld van 19 stukken Engelsche stoffen te betaalen / deed. Sy hebben'er een Zilvere en Kopere munt / doende de Zilvere omtrent 12 stuyvers; dese van Koper is Pole genoemt / welker 120 / 2 stuyvers uytmaaken; dit Koper-geld is gemeener dan het Zilver / en verandert in waerde na het den Vorst goed dunkt: Ten tijde als ik daar was / rees en daalde het twee-maal in eene Maand. Dese onorde / het regt van 't tiende / dat den Vorst geniet / en de veelvuldige verande-

VVat inkomsten de Koning van Boghar heeft.

VVelke soort van Munt onder desen Landaard in gebruyk is.

1558 ringen / die'er in 't Land voorvallen / daar een en selfde Prins selden langer dan 2 Jaaren regeert / is oorsaak van haar armoede en verwoesting.

Also ik order had / my voor hem / met mijne brieven van den Czaar van Muscovië, op den 26 te vertoonen / ontfing hy my wel / liet my in sijne tegenwoordigheyd eeten / en deed verscheydene vraagen wegens den Staat van Europe, en voornamentlijk / over die der Muscoviten, en begeerde / dat ik voor hem een Vuur-roer loste; hy selfs schoot mede eenige scheuten / en vertrok eyndelijk sonder te betaalen 't geen hy my schuldig was; sig genoegende van'er orde in te stellen / die seer qualijk volvoert wierd: sulks ik genoodsaakt wierd andere waaren en Koopmanschappen in betaling te nemen. Dese is 't / dien ik den lof niet moet schuldig blijven / van te hebben 100 Mannen na de Woesteny gesonden / om de Rovers waar van ik gesproken heb / op te vangen / dat nu uytgevoert wierd / waar van men'er hem 4 levendig toevoerde; hy liet my dese sien / en aan de poorten van sijn Paleys ten spiegel voor anderen ophangen. Daar quamen Jaarlijks te Boghar veele Koop-lieden uyt Indiën, Moscovië, Persië en Balgh: dog bragten'er seer weynig waaren / en bleven'er somtijds 2 Jaaren om deselve te verkopen / sulks dat'er weynig staat op deesen handel te maaken was. d'Indiaanen brengen'er witte Katoene Lijwaaten / waar van de Tarters hunne Tulbanden maaken; hunne kleederen zijn mede van dese stoffe en van Crasko. Sy brengen'er nog Goud / nog Silver / nog edel-gesteente / nog specerijen; hunnen inkoop is van gewerkte sijde / Russische Koe-huyden Slaaven en Paarden: ik bood dese Indiaanen, onder wien'er van de Oevers der Ganges en Golf van Bengale waren / Krippen en Lakenen / aan / dog sy maakten 'er geen werk van. De Persianen brengen'er Crasko, wolle Lakenen / Lijwaaten / sijde Stoffen en Argomak,

VVat onthaal den Schrijver van den Vorst van Boghar aangedaan is.

Handel tē Boghar door veelerley Koop-lieden gedreeven, en wat waaren aldaar verhandels worden.

gomak: ik verſtond / dat ſy ſig dooz middel van Aleppo, van Lakenen verſagen; de Moſcoviters voeren'er Ruſſiſche huyden / Schaape-Vagten / Bzepdels en Lepdſels / nevens houte ſchotels / en bzengen daar weder Wolle ſtoffen / en Crasko, dog weynig vandaan. In bzedens tijde / als den handel met Catay open is / bzengt men hen Muskus / Ciabarber / Satynen / en Damaſten. Het had nu 3 Jaaren / ſepden ſe my geduurd / dat 2 Tartariſche Pzincen / die onder wege van Catay ſig onthouden / elkanderen hadden beoozloogd; de Landen deſer Pzincen wierden Taskent en Caſcar genoemt; die geene van Taskent hadden mede Oozlog met de Caſakken, die Mahometaanen zijn / en ſy beriepen de Koningen deſer Volkeren / die met den Pzins van Caſcar Oozlog voeren; de Koningen zijn Heydenen en Afgoden-dienaars. Deſe 2 Barbariſche Land-aarden zijn ſeer talrijk / hebben geene Steden / en hadden de wegen der Steden van Taskent en Caſcar ſodanig belemmert / dat de Caravanen niet konden naar Catay gaan: Want de weg is anders bzy / en 't is een repſe van 9 Maanden. Ik heb het gevoegelijker geagt / u mondeling te berigten / wat ik van Catay vernoomen heb / dan het hier te ſtellen; hebbende eene ſeer bzeed-voerige onderrigtinge bekomen / durende den gantſchen Winter / dat ik te Boghar bleef. De tijding / die ik ontfing / dat de Koning de nederlaag had / en dat de Stad gevaar liep om belegert te wozden / verpligte my te vertrekken. De Perſiaanen toen in Oozlog / bond ik my genoodſaakt over de Caſpiſche Zee weder te keeren. Ik vertrok van Boghar den 8 Maart, 1559. met een Caravane van 60 Kameelen / en wel ter goeder uure; want 10 dagen daar na / belegerde de Koning van Samarcand, de Stad Boghar met een magtig Heyr / ondertuſſen dat hun de Pzins den Oozlog met eenen anderen van ſyn Maagſchap was gaan voeren. 'T is bupten gemeen als een Pzins 3 gantſche Jaaren geduurende regeert /

1559

Berigt aan den Schrijver wegens de Princen van Taskent en Caſcar gedaan.

En ſijn beſluyt van niet ſchriftelijk een verhaal, wegens Catay te doen.

Vertrekt weder van Boghar om over de Caſpiſche Zee ſijne wederomtogt te doen.

1559 uit dit wegens de Wiſſel-vallige omkeringen der Regeering / die 'er menigvuldig zijn.

Komſte t' Urgence. Den 29 deſer maand quamen wy te Urgence, na een Bende van 400 Roovers ontweken te hebben / die ons verwagtende was / en uyt het ſelve Land waren / als die geene / die ons d'eerſtemaal ontmoetede ; gelijk wy door 4 Verſpieders verſtonden / die ſy uytgeſonden hadden / ik was belaſt met het gelepde van 2 Afgeſanten / die de Vzius van Boghar, en deſe van Balk, aan den Czaar van Moſcovië ſonden. De Koning van Urgence ſond'er inſgelijks 2 andere / met het antwoozd op de brieven / die ik hem van wegen den Czaar had gebzagt. Ik beloofde hen dat ſe wel ſouden ontfangen wozden / over ſulks ſy niet dan met bzeeſe deſe beſending deden / wegens dat de Tarters in lang geene Afgeſanten derwaarts geſonden hadden.

En vervolgens aan de Caſpiſche Zee Waar de Bark ten vertrek weder vervaardigt word. Wy vertrokken den 4 April, van Urgence, en quamen den eerſten May aan den Oever der Caſpiſche Zee / waar wy onſe Bark / ſonder Anker / Touw-werk en Zeylen vonden. Wy hadden Hennip mede gebzagt / en maakten'er een Kabel van ; onſe Kattoenen Lijwaaten dienden ons / om'er Zeylen van te maken. Toen wy dogten uyt een wagen-rad / een Anker toe te ſtellen / quam'er een Moſcoviſche Bazk van Aſtracan aan te landen / van wien wy een Anker kogten. Wy begaven ons dan onder zeyl / de 2 Johnſons en ik / verſozgden alle uytruſting van 't Baartuyg / hebbende by ons deſe 6 Afgeſanten / en 25 Moſcoviters, die lang als Slaaven in Tartarie gedient hadden. Den 13 der ſelver maand hadden wy de wind tegen / en wy ankerden 3 mijlen van de kuſt ; daar verhief ſig toen een hevige ſtozm / die 44 uuren duurde. Het Kabel / dat wy niet wel geſponnen hadden / bzak : wy gingen t' zeyl om de kuſt te vermijden / werwaarts ons den ſtozm dzeef ; wy ontquamen eyndelyk het gevaar in eene Zee-engte van ſandige gronden / dat ons

Steeken in Zee.

het

het leven behield. De storm bedaart zijnde / staken wy met onse Bark weder in Zee; en alsoo wy door middel van ons Kompas, naaukeurig de plaats / waar ons Anker lag / waargenomen hadden / trokken wy het selve weder uyt / dat den Moscoviters seer verwonderde / sig niet konnende verbeelden / hoe wy 't hadden konnen vinden: Indien wy ons Vaar-tuyg aan dese kust verlooren hadden / was 't met ons gedaan geweest / want de volkeren / die de selve bewoonen / leven'er als beesten. Twee dagen daar na gevoelden wy eenen anderen swaaren storm uyt den Noord-Oosten; wy geraakten in groot gevaar van te vergaan / sodanig hoog stonden de Golven: onse Tarters waren seer bekommert op de Persische kust te vervallen / om dus in handen hunner Vyanden te geraken. Wy quamen eyndelyk in de Rivier van Jaïk, en geduurende onsen Scheeps-Togt lieten wy de Engelsche Vlag en 't roode Kruys van S. George; noopt nog in de Caspische Zee gesien / waayen; en na veele gevallen uytgestaen te hebben / quamen wy eyndelijk den 28 May te Astracan, waar ik tot den 10 der volgende maand vertoefde / midlerwijl dat men de Barken voor d' Afgesanten vervaardigde / die na Moscou reysen moesten.

1559

Verduuren eenen swaren storm.

En komen eyndelijk te Astrácan weder aan te landen.

De Caspische Zee heeft omtrent 200 mijlen in lengte / en 150. in breete. De Oostelijke kust deser Zee / word door de Tarters, Turcomans genoemt / bewoont: Ten Westen heeft se de Circassen, en den Berg Caucasus, zijnde de Pontus Euxinus, of swarte Zee / eenige 100 mylen van daar / gelegen: Ten Zuyden heeft se Medië en Persië, en ten Noorden de Wolga en de Nogayers. De wateren der Caspische Zee zijn op eenige plaatsen soet / en in anderen sout gelijk desen van den Oceaan: sy ontfangt veele Rivieren / die'er sig in ontlasten / welker grootste de Wolga is / die de Tartaren, Edel noemen / haren oorsprong is meer dan 200 mijlen van desselfs uyt-watering gelegen.

De Caspische Zee beschreven.

1559 gen. De Rivieren Jaik en Jem komen uyt Siberië, en de Cyrus en Arax ſtorten hunne ſtroomen uyt Caucaſus gebergte.

Den 8 Junius vertrokken wy van Aſtracan naar Moſcou, nevens een geleyde van 100 Schutters. Wy quamen 'er den 2 September aan; men bragt my voor des Keyſers gehoorzaal; ik kuſte hem de hand / en liet hem eene Roeſtaart uyt Tartarië, nevens een Ketel-trom des ſelven Lands / aanbieden / dat hy gelijk pets ſeldſaams ontfing. Ik boodhem d' Afgeſanten aan / die men onder myne geleyde had geſtelt / en deſen dag belaſte de Voyſt / dat men my in ſyne tegenwoordigheyd ter maaltyd ſoude dienen / en deed my verſcheydene vraagen / wegens de Landen / waar in ik geweeſt had. Ik bleef te Moſcou wegens de beſigheden der Maatſchappy tot den 17 Februarius. Men verontſchuldige my / indien ik in dit verhaal te laſtig ben geweeſt / dat ik niet kozter heb konnen doen.

Des Schrijvers vertrek van Aſtracan naar Moſcou.

Aldaar aangekomen komt tot gehoor van den Czaar.

De Lengtens of Hoogtens eeniger voornaame Plaatſen, ſo in MOSCOVIE als andere Landen.

	Grad.	Min.
MOSCOU	55.	10.
NOVOGROD (groot)	58.	26.
NOVOGROD (kleyn)	56.	33.
COLMOGRO	64.	10.
VOLOGDA	59.	11.
KASAN	55.	33.
OWEKE	51.	40.
ASTRACAN	47.	9.
Onſen intogt in de *Caſpiſche* Zee	46.	27.

MAN-

MANGUSLAVE aan de *Caſpiſche* Zee	45.	0.
URGENCE in TARTARIE, twintig dag-reyſens van de *Caſpiſche* Zee,	42.	18.
BOGHAR eene Stad in TARTARIE, twintig dag-reyſens van *Urgence*.	39	10.

Aanmerkingen door *Richard Johnſon*, die by *Anthony Jenkinſon* te *Boghar* was, gemaakt, op het berigt der *Moſcoviters* en andere Vreemdelingen, van de wegen uyt *Moſcovië* na *Catay*, waar in van verſcheyde Volkeren gewaagt word, welke nog onbekent zijn geweeſt.

Koers door eenen Tarter, SARNICHOKE *genoemt, gegeven, en Onderdaan van den Vorſt van* BOGHAR.

Van Aſtracan tot Serachick te Lande/met kleyne Dag-reyſens / als deſen der Caravanen, zijn 10 deſer Dag-reyſens;
Van Serachick tot eene Stad Urgence geheten / 15 Dag-reyſens.
Van Urgence tot Boghar, 15 Dag-reyſens.
Van Boghar tot Caſcar, 30 Dag-reyſens.
Van Caſcar tot Cathaya, 30 Dag-reyſens.

Andere Koers door den ſelfden Perſoon aangeweſen, dien hy ſeyde de ſekerſte te zijn.

Van Aſtracan na 't Land der Turcomannen door de Caſpiſche Zee / 10 Dag-reyſens.
Van de Turcomannen tot Urgence met kameelen / die 500 ponden ten laſt voeren konnen / 10 Dag-reyſens.

Deſe Stad Boghar is de plaats / waar de Tartaers met de Cathayers en andere Volkeren van deſe geweſten / handelen. Men betaalt'er twee en een half ten honderd voor tol van de waaren.

Van daar tot Caſcar, eene Grens-ſtad van den grooten Can, heeft men een Maand af te leggen; hy ſegt dat'er veele plaatſen onderwege zijn.

Van Caſcar tot Catay, brengt men noch eene andere Maand toe. Hy voegt'er by / te hebben hooren ſeggen / (want hy'er niet geweeſt was) dat men van daar ter Zee na d'Indien paſſeren kon / doch hy wiſt niet hoe de koers lag.

Een Verhaal van eenen anderen Tarter, *Koopman van de Stad* BOGHAR, *na dat by onderrigt was, door eenen ſijner Landaard, te* CATAY *geweeſt.*

Van Aſtracan ter Zee tot Serachick, 15. Dagreyſens; en hy beveſtigt: dat men den weg te lande afleggen kan / hier boven aangemerkt.

Van Serachick tot Urgence, 15 Dag-reyſens.

Van Urgence tot Boghar, 15 Dag-reyſens.

Hier doet hy ons aanmerken / dat men in deſe 15 Dag reyſens geene Inwoonders vind; maar alleenlijk Putten van Dag-tot Dag-reyſe.

Van BOGHAR tot Taskent eenen ſchoonen weg 14 Dag-reyſens.

Van Taskent tot Occient, 7 Dag-reyſens.

Van Occient tot Caſcar, 20 Dag-reyſens. Caſcar is de voornaamſte Stad van een Koningrijk tuſſchen Boghar en Catay gelegen / wiens Vorſt † Reshit-can genoemt is.

Van

† Deſe Reshitcan is mogelijk de *Prieſter Jan*, die men in deſe geweſten geplaaſt heeft; en alſo het woord van TERIST-CHAN den Keyſer der *Abyſſinen* heeft doen noemen: *Prieſter-Jan*, TERIST-CHAN in de *Perſiaanſche* taale beteekent: *ik ſende en drukke den tijtel van Apoſtel uyt*; dat deſen Prins verſtaat.

Van Cascar, tot Sowchik, 30 Dag-reysens: en dit is d'eerste plaats der Grensen van Catay.

Van Sowchick tot Chamchick, 5 Dag-reysens. en/

Van Chamchick tot Catay, 2 Maanden reysens/ door een seer bevolkt Land/ seer gemaatigt/ en eenen overvloed van alle soorten van vrugten hebbende/ wiens voornaamste Stad Cambalu genoemt word/ en is 10 Dag-reysens van Catay gelegen.

Desen Land-aard versekert ons/ dat'er tegen over Catay, dat sy seggen in een Land seer beschaaft en seer rijk/ te zijn/ sulks men het niet gelooven sou/ een ander Land is/ in de Tartarische Taale/ Cara-calmack geheten/ door Negers bewoont; want Catay aangaande/ also het sig ten Oosten strekt/ zijn'er d' Inwoonders blank/ en van wel gemaakte gestalte: hunne Godtsdienst/ na het berigt van desen Tarter, is die der Christenen, of komt deselve heel na-by/ en hunne taal seer verschillende met die der Tartaren.

Op dese koerssen vind men geene Beeren/ maar witte en swarte Wolven/ uyt oorsaake/ misschien/ om dat'er de Bosschaadjes soo groot niet als in Moscovië zijn/ die'er veel van uytleveren. Men vind'er na hun seggen/ een Dier/ dat de Moscoviters, Barse noemen voor so veel als ik'er van uyt de huyd/ die my getoont wierd/ oordeelen kan/ is 't gelijk een groote Leeuw/ de huyd gesprenkelt/ sulks ik geloove het een Tijger of Luypaerd te zijn.

Aanmerk nog/ dat 20 Dag-reysens van Catay een Land is, Angrim genaemt/ alwaar het Dier/ de beste muskus voortbrengende/ gevonden word/ het grootste gedeelte word uyt de knyen der Mannelijke getrokken; desen Land-aard is Olye-verwig/ en wegens dat'er de Mannen geene baarden draagen/ zijn sy qualijk van de Vrouwen 't onderscheyden/ om hen dan af te sonderen/ dragen de Mannen een rond yser op hunne schouders/

ders / en de Vrouwen onder en beneden hare gezelschap: geneeren sig met raauw vleesch / gelijkerwijs in een ander Land Titay geheeten / wiens Vorst sig Can noemt; dese laatste aanbidden het vuur / en zijn 34 Dag-reysens van Catay gelegen. Tussen Titay en Catay, vind men volkeren van een goed gezag / die sig van Goude Mesten dienen; men noemd deesen Land-aard Comorom, zijn / na hun berigt / nader aan Moscovië, dan die van Catay.

Uyttrekſel van twee Brieven uyt PETSCHORA *aan den Heer* HACLUIT *geſchreven, door* JONAS LOGAN, *den* 24 Februarius 1611.

Hier komen gemeenlijk in den Winter-tijd 2000 *Samoyeden*, onder wien sig eene vond, die ons een * stuk van eene Olyfants-tand bragt, seggende, dit van een Man uyt sijn Land gekogt te hebben: hy verhaalde ons van sekere volkeren, *Tinguſſi* genoemt, die een Land bewoonen aan de over-sijde van de Rivier *Oby* gelegen, en dese van *Tas*; hun Land strekt sig langs de Rivier *Jeniſſe* uyt, een seer groote Rivier, die sig in de Zee van *Naronſië* ontlast: het schijnt dat dit geweſt niet seer verre van *China* afgelegen is; en dat men door 't selve den weg derwaarts, sou konnen ontdekken, so men'er sig wel na voegde.

Andere Brief uyt PETSCHORA *den* 16 Auguſtus 16 . . .

Hier komen 2 of 3000 *Samoyeden*, verscheydene Pelteryen mede brengende, als Sabels, Beversvellen, swarte Vossen, Eek-hoorens, Wolven, Hermelijnen en andere; men vind'er in *September* veele Salmen, Oly, of Traan van een groote Vis, *Bealou-*

* Dit stuk van de Olyfants-tand wierd in *Engeland* gebragt.

Bealouga genoemd, als mede van *Morſſes*, ook Walvis-traan, nevens witte Voſſe-vellen, en Vederen; ik hebbe met eenen *Moſcoviter* eenige ſamen-komſt gehad, die my ſeyde van de *Samoyeden* verſtaan te hebben, dat ſy op hunne Grenſen, begraaf-plaatſen van *Minchias*, te weten vreemdelingen, gevonden hadden, die in Dood-kiſten begraaven waren, met de armen kruys-gewijs op hunne borſt gelegt: ſy voegden'er by, dat het wel zijn kon, dat ſy 60 jaaren waren begraven geweeſt, dat ſy in deſe Dood-kiſten gevonden hadden, beſchreevene berderen, en andere beuſelingen; inſgelijks, dat de doortogt van de *Waygats* ſomtijds door 't Ys geſlooten, en ſomtijds weder open is: dat'er na-by Berg-Kriſtal was, dat de *Moſcoviters* en *Permaques* Jaarlijks op de Rivier *Oby* en aan dees ſijde handelen, dat ſy menigmaal ter Zee in een groote Golf varen, ter dees ſijde van *Petſchora* gelegen, die ſy in hun Taal *Yowgorskyſbar* noemen: dat'er 4 Rivieren zijn, die deſelve ontfangt; dat deſe de Ooſtelijkſte gelegen *Cara Reca*, genoemd word, of de *Swarte Rivier*; dat'er een ander is, *Moetnaia Reca* geheten; dat ſy van daar een *Volock* (verſtaande een voor-gebergte) vonden, ſig in Zee, de wijte van 3 *Verſt* uytſtrekkende; dat ſy dit over trokken, hunne goederen en ſchuyten te Lande overbragten, en dat ſy vervolgens een ander Rivier vonden, *Zeluna Reca* genoemd, dat de *Groene Rivier* te ſeggen is; dat ſy deſe Rivier volgende, in de *Oby* uyt quamen; dat'er de Rivier *Tas* van d'Ooſt-zijde in vloeyt, en ſig met d'*Oby* in Zee ontlaſt. Deſe beyde Rivieren niet dan eene uyt-watering hebbende, vind men'er veele Eylanden in den uyt-vloed, konnende men van den eenen ter anderen Oever ſien.

Martinius ſegt dat de Tarters door Minchin de Vreemdelingen verſtaan, en dat van daar Mangi afgekomen is, en de naam, die de Tartaren en Polo aan' China geven. dat alſo aanmerkelijk is, als de Dood-kiſten, waar van deſen Brief meld.

Wy ſullen mede van een ander Rivier ſpreken, *Jeniſſi* geheten, aan dees ſijde de *Tas*, grooter en dieper dan d'*Oby*, die ſig ſeer verre Lande-waard in ſtrekt, ſulks niemand onder hen haaren oorſprong weet, en dat ſy ſe met riemen, de wijte

van

wijte van 14 Dag-reyſens opwaarts, bevaren hadden. De *Tinguſſi*, die langs haren Oever woonen, konnen niet ſeggen, tot hoe verre deſelve ſig uytſtrekt; ſy bevaren ſe tot aan een Stad, waar van de muuren en huyſen wit ſcheenen, dat hen gelooven deed, deſelve van gehouwe ſteenen gebouwt te weſen, want ſy niet verder durfden naderen; ſy hoorden aldaar een groot gerugt van Klokken en ſagen Beeſten, die weynig gelijkenis met hunne Elanden hadden; want ſy ſeyden, dat ſy, van lange ſtaarten verſien waren, geene hoornen hadden, de ſpooren hunner voeten rond, en ongeklooft, in tegendeel van die der Elanden. Deſe volkeren, voegden ſy'er by, klimmen op den rug deſer beeſten, en dienen ſig'er niet van, gelijk wy, om de ſleeden voort te trekken; en ik verbeelde my, dat deſe Beeſten Paerden zijn; deſe ſelfde *Samoyeden* ſeggen nog, dat ſy'er de Mannen gantſch in 't yſer gekleed ſagen, als mede hun Hoofd en Armen, ſodanig dat hen nog degens, nog pijlen konnen quetſen; en dat 200 deſer gewapende Mannen, hun gantſche Land overheeren kunden; hier door beſpeurt gy genoegſaam, dat ſy niet verre van *China* en *Catay* gelegen zijn; ik vertrouwe uw, een groot geheym geopenbaart te hebben, dat ik uw ſmeeke den Grave van *Salisbury* mede te delen, en uw alle bedenkelijke voorſpoed wenſchende, verblijve ik *&c.*

EYNDE.

RE-

REGISTER,

Der voornaamſte Saken, vervat in de *Scheeps-Togt* van *Anthony Jenkinſon*.

A.

Accurgar een gebergte beſchreeven. 7
Aanmerkingen van *Richard Johnſon* over eenige ſaken. 25
Anker verlooren en weer gevonden. 22 23
Anthony Jenkinſon gaat te *Aſtracan* t' Scheep. 7
. . vervalt op de Noord-kuſt van *Manguſlave*. 10
. . komt by den Prins van *Sellizure*. ibid.
. . verkrijgt een Vry-geleybrief van den Vorſt van *Manguſlave*. ibid.
. word van den Vorſt met ververſſingen onthaald. 11
. . komt by den Prins *Azuncan*, alwaar wel wierd ontfangen. 12
. . komt te *Urgence*. 13
. . krijgt 4 Ruyters gevangen. 15
. . raakt met eenige *Tartariſche* Ruyters in gevegt. 16
. . doet eenige der ſelver ſneuvelen. ibid.
. . komt voor den Vorſt van *Bogbar*. 20
. . vertrekt van *Bogbar*. 21
. . komt by ſijn Bark, en ſteekt in Zee. 22
. . vervalt door ſtorm in een Zeeengte. ibid.
. . komt te *Moſcou*, en word wel van den *Czaar* ontfangen. 24
Ardok een Rivier beſchreeven. 12. 15
Azi een *Tarter* waarom voor een *Heylig* gehouden. 8
. . getrouwigheyd van deſe. 9
Azuncan Heer van *Turcomanië*. 13

B.

Baden te *Bogbar* ſeer treffelijk. 18
Barſe een ſeeker dier van *Catay*. 27
Bericht over de Reys van *Anthony Jenkinſon*. 3. 4. 5. 6
Blaauwe Zee waar geleegen. 7
Bogbar een Stad, waar geleegen. 18
Brieven van *Jonas Logan* aan *Hacluit* geſchreeven. 28. 29

C.

Carbuſe een vrugt beſchreeven. 12
Caſpiſche-Zee beſchreeven. 23
. . heeft op ſommige plaatſen ſoet water. ibid.

D.

Dynie een Vrugt beſchreeven. 12

E.

Eed door de *Tarters* gedaan. 17
Engelſch-Vlag nooyt voor die tijd in de *Caſpiſche* Zee geweeſt. 23

G.

Geld onder de *Tarters* niet gehandeld. 11
Geſanten der *Tarters* aan den *Czaar* van *Moſcovië* geſonden. 22
Gevegt tuſſen de *Caravane* van *Jenkinſon* en eenige *Tartariſche* Roovers. 16. 17
Graf-ſteede van een *Tartariſche* Pro-

Propheet. 8

H.

Handel door veelderley Koop-lieden te *Bogbar*. 20

I.

Jaic een Rivier waar geleegen. 8
Jegur en graan by de *Tartaren*. 12. 13
Jem een Rivier beſchreeven. 9
Inkomſten van den Koning van *Bogbar*. 19
Inwoonders van *Catay* zijn blank. 27

K.

Kameelen gegeeten. 11
Knevelery en van den Prins van *Sellizure* aan *Jenkinſon*. 10
Koerſſen eeniger plaatſen. 25. 26 27
Koningen der *Tarters* zijn Afgoden-dienaars. 21

L.

Lengtens en *Hoogtens* eeniger plaatſen. 24

M.

Manguſtave een Haven, waar geleegen. 10
Merrije-melk een drank der *Tarters*. 14
Munt by eenige Volkeren niet gangbaar. 8
Muskus-dier in het Land *Angrim* gevonden. 27

O.

Ollo, *Ollo* wat by de *Tarters* beduyd. 17
Oorlog uyt wat oorſaak tuſſen de *Tarters* en *Perſianen*. 19
. . tuſſen 2 *Tartariſche* Princen. 21
Oxus een Rivier beſchreeven. 12

P.

Perſianen willen de knevels hunner baarden niet afſcheeren. 19
Redeneering van verſcheyde groote Mannen over de *Caſpiſche* Zee. 3. 4. 5. 6.
Roovers (4) aan de Poort van het Paleys te *Bogbar* opgehangen. 20
Ruyters beſien de goederen van *Jenkinſon*. 10

S

Sellizure en des ſelfs Landſtreek beſchreeven. 12
Storm op de *Caſpiſche* Zee. 22. 23
Tartariſche Princen leeven op den Roof der *Caravane*. 14
Tarters hebben geen verblijfplaats. 14
. . handelen geen goud of zilver. 14
. . zijn groote vlees-vraten. ibid.
Turcomanië een Landſchap beſchreeven. 13

V

Valken vangen wilde Paarden. 14
Voedſel der *Tarters* beſchreeven. 14
Urgence een Stad beſchreeven. 13
Vuur door die van *Titay* aangebeeden. 28
Vuur-roer geloſt door den Vorſt van *Bogbar*. 20

W

Waaren van wat ſoort te *Bogbar* verhandelt worden. 20. 21
Waarſegging van eenige *Tarters* op wat wijſe gedaan. 16
Wijn op ſware ſtraffe by de *Tarters* verbooden. 19
Wolga een Rivier beſchreeven. 7
Woon-plaats van den Vorſt van *Manguſtave* beſchreeven. 11
Wurmen door het water van een Rivier te *Bogbar* veroorſaakt. 18
. . hoe de ſelve geneeſen worden. ibid.

EYNDE.

VERSCHEYDE SCHEEPS-TOGTEN
Na
FLORIDA,
Door
PONTIUS, RIBALD, LAUDONNIERE, GOURGUES
En andere:

Gedaan in het Jaar 1562. *en vervolgens.*

Waar in veele zeldſame ontmoetingen zijn voor-gevallen, van ſware Nederlagen, Wreedheeden, Hongers-nooden, Wraak-oeffeningen, onderlinge Verdeeldheeden, Muyteryen en wonderbaarlijke Ontkoomingen, van eenige gevlugte *Franſſen*, uyt de handen der *Spanjaards*.

Als mede een nette en naauw keurige Aanteekening, van de geleegenheyd van dit Landſchap, de Gods-dienſt, Zeden, Gewoontens, Levens-manier, Oorlogen, Dieren, Vogelen, Vrugten, Veld gewaſſen en andere by-ſonderheeden.

Door de Reyſigers ſelfs opgeteekend, en door haar aan ſijn Koninglijke Majeſteyt van *Vrankrijk*, KAREL de IX, perſoonelijk verſlag gedaan, en nu uyt die Taal alder-eerſt over-geſet.

Met noodig *Regiſter* en *Konſt-Printen* verrijkt.

TE LEYDEN,
By PIETER VANDER Aa, Boekverkooper, 1706.

Met Privilegie.

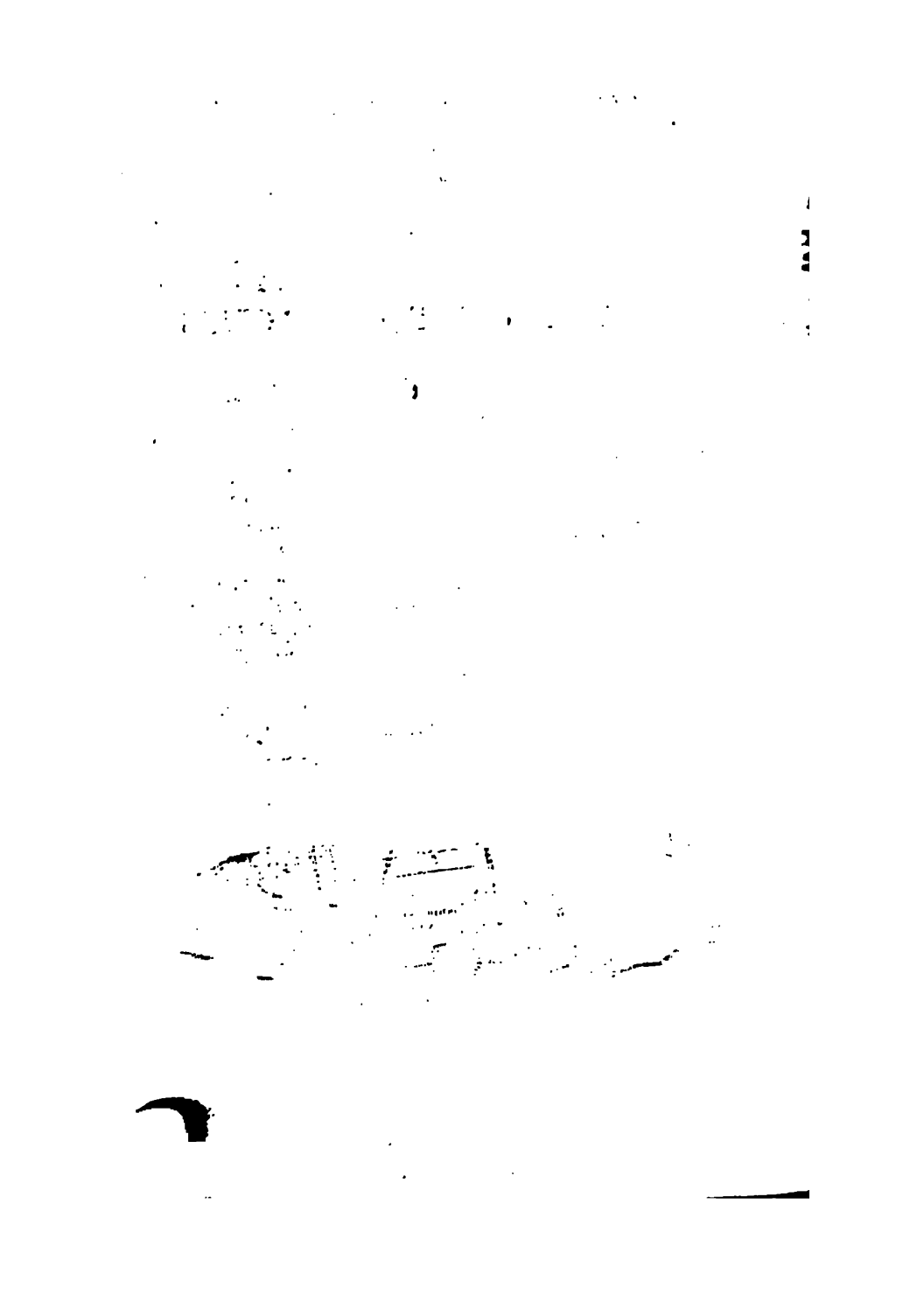

KORTE INHOUD
Van het
LANDSCHAP
FLORIDA;

Behelſende des ſelfs eerſte Ontdekking, Oorſaak des naams, en de ongelukkige Togten van *Johannes Pontius*, *Ferdinandus de Soto*, en eenige andere.

IN *Weſt-Indiën*, niet verre van het Eyland *Hiſpaniola*, is een vrugtbaar Eyland, *Boriquena* genoemt, geleegen, welk de *Spanjaards*, tot onſe tijd, *St. Joannes de Portu divite*, noemden, dat is, het Eyland van *St. Jan van de Rijke Haven*, de eerſte, die dit Eyland heeft gevonden en beſeeren, was *Johannes Pontius*, geboortig van *Leon*: dog als hy bekommert was, en vreeſde, dat hy uyt haat en nijd der wangunſtige, van den Admiraal en Koninglijken Land-voogd van *Weſt-Indiën*, *Didacus*, Soon van den wijd-beroemden *Chriſtophorus Columbus*, t' eeniger tijd daar uyt-geſtooten ſou worden, heeft hy by tijds de handen en oogen der vyanden willen ontgaan, van voornemen zijnde, een nieuwe plaats en wooning te ſoeken.

Boriquena. waar geleegen.

Eerſt door *Joannes Pontius* gevonden.

Sijn bekommernis.

Tot dien eynde ruſtede hy, in het jaar 1512. op ſijn eygen beurs, 2 nieuwe Roofſcheepen uyt, de ſelve met krijgs-volk en allerley nood-druft wel verſiende; alles klaar zijnde, begaf hy ſig hier mede op Zee, en

Ruſt 2 ſcheepen op ſijn beurs uyt.

voer met de ſelve ſoo lang by de Noorderſe Zee-ſtranden, tot dat hy ten leſten de Eylanden *Biminiën* aantrof, en ontdekte, die naar het Noorden, niet verre van het vrugtbare Eyland *Cuba*, leggen.

Komt by de Eylanden *Biminiën*.

Wonderlijke Bron.

Ontrent deeſe tijd was 'er een algemeen geroep, van een wonderbare Bron, die van dien aart was, en de kragt had, dat die geen, die des ſelfs water dronk, ſchoon dat hy oud en grijs was, na ſlegs een dronk daar uyt gedaan te hebben, door een byſondere werking, ſoo jeugdig wierd, als een jongman van 20 jaaren. Deſe Bron heeft *Pontius* met groote moeyte ſeer naauw-keurig nagevorſcht, als hy nu een langen tijd omtrent dit Eyland geſworven hadde, om deeſe valſche en verdigte Bron op te ſoeken, wierd hy veel-eer oud en ſwak, in plaats van jong te worden; want hy bragt 6 geheele maanden, in het ſoeken deeſer Bron, te vergeefs door. Als hy nu lang genoeg ſonder de minſte vrugt had omgeſworven, heeft hy ten laatſten de nieuwe en onbekende Landen, van het *Weſt-Indiſche* Middel-land gevonden, noemende de ſelve, het *Landſchap Florida*, dewijl hy ontrent den dag van de opſtanding, die de *Franſſen*, *Floridum Paſcha*, noemen, aldaar eerſt is aangeland, en het op die tijd alder-eerſt heeft op-gedaan.

Des ſelfs kragt.

Door *Pontius* te vergeefs geſogt.

Naam van *Florida* aan een Landſchap gegeeven.

Het afgeleegenſte deel van dit Landſchap ſtrekt ſig ver en ſpits uyt; begrijpende in de lengte over de 100, en in de breedte, over de 50 *Franſſe* mijlen, de laatſte en uyterſte hoek van dit Landſchap ſtrekt ſig bykans,

Groote van *Florida*.

tot

tot op 25 graden Noorder-breedte, daar na ſtrekt het ſig wijd en breed uyt, in ſoo verre, dat het in het midden, tuſſen de *Evennagts-lijn* en het Noorden, geleegen is.

Pontius dagt by hem-ſelven, uyt dit nieuw gevonden Landſchap, groote rijkdommen en ſchatten te halen, ſcheepende ſig kort daar na wederom na de Eylanden van *St. Joannes de Portu divite* over, van waar hy na *Spanjen* is gekeerd; daar gekoomen zijnde, deed hy aan ſijn Koninglijke Majeſteyt verſlag, van ſijn groote ſchade en gevaaren, die hy in deeſe ondernoomene Scheeps-togt uytgeſtaan hadde, wat hy verders voor nieuwe Landſchappen had ontdekt, verſoekende daarom den Koning; *dat het ſijn Majeſteyt mogt believen, hem, als Heerſcher en Land-voogd, van de Eylanden* Biminiën *en* Florida, *aan te ſtellen.* Waar over hem veele dingen ontmoeteden, eer hy dit verkreeg, dog bequam het ten laatſten, op voor-biddens en voorſpraak ſijner vrienden, als mede ter erkenteniſſe van ſijne getrouwe dienſten en daden.

Pontius keerd wederom te rug.

Doet van ſijn Scheeps-Togt verſlag aan den Koning.

Sijn verſoek.

Dat hy verkrijgt.

Dit had hy ſoo dra niet verworven, of is aanſtonds naar het Eyland *Boriquena* overgeſtevend, alwaar aangeland zijnde, liet hy ſonder verſuym een Scheeps-vloot toe-takelen, worf eenig krijgs-volk en deede groote onkoſten; van voorneemen zijnde, een nieuwe volk-planting, in de Eylanden *Biminiën* en *Florida*, op te rigten.

Keert naar *Boriquena.*

Werft eenig volk.

Hy was naauwlijks met ſijn vloot voor *Florida* ten anker gekoomen, en met ſijn

Komt voor *Florida* ten anker.

volk geland, om het Timmer-gereedſchap, voorraad en levens-middelen, te ontſcheepen, om op een bequame plaats een Stad en Veſting te bouwen, of de Inwoonders, die deſe zeldſame Scheepen en toerusting ſagen, als mede deeſe vreemde, gebaarde mannen, maakten een heymelijke verbintenis, en zijn hen onverhoeds overvallen, en hebben met hunne vergiftige pijlen hen ſodaanig bejegend, dat ſy ſe alle ten lande uytdreeven, en eenige der ſelver doodeden; ſelfs *Pontius* wierd in deeſe overval door een pijl doodelijk gewond, waar door hy gedwongen was, uyt den ſtrijd te vlugten, en ſchandelijk af te trekken. Van daar ſcheepte hy naar het Eyland *Cuba* over, en is kort hier na aan deeſe doodelijke wonde overleeden.

Worden van de Inwoonders overvallen.

Pontius doodelijk gequetſt.

Sterft.

Niet alleen moeſt *Pontius* dit met de dood bekoopen: maar ook veele van de *Spanjaards*, die hem op deeſen Togt hadden vergeſelſchapt; dog die van de gequetſte het leven behielden, hebben wegens het vergift der pijlen, een tijd lang daar na, ondraagelijke ſmerten moeten uytſtaan, en zijn eyndelijk met ongelooffelijke ſmerten geſtorven; want men kon geen geneesmiddel, of tegen-gift tegen deeſe vergiftigde pijl-wonden vinden. Hier door is dit Landſchap *Florida* onbewoond gebleeven, en moeſt de eerſte Vinder en Bewoonder op deeſe wijſe ſijn leven laten; dog is dit Landſchap door de dood van des ſelfs Ontdekker, beroemt en befaamt geworden.

Veele *Spanjaards* gedood.

Ongemak der vergiftige Pijlen.

Florida door *Pontius* beroemt geworden.

Van

Van weegen de wreedheyd en dapperheyd der Inwoonders, is dit Landſchap een tijd lang onbeſogt gebleeven, want niemand dorſt ſijn leven aan deeſe ſtrijdbare mannen wagen, tot dat eyndelijk, veele jaren hier na, eenen *Ferdinandus de Soto*, overſte Luytenant des Konings, die weegens de buyt en roof van *Attabalibe*, Koning van *Peru*, ſeer rijk was geworden, en door deeſe rijkdom opgeſwollen, na hooger dingen heeft getragt; kreeg ten dien eynde van den Keyſer magt en vryheyd, *om dit Landſchap van nieuws aan te neemen, en daar over te gebieden.*

Dapperheyd van die van *Florida*.

Ferdinandus de Soto krijgt magt, om *Florida* te regeeren.

Dit had hy ſoo haaſt niet van den Keyſer verworven, of hy is met veele dappere *Spanjaards* daar heen gevaren, treffende deeſe Landen met een voorſpoedige wind aan; daar gekoomen zijnde heeft hy wat voorſigtiger, als *Johannes Pontius* gehandeld; niet beginnende aanſtonds een Stad, of Wooning aan te leggen; maar deed met ſijn krijgsvolk een Togt Lande-waard in, tot dat hy in een verren en onbekenden oord quam, alwaar hy de Inwoonders geweldig begon te plagen en te pijnigen; latende ſijne gedagten niet anders, als op goud en edel-geſteentens ſwieren; onderſoekende naarſtig na hunne goud- en ſilver-mijnen; want hy verbeelde ſig, dat dit Landſchap alſoo goud-rijk moeſt weeſen, als dat van *Peru*, daarom beloofde hy hem, by ſig ſelfs, goudene bergen, en dagt hier onbekende ſchatten en rijkdommen te verkrijgen; hoopende hier

Begeeft ſig derwaards.

Doet een Land-togt.

Syn wreedheyd ontrent de *Indianen*.

Syn groote gedagten van *Florida*.

door niet alleen, een groote gunſt en aanſien, by den Keyſer te verdienen, en ſijne ſchat-kameren met rijkdom te vervullen; maar ook een eeuwige lof en naam, aan ſijne nakomelingen, na te laten.

Dog valt ſeer ſlegt uyt.

Na dat hy deeſe elendige Inwoonders, 4 jaren agter malkander, op allerley manier, erbarmelijk had geplaagt, in de Ertz-groeven laten werken, geen nut, of voordeel bekoomen, en alle moeyte en arbeyd, te vergeefs aangewend, vond hy ſig niet alleen in ſijn hoop en verwagting bedroogen, maar heeft ſig daar en boven, uyt gierigheyd, ſelfs om het leven gebragt; want als hy ſag, dat al ſijn verwagting te loor liep, en overweegende, wat onkoſten dat hy te vergeefs had aangewend, en ten laatſten merkte, dat hy van ſijn voorneemen moeſt afſtaan, en ſijn moeyte ſtaken, is hy in een groote quellinge en ſwaar-moedigheyd gevallen, en eyndelijk van droefheyd en hertſeer geſtorven; ook wierden ſijne meeſte Reys-genooten, van de Inwoonders, dood geſlagen.

Is gedwongen 't werk te laten varen.

Sterft van droefheyd.

Deeſe ongelukken konden andere niet affchrikken.

Alle deeſe ongelukken hebben evenwel andere niet konnen affchrikken, maar hebben, op hoop, van groote rijkdommen te ſullen vinden, ſig derwaards heen begeeven; want in het jaar 1544. hebben eenige getragt, het Landſchap *Florida* onder de gehoorſaamheyd van *Spanjen* te brengen, onder deeſe waren de voornaamſte, *Julianus Samanus* en *Petrus Ahumada*, die by den Koning aan-hielden, *om deeſe Landen in te*

Verſoek van eenige.

nee-

temen en te beſtieren: Maar het heeft den Keyſer *Karel* de V, die doen ter tijd in *Duytſch-land* was, of ſijn Soon *Philips*, die in het afweeſen des Vaders het rijk beſtierde, ook uyt raad en bewilliging van de Kamers van de *Indiën* niet belieft, yemand met volle magt en heerſchappy in dit Landſchap te ſenden, of toe te ſtaan, derwaards heen te trekken, dewijl ſy hadden ondervonden en beſpeurd, dat *Ferdinandus de Soto*, met ſijn volk, hunne vryheyd en magt hadden overtreeden, en de Inwoonders, alleen uyt gierigheyd en begeerte tot rijkdommen der goud-mijnen, onmenſchelijk en wreedelijk gepijnigt, om welke wreedheyd de Inwoonders genootſaakt waren, ſig te ſamen te voegen; 't welk ſoo dra niet was geſchied, of het volk van *Ferdinandus de Soto*, wierd elendig verſlagen.

Dog werd afgeſlagen.

Waaroth niet wierd toegeſtaan.

Als nu om deſe wreedheyd en ſtraf-plee-ging hunne beede en voorſlag wierd ontſeyd, deeden ſig een tijd lang daar na, eenige *Dominicaner* Monnikken in *Spanjen*, op, die voorgaven en ſeyden, *deſe ruuwe en onbeſchaafde volkeren, veel beter met ſagte en ſoete woorden, te willen temmen en gedwee maken, als dat men hen, met wapen en pijnigen, eerſt tot toorn verwekte.* Daar-en-boven verſeekerden ſy ook, *hen niet alleen, met hunne gebeeden en goede woorden, tot het* Chriſtelijke *geloof te beweegen: maar ſelfs de wetten van den Keyſer, als getrouwe onderſaten, onderdanig te ſullen maken.*

Verſoek van eenige *Dominicaner* Monniken.

Hun Voorgeeven en oogmerk.

Deſe Redenen van deſe Monnikken von-

't welk by den Keyſer en de Kamer van *Indiën*, wierd in agt genoomen.

den ingang en gehoor, niet alleen by den Keyſer, maar ook by de leden van de Kamer van *Indiën*, die hen hier toe verlof gaven, en hebben op de koſten des Keyſers in het jaar 1549. Broeder *Ludovicus Cancellus de Balbaſtro*, met 4 Broeders van ſijne Order, derwaards heen geſchikt, met uyt-drukkelijk bevel, *dat ſy deſe volkeren, met geeſtelijke woorden tot het* Chriſtelijk *geloof, en gehoorſaamheyd des Keyſers, ſouden ſoeken te brengen.*

Begeeven ſig derwaards heen.

Broeder *Ludovicus* komt te *Florida*.

Deſe met een voorſpoedige wind in het Landſchap *Florida* aangekoomen zijnde, is Broeder *Ludovicus*, met ſijne mede-broeders en eenige matrooſen, ſonder wapenen en geweer te Lande gegaan, (gelijk die geene moeten doen, die den vreede willen aanbieden, want als-dan moet men geen wapenen voeren) heeft aanſtonds begonnen voor deſe *Indianen* te prediken, om hen tot het *Chriſten*-geloof te brengen en te bekeeren. Soo haaſt als de *Indianen* hen ſagen, zijn ſe met gantſche hoopen na hen toe-geloopen, niet om de *Predicatie* aan te hooren, maar om deſe Geeſtelijken dood te ſlaan. Ondertuſſen meende Broeder *Ludovicus*, met ſoete en ſagte woorden, deſe *Indianen* en *Barbaren*, te overreeden, en te vermurwen; maar ſy kreunden ſig in het minſte niet aan ſijne woorden en vermaningen, want ſy gaven niet in 't minſte, om de reedenen en onderrigting van deſe Monniken; maar vielen hen met geweld op het lijf, en ſloegen hem, met 2 ſijner mede-broeders, voor de oogen van de andere dood.

Predikt voor de *Indianen*.

Die naar hem toekoomen.

Slegte uytkomſt.

Broeder *Ludovicus* dood geſlagen.

Sijne

Sijne mede-genooten dit deerlijk ſchouwſpel ſiende, en dat alle hare goede meyninge en werkingen, ter bekeering deſer woeſte menſchen, te vergeefs waren, en ſouden zijn, vonden beſt weder te vertrekken, vlugten t'ſcheep, ligteden hunne ankers, haalden de zeylen in top, wenden het naar *Spanjen*, en quamen onverrigter ſake t'huys.

Waar op de andere vertrekken.

Keeren weder naar *Spanjen*.

Na dat deſe gevlooden waren, hebben de *Indianen* (gelijk ſulks van een Dienaar van *Ferdinandus de Soto*, voor waarheyd verhaald is, en ſelfs geſien heeft, om dat hy ſig een lange tijd heymelijk in de wilderniſſen had opgehouden) de lichamen der geſneuvelde Monniken en hunne mede-geſellen gebraden, en een vrolijke maaltijd met de doode lijken gehouden. Dog eer ſy de quartieren der lichamen brieden, ſtroopten ſy eerſt de huyden van de ſelve, hebben de huyd van *Ludovicus* met ſtroo gevuld, en met ſijn geſchooren kruyn, in hun Afgodiſchen Tempel, ter eeuwiger gedagteniſſe, ten toon gehangen.

De Inwoonders braden de lijken der verſlagene.

Eerſt de huyden afgeſtroopt.

Dit is het Landſchap *Florida*, waar van in deſe volgende Scheeps-Togten ſal gehandeld worden; dat in voorige tijden door de veel-voudige nederlagen der *Spanjaards*, boven de andere Landſchappen van *Weſt-Indiën*, is beroemt en bekent geworden: maar nu door ondergang en uytroeying der *Franſſen*, door de *Spanjaards* hen aangedaan, ten onſen tijde, nog veel berugter en kenbaarder geworden.

Waarom *Florida* is beroemt geworden.

Hier is aan te merken, dat deſe dingen en geſchiedeniſſen, die in deſe Scheeps-

Jacob le Moyne en *Nicolaas Challus* beſchrijvers van de volgende Scheeps-Togten.

Togten vermeld ſtaan, van *Jacob le Moyne* en *Nicolaas Challus*, geboortig van *Dieppe*, met eygener hand in het *Frans* zijn beſchreeven, en de Wereld na-gelaten, die alle deſe handelingen en geſchiedeniſſen ten meeſten-deele hebben by-gewoont en geſien, de laatſte is op een wonderlijke wijſe, uyt het Landſchap *Florida* ontkoomen, gelijk in de tweede Scheeps-Togt van *Johan Ribald* is te ſien: heeft, in *Vrankrijk* gekoomen zijnde, aan den Koning *Karel* de IX, verſlag gedaan van al het geene, dat ſijne mede-geſellen is overgekoomen, waar uyt dan ligtelijk is te beſluyten, dat ſulks niet van hooren ſeggen, of op eenige loſſe gronden, aan de Wereld is mede-gedeeld, of uyt nijd, of valſſe verdigtſelen, beſchreeven en opgeraapt: maar naar het egte hand-ſchrift uyt het *Frans* overgeſet.

Geloofwaardigheyd aan deſe beſchrijving.

E Y N D E.

KOR-

KORTE ONTLEEDING van JACOBUS LE MOYNE,

Over het Landſchap *Florida*, met des ſelfs Inwoonders.

Er ik de Beſchrijving mijner Scheeps-Togt begin, heb ik niet ondienſtig geoordeelt, een korte beſchrijving van het Landſchap Florida, *ter nader te ſtellen; als mede den Aard, en Zeden der Inwoonders aan te toonen; op dat den Leſer, het geene hier in vermelt word, des te beter mag verſtaan.* Berigt des Schrijvers.

Het Vierde Deel der Wereld, dat men heeden ten dage America, *of* West-Indiën *noemt, is den Ouden, weegens des ſelfs af-geleegenheyd, onbekend geweeſt: ook alle Weſterſche Eylanden, die men* Fortunatas, *dat is* Gelukkige, *noemt: hoewel egter eenige ſtaande houden; dat het ten tijde van Keyſer* Auguſtus, *eenigſints bekend was; halende dit, om ſulks te bewijſen, uyt de woorden van den Digter* Virgilius; *ſpreekende in ſijn 6. Boek van Æneas aldus.* America den Ouden onbekent geweeſt.

Jacet extra ſydera tellus;
Extra anni, ſoliſque vias, ubi Cælifer
Atlas
Axem humero torquet, ſtellis ardentibus
aptum

Dat

Dat is:

Hier ver van daan is ook een Land,
Des Hemels teeken onbekand,
Door welk ons anders ook dat jaar,
Als door de Son werd openbaar,
Waar in d'Atlas met groote vaard
Den Hemel drijft rond-om de aard.

Dog men kan ligtelijk gelooven; dat ſy van dit Werelds-oord, geen kennis hebben gehad, dewijl niemant toen ter tijd, ja nog 1000 *jaaren daar na, van het ſelve in eenige Schriften heeft gewag gemaakt.*

Columbus des ſelfs eerſte ontdekker. *De eerſte, die aan deſe Eylanden aanquam, was eenen* Chriſtoffel Columbus, *in het jaar* 1492. *vijf Jaaren daar na, ſond de Koning van* Caſtiliën, *eenen* Americus *derwaards, na wien dit Land* America *is genoemt, en heeft dien naam als nog tot heeden toe behouden. Deeſe was een ervaaren Sterre-kijker, en groot Zee-man, die ook veele Landen heeft ontdekt, welke by veele oude Land-beſchrijvers onbekent zijn geweeſt.*

Des ſelfs uytgeſtrektheyd. *Dit Land werd by ſommige* Braſilia *genoemt: volgens het ſchrijven van* Poſtellus, *ſtrekt ſig het Landſchap van* Papagallus, *van de Zuyder- tot de Noorder-As-punt, uytgenoomen de* Straat Magellanes, *daar het ophoud, te weeten op* 52 *graaden Zuyder-breedte.*

Op dat het den Leſer wel verſtaan mag, wil ik dit Landſchap in drien verdeelen, waar van het Noorder-gedeelte Nieuw Vrankrijk *werd genoemt.*

Verrazanus van *Franciſcus* de I, uytgeſonden. Joannes Verrazanus, *geboortig uyt* Florençen, *uytgeſonden van Koning* Franciſcus *de* I, *en ſijne Moeder, die het Rijk be-*

beſtierde, in het Jaar 1524. *heeft ontdekt, de geheele Zee-kuſt, van des* Kreefts Sons Keer-kring (Tropicus Cancri) *te weeten, ontrent den agt en twintigſten graad Noorder-breedte, tot aan den vijftigſten graad, en verder naar het Noorden ſig ſtrekkende, heeft ſelfs, aldaar des Konings Wapen opgerigt: ſoo dat de* Spanjaards, *ſelfs daar na, hier aangeland zijnde, dit deel van* America, Vrankrijk *hebben genoemt; des ſelfs breedte is van* 25 *graden tot* 54 *naar het Noorden: des ſelfs lengte van* 280 *tot* 330 *graden.*

Het Ooſter-gedeelte word van de nieuwe Land-beſchrijvers Norumbega *genoemt, en ſtrekt ſig tot in de Zee-haven* Gamas, *waar mede het van* Canada, *(alwaar* Roberval, *en* Jacob Cartier *in het Jaar* 1535 *zijn aangeland) afgeſcheyden is. Ontrent dit Land, leggen veel andere Eylanden, onder deeſe het Landſchap* Labrador, *dat ſig tot aan* Groenland *uytſtrekt; tegen het Weſten beſlaat het nog veel bekende Landſchappen, als zijn* Quivira, Cevola, Aſtatlan *en* Tetlichichimichi; *maar het Zuyder-gedeelte, werd* Florida *geheeten, om dat het op* Palm-Sondag *is aangedaan, het Noorder-gedeelte is nog onbekend.* Het Ooſter-gedeelte. 't Zuyder-gedeelte Florida genoemt.

Het ander Gedeelte van America *werd* Nieuw Spanjen *geheeten, neemt ſijn begin van des* Kreefts Sons Keer-kring *tot op* 9 *graaden Noorder-breedte, waar op* Themiſtitlan *geleegen is, het begrijpt in ſig veele Landſchappen, beneffens veele by-geleegene Eylanden, die men de* Antillas, *of* Voor-Eylanden *noemt, onder welke de voornaamſte en beroemſte zijn, het Eyland* Nieuw-Spanjen. Antillas.

Hiſpaniola, Iſabella. land Hiſpaniola, Iſabella, en een andere ontelbaare meenigte. Dit gantſe Deel, daar in ook het boven-gemelde Eyland, en de Zee-haven van Mexico begreepen is, is lang, maar ſmal gelijk Italiën.

Peru. Het derde Deel van America, werd Peru genoemt, het ſelve is ſeer groot, beginnende op 10 graaden Noorder-breedte, en eyndigende op 52 graaden Zuyder-breedte, tot aan de Straat Magellanes, het heeft de gedaante van een Ey, op ſijn breedſte heeft het 60 graden; loopende aan ſijn beyde eynden ſmal toe.

Des ſelfs gedaante.

Aan des ſelfs oord, onder des Steen-boks Son-keerkring heeft Villagagnon gewoont, het is Zuyd-Vrankrijk genoemt: wijl het ſig naar het Zuyden ſtrekt, gelijk Europa naar het Noorden doet.

Woonplaats van Villagagnon.

Beſchrijving van Florida. Nieuw-Vrankrijk, is ſoo groot als Europa, dog dat deel, dat men Florida noemt, is het beſt bebouwt, om dat het van de Franſſen in veelderley Scheeps-Togten is aangedaan. Des ſelfs voor-gebergte ſtrekt ſig 100 Franſſe mijlen ver in Zee: hier tegen over, leyd het Eyland Cuba, anders Iſabella genoemt, 25 Franſſe mijlen van daar tegen het Ooſten heeft het Bahama en Lucaya: tegen het Weſten, de Zee-Haven van Mexico. Het is een fraay effen Land, wordende door veele Wateren beſproeyd en doorklooft, waar door het heel vogtig is, en aan de Zee-kant ſandig, alhier waſſen groote en hooge Pijn-boomen, welker nooten geen korl hebben, daar worden ook Eyken, Nooten, wilde Kerſſen, Moerbeſie, Maſtik- en Kaſtanie-boomen gevonden, dog wat wilder, als

Des ſelfs Vrugten.

die

die van Vrankrijk, men vind hier ook veel Cederen, Cypreſſen, Lauwerier, en Dadel-boomen, Hulſt, wilde Wijngaarden, die druyven voortbrengen, ſmaakelijk om te eeten, ook een ſoort van miſpelen, welks vrugt koſtelijker en kragtiger is, als die van Vrankrijk; ook vind men alhier ſchoone pruymen, dog niet lieffelijk van ſmaak, brummelen, braam-boyſen en een vrugt, die de Franſſen, Bleues noemen, wortelen, by de Indianen, Hatle genoemd, waar van ſy in diere tijd, meel maaken en brood bakken.

Der ſelver Gedierten.

Onder de vier-voetige gediertens, worden hier gemeenlijk Herten, Hinden, Rheen, Steen-bokken, Beeren, Luypaarden, Luchs, of Harte-Wolven, alderhande Wolven, wilde Honden, Haſen en Konijnen gevonden.

Gevogelte.

Onder de Vogelen, heeft men 'er Hoenders, Kalkoenen, Haſel-hoenders, Papegayen, Duyven, Hout-duyven, Tortel-duyven, Merlen, Kraayen, Havikken, Valken, Reygers, Kraan-vogels, Oyevaars, Rot-ganſen, Eenden, Zeeravens, een ſoort van witte, roode, ſwarte en afgrauwe Reygers, en ſeer veel Watervogels.

Krokodillen en Slangen.

Krokodillen zijn hier in ſulk een overvloed, dat ſy de menſchen, die hier willen ſwemmen, vernielen, veelderhande ſoorten van Slangen, en een dier, den Leeuw niet ongelijk, goud en ſilver, waar mede ſy hun koopmanſchap onder malkander drijven, is hier in een groote meenigte, want ſy ſeggen, dat in het gebergte Apalatcy eenige erts-aderen gevonden werden, ('t welk ik geloove goud te weeſen) in deeſen oord waſt ook de Wortel China, om de Pokken te

te geneeſen, ook zijn hier veele Zaden en Kruyden, daar men meenigerley en over-ſchoone Verwen, om mede te ſchilderen, maken kan:

Beſchrijving der Inwoonders.

de Inwoonders weeten ſig hier wel van te bedienen, als ſchilderende daar mede hun huyd van allerley koulenr, ſy zijn van een bleek-geele verwe, wel gemaakt van lichaam, groot en ſterk van ſpieren, hunne ſchaamte bedekken ſy met een bereyd herte-vel, het grootſte gedeelte onder hen-lieden ſchilderd hun lijf over de dyen, met ſchoone en fraaye figuuren, 't welk 'er nimmermeer afgaat, wanneer het eens in de huyd is ingeprikt.

Hun opſchik,

Haar hayr is ſwart; hangende hen tot op de heupen, 't welk ſy heel konſtig in een knoop t' ſamen doen vlegten, het zijn groote verraders en nijdige menſchen, maar dapper en ſtrijdbaar; voerende geen andere Wapenen,

En Wapenen.

als Boog en Pijlen, de pees hunner boogen is ſeer konſtig uyt herts-darmen, of leer gemaakt, het ſpits der pijlen is met een vis-graat, of keyſteen verſien. De jonge lieden oeffenen ſig met loopen, boog-ſchieten, en bal-ſlaan, zijn groote liefhebbers van de jagt en viſſery. Hunne Koningen zijn geduurig met malkanderen in Oorlog, ſy verſchoonen geen vyand, ſoo ſe hem

Hoe ſe met de overwonnene in den ſtrijd handelen.

konnen bekoomen; de gevangene in den ſtrijd ſlaan ſe het hoofd af, op dat ſe des ſelfs huyt met het hayr moogen hebben, waar mede ſy wederom keerende een Zeege-teeken oprigten; dog ſy verſchoonen de Wijven en Kinderen, de ſelve by ſig houdende en op-voedende. Wanneer ſy uyt den ſtrijd te rug koomen, roepen ſy al hunne onderdanen t' ſamen, zijn 3 dagen

met

met eeten en drinken luſtig vrolijk; danſſen en ſpringen van blijdſchap; hier by noodigen ſy alle oude Vrouwen van het gantſe Landſchap; verſoekende het hayr hunner vyanden in haare handen te neemen, en daar mede luſtig te danſſen, onder dit danſſen looven ſy de Son, die hen den Zeege over hunne vyanden heeft verleend.

Sy weeten niet van God, of eenige Oeffening der Gods-dienſt, wat ſy ſien, dat houden ſy voor hun God, gelijk de Son en Maan, ſy hebben Prieſters, daar ſy ſig ſeer op verlaaten; deſe zijn groote Toovenaars, Waar-ſeggers, en Duyvel-dienaars; deſe Prieſters zijn ook hunne Genees-heeren en Heel-meeſters; dragende geduurig een ſak met kruyden en geneesmiddelen by ſig, om hunne lijders hier mede te geneeſen, deſe zijn gemeenlijk verhoerde beeven, noemende de wijven en dogters, kinderen van de Son, *ook zijn ſy groote* Sodomiten, *yeder van hen heeft een wijf: maar den Koning is het geoorlooft 2, of 3 wijven te neemen, dog de eerſte is de voornaamſte, en word voor Koninginne gehouden, wiens kinderen ook de voornaamſte erfgenaamen zijn, die na de dood des Konings het Rijk erven. Deſe wijven beſorgen het huys; wanneer ſy ſwanger zijn, ſlapen de mannen niet by haar, eeten ook niet het geen ſy in haar affondering aangeraakt hebben. Dit Land heeft veel* Hermaphroditen; *zijnde half man, half wijf, deſe moeten alle arbeyd doen, wanneer de* Indianen *ten ſtrijde gaan, moeten ſy hen eeten en vrugten naa-dragen.*

Gods-dienſt.

Prieſters.

Manier v Trouwen.

Pligt hunner wijve

Hermaphroditen.

Sy beſchilderen hun aangeſigt, vullen hun hayr met ſtaarten en kleyne vogel-veeren, of pluymen, op dat ſy des te verſchrikkelijker ſouden zijn. Hun eeten is brood, honing, meel van gedroogde en gerooſte amandelen, of van nooten, ook hebben ſy gedroogde vis: als het een dieren tijd is, dan eeten ſy allerley onreynigheyd, koolen en zand, dat ſy onder het gemelde meel mengen. Wanneer ſy ter Oorlog uyt-trekken, gaat hun Koning voor-uyt, met een ſtaf in ſijn eene hand, en een boog in den anderen, hangende een pijl-kooker vol pijlen op ſijn rug, op die wijſe volgen alle de andere, met boog en pijlen gewapend; ſy maaken een groot Veld-geſchrey in het aan-vallen hunner vyanden: ook ſullen ſy niet ligt yets aan-vangen, ten zy ſy eenige reyſen hier over hebben beraadſlaagt, en het voorgenoomene wel overwoogen, alle morgen hebben ſy een t' ſamenkomſt.

Hun Voedſel.

Oorlogsmanier.

Sy zaayen hun koorn, dat ſy Maiz *noemen, twee-maal in 't jaar, te weeten, in* Maart *en* Juny, *in de derde maand ſamelen ſy het in, de overige 6 maanden blijft het land ongebouwt. Sy planten en queeken ook aldaar de* Kauwoerden, *of* Citrullen, *en ſeer goede boonen, ſy meſten het aardrijk niet, wanneer ſy willen zaayen, verbranden ſy eerſt de ſtoppelen en het onkruyd, dat de 6 voorgaande maanden gewaſſen is, in plaats van het aardrijk om te ploegen, of te ſpitten, gebruyken ſy een houte werk-tuyg, hebbende de gedaante van een houweel, en werpen 2 korlen* Maiz *te gelijk in de aarde. In den Zaay-tijd, gebied de Ko-*

Op wat wijſe hun Maiz gezaayt word.

Koning een wan, die alle dagen ſijne onder-
danen ten veld-bouw roept, onderwijl beveelt
hy; dat 'er een meenigte drank bereyd wer-
de; wanneer ſy hun koorn in-oegſten, word Hun Oegſt.
het in een gemeen koorn-huys gebragt, waar
van dan een yeder na ſijn ſtaat werd uyt-
gedeeld. Sy zaayen niet meer, en dat nog
naauwlijks, als dat ſy in 6 maanden ſul-
len van doen hebben. Des Winters onthouden Winter-le-
ſe ſig 3, of 4 maanden in de Boſſchen, in ven.
hutten, die ſy van Palm-takken hebben toe-be-
reyd; levende als dan van Eykelen en Vis, die
ſy vangen, als mede Oeſters; ook jagen ſy
Harten tot hun ſpijs, daar en boven leven ſe
van Kalkoenen en andere dieren; al hun ſpijs
werd op koolen gebraaden, zijnde te vooren
matig gerookt; ſy zijn groote liefhebbers van
het vleeſ der Krokodillen, dat heel blank en Eeten graag
ſchoon is, wy ſouden daar ook van gegeeten Krokodil-
hebben, indien het (ſoo ons dagt) niet ſoo ſeer len.
na muſcus had gerooken, ſy hebben voor
een gewoonte onder haar, dat wanneer ye-
mant ſiek werd, in plaats van deſen ader
te laten, ſuygt den Genees-heer op die plaats, Geneeſing
daar de pijn is, ſoo lang, tot dat het bloed der zieken.
daar uyt-ſijpelt, hare vrouwen zijn groot
en vroolijk, en van kouleur als de man-
nen, en ook ſoo op haar lijf beſchildert:
dog wanneer ſy ter wereld koomen, zijn ſy
niet ſoo bleek-geel, maar veel witter; dee-
ſe verwe krijgen ſy van een olye, waar
mede ſy ſig beſtrijken, wegens een oorſaak,
die ik niet kon te weeten koomen, en ook
wegens de Son, die geduurig op haar lig-

Vaardigheyd der Vrouwen.

chaam brand. De Vrouwen zijn ſoo raſch en veerdig, dat ſe over groote wateren konnen ſwemmen; dragende haare kinderen in den arm, ja ſelfs konnen ſy op de hoogſte boomen des lands klimmen.

E Y N D E.

EER-

EERSTE SCHEEPS-TOGT
Van
JOHAN RIBALD,
Na
FLORIDA,
Gedaan in het Jaar 1562.

DEn Heer Admiraal van Chaſtillon, een deftig man / die het gemeene beſt meer / als ſijn eygen belang / ter herten ging / weetende dat des Konings / ſijn Meeſters geneegenthepd was ſtrekkende / tot het ontdekken van nieuwe en vreemde Landen ; liet met alle neerſtighepd tot deeſe onderneeminge ſcheepen upt-ruſten / en te gelijk mannen daar toe werven ; over de welke hp ten Kapitepn Johan Ribald, een opregt en ervaaren Zee-man / verkooz / welke ſijn Laſt-brief bekoomen hebbende / ſtak den 28. February des jaars 1562. alleenlijk vergeſelſchapt met 2 van des Konings ſcheepen in Zee ; maar was wel voorſien met brave lupden / onder welkers getal ik mp ſelfs bevond / en met ſoo veele oude ſoldaaten / dat hp eenige aanmerkens-waardige ſaaken ende van onſterffelijke gedagtenis mepnde te voltrekken. Derhalven hebbende 2 maanden gefeplt / ſonder den gewoonlijken kours der Spanjaarden te houden / arriveerde hp tot Florida, en landede hp een Kaap / die niet hoog geleegen was / maar allengskens rijſende / naar 't geboomte ; welk hp op ſijn aankomſt de naam van Kaap Francoys gaf / ter eere van ons Vrankrijk. Deeſe Kaap is omtrent 30 graden van de Linie geleegen / vaarende langs de Kuſt van deeſen Oozd Noozd-waards / ontdekten wp een ſeer ſchoone en groote Rivier / welke den Heer Ribald geleegenthepd gaf / om 't anker te werpen ; ten epnde hp de ſelve 's anderen daags 's mozgens mogte gaan be-

1562.

Admiraal *Chaſtillon* doet een Vloot Scheepen vervaardigen.

Waar mede *Ribald* in Zee gaat.

Komt te *Florida*.

Komt aan de Kaap *Francoys*.

Ribald gaat aan Land.

1562. besigtigen; welk met 't aanbreeken van den dag gedaan zijnde / vergeselschapt met den Kapiteyn Fiquinville, en verscheyde soldaaten van sijn schip / hy was soo haast niet aan den Oever gekoomen / of hy wierd een meenigte van Indianen gewaar / soo mannen als vrouwen / welke met voor-bedagt daar gekoomen waren / om ons met alle beleefdheyd en vriendschap te ontfangen; 't welk sy ons te kennen gaven / door de aanspraak / die ons haren Koning deede; ende door de geschenken van zeem-leere vellen / waar meede hy onsen Kapiteyn vereerde / die des anderen daags liet opregten een Pylaar van harde steen / op een kleyn Eylandtje / dat in de mond van de selve Rivier was / op welke Pylaar 't wapen van Vrankrijk uyt-gehouwen was. Dit gedaan zijnde / ging den Kapiteyn wederom t' scheep / om de Kust Noord-waards over-al te ontdekken / 't welk sijn voornaamste oogmerk was.

Koning des Lands komt by hem.

Pylaar opgerigt.

Na dat hy eenigen tijd gezeylt hadde / voer hy over aan d' ander zijde van de Rivier; en als doen in de tegenwoordigheyd van seeker Indiaan, die hem in deese ontdekkinge diende / beval hy / dat men God soude danken, voor de genade aan de *Fransse* Natie beweesen, van haar in deese vreemde Landen sonder eenig gevaar geleyt te hebben. Het gebed geeyndigt zijnde / de Indianen, welke seer nieuws-gierig waren / denkende / soo ik geloofde / dat wy de Son aanbaden / om dat wy altoos de oogen naar den Hemel ophieven / stonden op / en quamen om onsen Kapiteyn te begroeten; beloovende hem haar Koning te laten sien / welke niet opstond / gelijk sy deeden / maar bleef op groene bladeren van Bye-en Palm-boom sitten / den Kapiteyn begaf sig derwaards / ende sat by hem neder / ende hoorde hem een lange reden voeren / maar met geen groot vermaak / om dat hy sijn taal / ende nog minder sijne meyninge konde verstaan. Den Koning vereerde onsen Kapiteyn op sijn vertrek een pluym / of waayer / van Reygers vederen / rood ge-

Ribald gebied God te danken.

Beloften van een *Indiaan*.

Vereeringen des Konings aan *Ribald*.

geverft / in een bennetje van Palm-takken / op ſijn Indiaans gevlogten / ende ſeer konſtig gewerkt / met een groot vel / waar op verſchepde wilde dieren / ſoo levendig waren geſchildert / dat het niets beter geleek / als het leven ſelfs. Den Kapitepn / om te toonen / dat hy niet ondankbaar was / vereerde hem moope tinne bzaſeletten / een hak-mes / een vergroot-glas / en eenige meſſen / waar over den Koning hem ſeer verblijd / en vergenoegt betoonde te weeſen. 1562.

Die wederom met andere beloont wierden.

Het meeſten-deel van den dag met de Indianen doo; gebzagt hebbende / ging de Kapitepn t' ſcheep om aan d'andere zijde van de Rivier te paſſeeren; waar over den Koning ſcheen bedroeft te zijn. Wes niet tegenſtaande / alſoo hy niet bequaam was / om ons op te houden / ſoo beval hy / dat men in alle naarſtigheyd vis voor ons ſoude vangen, welke ſy met alle ſpoed deeden / gaande in haar bijberg / welke van riet gemaakt zijn / als een hepning / ende ſy beladeden ons met Forellen / groote Mullen / Plapſen / Tarbotten / en andere wonderlijke viſſchen / die hy ons onbekend / en gants verſchillende van d'onſe zijn.

Ribald gaat wederom t' ſcheep.

Vis van de Inwoonders aan hen gebragt.

Dit gedaan zijnde / traden wy in onſen boot / ende voeren na d'ander zijde / maar eer wy aan den Oever quamen / waren wy begroet doo; een groote meenigte van andere Indianen, welke in 't water tot onder de armen gegaan zijnde / bzagten ons veele kleyne bennetjes vol Maiz, en Moerbeſien beyde roode en witte. Andere boden aan / om ons aan land te bzagen / alwaar geland zijnde wierden wy haren Koning gewaar / ſittende op een verheeven plaats van riſen / gemaakt onder kleyne Cederen en Pye-boomen / een weynig van de water-kant. Hy was vergeſelſchapt met 2 van ſijne ſoonen / die uytſteekende moop en ſterk waren / ende met een groote troup Indianen, welke alle haare boogen en pijl-hoochers in een wonderlijke goede oxder hadden. Deſe 2 ſoonen ontfingen onſen Kapitepn ſeer gunſtelijk / maar den Koning haar vader vertoonede

Koomen aan de andere zijde.

Alwaar ſy by den Koning koomen.

1562. de ſi weet niet wat voor een Agtbaarheyd en Grootsheyd / deede niet anders / als het hooft wat te buygen. Als doen naderde onſen Kapiteyn / om hem te begroeten / maar den Koning ſonder ſig te beweegen / behield ſulken ſoort van ſtatigheyd / dat wy dagten in ons ſelven / dat hy met regt den tytel van Koning voerde; onſen Kapiteyn / weetende niet / wat te oordeelen van des ſelfs maniere van doen / dagt dat hy jalours was / dat wy eerſt by den anderen Koning geweeſt waren / ofte ten minſten / dat hem niet behaagde / dat hy die Pylaar hadde opgeregt; ende alſoo den Kapiteyn niet wiſt / wat dat mogte bedupden / ſoo maakte hy hem by teekenen bekent / dat hy van verre af-geleegene Landen herwaards was gekoomen, om hem te ſoeken, en hem te doen verſtaan de vriendſchap, die hy begeerde met hem te maaken; ende om het ſelve te beter te beveſtigen / haalde hy uyt ſijn valies eenige dingen van geringe waardy / als byaſeletten van verſilvert en vergult tin / die hy hem aanbood / ende vereerde ſijne ſoonen andere ſnuyſteringen. Waar op begon den Koning vriendelijk met den Kapiteyn en ons te handelen. Ende na deeſe praate t' ſamen-ſpraken / hoopende eenige byſonderheeden te ontdekken / begaven wy ons in de Boſſchen; alwaar veel roode en witte moerbeſpen-boomen waren / en op de top van de ſelve een oneyndig getal van Vy-wormen. Vervolgende onſen weg / ontdekten wy een ſchoone en groote weg / nogtans verdeelt door verſchepde moeraſſen / welke ons nootſaakte / ter oorſaak van 't water / waar mede de ſelve omringt was / wederom naar de Rivier te keeren; en den Koning aldaar niet hebbende gevonden / ſoo traden wy in onſen boot / ende ſeylden naar ons ſchip / alwaar gekoomen zynde / noemden wy deeſe Rivier de Rivier de May, om dat wy de ſelve den eerſten dag deeſer maand hadden ontdekt.

Ribald begroet den Koning.

Doet hem ſijn meening door teekenen bekent maaken.

De *Franſoſen* begeeven hen Boswaards in.

Rivier de *May* genoemt.

Soo dra wy tot ons ſchip waren gekeert / ligten wy het anker / ende haalden onſe ſeylen op / om de Kuſt verders te ontdekken / langs de welke

Soeken de Kuſt verder t' ontdekken.

ke wp ontdekten een andere ſchoone Rivier / welke den Kapitepn ſelfs meende te onderſoeken; ende hebbende de ſelve met den Koning en de inwoonders onderſogt / noemde hp de ſelve Seine, om dat ſe de Rivier de Seine in Vrankrijk geleek. 1562. Rivier Seine.

Van deeſe Rivier keerden wp weder naar ons ſchip; alwaar wp aangekoomen zijnde / haalden wp onſe ſeplen op / om verder Noozdwaards te ſeplen / en de verdere bpſonderheeden van die Kuſt te ontdekken / dog hadden niet lang geſogt / of wp ontdekten een ander ſeer ſchoone Rivier / 't welk ons oozſaak gaf / om 't anker daar tegens over te werpen / en om 2 booten upt te ſenden / om het ſelve te gaan onderſoeken; in deſe Rivier vonden wp een Epland / en op het ſelve een Koning / niet minder beleeft / als d'andere. Deeſe Rivier noemden wp de Rivier de Somme, 6 mijlen verder ontdekten wp een ander Rivier / welke onderſogt hebbende / noemden wp de Loyre, en vervolgens ontdekten wp 5 andere Rivieren / van welke de eerſte wierd genaamt Charente, de tweede Garonne, de derde Gironde, de vierde Belle, en de vijfde Grande; de welke met al 't geene / dat daar in was / naauw-keurig onderſogten; ſoo dat wp in minder / dan den omtrek van 60 mijlen / 9 ſchoone Rivieren / en veele bpſonderheeden upt-gevonden hebben. Rivier Somme. Loyre. Charente. Garonne. Gironde. Belle. Grande.

Zijnde nogtans daar niet mede te weeden / ſeplden wp hooger Noozd-waards aan / volgende de kours / die ons tot de Rivier de Jordaan, een van de ſchoonſte van 't Noozden / bzengen mogt / en kours houdende / over-viel ons een groote miſt en ſtozm / welk ons nootſaakte / de Kuſt te verlaaten en Zee-waards aan te ſetten / waar booz wp het geſigt van onſen Pinas een heelen dag en nagt verlooren / tot deg anderen daags 's mozgens / op welken tijt het weer ſchoon en de Zee ſtil gewozden zijnde / ontdekten wp een Rivier / welke wp noemden Schoon-Geſigt. Miſt en Storm. Rivier Schoon Geſigt.

Naar dat wp 3 / of 4 mijlen hadden gezeplt / begonnen wp onſen Pinas weder te ſien /

1562. welke regt naar ons toequam / ende op haar aankomſt bragten ſy den Kapiteyn aan / dat gedurende het onſtuymig weer / en de miſt / ſy ſig hadden verborgen in een groote Rivier / welke in breete en ſchoonheyd alle de voorgaande over-trof / waar over den Kapiteyn uyttermaten verblijd was; want ſijn grootſte verlangen was / om een haven te konnen vinden / daar hy ſijn ſchip in ſoude konnen bergen / om ons ſelven voor eenigen tijd te ververſſen.

Schoone Rivier ontdekt.

Aldus derwaards hours maakende / quamen wy aan de voornoemde Rivier / welke wy / ter oorſaak van ſijne ſchoonheyd en breedheyd / noemden Port Royal. Aldaar ſtreken wy onſe ſeylen / en wierpen het anker op 10 vademen waters; want den grond is ſoodanig / te weeten / wanneer de Zee begint te waſſen / dat de grootſte ſcheepen van Vrankrijk, ja ſelfs de Galeaſſen van Venetien daar konnen in koomen. Het anker geworpen hebbende / ging den Kapiteyn met ſijne ſoldaten / naar den Oever / ende begaf ſig ſelfs eerſt te lande / alwaar wy het land ſoo vermaakelijk vonden / als 't bedenkelijk is / want 't was over-al bedekt met magtige hooge Aker-boomen / en een onepnbig getal van allerhande Ceder / en Maſtik-boomen / onder de ſelve waſſende / en ruyſkende ſoo lekker / dat de ſterke reuk alleenig de plaats uytter-maten aangenaam maakte.

Die *Port Royal* genoemt word.

Ribald gaat te land.

Schoone Boomen.

Als wy door deeſe Boſſchen paſſeerden / ſagen wy niet anders / als Kalkoenſche Haanen / vliegende in 't woud; graauwe en roode Patrijſen / een weynig verſchillende van de onſe / maar voornamentlijk in groote; wy hoorden ook in de Boſſchen het gelupt van Herten / Beeren / Luzernen / Lippaarden / en verſchepde ſoort van andere dieren / by ons onbekent; alſoo wy vermaak ſchepten in die plaats / begaven wy ons met het net te viſſchen / en vongen ſoo grooten getal van viſſchen / dat het te verwonderen is; onder andere vongen wy een ſeeker ſoort van vis / welke wy Sallicoques noemden / welke niet min-

Allerhande Vogelen.

Wild gedierte.

Vangen veel Vis.

der

der waren dan Kreeften; soo dat met het net twee-maal uyt te werpen / wy genoeg hadden / om al 't volk van onse 2 scheepen / een geheelen dag te voeden. De mont van de Rivier was van de eene kant tot d'andere / niet minder / als 3 Fransse mijlen breed / sy is verdeelt in 2 groote armen / waar van de een West-waarts loopt; en d'ander Noord-waarts / en na mijn oordeel / soo geloof ik / dat den arm / die sig Noord-waarts uytstrekt / soo verre in 't Land loopt / als de Rivier de Jordaan. Den anderen arm heeft sijne uyt-watering in de Zee / soo als wy van ons volk / dat agter gelaten was geweest / om sig op dese plaatse op te houden / hebben verstaan. Dese 2 armen zijn 2 groote mijlen breed / en in de midden van de selve is een Eyland / 't welk puntig is naar d'opening van de groote Rivier / op welk Eyland een oneyndig getal is van allerley vreemde Dieren. Daar zijn kruyden groeyende / van soo een seldsame eygenschap / en in soo groote meenigte / dat het een uytneemende saak is / om de voorschreeven Dieren te behouden. Aan weder-zijde is niets anders te sien / als Palm / en andere soorten van boomen / dragende bloessems en fruyten van een seer seldsame gedaante / en goede smaak; maar siende / dat den avond naderde / en dat de Kapiteyn naar het schip wilde weder-keeren / baden wy hem / dat hy ons wilde toelaaten, de nagt in die plaats door te brengen. De Stuurman en de Boots-gesellen seyden tegen den Kapiteyn / in ons afweesen / dat het noodig was, de scheepen vorder op in de Rivier te brengen; om bevrijt te zijn van het gevaar van de winden, die ons mogten over-koomen; by oorsaak dat wy los naar de mond van de Rivier waren: en om deese reeden sond den Kapiteyn om ons. Gekoomen zijnde tot onse scheepen / zeylden wy 3 uuren verder op in de Rivier / en daar wierpen wy het Anker.

1562.

De Rivier *Port Royal* beschreeven.

Aangenaamheyd van des selfs Eyland.

Versoek van eenige, om een nagt aldaar te blijven.

Weynig tijd daar na / Johan Ribald vergeselschapt met een goed gedeelte Soldaaten / scheep-

Ribald onderneemt

te

1562. te ſig ſelven in / nieuwſ-gierig om verder in den arm / die oploopt naar 't Weſten / op te zeplen / en om de geleegenheyd van die plaatſ op te ſoeken. Hebbende op het minſt 12 mijlen gezepit / wierden wp een troup Indianen gewaar / welke / ſoo dza ſp de Pinas hadden geſien / ſoodanig verſchzikt waren / dat ſp in de boſſchen vlooden / verlaatende op de plaatſe een jonge Wolf / welke ſp aan het ſpit bzieden ; om welkerſ ooz-ſaak de plaatſ wierde genaamt Wolfs Kaap. Dooztſ vervozderende onſen weg / vonden wp een andere arm van de Rivier / loopende Oſtwaardſ / op de welke den Kapitepn beſloot te zeplen / en de groote Rivier te verlaaten. Een wepnig daar na ontdekte Ribald verſchepde andere Indianen, ſoo mannen alſ vzouwen / half verbozgen in de boſſchen / welke niet weetende / dat wp die geene waren / die hare vziendſchap begeerden / wierden in 't eerſt ontſtelt / maar kozt daar na waren ſp aangemoedigt / dooz-dien den Kapitepn haar eenige koopmanſchap en waaren toonde ; waar dooz ſp verſtonden / dat wp niet anderſ / alſ het goede / met haar vooz hadden. Toen deeden ſp een teeken / dat wp aan Land ſouden koomen / 't welk wp niet wilden weygeren. Op onſe Landinge quamen verſchepde van haar / om onſen Generaal op haar wilde manier te begroeten. Sommige gaven hem Kemelsvellen / andere klepne bennetjenſ van Palm-takken gemaakt / andere pzeſenteerden hem Paarlen / maar in geen groot getal. Daar naar gingen ſp heenen / om een pziéel te maaken / om onſ vooz de bzandende hitte van de Son te bevzijden ; dog wilden wp aldaar niet vertoeven. Derhalven bedankte haar onſen Kapitepn ſeer beleeft / vooz haare goede wille / en gaf aan peder van haar een geſchenk / waar dooz hp haar vooz ſijn vertrek ſoo aangenaam wierd / dat ſijn afſchepd haar gantſ niet en behaagde. Want hem kennende ſoo mild te zijn / ſoo hadden ſp wel willen hebben / dat hp wat langer vertoeven mog-

de Rivier te ontdekken.

Wolfs Kaap.

Komt by eenige *Indianen* aan Land.

Doed hen eenige vereeringen.

mogte / ſoekende door alle middelen / om hem geleegendheyd te geeven aldaar te verblijven / ende hem door teekenen te kennen geevende / dat hy deſen dag alleenlijk by haar ſoude blijven ; en dat ſy des ſelfs aan-komſt aan een grooten Heere van dat Land wilden bekent maaken, dat ſy Paarlen in groote overvloed, en ook Silver hadden ; alle welke dingen / op den aankomſt van den Koning / hem ſouden geſchonken werden ; hem ſeggende / dat al wagtende, dat deſen grooten Heer herwaarts quam, ſy hem naar haare wooningen wilden brengen, en hem duyſenderley vermaak geeven, met het ſchieten, en herten te dooden ; daarom baden ſy hem / om haar verſoek niet af te ſlaan. Doch niet tegen-ſtaande keerden wy weder naar onſe ſcheepen / alwaar / na dat wy vernagt hadden / 't ogtents beval den Kapitein / dat men een Pylaar van hard-ſteen gemaakt, als een Kolom in de *Pinas* ſoud brengen, waar op het wapen van *Vrankrijk* geſneeden was, om de ſelve in de ſchoonſte plaats, die konde gevonden werden, te planten. 1562. Hun verſoek.

Dit gedaan zijnde ſcheepten wy ons ſelven in / en zeylden 3 mijlen West-waarts / ende hebben de een kleyne Rivier ontdekt / zeylden wy daar ſoo lang op / dat wy eyndelijk vonden / dat de ſelve in de groote Rivier upt-liep ; en dat ſy aldaar een kleyn Eyland maakte / van 't vaſte land afgeſondert / werwaarts wy ſpoeden / en alſoo de ſelve ſeer vermaakelijk en aangenaam was / wy planteden door bevel van onſen Kapitein den voorſchreeven Pylaar aldaar / op een kleyn heuveltje / welk van alle kanten konde geſien werden ; welke heuvel was in 't midden van een Meyr / diep een half vadem van ſeer goed en ſoet water. In dit Eyland ſagen wy 2 herten / van een uytter-maten groote / in vergelijkinge van de geene / die wy te voren hadden geſien ; en de welke wy gemakkelijk met onſe buſſen ſouden geſchooten hebben / hadde den Kapitein ons het ſelve niet verbooden / om der ſelver ſchoon- en grootheyd: *Ribald* gaat 't ſcheep en vertrekt. Pylaar opgerigt.

Maar

1562. Maar eer wy van daar vertrokken / noemden wy deſe kleyne Rivier / welke dit Eyland omringde / de Rivier van Liborne. Daar naar begaven wy ons wederom aan booyd / om een ander Eyland / niet verre van 't eerſte geleegen / te gaan ſoeken ; alwaar wy / na dat wy aan Land gekoomen waren / niets anders als Ceder-boomen vonden / hoog de ſchoonſte / die wy in dit Land geſien hadden. Ter deeſer oorſaak noemden wy het ſelve Cederen-Eyland. Alhier keerden wy weder na onſe Pinas, om naar ons ſchip te vaaren.

Rivier *Liborne* genoemt.

Cederen-Eyland.

Eenige dagen daar na / nam Johan Ribald booyd / om eens weder te keeren naar de Indianen, die langs den arm / welke naar 't Weſten loopt / woonen ; ende met hem te neemen een goede meenigte van ſoldaten ; want ſijne meyninge was / om 2 Indianen van die plaats naar Vrankrijk, weg te voeren / volgens het bevel van den Koning. Met dit voorneemen namen wy weder onſen voorigen koers / om ſoo verre booyd te vaaren / dat wy eyndelijk koomen mogten / aan de ſelve plaats / daar wy in 't eerſt de Indianen hadden geſien. Alhaar namen wy met verlof van den Koning 2 Indianen, welke / meynende / dat hen meerder / dan de anderen aangedaan wierd / agteden ſy hen ſeer gelukkig / dat ſy met ons waren. Maar deeſe 2 Indianen, ſiende / dat wy gantſch geen toeſtel maakten / om aan Land te gaan / maar veel eer / dat wy het midden van de Rivier vervolgden / begonden wat ongemakkelijk te worden / en wilden met geweld ſig in 't water werpen ; want ſy zijn ſoo goede ſwemmers / dat ſy in een oogenblik ſouden uytgeſwommen / en ſig in de boſſchen verborgen hebben. Zijnde nogtans onderrigt van haaren aart / paſten wy op de ſelve ſeer naauw / ende ſogten alle middelen / om de ſelve te ſtillen ; 't welk wy in geenderlep maniere konden doen / ſchoon wy haar aanbooden de dingen / die ſy 't meeſte agten ; welke ſy weggerden met veragtinge aan te ner-

Ribald begeeft ſig weder op een Togt.

Neemt 2 *Indianen* met ſig.

Die uyt de boot tragten te ſpringen.

neemen / ende gaven weder / al 't geene ſy ontfangen hadden / vreeſende ſig daar door aan ons te verbinden; en hoopende / dat / als ſy de ſelve aan ons ſouden weder-geeven / ſy ook weder in haar vryheyd ſouden herſtelt zijn geworden. Eyndelijk ſiende / dat / al wat ſy deeden / haar niet konde helpen / baden ſy ons / haar die dingen te geeven / welke ſy weder-gegeeven hadden / welk wy op ſtaande voet deeden; daar na voegden ſy haar te ſamen / en begonden met malkanderen te ſingen / ſig ſoo ſoet accordeerende / dat in haar geſang te hooren / het ſcheen / dat ſy klaagden over het afweeſen van haare vrienden. Sy volharden hun geſang den geheelen nagt / ſonder op te houden; geduurende den welken tijd wy genootſaakt waren / voor anker te leggen / ter oorſaak / dat het ty tegen ons was. 1562.

Han verſoek.

Beginnen te ſingen.

Dog 's anderen daags / vroeg in den morgen / keerden wy weder tot onſe ſcheepen. Soo haaſt als wy daar aan-gekoomen waren / ſoo tragte de een yeder deſe 2 Indianen vermaak aan te doen / ende haar op 't beſte te bejeegenen / om haar te doen verſtaan de goede geneegenthepd / die wy hadden / om haare vrienden te blijven in het toekoomende. Wy booden hen ſpijs aan / om te eeten / maar ſy weygerden het / ende deeden ons verſtaan / dat ſy gewoon waren / haar aangeſigt te waſſen / en te wagten / ſoo lang dat de Son opgegaan was / eer ſy aten / welk een gebruyk is van alle de Indianen van Nieuw-Vrankrijk. Niet te min waren ſy ten laatſten genoodſaakt / om hun by-geloof te vergeeten / ende haar naar onſe manier te ſchikken / 't welk in 't eerſt wat vreemt voor haar was / alſoo wierden ſy wat vrolijker / maakten geduurig dwyſend vraatjens / dog waren ſeer bedroeft / dat wy de ſelve niet en konden verſtaan. Eenige dagen daar na begoſten ſy ſoo goede genegenthepd voor my te hebben / dat / na mijn oordeel / ſy eer van honger ſouden willen vergaan / als haar ontbijt van een ander te ontfangen. Siende ha-

Ribald komt weder t' ſcheep.

Wanneer de *Indianen* gewoon zijn te eeten.

ren

1562. ten goeden wille / ſogt ik eenige Indiaanſe wooꝛden van hen te leeren / en begon haar eenige dingen te vꝛagen; toonende dan 't geen / waar van ik de naam begeerde te weeten. Sy waren ſeer blijde / om het my te ſeggen; en weetende mijn verlangen / om hun taal te leeren / ſoo moedigden ſy my aan / om haar alle dingen te vꝛagen; ſoo dat de wooꝛden en ſpꝛeek-wijſen van de Indiaanſe ſpꝛaak in geſchꝛifte neder-ſettende / was ik in koꝛten tijd bequaam / om het meeſten-deel van hun t' ſamen-ſpꝛaak te verſtaan. Sy deeden den geheelen dag niet anders / dan met my te ſpꝛeeken van 't plepſier / dat ſy ſouden hebben / met my wel te onthaalen / indien wy naar hunne hupſen weder-keerden / en dat ſy my al 't vermaak ſouden doen hebben / dat ſy konden bedenken / ſoo wel in 't jaagen / als in het ſien van alle haare plegtigheeden in 't vꝛeren van ſeeker feeſt / by haar genaamt Toya. Welk feeſt ſy ſoo ſtreng onderhouden / als wy den Sondag. Sy gaven my te verſtaan / dat ſy my den grootſten Heer van dat Land ſouden doen ſien, welke ſy *Chiguola* noemen, die boven haar uytmunte in hoogte, gelijk ſy my ſepden / een goede ander-halve voet. Sy ſepden tegen my / dat hy diep in het Land in een ſeer breede plaats woonde, met ſeer hooge muuren beſlooten. Maar ik konde niet weeten werwaards / en ſoo ver als ik kon ooꝛdeelen / de plaats / waar van ſy ſpꝛaaken / was een ſeer ſchoone ſtad; want ſy ſepden my / dat binnen de muuren, een groote meenigte van huyſen ſtond, die ſeer hoog gebouwt waren, waar in een oneyndig getal van menſchen was, naar malkanderen gelijkende; dat ſy geen werk maakten van goud en ſilver, nog van paarlen, ſiende, dat ſy daar van in meenigte hadden. Ik begon dan haar te wijſen de vooꝛnaamſte deelen van den Hemel / om daar dooꝛ te moogen ontdekken / waar dat ſy woonden. Daar na ſtrekte een van haar ſijn hand upt / en weeſ my / dat ſy in 't Nooꝛden woonden / 't welk my deede ooꝛdeelen / dat het was by de Rivier Jordaan. My

De *Indianen* krijgen genegendheyd voor den Schrijver.

Die hun Taal kundig word.

Feeſt *Toya*.

Onderlinge t' ſamen-ſpraak tuſſen den Schrijver en de *Indianen*.

Nu gedenk ik / dat onder de regeeringe van den Keyſer Karel de V. ſeekere Spanjaarden, inwoonders van St. Domingo, zijnde uytgegaan om ſlaaven te krijgen / die in haare Mijnen ſouden werken / namen met liſtigheyd 40 mannen van de inwoonders van 't Land langs deſe Rivier / van meeninge / om de ſelve na haar Nieuw-Spanjen te brengen; maar ſy deeden hun werk te vergeefs / want van ſpijt ſtorven ſy alle van honger / behalven een / die gebragt wierd aan den Keyſer / welken hy eenigen tijd daar na liet doopen / ende gaf hem ſijn eygen naam / noemende hem Karel van Chiquola, om dat hy ſoo veel ſprak van deſen Heer van Chiquola, wiens onderdaan hy was. Ook vertelde hy geduurig / dat *Chiquola* ſijn verblijf hadde, in een groote beſlootene ſtad. Daar en boven hebben die geene / die in de eerſte repſe hadden gelaten geweeſt / my verſeekert; dat de Indianen hem by klaar-blijkelijke teekenen weeſen / dat verder diep in 't Land na het Noorden een groote beſlootene plaats was / waar in Chiquola woonde.

1562.

Voorval der *Spanjaarden* met eenige *Indianen*.

Een *Indiaan* gedoopt.

Na dat ſy eenigen tijd in ons ſchip geweeſt waren / begoſten ſy ſeer bedroeft te worden / en vraagden my geduurig / wanneer dat ſy ſouden weder keeren? ik deede haar verſtaan; dat den Kapiteyn haar weder naar huys wilde ſenden, maar dat ſy eerſt moeſten weder geeven, het geene haar eenige dagen te vooren gegeeven was. Edoch ſiende / dat hy haar geen voldoen wilde geeven / om heen te gaan; ſoo beſlooten ſy onder malkanderen / om by nagt weg te loopen / en om een klein bootje te krijgen / welke wy hadden / om met hulp van het Tow / naar huys te zeylen / en ſig alſoo met de vlugt te redden. 't Welk ſy ook niet in gedreeghe bleeven / om in 't werk te ſtellen / agter-latende de dingen / welke den Kapiteyn haar gegeeven hadde / ende niets mede neemende / dan het geene / dat hen eygen was / daar door betoonende / dat ſy niet ſinneloos waren. Den Kapiteyn was niet ſeer bedroeft om

De *Indianen* ontvlugten.

1562. haar vertrek / denkende / dat ſy niet dan al te wel ontſaald waren geweeſt / ende dat ſy daarom haar niet ſouden affonderen van de Franſſen.

Voorneemen van *Ribald*. Aldus / den Kapitein Ribald kennende de ſchoonheyd van die Rivier / ſogt hy alle middelen / om ſommige van ſijn volk aan te moedigen / om aldaar te woonen; wel voorſiende / dat dit van groot belang voor den Koning ſijn dienſt kon zijn; ende tot 't voorderen van 't gemeene welvaaren van Vrankrijk; derhalven voort-gaande met ſijn voorneemen / beval hy / dat men de ankers ſoude ligten / en alles in order ſtellen / om weder naar de mond van de Rivier te zeplen / ten eynde / ſoo de wind goed wierd / ſijne onderneeminge ſoude mogen voltrekken.

Komt weder voor de mond van de Rivier. Maar dat wy aan de mond van de voorſchreeve Rivier gekoomen waren / deede hy 't anker uytwerpen / en ſoo bleeven wy ſtil den geheelen dag / ſonder yets te ontdekken. 's Anderen daags gebood hy / dat al 't volk van ſijn ſchip op 't dek ſoude koomen, ſeggende / dat hy haar wat te ſeggen hadde; ſy quamen alle boven / en aanſtonts begon den Kapitein tegen hen / deſe volgende reeden te ſpreeken:

Reden-voering door *Ribald* aan ſijn volk gedaan. Ik denk, dat 'er niemant van U Lieden is, of hy weet, van hoe groot gevolg deſe onderneeminge is, en ook hoe aangenaam het is voor onſen jongen Koning; daarom, mijne Vrienden, (begeerig zijnde van U Eere en Voordeel,) ſoo wil ik niet nalaten, u alle kenniſſe te geeven, van 't uytſteekende groot geluk, welk haar toe ſoude vallen, die als manhaftige en braave mannen, ſouden de eerſte een proef willen doen van de gemakkelijkheeden, en de voordeelen, van deſe onſe eerſte Ontdekkinge; welk ſal zijn, ſoo ik my verſeekere, de grootſte geleegendheyd, die ooyt ſal ſig mogen aanbieden, om aan den tijtel en trap van eere te mogen geraaken; daarom ben ik van meening, om u voor de oogen te ſtellen, de eeuwige memorie, welke met regt verdienen die geene, die, haare Vrienden en Va-

der-

derland vergeetende, hebben de moed gehad, om 1562.
een ſaak van ſoo eene aangeleegentheyd te onderneemen; welke de Koningen ſelfs, verſtaande, dat 'er mannen waren, die verlangden na ſoo een grooten trap van dapperheyd, tot aanwas van haare Majeſteyten, niet hebben verontwaardigt, de ſelve in ſaaken van groot gewigt te bedienen, ende haaren naam onſterffelijk te maaken; hoewel ik u niet wil overreeden, gelijk ſommige doen, dat gy nooyt een goed fortuyn ſult hebben, als niet bekent zijnde van de Koningen, nogte van de Vorſten, en van andere zijde afkomſtig zijnde, van ſulken ſlegt geſlagt, dat geen van u familie ooyt de Wapenen hebben gehandeld, en alſoo tot grooten ſtand gekoomen. Want ſchoon ik van mijne teedere jaaren, my ſelve gevoegt hebbe, om die te volgen, hebbende mijn leven voor ſoo veel gevaaren bloot geſtelt, voor den dienſt van mijn Prince, evenwel heb ik nooyt daar toe konnen bereyken; (met dat ik niet en verdiende den tijtel, of graad van een gouvernement,) gelijk ik het ſelve aan verſcheyde andere hebbe ſien overkoomen, alleenlijk om deſe reeden, dat ſy koomen van eedele familien af, dewijl men meer agt ſloeg op haar geboorte, dan op haare verdienſten.

Voorſeeker, weet ik, dat ſoo de daaden aangeſien waren, dat 'er veel meer ſouden weerdig bevonden werden, om dien tijtel te bekleeden, ende met regt *Edel* en *Dapper* genaamt te werden. Daarom wil ik een genoegſaam antwoord maaken, tot ſulken voorſtel, en ſoodanige dingen, als gy kunt tegen my voorwenden; leggende voor u oogen het oneyndig getal van voorbeelden, welke wy hebben van de *Romeynen*, die, aangaande het verkrijgen van lof en roem, de eerſte waren, die Zege-praalden over de Wereld. Want hoe veele vinden wy 'er onder haar, welke om haare ſoo kloekmoedige onderneeminge, ende niet om de grootheyd van haar Geſlagt hebben de eer bereykt, van dem Zege? Indien wy

1562. tot haare ouders overgaan, ſullen wy vinden, dat deſe, van ſoo een ſlegte conditie waren, dat met haare eygene handen haare Landen bouwende, ſy heel ſober leefden. Gelijk de Vader van *Ælius Pertinax*, die een arm Ambagts-man was, wiens Groot-vader te gelijk een ſlaaf was, naar het ſeggen der Schrijvers, en die nogtans met een dapper gemoed aangevoert zijnde, ſoo was hy daar-om niet beſchaamt, maar wel-eer dies te meer naar hooge dingen verlangende. Ten eerſten begoſt hy de wapenen te leeren hanteeren, waar in hy ſoodanig vorderde, dat hy van ſtap tot ſtap met 'er tijd opklom tot de Keyſerlijke *Roomſe* Waardigheyd. Tot ſoo een waardigheyd geklommen zijnde, verſaakte hy ſijn ouders niet; maar in tegen-deel, tot geheugeniſſe van haar, liet hy de Graf-ſteede van ſijn Vader dekken met een koſtelijke Marmor-ſteen, om voor huyden van arm en ſlegten afkomſt tot een voorbeeld te dienen, en haar een ſpoor te geeven, om naar hooge dingen te tragten, niet tegen-ſtaande de ſlegtheyd haarer ouders. Ik wil ook niet voor-by gaan de uytſteekentheyd, en de wakkerheyd van den dapperen en vermaarden *Agathocles*, Soon van een ſlegt Potte-bakker, de welke den veragtelijken ſtaat van ſijnen Vader vergeetende, begaf ſig ſoodanig in ſijne jonge jaaren tot de deugd, dat door middel van de wapenen hy Koning wierd van *Sicilië*; ende niet tegenſtaande deſe eerlijke Tijtels weygerde hy nooyt niet te werden gereeckent voor de Soon van een Potte-bakker. Maar daar en boven, om de gedagtenis van ſijn afkomſt onſterffelijk, ende ſijn naam vermaart te maaken, ſoo beval hy; *dat men hem aan Tafel ſoude dienen van gonde en ſilvere vaten, en de andere van aarde.* Verklarende daar door, dat de waardigheyd, daar hy mede bekleed was, niet en quam tot hem van ſijne Ouders, maar alleenlijk door ſijne eygene deugd: Indien ik wil ſpreeken van onſen tijd, ſal ik alleenlijk *Ruſten Baſſa*, voor uwe oogen ſtellen, wiens voorbeeld ſal

Die hy met deſtige Voorbeelden bekragtigt.

ſtrek-

strekken tot een genoegsaame baak voor alles; die man, schoon hy de Soon was van een armen Herder, begaf sig soodanig tot de deugd, van sijne jeugd af, dat in dienst van den *Ottomanisen* Keyser getreeden zijnde, scheen hy tot groote en hooge dingen gebooren te zijn; sulks dat hy opwassende met jaaren in dapperheyd, vervorderde hy soo verre sijn fortuyn, dat eyndelijk ter oorsaak van sijne uytmuntende gaven, trouwde de Dogter van den Grooten *Sultan*, sijn Prins. Hoe veel te meer behooren soo veele waardige voorbeelden u aan te setten, om u aldaar ter neder te stellen, overweegende; dat gy daar door altijd bekent sult zijn, als de eerste, die dit vreemde Land hebben bewoont. Daarom soo bid ik U alle, dat gy u selven daar van beraad, en uwe gedagten vryelijk aan my wilt openbaren; beloovende; dat ik uwe namen soo wel in den Koning sijn oor sal prenten, ende aan andere Princen, dat u faam hier naar on-uytblusselijk sal schijnen, door ons geheel *Vrankrijk*.

1562.

Naauwlijks had de Heer Ribald dese Redenvoering geeyndigt / of de meeste hoop van onse soldaten antwoorden; dat haar nooyt grooter vermaak konde overkoomen, wel gewaar wordende den aangenaamen dienst, die sy haaren Koning daar door souden doen; als mede dat die saak soude strekken tot het aanwassen van haare eer. Derhalven baden sy den Kapiteyn / dat, eer hy vertrok, van dese plaats, hy voor haar soude beginnen een Fort te bouwen, 't welk sy naderhand hoopten te voltrekken, ende dat hy haar noodige ammunitie soude laten, tot haare bescherminge; betoonende naar het scheen / dat sy misnoegt waren / dat het soo lang draalde. Johan Ribald, soo blijde zijnde / als 't kon weesen / van sijn volk soo vrywillig te sien / besloot des anderen daags / de beste en geleegenste plaatse te soeken / om te bewoonen; daarom ging hy des morgens vroeg t' scheep / en beval / hem te volgen de geene, die van voorneemen waren, om

Antwoord der Soldaten hier op.

Als mede hun versoek.

Ribald soekt een plaats voor een Fort.

1562. daar te woonen; ten eynde dat de plaatſe haar des te beter mogte gevallen; en hebbende de groote Riviere aan de Noord-zijde opgevaren / langs de kuſt van een Eyland / ſeer puntig afgeſneeden naar de mond van de ſelve Rivier; naar dat hy eenigen tijd gezeylt hadde / ontdekte hy een kleyne Rivier / welke in 't Land liep / en die hy wilde niet naarlaten / om uyt te ſoeken: 't welk gedaan zijnde / vond hy der ſelver grond diep genoeg / om daar in de Galepen / en Galjooten in een goet getal / te bergen; ende verders op den Oever vond hy een groote vlakte / waar hy aan Land ging; en ſiende / dat de plaats bequaam was / om daar een Fortreſſe op te bouwen / en gemakkelijk voor de geene / die ſig daar begeerden neer te ſlaan / ſoo liet hy op ſtaande voet de groote en lengte meeten; en ſiende / dat 'er niet meer was / als 26 voeden / ſoo liet hy het Fort in de lengte maaken / maar van 16 vademen lang / en 13 breed met de flanken naar geleegenheyd. De maat hy den Kapiteyn Salles, en my genoomen zijnde / ſonden wy naar 't ſchip om volk / houweelen / ſchoppen / en andere gereetſchappen te haalen / noodig om een Veſting te maaken.

De welke by vind.

Hand aan 't werk geſlagen. En voltooyt.

Wy arbeyden ſoo ſnellijk / dat in korten tijd het Fort in ſtaat van tegen-weer gebragt wierd. Ondertuſſen deede Johan Ribald mond-hoft / en Oorlogs-voorraad brengen / tot beſcherminge van de plaats; en na dat hy de ſelve met alle noodſaakelijkheyd hadde voorſien / beſloot hy ſijn afſcheyd van haar te neemen; maar eer hy vertrok / deede hy haar de volgende reeden: Kapiteyn *Albert* ik verſoek u, in tegenwoordigheyd van al dit volk, dat gy u ſoo wel hebt gedraagen in u ampt, ende ſoo zeedig omtrent u kleyn geſelſchap, die ik u laat, om te gaan, en welke ſoo vrywillig blijven onder u gehoorſaamheyd, dat ik nooyt andere geleegentheyd mag hebben, als om u te prijſen, en aan den Koning te ſeggen, de getrouwe dienſten, welke gy voor ons alle

Aanſpraak van *Ribald*.

hebt

hebt ondernoomen te doen, aan den Koning in *Nieuw-Vrankrijk*; en gy kameraats! ſepde hy tegens de ſoldaaten / ik beſweere u mede den Kapiteyn *Albert* alſoo te agten, als of ik het ſelve was, die hier gebleeven was, en aan hem gehoorſaamheyd te betoonen, als een getrouw ſoldaat ſchuldig is te doen, aan ſijn Generaal en Kapiteyn, leevende als broeders met malkanderen, ſonder tweedragt en oneenigheyd; en ſoo doende ſal God uw onderneeming zeegenen. 1562.

Sijn reeden geepndigt hebbende / namen wy oorlof van een pegelijk van haar / en zepden naar ons ſchip / geevende aan het Fort de naam van Karel-ſlot, en aan de Rivier die van Chenonceau. De Veſting *Karel-ſlot* genoemt.

Des anderen daags beſlooten wy te vertrekken / van deſe plaatſe / vergenoegt zijnde / dat wy onſe ſaaken ſoo gelukkelijk geepndigt hadden; met hoop / indien het de geleegenthepd wilde toelaten / de Rivier Jordaan volkoomen te ontdekken; daarom haalden wy des morgens omtrent 10 uuren de zeplen op / en als wy gereed waren / om te vertrekken / beval den Kapiteyn Ribald, eenige ſchooten te ſchieten, om onſe Franſſen daar-wel te ſeggen / welke ook niet na-lieten / ons te beantwoorden.

Dit gedaan zijnde zeplden wy Noord-waards / en noemden deſe Rivier Port-Royal, ter oorſaak van des ſelfs breete / en uptermaten ſchoonhepd. *Ribald* vertrekt van *Florida*.

Naar dat wy omtrent 15 mijlen hadden gezepld / wierden wy een Rivier gewaar / waar op wy onſe Pinas derwaards ſonden / om de ſelve te ontdekken; op ſijn wederkomſt bragt ſy ons tot antwoord / dat ſy geen halve vadem water in de mond van de ſelve hadden gevonden: 't welk gehoord hebbende / ſonder pets anders te doen / vervolgden wy onſen kours / ende noemden wy deſe Rivier de Lage. En alſoo wy geduurig zepplden / ſoo vonden wy maar 5 / of 6 vademen waters / alhoewel wy wel 6 goede mijlen van den Oever waren. Ten laatſten vonden wy maar 3 vademen / 't welk ons agterdogt gaf; Rivier *de Lage*.

1562. ſoo dat / ſonder verder te zeplen / lieten wy de zeplen vallen; ten deele / om dat het water ons ontzag / ende ten deele / om dat de nagt naderde / geduurende welken tijd overlepde Johan Ribald in ſig ſelven / of het niet beter ſoude zijn / verder te gaan / ter oorſaak van het klaar-blijkelijke gevaar / 't welk wy geduurig voor onſe oogen ſagen / ofte dat hy ſig ſelfs ſoude vergenoegen met het geene hy alreede hadde ontdekt / hebbende aldaar manſchap gelaten / om het Land te bewoonen. Maar alſoo hy niet bequaam was / om ſig alleen daar over te beraden / ſtelde hy het ſelve uyt tot des anderen daags.

Voorſtel van *Ribald* aan ſijn volk.

Des morgens ſtelde hy aan het volk voor; wat beſt was om te doen, ten eynde met het goedvinden van een yeder ſijne gedagten ſoude oploſſen.

Verſcheyde gevoelens dies aangaande.

Sommige ſepden / dat, volgens haar oordeel, hy geleegenheyd had, om ſig ſelven volkomentlijk te vergenoegen, aangeſien hy niets meer konde doen; hem voor oogen ſtellende / dat hy meer in 6 weeken hadde gedaan, dan de *Spanjaarden* in 2 jaaren in deeſe Landſchappen van haar *Nieuw-Spanjen*, en dat hy den Koning een groote dienſt ſoude doen, van hem ſoo goede tijdinge in ſoo korten tijd van ſoo gelukkige ontdekkinge ſoude brengen. Andere vertoonden hem / de berooving en verlies van haar leevens-middelen, en aan de andere zij het gevaar, dat haar ſoude konnen over-koomen door de ondieptens, de welke ſy geduurig langs den Oever vonden; 't welk heel breed uptgehaald zijnde / beſlooten wy / de kuſt te verlaten, ſchepdende van 't Noorden / om onſen kours Ooſt-waards te neemen / welk is de regte weg naar ons Vrankrijk, alwaar wy geluklelijk aanquamen den twintigſten dag van July, in 't jaar 1562.

Wederkomſt in *Vrankrijk*.

Verhaal van die geene, die in de Veſting bleevẽ.

Naar ons vertrek / ruſteden onſe mannen niet / maar nagt en dag arbeydende / om de Veſting te verſterken; hoopende / dat als het ſelve gedaan was / ſy eenige andere dingen ſouden ondernemen / om verders het Land langs de Rivier te ont-

ontdekken. 't Gebeurde op een dag / als eenige van haar uyt waren / om ſtrupken in de wildernisſe te ſnyden / dat ſy in 't Suyden een Indiaan bernamen / die op de jagt was / naar wilde beeſten; welke hem ſoo na-by haar bevindende ſeer verſchrikt was / maar ons volk by hem koomende / quamen hem met ſoo veel beleefthepd booz / dat hy by ſig ſelven gekoomen zynde / hy haar volgde naar Karel-ſlot, alwaar hem een yeder ſogt vermaak te doen. Den Kapitepn Albert was over ſijn aankomſt ſeer verblijd / en na dat hy hem een hemd / en eenige andere klepnigheeden gegeeven hadde / vraagde naar ſijn woonplaatſe. Den Indiaan antwoorde / dat hy Vaſſal van den Koning *Auduſta* was, en dat hy verder op langs de Rivier woonde. Hy weeg hem ook met ſijn hand den ſtreek van ſijn woon-plaats; naar verſchepde andere reden-wiſſelingen / wenſte den Indiaan vryhepd te hebben / om te moogen vertrekken / dewijl den avond viel / 't welk den Kapitepn Albert hem ſeer gewillig toe-ſtond. 1562.

Indiaan gevangen.

Werd weder los gelaten.

Eenige dagen daar na beſloot den Kapitepn / om naar Auduſta te zeplen / alwaar aangekoomen zynde / wierd hy ſoo beleeft gehandelt / om de beleefthepd en de vriendelijkhepd / aan den Indiaan betoond / dat den Koning hem nergens van ſprak / als dat hy wenſte / ſijn vriend te moogen zijn; geevende hem ondertuſſen te verſtaan / dat hy ſijn Vriend en Bond-genoot was, ende dat hy de vriendſchap van 4 andere Koningen ſoude genieten; welke door magt in ſtaat was, om veel in ſijn ſaaken te doen, ende hem, des noots zijnde, te konnen helpen.

Albert komt by den Koning *Auduſta*.

Een van deſe Koningen was genaamt Mayon, een ander Hoja, de derde Touppa, en de vierde Stalamé. Hy ſepde hem daar en boven / dat ſy ſeer blijde ſouden zijn, wanneer ſy 't nieuws van ſijne komſt ſouden verſtaan. Daarom bad hy hem / de ſelve te willen beſoeken; 't welk den Kapitepn gewillig toeſtond / ſoo ſeer verlangde hy naar haare vriendſchap. Sy vertrokken

1562. dan des anderen daags 's morgens vroeg / en quamen eerst by den Koning Touppa, en daar na tot d' andere Koningen / uytgenoomen Stalamé. Hy wierd van een yeder van haar om 't beleefdste ontfangen; sy bewees hem de alder-grootste vriendschap / ende vereerden hem 1000 kleyne geschenken. Daar dat hy eenige dagen by dese vreemde Koningen gebleeven hadde / besloot hy sijn afscheyd te neemen; ende weder by den Koning Audusta gekoomen zijnde / gebood hy sijn volk / naar de Pinas te gaan; want sijn voorneemen was / om naar den Koning Stalamé, welke 15 mijlen van Karel-slot Noord-waards woonde / mede te gaan. Aldus vaarende op de groote Rivier / quamen sy in een groote Stroom / welke sy volgden / tot dat sy ten laatsten quamen aan de verblijf-plaats van Stalamé, die hem vragt in sijn verblijf / alwaar hy sogt hem soo wel te onthaalen / als hy konde versinnen. Ten eersten bood hy aan den Kapiteyn Albert sijn boog en pijlen aan / 't welk is een teeken / en bevestinge van vriendschap onder haar / en gaf hem een berepd zeem-leeren huyd. Den Kapiteyn siende / dat het meesten-deel van den dag nu was gepasseert / nam sijn afscheyd van den Koning Stalamé, om weder naar Karel-slot te keeren / daar hy 's anderen daags aanquam.

Als mede by *Touppa* en andere.

Komt by den Koning *Stalamé*.

Waar van hy afscheyd neemt.

Ondertussen was de vriendschap tussen ons volk / en den Koning Audusta soo seer toe-genoomen / dat / om soo te spreeken / alle dingen waren gemeen / tussen hem en haar; sulks dat desen goeden Indiaansen Koning / niet van belang deed / of hy riep van ons volk daar toe; want als den tijd naderde / om het Feest van Toya te vieren / welk de wonderlijkste plegtigheeden zijn / om te verhaalen / soo sond hy Gesanten tot ons volk / om haar te versoeken / het selve om sijnent wille by te woonen; waar toe sy besloo-ten / om de nieuws-gierigheyd / die sy hadden / om te weeten / wat dit mogte weesen. Gingen derhalven t' scheep / ende zeylden naar de woon-plaats

Groote gemeenschap met den Koning *Audusta*.

Verzoek des Konings tot het Feest *Toya*.

plaats van den Koning / welke sig alreede op weg begeven hadde / om haar te ontfangen en verwelkoomen / en de selve naar sijne woninge te brengen; alwaar hy sorgt hen op 't best te onthalen / terwijl de Indianen haar bereydden / om het Feest 's anderen daags te vieren. 1562.

Den Koning vraagt haar om de plaats te sien / daar het Feest soude gehouden werden / alwaar sy verre vrouwen rondom sagen / welke met alle vlijt arbeyden / om de plaats schoon en moy te maaken. Dese plaatse was groot en in de ronde / waar van den ingang open was. 'S Morgens dan vroeg alle die geene / die gehoort waren / om het Feest te vieren / zijnde geschildert / en verciert / met kostelijke verwen van allerley koleur / begaven sig op weg / om van des Konings huys te gaan / naar de plaats van Toya; alwaar gekoomen zijnde / stelden sy haar selven in order; sy waren gevolgt van 3 Indianen, welke in schildering en opschik verschillende waren van de anderen. Een yeder van haar had een bommetje in de hand / dansende / en singende op een treurige toon / waarmeer sy begonden te treden in 't midden van dien voorschreeven ronde plaats / zijnde gevolgt van andere / die haar / na dat sy gesongen hadden / weder antwoorden. Na dat sy hunne gesangen geeyndigt / en dese-maal ongedaan hadden / begonden sy te loopen / als ongetoomde paarden; midden door het dikste van de bosschen; en dan vervolgden de Indianse vrouwen / het overige van den dag soo bedroest te weenen / als het te bedenken is; en in dese dolheyd namen sy de jonge dogters op de armen / en slaakten de selve soo wreedelijk met scherpe Mossel-schelpen / dat sy het bloed uyt-liep / 't welk sy in de lugt worpen / dese-maal uytroepende / He Toya! He Toya! He Toya. Den Koning Audusta hadde al ons volk in sijn wooning vergadert / terwijl het Feest wierd gevoert / en het was hem seer leet / dat hy sag lagchen / om dat de Indianen seer boos zijn / als sy worden gesien

Op wat wijse het selve bereyd wond.

Begin des selfs.

in

1562. in het plegen van hare plegtigheeden. Niet tegenſtaande dit / vond een van onſe mannen / een middel / om uyt het huys van Auduſta, te raken / en verbozg ſig agter een groote dikke boom / ſoo dat hy op ſijn gemak alle de plegtigheeden van het Feeſt konde ſien. De 3 / die het Feeſt begonden / waren genaamt Jawas, ſy zijn als 3 Priesters deſer *Indianen* beſchreeven. Pzieſters van de Religie der Indianen; aan welke ſy veel geloof geeven; ter oozſaake dat ſy van de familien zijn geozdineeert / om opſigt te hebben op de Offerhanden; en ten deele / om dat ſy ſoo gauwe Tovenaars zijn / dat ſy / het geene verlooren is / ontdekken / en wederom doen vinden. Van de andere zijde / zijn ſy niet alleen geëert / ter oozſaak van deſe dingen / maar ook om dat ſy geneeſen allerhande ſiekten / by / ik weet niet dooz wat kunſt en kenniſſe. Die geene / die ſoo dooz de boſſchen hadden geloopen / keerden naar 2 dagen wederom / en na dat ſy weder gekoomen waren / begonden ſy vzolijk te danſſen / in het midden van een ſchoone plaats / om haare goede en oude vaders vzolijk te maaken / welke om reeden van haare hooge ouderdom / en ſwakheyd / niet waren geroepen geweeſt tot het Feeſt. Onmatigheyd in het eeten. Als alle deſe danſſen geeyndigt waren / begonden ſy te eeten met ſulk een gulſigheyd / dat ſy eer ſcheenen te vzeeten / dan te eeten; want gedurende het Feeſt / nog die 2 volgende dagen / hadden ſy nog gegeeten / nog gedzonken. Ons volk was niet vergeeten op de maaltijd; want de Indianen ſonden haar eeten in overvloed / vertoonende haar ſelven ſeer blijde te zijn / van haar tegenwoozdigheyd.

Terwijl ſy onder de Indianen bleeven / ſoo vond een van de onſe het middel / om een jongen / met eenige vodderyen te krijgen / aan wien Verhaal van een jonge wegens den *Toya*. hy vzaagde / wat de *Indianen* in de boſſchen hadden gedaan; den jongen gaf hem te verſtaan by teekenen; dat de *Jawas* een aanroepinge tot *Toya* gedaan hadden, en dat by Toverye en *Caracters* ſy hem hadden doen koomen, ten eynde ſy met hem

hem ſouden moogen ſpreeken, en hem verſcheyde vragen doen, welke hy uyt vreeſe van de *Jawas* niet en dorſt uytten. Sy hebben ook nog veele andere Ceremonien / welke ik hier niet wil herhaalen / upt vreeſe van den Leeſer / met ſaaken van ſo een kleyn belang laſtig te vallen. 1562.

Als het Feeſt geeyndigt was / keerden onſe mannen weder naar de Veſting / alwaar / naar dat ſy eenigen tijd hadden vertoeft / haare leevens middelen / begonden ſchaars te werden ; welk haar noodſaakte / om haaren toevlugt te neemen / tot de buuren / om haar te verſoeken / dat ſy hen in haaren nood ſouden willen helpen. De Indianen gaaven haar een gedeelte van al 't geene / dat ſy hadden / houdende voor haar niet meer / dan het geene moeſt dienen / om haare velden te bezaapen. Verders ſeyden ſy haar ; dat het voor haar noodig was, om haar ſelven in de boſſchen op te houden, om aldaar van akers en wortelen te leeven, tot dat de herfſt ſoude gekoomen zijn ; dat ſy ſeer bedroeft waren, dat ſy haar niet verder helpen konden. Sy rieden haar ook / te gaan naar het Land van den Koning *Covexis*, een man van magt, en vermaart in dit Landſchap ; welke ſijn verblijfhield naar het Zuyden, dat hy altoos met geerſt en boonen overvloedig voorſien was, en dat ſe by hem al een langen tijd ſouden konnen leeven ; maar dat, eer ſy in ſijn Land ſouden koomen, ſy moeſten door het Land paſſeeren, van een Koning, genaamt *Ouade*, de broeder van *Covexis*, welke met geerſt, boonen, en koorn, niet minder was voorſien, als den anderen ; dat hy ſeer mildadig was, en ſoude ſeer blijde zijn, van haar maar eens te moogen ſien.

Hongersnood in de Veſting.

Raad der *Indianen* dies aangaande.

Onſe mannen hoorende de ſchoone geſtelteniſſe / die de Indianen haar maakten van deſe 2 Koningen / beſlooten / om daar heenen te gaan / want ſy voelden al-reede de noodt / de welke haar drukte / derhalven ſtelden ſy een ſmeekſchrift op / voor den Koning Maccon ; dat het hem

Verſoek der *Franſſen* hier op gedaan.

1562. eenigſte onderſoeker der herten / en gedagten der menſchen / die noopt en verſaakt / die geene / die hem in haare verſlaagenheyd aanroepen / ſy bupten alle hoop ſouden geweeſt hebben.

Groote geneegentheyd der *Indiaanſe* Koningen.

Maar ſ' anderen daags vroeg in den morgen / quam den Koning Auduſta, en den Koning Maccon herwaards / vergeſelſchapt met een goede hoop Indianen, welke verneemende het ongeluk / waren daar ſeer bedroeft om / en lieten haare onderdaanen ſpoedig arbeyden / om een ander hups op te bouwen / betupgende / dat de Franſſen haare waarde vrienden waren / en dat ſy dit moogelijk gedaan hadden / ter oorſaak van de geſchenken / die ſy ontfangen hadden; ſeyden upt-drukkelijk / dat de geene, die met alle magt niet ſoude helpen, ſoude geagt zijn, als een onnutte, en als een, die geen goed deel in hen hadde; 't welk de Wilden boven alle dingen vreeſen. Dit veroorſaakte / dat een peder hem ſoodanig bevlijtigde / dat in minder dan 12 uuren / ſy begonnen en voltoopt hadden het hups / 't welk by-na ſoo groot was / als het eerſte / 't welk gedaan zijnde / keerden ſy weder ſeer vergenoegt zijnde / met eenige ſnoep- en hak-meſſen / welke ſy van ons volk kreegen.

Nieuw huys ſchielijk gebouwt.

Kort daar na begon haar Mond-koſt ſchaars te worden / derhalven na dat ſy wel beraadſlaagt hadden / ende by haar gedagt en herdagt / vonden ſy goed / dat 'er geen beter middel voor haar en was / dan weder na de Koningen Ouade en Covexis te keeren. Daarom beſlooten ſy des anderen daags / eenige van onder haar derwaards te ſenden / welke met een Indiaanſe Canoë, of ſchuptje zeylden / omtrent 10 mijlen land-waards op de Rivier. Daar na vonden ſy een ſeer ſchoone en groote Rivier met vers water / welke ſy niet na-lieten te onderſoeken. Daar in vonden ſy een groote menigte van Krokodillen / welke in groote die van den Nijl overtreffen; voorts langs den Oever groeyen groote en ſeer hooge Cypres-boomen. Na dat ſy eenigen tijd aldaar ge-

Zenden wederom, om voorraad.

Rivier vol Krokodillen.

geweest waren / besloten sy haren Reys te vervolgen / gebruykende soodanig het gety / dat sonder haar in gevaar te stellen / van geduurige onstuymigheyd van de Zee / sy in het Land van Ouade quamen / van den welke sy seer beleeft wierden bejegend. Sy maakten hem bekend de reden / waarom sy weder tot hem gekoomen waren / ende seyden hem het ongeluk / dat haar over-gekoomen was / t' seederd hunne laatste Reys / hoe dat sy niet alleenlijk haar huys-raad door den brand, maar ook alle hare levens-middelen, welke hy haar soo goedertierentlijk gegeeven hadde, verlooren hadden. Dat sy daarom de stoutheyd hadden genoomen, om nog eens weder tot hem te koomen, om hem te versoeken, dat hy haar in dese nood en uytterste verleegendheyd wilde te hulp koomen.

1562.

Koomen in 't Land van *Ouade*.

Hun versoek.

Naar dat den Koning hunne saak verstaan hadde / sond hy booden tot sijn broeder Covexis, om hem te versoeken / dat hy hem van sijne geerst en boonen wilde senden, 't welk hy deede; en 's anderen daags 's morgens waren sy wedergekoomen met levens-middelen / welke den Koning behal / dat naar hare *Canoës* soude gebragt worden; ons Volk vindende haar selven meer dan vergenoegt met dese mildheyd / wilden haren af-scheyd van den Koning neemen / maar voor dien dag wilde hy het haar niet toe-laten: maar de selve op-houdende / deede hy haar de beste vergenoeging / die hy konde bedenken. 's Anderen daags 's morgens vroeg / nam hy haar met hem / om hen te wijsen de plaats / daar sijn koorn groeyde / en seyde haar / dat sy geen gebrek souden lijden, soo lang als die Geerst duurde. Daar na gaf hy haar seeker getal van uyttermaten schoone Paarlen / en twee Steenen van fijn Krystal / ende een seekere silvere Roey-spaan. De onse en vergaten niet hem eenige kleynigheeden / in belooninge van dese geschenken / weder te geeven / ende hem te vragen na de plaats / van waar de silvere Roey-spaan en het

Verkrijgen andermaal levens-middelen.

Goeddadigheyd des Konings *Ouade*.

1562. Kryſtal quam? Wy deede haar antwoorden / dat de ſelve quamen 10-dagen reyſens van ſijne woonplaats Land-waards in, ende dat de Inwoonders van dat Land het ſelve groeven uyt de voet van ſeekere hooge Bergen; alwaar ſy van dat metaal in groote meenigte vonden. De onſe zijnde blijde van ſoo een goede tijdinge te verſtaan / ende te zijn gekoomen tot de kenniſſe van dat geene / dat ſy 't meeſt begeerden / namen ſy haar afſcheyd van den Koning / ende vertrokken weder door den ſelven weg / door welke ſy gekoomen waren.

Vertrekken van den Koning.

Siet daar! hoe onſe mannen ſig aldaar hebben gedragen / ſchoon ſy veel tegenſpoed hebben uytgeſtaan: maar het ongeluk / of om beter te ſeggen / het regtvaardig oordeel van God / wilde hebben / dat die geene / die door het vuur / noch door het water niet hadden kunnen overrompelt werden / ſouden door haar ſelven om-koomen. Het is het gemeene lot van die geene / die niet konnen volharden in een ſelfden ſtaat / en die haar ſelven liever willen verderven / dan dagelijks yets te onderſoeken / en onderneemen. Wy hebben een oneyndig getal van voorbeelden daar van in de oude Gedenk-ſchriften / voornamentlijk onder de Romeynen; tot welkers getal dit kleyn getal mannen / verre zijnde van haar Vader-land / en afgeſonderd van hare Landsluyden / ook dit voorbeeld hebben willen by-voegen. Om dit uyt te voeren / traden ſy in twiſt en oneenighevd onder haar / 't welk begon onder de Soldaten / door eenen / genaamt Guernache, die Tambour was van de Franſſe Bende / welke / ſoo my geſegt is / wreedelijk door ſijn eygen Kapiteyn was gehangen / en dat om een gering mis-drijf; welke Kapiteyn dit gedaan hebbende / om alle d' andere Soldaten tot gehoorſaamheyd te dwingen / om dat ſy misſchien hem niet al te vrywillig gehoorſaamden / was d' oorſaak van hare muytinge / om deſe reden / dat hy dikwijls ſijne dryggementen in 't werk ſtelde.

Oneenigheyd en twiſt onder de *Franſſen*, over een gehangene Tambour.

Wreedheyd van den Kapiteyn.

Waar

Waar op ſy hem alſoo vervolgden / dat ſy hem ten laatſten doodeden; de voornaamſte reden / die haar daar toe bewoog / was / dat hy een ander Soldaat / genaamt la Chere, af-ſette / en de ſelve gebannen hadde; en ook om dat hy ſijn beloſte niet na-gekoomen hadde / want hy hadde belooft / hem levens-middelen van 8 dagen, tot 8 dagen te ſenden, 't welke hy niet en deede / ſeggende in tegen-deel / dat hy ſeer blijde ſoude zijn, als hy van ſijne dood ſoude hooren. Hy ſepde daar-en-boven / dat hy andere ook ſoo wilde kaſtijden, en gebruykte ſulke ſchrikkelijke vloeken / dat de eerbaarheyd my belet / de ſelve te herhalen. De Soldaaten / ſiende ſijne raſernye van dag tot dag aan-groeyen / en vreeſende van in 't ſelve gevaar / daar d' andere in geraakt waren / te ſullen vallen / beſlooten / om hem te doo- Voorneemen der Soldaten.
den; en hebbende hare gedagten in 't werk geſtelt / gingen ſy om den Soldaat / die gebannen was / te ſoeken / en vonden hem in een klepn Eyland / omtrent 3 mijlen van de Veſting afgeleegen / half dood van honger; en als ſy weder t' hups gekoomen waren / vergaderden ſy haar alle te ſamen / om een van haar te kieſen / tot haren Opper-hoofd; welke was Nicolaas Barre, een man waardig om te gebieden / en die ſoo wel ſig van ſijne ampt wiſt te quijten / dat alle moeyelijkheyd en tweedragt onder haar een eynde nam / en ſy vreedſaam met malkanderen leefden. 1562.

Ondertuſſen begonden ſy een klepne Pinas te bouwen / hoopende daar mede wederom naar Vrankrijk te moogen keeren; ſoo ſy het onderſtand / dat ſy hoopten / van dag tot dag niet en kreegen; en alhoewel dat 'er niemant was onder haar / die eenige ervarenthey d hadde / de noodſaakelijkheyd / de meeſtereſſe van alle kunſten en weetenſchappen / leerde haar het middel / om die te bouwen: 't welk volbragt zynde / dogten ſy nergens om / als om het ſelve te voorſien met alle dingen / noodig / om die klepſe te onderneePinas gebouwt.

1562. men ; maar haar ontbrak / 't geene sy 't meest van nooden hadden / namelijk touw-werk en zeylen: sonder welke haar onderneeminge buyteloos moeste weesen / en alsoo sy geen middel hadden / om die te krijgen / soo waren sy in een slegter staat dan van te vooren ; en haast wanhoopig gewoorden ; maar God / die de verslagene noopt verlaat / hielp haar in dese hare noodsuft.

Gebrek aan touw en zeylen.

Komst van 2 Koningen tot de *Fransen.*

Doen sy in dese verslagendheyd waren / quamen de Koningen Auduſta en Maccon tot haar / vergeselschapt ten minsten met 200 Indianen; aanstonds gingen onse Franssen naar hen toe / en vertoonden haar / in wat gebrek van touwwerk sy stonden. De Koningen beloofden haar / binnen 2 dagen weder te keeren, en dat sy soo veel touw brengen souden, als sy voor hun Pinas van nooden souden moogen hebben. Ons Volk verblijd zijnde / om dit nieuws en belofte / gaven haar eenige snoep-messen / en hembden; en naar dat sy vertrokken waren / sogten sy met alle vlijt Harst in de Bossen ; en om daar van te hebben / sneeden sy de Pijn-boomen rond-om / waar uyt een genoegsaame overvloed vloeyde / om het schip te kalefateren ; sy vergaderden ook een seeker soort van mosch / 't welk groeyt aan de boomen van dit Land / en dienden sig daar van / om de Pinas digt te maaken ; het ontbrak haar dan niets als aan zeylen / welke sy maakten van haar eygen hembden en laakens.

Aardig zeylwerk.

Touw-werk van de *Indianen* aangebragt.

Eenige dagen daar na quamen de Indiaanse Koningen weder naar de Vesting / met soo een groote meenigte van touw-werk / dat 'er genoeg was / om de Pinas toe te takelen. Onse lupden soo blijde zijnde / als men bedenken kan / gebruykten groote mildadigheyd omtrent haar ; en op haar vertrek van het Land / lieten sy alle de Koopmanschappen en Waaren / die daar gebleeven waren / en gaven haar sulken vergenoegen / dat sy seer blijde vertrokken. Daar na begaven sy sig om de Bzigantijn af te maaken / en arbeyd-

hebdden daar aan met ſulken ſpoet / en naarſtig- 1562.
hepd / dat het ſelve in korten tijd gereed / en
van alles voorſien wierd ; en de wind zijnde Steeken in Zee met weynig eeten.
goed voor haar geworden / vonden ſy goed in
Zee te ſteeken ; 't welk ſy ook ſonder uptſtel deeden ; naar dat ſy alle hare dingen in ordre geſtelt hadden ; en eer ſy vertrokken / ſcheepten ſy haar Kanon / ſper gereedſchap en alle haar andere Oorlogs-tuyg in / 't welke Kapitein Ribald haar gelaten hadde / ende ſoo veel Geerſt / als ſy konden vergaderen ; maar dronken zijnde van vreugde / dat ſy naar Vrankrijk weder ſouden keeren / ofte wel eer / verruckt van alle voorſienigheyd en aandagt / ſonder op te letten op d'onſtandvaſtigheyd van de winden / die in een oogenblijk veranderen / ſtaken ſy in Zee / en dat met ſoo weynig mond-koſt / dat het eynde van haar ondernemminge ongelukkig en rampſalig wierd.

Want als ſy het derde gedeelte van den weg gezeylt hadden / wierden ſy overvallen met ſulk een groote ſtilte / dat ſy in 3 weeken / geen 25 mijlen zeylden ; gedurende welken tijd ſy verteerden alle haare levens-middelen / ſoodanig / dat een yeder geen 12 granen Geerſt 's daags hadde om te eeten ; 't welk in veelheyd ſoo veel uyt-maakt / als omtrent 12 Erweten ; doch duurde dit geluk nog niet lang / want hunne levens-middelen quamen hen ſchielijk te ontbreeken ; ſulks dat haar niets over-bleef / als haare ſchoenen en leedere houſſe-banden / welke ſy ook aten. Groote ſtilte. Daar een hongers-nood uyt ontſtond.

Wat haar drinken aangaat / eenige van haar dronken Zee-water / andere haar eygen water / en bleeven in dit uyterſte ſoo lang / dat 'er verſcheyde ſturven van honger ; behalven deſe overgroote hongers-nood / die hen ſoo gruuwelijk drukte / verlooren ſy op elk oogenblik de hoop / van Vrankrijk ooyt weder te ſien ; want ſy moeſten gedurig het water uyt de Pinas uyt-hoſſen ; ſoo dat haare ſaaken wierden alle dagen ſlimmer en ſlimmer. Daar en boven reeſ 'er ſoo

1562. een gruuwelijke ſtorm op / en de wind wierd haaſten hourts ſoo tegen / dat in een ommeſien / de golven het ſcheepje vol water ſloegen / en het op de zijde deeden vallen ; zijnde dan nu meer als oopt bupten hoop / om dan dit gevaar te ontſnappen / ſorgden ſy niet meer om het water upt te werpen / waar van ſy niets anders dagten / of ſy moeſten verſlonden werden ; en alſoo ſy altemaal berepd waren om te ſterven / bleef elk een ſtil leggen / en gaf ſig over aan de wille van de baren ; dog een van haar een wepnig moed genoomen hebbende / verklaarde haar / hoe weynig ſy nog hadden te zeylen, haar verſeekerende / ſoo de wind hield, dat ſy voor 3 dagen land ſouden ſien. Deſen man gaf haar ſulken moed / dat naar het water upt de Pinas gehooft te hebben / ſy 3 dagen ſonder te eeten en drinken bleeven / uptgeſonderd een wepnig Zee-water.

Vervaarlijke Storm.

Voorſtel van een Man.

Als den tijd van ſijn belofte ten epnde was / waren ſy bedroefder / dan van te vooren / ſiende / dat ſy geen Land ontdekten ; derhalven in deſe uptterſte wanhoop / deede een onder haar deſe voorſlag / dat het beter was, dat een man ſoude ſterven, dan dat ſoo veel menſchen vergaan ſouden. D'Andere ſtonden toe / dat een ſoude ſterven, om d'andere te onderhouden ; 't welk ook wierd in 't werk geſtelt in de perſoon van Ja Chere, van welke wy al-voorens geſproken hebben ; en ſijn vleeſch wierd gelijk verdeelt onder deſe maats ; een ding ſoo afgrijſelijk om te verhalen / dat mijn penne een affchrik heeft / om het ſelve te ſchrijven.

Beſluyt om een man te dooden.

En in 't werk geſtelt.

Maar ſoo een langen en verdrietigen Reys / beweeg God haar ſijne gewoonelijke genade / en veranderde haar droefheyd in blijdſchap / vertoonende haar 't geſigt van 't Land ; waar door ſy ſoo ſeer verheugt waren / dat deſ ſelfs geſigt haar voor eenigen tijd maakte / als lupden bupten verſtand / waar door ſy de Pinas lieten ſoopen / hier en daar / ſonder eenigen tegten weg / of hourts te houden. Maar een kleyne Engelſe

Sien Land.

Bark /

Bark / waar in een Franſman was / die in de eerſte Reyſe na Florida geweeſt was / klamptе het ſelve aan boord. Deſen Franſman kende haar gemaklijk / ſpraak tot haar / die haar daar uit te eeten en te drinken gaf. Aanſtonds verkreegen ſy wederom haar natuurlijken moed / en deeden hem een lange beſchrijving van hare Zeevaart. De Engelſen beraadſlaagden langen tijd / wat beſt was om te doen / en beſlooten eyndelijk / de ſwakſte aan land te ſetten; en de overige tot de Koninginne van Engeland te brengen; welke in die tijd van meening was naar Florida te ſenden. 1562.

EYNDE.

SCHEEPS-TOGT
Van
RENATUS de LAUDONNIERE,
Na
FLORIDA.
Met 3 Scheepen gedaan
in het Jaar 1564.
Beschreeven door *Jacob le Moyne*, die desen Togt selfs heeft by-gewoont; en de Prinsen verbeeldingen, naar het leven, afgeteekent.

1564.

Koning van *Vrankrijk* belast een Vloot uyt te rusten.

SO haast had Karel de IX, Koning van Vrankrijk, niet van den Admiraal Chastillon verstaan; dat de agter-gelatene manschap van Johan Ribald in Florida behoorde te hulp gekoomen worden; of hy beval aan geseyde Admiraal; soo veel scheepen te laten toerusten, als hy oordeelde, tot dien Togt dienstig te zijn.

Laudonniere tot Opperhoofd aangesteld.

Hier op prees den Admiraal den Koning een Edelman aan / genaamt Renatus de Laudonniere; hebbende lang aan het Hof verkeert; zijnde een man / die van veele saken groote ervarenheyd hadde / dog was beter Zee-man / als Soldaat / op dese voorspraak gaf de Koning bevel / aan *Laudonniere* 100000 guldens te tellen, om dit uyt te voeren.

Vermaning van *Chastillon* aan *Laudonniere*.

Alsoo nu de Admiraal een deugdsaam en Godvrugtig man was / en daar over by veele vermaart / heeft hy / 't geene hem van den Koning was aanbevoolen / getrouwelijk willen uyt-voeren: stelde daar over aan Laudonniere de hoogwigtigheyd van sijn bedieninge voor oogen; hem vermaanende / het selve met alle opregtigheyd te willen bedienen, en alle sijn manschap sien byeen te krijgen, die van een vroom en God-vrug-

tig

tig leven waren, en belijdeniſſe van de *Chriſtelijke* Godsdienſt deeden, en daar en boven goede Konſtenaars en Ambagts-lieden waren. Op dat hy nu dit te lichter mogte uytvoeren / wierd hem een Laſt-brief, met des Konings Zegel bekragtigt / ter hand geſtelt. 1564.

Deſe behoomen hebbende / betrepſde Laudonniere na Havre de Grace, en belaſte aldaar ſcheepen toe te takelen / en liet over-al (gelijk hem beboolen was) brave mannen opſoeken / daar hy ook ſoo gelukkig in was; dat ik met regt mag ſeggen / dat het alle uyt-geleſene konſtenaars waren; ook booden ſig eenige Edellieden hier toe wyl-willig aan / uyt enkele nieuws-gierighepd geprikkelt / om vreemde Landen te beſien / die op hun eygen beurs / ſonder eenige gagie / deſen Togt beloofden by te woonen / en te helpen doen. *Laudonniere* belaſt de ſcheepen toe te takelen.

Tot Soldaten wierden oude / ervarene krijgslupden aangenoomen; dat 'er niet een onder hen was / of hy was bequaam voor Bevel-hebber in een Togt te konnen verſtrekken. Ook liet de Heer Laudonniere aan de Stad Dieppe 2 ervarene ſtuurlieden ontbieden / welker namen waren Michiel en Thomas le Vaſſeur; zynde 2 gebroeders. Wat myn Perſoon aangaat / ik wierd beboolen / my by den Heer Laudonniere aan te geven / die my als dan met groote toegenegenheyd en eerbied ontfing; doch dewijl ik ook wel wiſt / dat de Hovelingen geworen zyn / veele plicht-pleegingen te doen / ſoo wilde ik weeten / waar toe ik den Koning dienſt, en den Heer *Laudonniere* genoegen konde doen. Krijgt uytgeleſene manſchap. De ſchrijver vervoegt ſig by *Laudonniere*.

Hier op gaf de Heer Laudonniere my te verſtaan; dat my niet meer ſou opgelegt worden, als hoe geene ik ſelf wilde verrigten. Alleenlijk ſoud dit myn bedieninge zyn; dat ik, wanneer wy in *Indien* quamen, de Zee-grenſen ſoude afteekenen, de geleegenheyd der Plaatſe, de diepte, en hoogte des waters, als mede de Zee-havens, Huyſingen der Inwoonders, en wat verders eenige aanmerkinge verdiende, ſonde opſchrijven, 't Des ſchrijvers Ampt.

1564. welk ik getrouwelijk / ſoo veel my moogelijk was / heb waargenoomen / gelijk ik / na dat ik uyt de wreedheeden der Spanjaards ontkoomen en in Vrankrijk ben aangeland / voor ſijn Koninglijke Majeſteyt heb gedaan.

Gaan onder Zeyl. Alleſ nu aan boord gebragt zijnde / en de wind tot ons voordeel bekoomen hebbende / ligteden wy onſe Ankers / haalden de zeylen op / begroeteden de ſtad met ons geſchut en liepen op den 22. April 1564. met 3 ſcheepen in Zee; vervolgende dus onſe kours / tot dat wy aan de gelukkige Eylanden (door het ſcheeps-volk de Canariſe Eylanden genoemt) quamen. Eyndelijk quamen wy aan een Eyland St. Dominica genaamt; zijnde eene der Antillas, alwaar wy water in namen / doch hier verlooren wy 2 mannen. 't Water aan boord zijnde / hebben wy wederom onſe reys vervolgt / tot dat wy op Donderdag; zijnde den 22. Juny, aan het Landſchap Florida (reeds Nieuw Vrankrijk genoemt / en aan Zee geleegen) zijn aangeland.

Koomen aan de *Canariſe* Eylanden.

Te *Florida*.

Laudonniere begeeft ſig met 25 man te Land. Soo haaſt wy de ankers hadden laten vallen / begaf ſig de Heer Laudonniere, vergeſelt met 25 Vuur-roers te Land / alwaar hy de Indianen, die met groote troupen aan ſtrand waren gekoomen / beleefdelijk groette / een weynig daar na vertoonde ſig den Koning Athor, die omtrent 5 mijlen van daar ſijn verblijf-hield / om den Heer Laudonniere te verwelkoomen. Sy gaven weder-zijds geſchenken / en beweeſen malkanderen ſeer groote vriendſchap. Hier op ſepde de Koning aan den Heer Laudonniere; dat hy hem yets heymelijks te ſeggen had, derhalven ſijn ootmoedig verſoek was, dat hy met hem wilde gaan, 't welk hy den Koning toe-ſtond. Overmits nu deſe Koning van een meenigte ſijner onderdanen verſelt was / was de Heer Laudonniere wel op ſijn hoede.

Verſoek van den Koning *Athor*.

Die een Pylaar aan *Laudonniere* toont. Deſe Koning voerde ons volk op een Eyland / alwaar de Heer Johan Ribald, in ſijn eerſte Scheeps-Togt / een ſteenen Pylaar op een Heu-

vel

vel had opgerigt / op welke het wapen des Konings van Vrankrijk was gehouwen. Als de Heer Laudonniere op dese Plaat genadert was / was hy seer verwondert; overmits de Indianen de selve als iets Goddelijks aanbaaden / ja selfs de Koning kuste desen Plaat / 't welk van sijne onderdanen insgelijks wierd agtervolgt / met veel wonderlijke gebaarden / noodigden de onse / om het selve desgelijks te doen. Voor dese Plaat hadden sy meenigerley gaven van de vrugten des Lands / en wortelen / die seer smaakelijk / om te eeten / en goed voor de geneesing waren / nedergeset; ook stonden 'er vaten met wel-riekende Olij / als mede Boogen en Pylen / die sy daar hadden neer-gelegt. Boven dit alles hadden se dese Plaat met kranssen van allerley bloemen / en takken van de fraaysste boomen om-hangen. 1564.

Eerbied aan de selve gedaan.

Als de onse de blindheyd en den dwer deser elendige volkeren hadden beschouwt / namen sy afscheyd van den Koning en quamen weder aan boord. Dese Koning Athor is een kloek / schoon en sterck Persoon / anderhalf voet grooter / als de langste / die in ons schip was / ook vertoonde hy in sijn weesen een dapper en deftig man te zijn / hy had sig sijne Moeder ter vrouwe genoomen / by de welke hy eenige Soonen en Dogters hadde geteeld / 't welke hy de onse alles verhaalde.

Laudonniere komt weder aan boord.

Beschrijving van den Koning *Athor.*

Als nu de Heer Laudonniere de geleegenheyd des waters van de Rivier / door den Heer Ribald in sijn eerste Togt de Rivier de May genoemt / had onderzogt / en bevonden / dat de selve bevaarbaar was / en ook geleegenheyd was / om een Vesting te bouwen: heeft hy alles daar toe aangestelt / om het selve upt te voeren. Het grootste onser scheepen / genaamt Elisabeth van Honfleur, daar Jan Lucas Bevel-hebber op was / sond de Heer Laudonniere te rug naar Vrankrijk.

Rivier de *May.*

Een Schip te rug gesonden.

Ondertussen sagen wy / dat den geheelen Dever van mannen en wijven vervult was / die al-

Sien veele *Indianen.*

daar

1564. daar vuur hadden ontſtooken / waar upt wp oor-deelden / het noodig te zijn / dat wp ons voor haar beſchanſten / om veplig te zijn / op dat wp niet onvoorſiens overvallen wierden. Doch wp wierden haaſt gewaar / dat ſp niet van ſints waren / ons eenig leet te doen / nademaal ſp ons menigerley teekenen van vriendſchap en beleefd-heeden toonden / haar grooteliyks verwonderen-de / dat onſe lighamen de hunne aan weelighepd en ſagtighepd ſoo ongelijk waren / als mede over onſe ongewoone kleeding / als wp droegen / verbaaſt waren / om die te ſien. Sp dragten ons ſulken overvloed van geſchenken / dat het onge-looffelijk ſcheen. De koopmanſchappen / die wp van deſe nieuwe koopluy ontfingen / waren ge-meenlijk dufdanige dingen / die by hen duur en hoog geagt wierden / voornamelijk die tot voed-ſel en onderhoud van 's menſchen leven dienden / als gedroogd en gemalen Turks koorn / Maiz by hen genoemt / hagedisſen en ander wild-gedierte / een wepnig over het vper gerookt / dat by hen-lieden voor een lekker-beetje gehouden word / daar en boven een menigte van wortelen / ten deele om te eeten / en ten deele om in de genee-ſinge te gebruyken. Maar ſoo haaſt hadden ſe niet vernoomen / dat wp groot werk van Goud en Edel-geſteente maakten / of ſp dragten ook eenige daar van tot ons. Als dit de Heer Lau-donniere gewaar wierd / verbood hp / op lijfs-ſtraffe / dat niemant onſer eenige koopmanſchap van goud, ſilver, of edel-geſteente met de *In-dianen* ſoude vermangelen; ten zy tot nut en wel-ſtand van het gemeen.

Die hen geſchenken brengen.

Wilk in deſe beſtaan.

Verbod in Koopmanſchap.

Veſting begonnen te bouwen.

Na dat nu / gelijk geſegt is / de Plaats aan de Vloed May verkooren was / om een Veſting te bouwen / als zijnde hier de plaats / waar de meeſte Maiz groeyde / ſoo begonden wp de ſelve aan de voet van een Berg. Des morgens droeg met den dag / wierd God hier over aangeroe-pen / hem dankende / dat hp ons ſoo gelukkig in dit Landſchap had gebragt: na het gebed ge-daan

daan was / schepten wp alle een grooten moed / wp trokken het meet-snoer / om de selve dzie-hoekig te bouwen / waar op aanstonds de spa in de grond raakte / en de uptgegraven aarde tot een bozst-weering opgewozpen wierd / zijnde eerst met takke-bossen / of Fascinen wel boozsien. 1564.

Ondertusschen quamen eenige Koninglijke Indianen tot onsen Oversten Laudonniere, die hem te verstaan gaven / hoe aldaar een magtig Koning, *Saturiova* genoemt, niet verre van ons van daan sijn Hof hield, en welkers onderdanen sy waren; seggende / dat hy eenige duysend mannen konde te velde brengen. Dit berigt moedigde ons niet wepnig aan / om de Vesting te voltoopen. Gesanten van *Saturiova*.

Dese Koning nu (als een boozsigtig man) sond alle daag eenige van sijn volk upt / om ons te verspieden / die op al ons doen en laten naauwkeurig agt gaven; soo haast had de Koning niet van hen verstaan / dat wp de aarde na ons rigtsnoer dzie-kantig uptgroeven / of hp quam in eygener persoon sulks besien. Dog sond 2 uuren booz sijn aankomst een Afgesant met 120 sterke mannen booz-upt / die Boogen / Pijlen / Knodsen en ander Oozlogs-tupg dzoegen / gelijk de Indianen gewoon zijn met sig te voeren; sy waren met allerley gesmuk opgeschikt / als met Veederen / Hals-banden van uptgeleesene schulpen / booz de ooren hadden se eenig vis-blaazen / die opgeblasen waren en seer helder / als edel-gesteentens / blonken / boznamelijk die sy met roode verwe hadden aangestreeken / scheenen gelijk robijnen / hunne Arm-banden waren upt vischtanden gemaakt / ook waren hunne Oozdels / met ronde en lang-werpige balletjes / of koegeltjes ingeblogten / knye-banden van Paarlen rondom de knyen gebonden; eenige onder hen hadden goudene / silvere / of kopere schijven aan hunne schenkels gebonden / die onder het gaan een gelupt gaven / als of 'er kleyne klokjens aan-hingen. Verspieders van *Saturiova* uytgesonden.

Opschik der *Indianen*.

Als

1564. lijk was hy op-getoogen ons schiet-geweer te sien / begaf sig ook tot aan de gragten van onse Vesting / de selve van binnen en van buyten / afmeetende. Als hy nu sag / dat wy de aarde uyt de gragten namen / en daar een Hoyst-weering van op-wierpen / vraagde de Koning / waarom sulks geschiede? Waar op hem geantwoord wierd; dat wy van voornemen waren, aldaar een groot Huys te timmeren, daar wy alle ons verblijf konden nemen, en dat'er nog veele hutten moesten gemaakt worden; waar over hy sig grootelijks verwonderde en sepde / dat hy wenschte, dat sulks met 'er haast mogte gedaan worden. Derhalven wierd de Koning versogt; dat hy eenige van sijn volk aan ons wilde verschaffen, om te spoediger voort te varen, waar toe hy gaarne bewilligde; schikkende ons 80 sterke mannen om te arbeyden / door welker hulp onse Vesting met alle haare hutten eerder voltoopt was / als men gedagt hadde / onderwijl ging de Koning weder naar sijn verblijf-plaats.

over de Wapen-rusting der *Franssen*.

Word om Arbeyders versogt.

Die sy toestaat en vertrekt.

Groote naarstigheyd tot den aanbouw.

Terwijl wy aldus met dit werk beesig waren / was'er niet een van ons / of hy deed sijn uyterste best / om het werk te verhoyderen / niet alleen de Soldaten / Ambagts-luyden en Matroosen; maar ook selfs den Adel / om alsoo voor den Vyand bestand / en voor regen en onweder beschut te zijn; voedende ons met de hoop / om in 't koyt / alle rijke luyden te woyden; eens-deels door geschenken / en ander-deels om onse Waaren met de Indianen te vermangelen.

De Vesting voltooyt en *Charles Fort* genoemt.

Dus wierd de Vesting volbouwt / en ter eere van onsen Koning Charles Fort, of Karel-slot genoemt / de selve was / gelijk gesegt is / vyf-hoekig / naar het Noorden was hy met een kleyne gragt / en een aarde wal van 9 voeten hoog / versien / aan de water-kant was de selve met planken en staketsels omtrokken. Aan de Suyd-zijde was het op de wijse van een blok-huys gemaakt / daar de voorraad-middelen bewaart wierden / dit was alles van boomen en grof zand gehept / en daar bo-

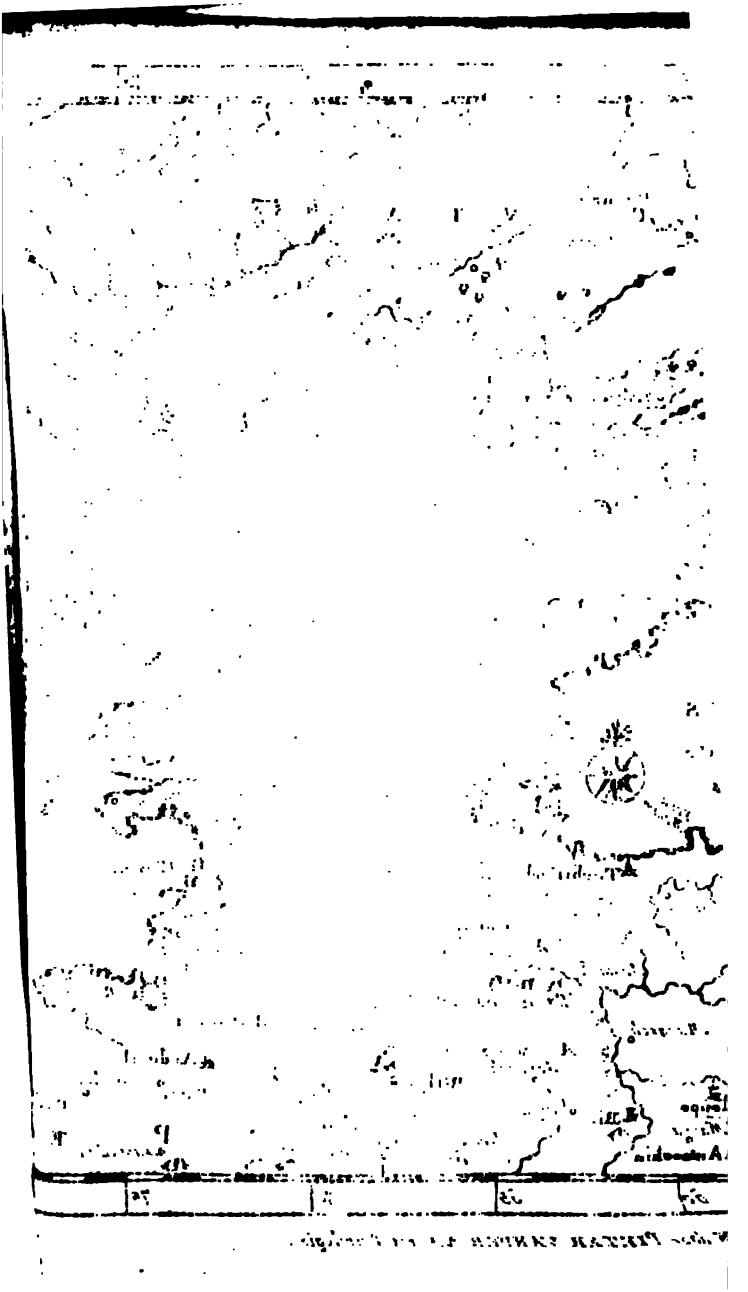

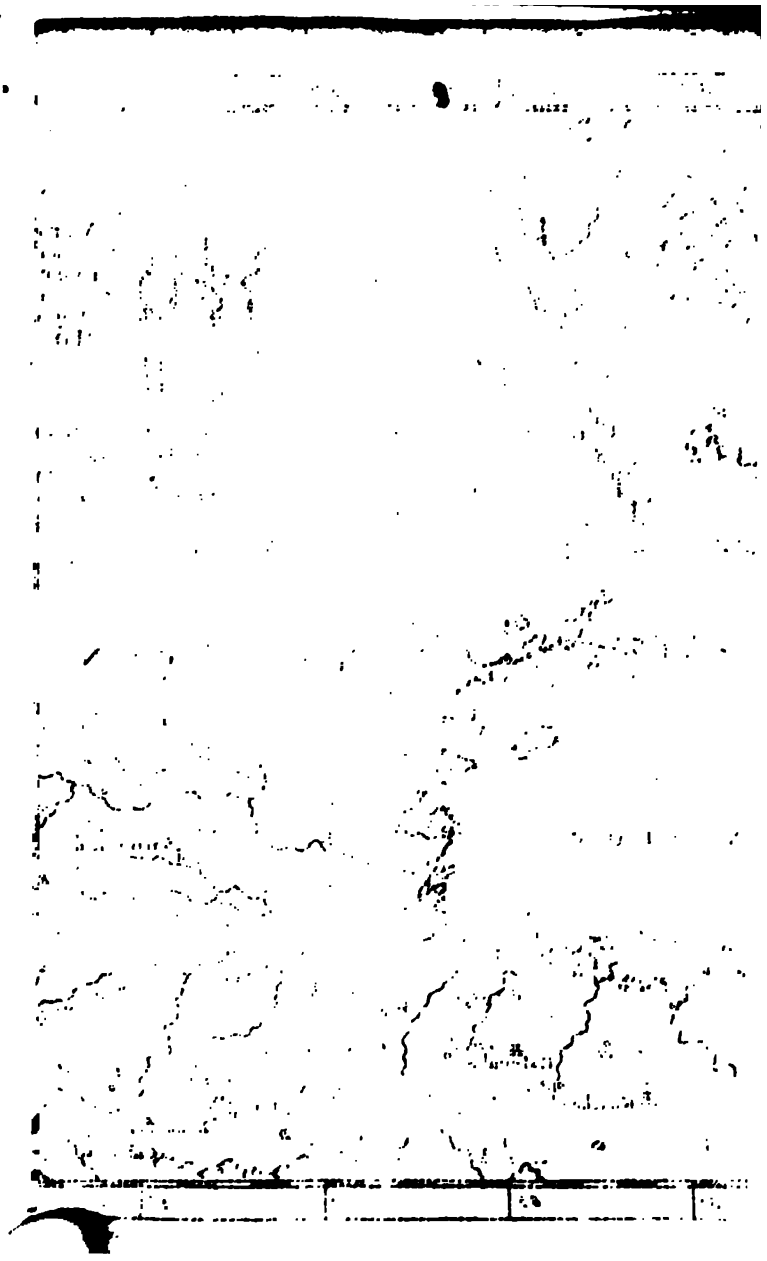

boven van zooden / 3 voeten dik / gelijk een borst-weering gemaakt. In 't midden van de Vesting was een breede vier-kante plaats / hebbende de wijdte en breedte van 18 schreeden / in welkers deel naar het Zuyden het wagt-huys der soldaten was / maar aan de Noord-zijde was een huys / dat wat te hoog opgetrokken was / 't welk kort daar na instorte. Waar door wy by ondervinding leerden / om naderhand onse gebouwen in dese Gewesten / wat lager van verdiepingen te maken / aan de water-kant stond het Huys van onse Overste / de Heer Laudonniere. De eene Poort stond aan de Markt-zijde / en de ander aan de water-kant. Een redelijk stuk-weegs van de Vesting stond een bak-oven / op dat 'er geen brand mogt veroorsaakt worden / dewijl de huysen alle met Palm-takken bedekt zijn.

1564.

Word naauw-keurig beschreeven.

Als nu de Vesting volbouwt / en het Huys van de Heer Laudonniere, beneffens het voorraad-huys / om levens-middelen en andere Oorlogs-gereedschappen in te leggen / vaardig waren / liet de Overste Laudonniere een yeder onser / sijn randsoen van eeten en drinken / soodanig smaldeelen / dat in de tijd van 3 weeken / een yegelijk niet meer / als een glas appel-drank / en die nog wel half water was / toegereykt wierd; wat aangaat de eet-waaren / waar van men ons verseekert hadde / in dese Landen te sullen genieten / vonden wy hier niet in het minste. Ingevalle de Inwoonders ons niet alle daag van hunne spijse hadden mede-gedeelt / souden het veele van de onse met de dood hebben moeten bekoopen / en van honger gestorven zijn; insonderheyd die sig op de jagt niet verstonden.

Verdeeling van levens-middelen.

Die seer schaars waren.

In dese geleegenheyd gaf de Heer Laudonniere order aan Jan de Hayes, geboortig van Dieppe, zijnde Opper-scheeps-timmerman / 2 kleyne vaartuygen toe te stellen; zijnde / (na mijn onthoud) lang over steeven 35 / of 40 voeten / om soo veel te bequamer op de Vloed / en aan de

Order om 2 vaartuygen toe te stellen.

1564. Zee-kuſten te konnen varen / dit wierd met alle naarſtigheyd en in tijds volbragt.

Klagten van den Adel. De Edellieden / die ſig met groote onkoſten derwaards hadden begeeven / en om vermaak en tijd-verdrijf na deſe Landen overgeſcheept waren / wierden ſeer verdrietig; dat ſe hunne ingebeelde verwagting niet ſagen verbuit / waar upt dagelijks veele klagten en morringen ontſtonden. Imborſt van *Laudonniere.* Daar en boven was de Heer Laudonniere een man van al te ſagten aart en ommegang / waar door 3 / of 4 pantikkers geleegendheyd namen / om den Heer Laudonniere alleg verkeerdelijk in te blaſen / om de ſoldaten by hem gehaat te maken / inſonderheyd die geene / die hy met regt het meeſt had behooren te beminnen / en dat nog het argſte was / ſtelden ſig veele onwillig aan tegens den Heer Laudonniere.

Saturiova ſend Geſanten aan *Laudonniere.* Ondertuſſen vaardigde de Koning Saturiova eenige Geſanten af / aan de Heer Laudonniere, niet alleen om het gemaakte verbond tuſſen hun beyden te bekragtigen; maar ook om hem te

Hun verſoek. vermaanen / dat hy het onderling verdrag wilde geſtand doen weeſen, namentlijk / dat hy met'er daad blijken gaf, waar uyt hy betoonde, ſijner vrienden, vriend, en ſijner vyanden, vyand te zijn; nademaal hy geſint was, ſig tegens ſijnen

Twijffelagtig antwoord hier op. vyand in het veld te begeeven. Hier op gaf de Heer Laudonniere een twijffelagtig antwoord aan deſe Geſanten / waar van de oorſaak was / om dat wy / met dikwils het grootſte gedeelte van de Vloed May bevaren / en doorkruyſt te hebben / onderbonden hadden; dat de wyand / waar tegens de Koning Saturiova, ſig te velde begaf / veel ſterker dan hy was / ja dat wy deſe

En waarom. ſijne vriendſchap ſoo wel / als die van den Koning Saturiova van nooden hadden. Daar en boven ſoo wy upt onſe Veſting / naar het gebergte Apalatcy wilden trekken (derwaards al onſe begeerte was / dewijl aldaar veel Goud en Silver was) wy door het grootſte gedeelte van ſijn Land onſen weg moeſten neemen. Hier quam

nog

nog by / dat bereyds al eenige van de onse by hem waren / die al een groot gewigt Gouds en Silver aan onse Vesting hadden gesonden / die ook by hem aanhielden / om een verbond met hem te slupten. Want de Heer Laudonniere had order; dat hy met den grooten Koning *Utina* het selve verdrag, dat hy met den Koning *Saturiova* had gemaakt, soude aangaan. 1564.

De Koning Saturiova, dit twijffelagtig beschejd bekoomen hebbende / quam in eygener persoon met 1200 man aan onse Vesting / die wy de naam van Karel-slot hadden gegeeven / als hy dese Vesting sag / was hy seer verwonderd / dat die plaats soo schielijk veranderd was geworden / dat hy niet meer over de gragten konde springen / als mede dat 'er niet / dan een enge toegang / tot des selfs inkoomen / was. Hy begaf sig derwaards en trof den Heer la Caille aan / die hem upt order van de Koninglijke Stadhouder Laudonniere aanspraak; dat, soo hy yets met hem te spreeken hadde, dat hy eenige van sijn volk konde afvaardigen, of selfs in persoon, met 20 van sijn beste volk, konde binnen koomen, alsoo men niet gesind was, yemand op andere voorwaarden binnen te laten. Dit voorstel verbaasde den Koning niet wepnig / doch hy ontwepnsde sijn misnoegen / hoog daar op 20 van het puykje van sijn volk / met welk hy binnen de Vesting ging; alwaar gekoomen zijnde / wierd hem het voor-geneide ander-maal voor-gehouden. Om nu den Koning Saturiova de magt van ons Krijgs-tuyg te toonen / liet de Heer Laudonniere een groot gelupt maaken / door sijn Trommen en Trompetten / welk geschal den Koning niet wepnig verbaasde / maar niet wepnig ontstelde hy / wanneer wy onse Veld-kartouwen en donderend geschut lieten los-branden; als wy hem nu hier op seyden / dat dit geraas de sijne de vlugt van ons had doen neemen, overmits sy dit ongewoon, en grootelijks verschrikt waren, quam hem dit seggen niet eens wreemt voor / gemerkt

Saturiova komt met sijn volk by de Vesting.

Houd gesprek met *la Caille*.

Komt in de Vesting.

Is ontstelt over het Geschut.

1564. hy ſelfs wel 10 mijlen van ons wenſchte af te zijn. Waar upt onſe naam by alle de omleggende volkeren ſeer beroemt wierd / en wy grootelijks by hem geagt waren. Ten laatſten hield hy nogmaals by den Heer Laudonniere aan / hem ſijne belofte voor oogen houdende / en ſeyde; dat ſijn Heyr-leger ten Veld-togt gereet was, dat hy ook overvloed van levens-middelen by ſig hadde, en dat de andere Koningen, ſijne onderdaanen, gereed waren, hem by te ſpringen. Doch alſoo hy by den Heer Laudonniere niet konde opdoen / trok hy toornig met ſijn Leger alleen tegens den vyand te velde.

Waar over de *Franſſen* ſeer vermaart wierden.

Vertrekt toornig weg.

Doet ſijn Leger op een plaats koomen.

De Koning Saturiova liet ſijne Krijgs-benden / waar mede hy te velde trok / eerſt op een ruyme plaats vergaderen / het gantſche Heyr was met veeder-boſſen / en ander cieraad / na hunne wijſe / geweldig opgeſmukt / als ſe nu by den Koning naderden / deed hy ſe alle rond-om hem in een kring neder-ſitten / zijnde de Koning in het midden; dit gedaan zijnde / wierd 'er aan des Konings linker-zijde een vuur aan-gelegt / en aan ſijne regter-zijde wierden 2 groote vaten vol water geſtelt. Doen begon de Koning met een vreeſelijk gelaat / en ſijne oogen vol toorn / gints en herwaards te wenden / mompelende en morrende binnens monds en maakte meenigerlep grimatzen / begon daar op pſſelijk te ſchrepen / welk geſchrep van ſijn Krijgs-volkeren inſgelijks wierd beantwoord / ſlaande met ſulk een kragt op hunne heupen / dat hun geweer daar van knarſte. Dit een tijd lang geduurd hebbende / nam de Koning een houte napje; ſig na de Son wendende met groote neer-ſlagtigheyd en eerbiedigheyd; biddende van de ſelve op duſdanige wijſe den zege tegen ſijne vyanden / en wel ſoodanig / dat, gelijk hy het water met het napje geſchept en uytgegooten had, op die ſelve wijſe het bloed ſijner vyanden mogt vergooten werden. Als hy nu op duſdanige wijſe het water geweldig in de lugt goot / dat het op ſijne Krijgs-knegten ſtortede /

Aardige plegtigheeden van hem gedaan.

Aanſpraak aan ſijn volk.

tede / ſeyde hy: gelijk ik met dit water gedaan heb, alſoo wenſch ik; dat gy met het bloed uwer vyanden moogt doen. Het water / dat in het andere vat was / wierd van hem in het vuur geworpen / ſeggende; op duſdanige wijſe ſult gy uwe vyanden uytdelgen, en hunne huyden met u brengen. Dit gedaan zijnde / ſtonden ſe alle op / en toogen te velde na een water-plaats / om hunne vpanden op te ſoeken. 1564.

De Heer Laudonniere, eenige Onderdanen van den Koning Utina hebbende in handen gekreegen / die in voorige Oorlogen van den Koning Saturiova waren gevangen genoomen / bediende ſig van deſe geleegendheyd / en ſond ſe alle weder tot hunnen Koning; deſe Koning hield ſijn verblijf omtrent 40 mijlen van onſe Veſting / 't welk deſen Koning niet wepnig behaagde / die daar over ons liet weeten; dat hy altijd goede vriendſchap met de onſe wilde houden, en dat men ten dien eynde een verbond met malkanderen behoorde te maken, 't welk inſgelijks van de onſe belooft wierd; want de Heer Laudonniere wiſt wel / dat hy met de ſijne niet naar het gebergte Apalatcy, alwaar veel ſilver / goud en ertz te krijgen was / konde koomen / 't en zy / dat hy den bodem van deſe Koning Utina moeſte paſſeeren / daarom liet hy ſig hier deg te eerder toe beweegen. Gevangene aan den Koning *Utina* te rug geſonden.

Uyt kragt van deſe vriendſchap en verbintenis / ſond hy Geſanten aan den Heer Laudonniere, verſoekende eenige vuur-roers / alſoo hy met eenige nabuurige Koningen in Oorlog was geraakt / waar tegen hy ſig ten Veld-togt gereed maakte. Dit wierd hem van den Heer Laudonniere toegeſtaan / en ſond aan den Koning den Heer Ottigni met 25 ſoldaten / onder welk geſelſchap ik mp mede bevond. Als de Koning Utina deſe ſag / heeft hy ons alle met groote blijdſchap ontfangen / als ſig nu verbeeldende de overwinning over ſijne vpanden te ſullen genieten / en zege-pralende te rug keeren: want daar was van onſe vuur-roers ſulk een gerugt / door het Verſoek van *Utina* aan *Laudonniere*. Word toegeſtaan.

1564. gantſe Landſchap / gegaan / dat een yeder / die maar van de ſelve hooꝛde / met groote ſchꝛik wierd bevangen.

't Leger van *Vtina* trekt te velde.

't Leger dan van alleꝛs vooꝛſien en gereed zijnde / toog het te velde / den eerſten dag hadden wꝛ een heel goede weg / maar ten laatſten quamen wꝛ aan beele moeraſſen / alꝛ mede aan een plaatꝛ / vol ſtruphen en ſtruëllen / die de onſe qualijk konden paſſeeren / deꝛ gaf de Koning oꝛder / dat ſe de onſe ſouden dragen, 't welk onꝛ heel wel te paꝛ quam / wegens de hitte deꝛ Son / eyndelijk naderde het Heyꝛ-leger op de grenſen van hunne vyanden. Hier hield de Koning halte / en belaſte het Leger in ſlag-oꝛdening te ſtellen / ſoodanig dat het in de rondte ſtond / in deꝛ ſelfꝛ midden deed hꝛ een Wigchelaar koomen / deſe Duyvelꝛ-konſtenaar waꝛ een oud man / hebbende ouer de 120 jaren / deſe belaſte hꝛ / dat hy hem de geleegendheyd van den vyand ſoude te kennen geeven. Daar op verkoos deſe Duyvel-jager een plaatꝛ / en verſogt het ſchild van den Heer Ottigni, dat hem dooꝛ ſijn ſchild-knaap wierd na gedꝛagen / 't welk hem wierd gegeeven; dit ſchild lepde hꝛ op de aarde neder / makende om de ſelve een ronde kring / die 5 voeten wijd waꝛ / en nevens deſe kring eenige Caracters, of teekenen / dit gedaan zijnde / knielde hꝛ op het ſchild neder / ſettede ſig op ſijne hielen / raakende niet het minſte van de grond / doe begon hꝛ te pꝛebelen / en te mompelen / dat niemant konde verſtaan / en maakte ſoodanige gebaarden / alꝛ of hꝛ vꝛ ernſtig in ſijn wigchelaꝛp waꝛ. Dit omtrent een vierde van een uur geduurd hebbende / ('t welk een elendig ſchouwſpel vooꝛ de onſe waꝛ / om te ſien / want hꝛ had niet minder alꝛ de gedaante van een menſch / want alle ſijne leedematen waren ſoodanig bewoogen / dat men dupdelijk aan het knarſſen konde hooren / dat ſe upt malkanderen waren / want het ſcheen vooꝛ de onſe de reden en de natuur te boven te gaan /) quam hꝛ wederom / alꝛ hꝛ ſig ſelfꝛ /

'e Franſſe gedragen.

't Leger houd ſtil.

Aardig werk van een Wigchelaar.

1564. gantſe Landſchap / gegaan / dat een peder / die maar van de ſelve hoorde / met groote ſchrik wierd bevangen.

't Leger van *Vtina* trekt te velde.

't Leger dan van alles voorſien en gereed zijnde / toog het te velde / den eerſten dag hadden wy een heel goede weg / maar ten laatſten quamen wy aan veele moeraſſen / als mede aan een plaats / vol ſtruyken en ſtruëllen / die de onſe qualijk konden paſſeeren / des gaf de Koning order / dat ſe de onſe ſouden dragen, 't welk ons heel wel te pas quam / wegens de hitte der Son / eyndelijk naderde het Heyr-leger op de grenſen van hunne vyanden. Hier hield de Koning halte / en belaſte het Leger in ſlag-ordening te ſtellen / ſoodanig dat het in de rondte ſtond / in deſelfs midden deed hy een Wigchelaar koomen / deſe Duyvels-konſtenaar was een oud man / hebbende over de 120 jaren / deſe belaſte hy / dat hy hem de geleegendheyd van den vyand ſoude te kennen geeven. Daar op verkoos deſe Duyvel-jager een plaats / en verſogt het ſchild van den Heer Ottigni, dat hem door ſijn ſchild-knaap wierd na gedragen / 't welk hem wierd gegeeven; dit ſchild lepde hy op de aarde neder / makende om de ſelve een ronde kring / die 5 voeten wijd was / en nevens deſe kring eenige Caracters, of teekenen / dit gedaan zijnde / knielde hy op het ſchild neder / ſettede ſig op ſijne hielen / raakende niet het minſte van de grond / doe begon hy te prevelen / en te mompelen / dat niemant konde verſtaan / en maakte ſoodanige gebaarden / als of hy vry ernſtig in ſijn wigchelarij was. Dit omtrent een vierde van een uur geduurd hebbende / ('t welk een elendig ſchouwſpel voor de onſe was / om te ſien / want hy had niet minder als de gedaante van een menſch / want alle ſijne leedematen waren ſoodanig bewoogen / dat men dupdelijk aan het knarſſen konde hooren / dat ſe upt malkanderen waren / want het ſcheen voor de onſe de reden en de natuur te boven te gaan /) quam hy wederom / als by ſig ſelfs /

De *Franſſe* gedragen.

't Leger houd ſtil.

Aardig werk van een Wigchelaar.

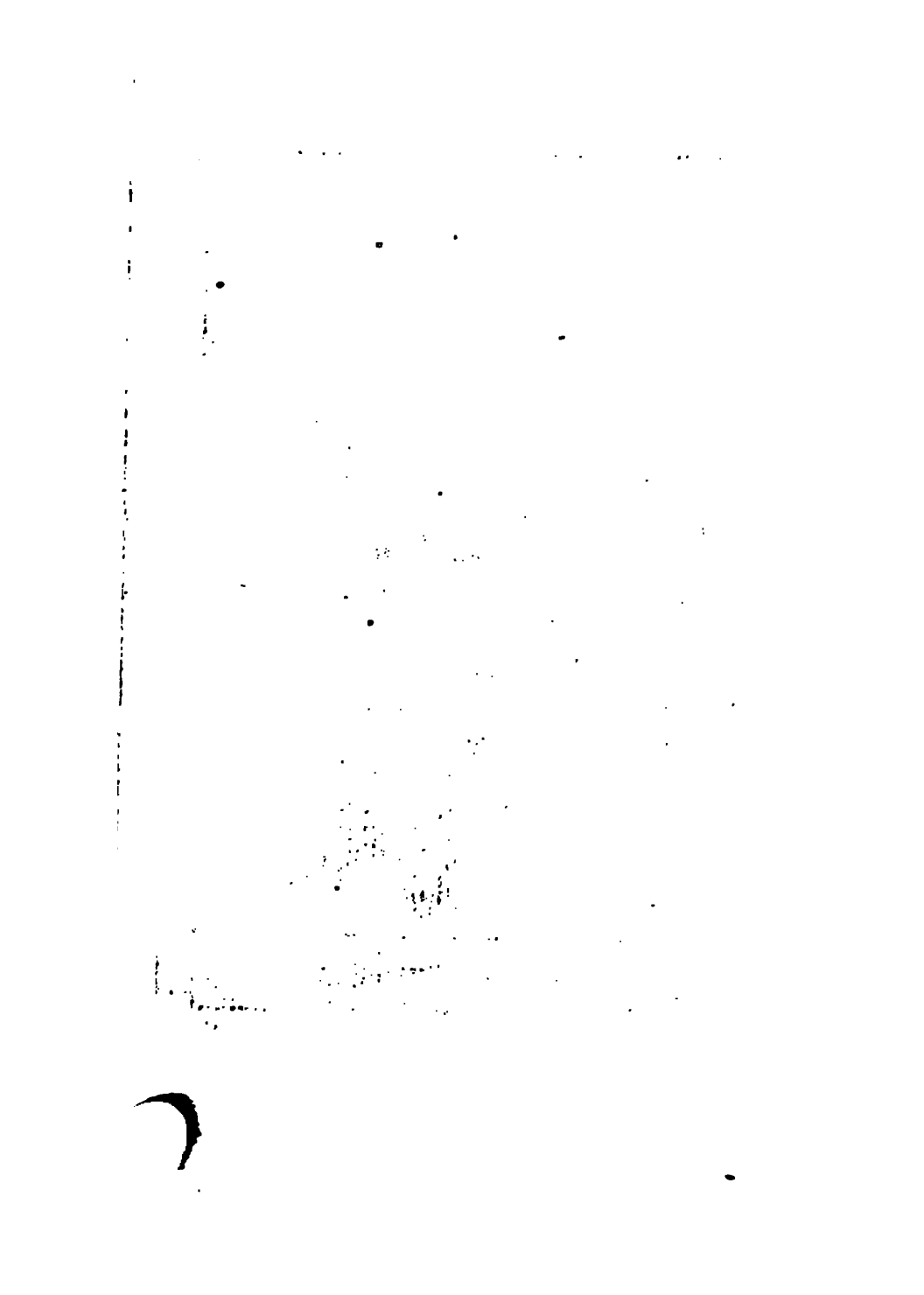

ſelfs / zijnde t' eenemaal afgeſlooſt en verſchrikt: hy quam upt de kring / groetende den Koning / ſeyde hem / hoe ſterk het Heyr ſijner vyanden was, en op wat plaats het ſig onthield. 1564.

Op dit ſeggen wierd de Koning Utina gewel- dig ontſteld / van meening zijnde ſijn vyand niet aan te grijpen / nog ſlag te leveren / maar veel liever de hertred te neemen / als oordeelende ſig ſelven niet beſtand / om hen te weder-ſtaan / dog de Heer Ottigni wilde hier niet toe verſtaan / en ſtelde de Koning voor oogen / dat men ſoo veel moeyte en ongemak niet te vergeefs moeſt hebben gedaan, om onverrigter ſake, als een menigte blood-aards, te rug te keeren. Daar en boven ſprak hy den Koning met harde woorden aan / en ſeyde / ſoo hy geen Veld-ſlag met ſijne vyanden wilde ondergaan, en het geval des oorlogs beproeven, dat hy hem dan altijd voor een lacy ſoude uytkrijten, en hem over-al bekent maken, dat hy een man was, die geen hert, of couragie in ſijn lijf had; hem op dusdanige wijſe aanſprekende / voegde hy 'er nog veele dreygementen en ſmaat-woorden by. Waar op de Koning ſig gedwongen vond / ſig in een Veld-ſlag in te laten / dog met dit beding / dat de onſe de voor-togt ſouden neemen en den ſtrijd aanbinden, hier had hy niet veel moeyte toe / want wy booden ons ſelfs gewillig genoeg daar toe aan. Alles gereed zijnde / begonden de onſe den Koning Patanou, die de onſe vaſt afwagte / met ſulk een moed aan te grijpen / dat hy den af-togt moeſt neemen / want hy wierd ſodaanig beſprongen / dat hy met alle de ſijne op de vlugt wierd geſlagen / indien de onſe den Koning Utina niet hadden onderſteund / ſoude hy ſeeker de neder-laag hebben gehad / want ſijn geheele Heyr was verſaagt. Terwijl Ottigni de vyand vaſt in den ſtaart ſloeg / en hen op de vlugt dreef / liet Utina den af-togt aankundigen / dat het gantſe Heyr ſig wederom ſoude by-een voegen / dit verdroot den Heer Ottigni geweldig / als willende

Ontſteltenis des Konings hier over.

Harde woorden van *Ottigni*.

Verſoek des Konings.

Patanou verſlagen.

de

1564. de vpand t' eenemaal vervolgen / dog des Konings woord en bevel wierd naargekoomen.

Utina geeft order tot den aftogt.

Want de Koning Utina was alleenlijk te vreede / dat hy sijne vpanden hadde op de vlugt gedreeven / en de zege behouden / derhalven trok het Leger van Utina wederom naar hunne wooningen. Hebbende de Koning Utina dus in der waarheyd bevonden / 't geen hem van desen wigchelaar / die sonder twijffel van de Duyvel was beseeten / hem voorsegt had. Wy sullen alhier een weynig buyten ons verhaal van ons volk treeden / en terwijl de Oorlogs-manier / als mede de gewoontens der Floridanen beschrijven.

Krijgs-oorders der *Floridanen.*

Gelijk de Soldaten des Konings Saturiova, ten strijde trekkende / geen order in het marcheeren houden / maar door malkanderen verstroopt loopen / soo is daar en tegen het Leger des Konings Utina, die ook Koning by uytnemendheyd van dese Indianen genoemt word / veel beter geschaart / en in krijgs-troupen verdeelt / want de Koning Utina is een magtig Vorst / als besittende veele rijkdommen / ook heeft hy veele onderdanen. Als het Heyr-leger upt-trekt / is het in benden wel geschaart / trekkende 3 Veld-oversteng voor-upt en de Koning voegt sig in het midden des selfs / dese Koning is met roode verwe seer aardig op sijn lijf beschildert / als willende daar mede sijne destigheyd vertoonen / de Vleugelen des Heyrs bestaan upt een menigte jonge Edellieden / onder welke de dapperste desgelijk met roode verwe zijn aangestreecken en beschildert; dese zijn kundschappers / om den vpand te onderkennen / want sy zijn gelijk de bzakken / die het wild opdoen / kunnende beschepdentlijk aan de nagelatene voet-stappen hunner vpanden sien / waar sig hunne vpanden hebben na toe gewent / soo dra sy dese voet-spooren hebben opgedaan / begeeven sy sig met groote snelheyd te rug / om het selve aan het Heyr-leger te verkondigen.

Heyr-leger van *Utina* beschreeven.

Loopers van het Leger.

Alsoo wy gewoon zijn trompetten en trom-

men

1564. de vyand t' eenemaal vervolgen / dog des Konings woord en bevel wierd naargekoomen. Want de Koning Utina was alleenlijk te vreede / dat hy sijne vyanden hadde op de vlugt gedreeven / en de zege behouden / derhalven trok het Leger van Utina wederom naar hunne wooningen. Hebbende de Koning Utina dus in der waarheyd bevonden / 't geen hem van desen wigchelaar / die sonder twijffel van de Duyvel was beseeten / hem voorsegt had. Wy sullen alhier een weynig buyten ons verhaal van ons volk treeden / en terwijl de Oorlogs-manier / als mede de gewoontens der Floridanen beschrijven.

Utina geeft order tot den aftogt.

Krijgs-orders der *Floridanen.*

Gelijk de Soldaten des Konings Saturiova, ten strijde trekkende / geen order in het marcheeren houden / maar door malkanderen verstrooyt loopen / soo is daar en tegen het Leger des Konings Utina, die ook Koning by uytnemendheyd van dese Indianen genoemt word / veel beter geschaart / en in krijgs-troupen verdeelt / want de Koning Utina is een magtig Vorst / als besittende veele rijkdommen / ook heeft hy veele onderdanen. Als het Heyr-leger uyt-trekt / is het in benden wel geschaart / trekkende 3 Veld-overstens voor-uyt en de Koning voegt sig in het midden des selfs / dese Koning is met roode verwe seer aardig op sijn lijf beschildert / als willende daar mede sijne deftigheyd vertoonen / de Vleugelen des Heyrs bestaan uyt een menigte jonge Edellieden / onder welke de dapperste desgelijk met roode verwe zijn aangestreeken en beschildert; dese zijn kundschappers / om den vyand te onderkennen / want sy zijn gelijk de brakken / die het wild opdoen / kunnende bescheydentlijk aan de nagelatene voet-stappen hunner vyanden sien / waar sig hunne vyanden hebben na toe gewent / soo dra sy dese voet-spooren hebben opgedaan / begeeven sy sig met groote snelheyd te rug / om het selve aan het Heyr-leger te verkondigen.

Heyr-leger van *Utina* beschreeven.

Loopers van het Leger.

Alsoo wy gewoon zijn trompetten en trommen

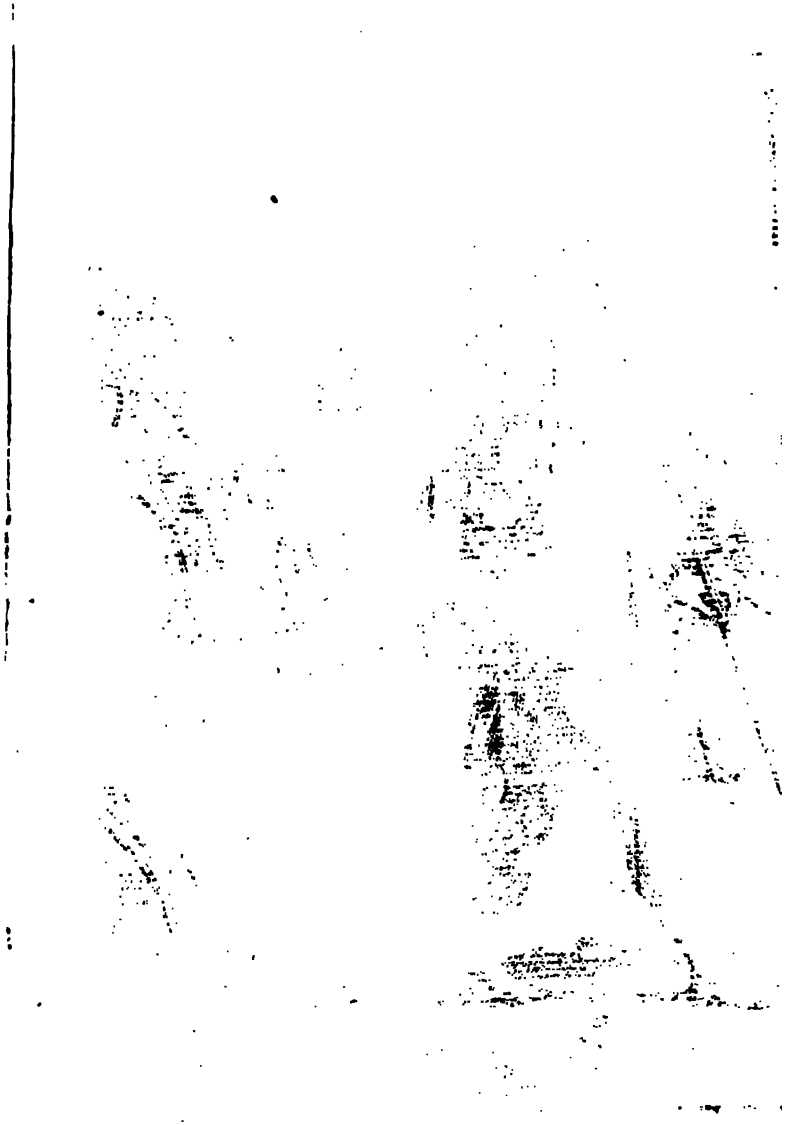

men in het Leger te gebruyken / om ten teeken te zijn / waar men sig in het Leger na gedragen moet / gebruyken sy eenige uytroepers / die met seeker Geroep en Veld-geschrey te kennen geeven / wat men doen moet / als by voorbeeld / wanneer het Leger sal halte houden / opbreeken / den vpand slagt leveren / keeren en wenden / en wat verder in den oorlog te doen staat. Na het onder-gaan van de Son / houd het Heyr sig stil / en zijn sy niet gewoon verder te strijden. Als de Koning sijn nagt-rust wil neemen / doed hy het Leger op volgende wijse afdeelen; de Koning dan een plaats in het veld / of Bosschagie hebbende uytgekooſen / stelt sig in het midden / na dat het Heyr in eenige Rotten is afgedeelt; 10 schreeden van des Konings rust-plaats legeren hen 10 Rotten / rings-wijse van de dapperste mannen in de rondte / 10 schreeden verder legeren sig 20 Rotten / mede op de selve wijse in de rondte / van desse wederom 40 Rotten / op de wijse als vooren / en dit duurd soo lang / als het leger strekken kan. 1564.

Uytroepers in plaats van Trommen en Trompetten.

Legering des volks by nagt.

In dit Land worden veel Hermaphroditen gevonden / dat is / een soort van menschen / die man en wijf te gelijk zijn / dese menschen zijn van de Indianen grootelijks gehaat. Dog dewijl sy groot en sterk zijn / werden se in plaats van Ezels en Paarden gebruykt / om sware lasten te dragen: als het Leger te velde gaat / moeten dese de levens-middelen en ander nood-druft nadragen. Dese moeten ook / wanneer een hunner Land-aard / 't zy van eene wonde / of krankheyd gesturven is / de selve op 2 lange stokken / daar eenige dwersch-stokjens aangehegt zijn / en aan de selve matten / uyt kleyne biesen geblogten / neder leggen; dese dooden leggen se dan onder 't hoofd een hupd / waar van se mede een gedeelte op de bupk binden / een ander gedeelte om de heup / en een derde om het been; vervolgens neemen se dan eene leere riem / 3 of 4 vingeren breed / welker eynden sy aan de stokken vast

Hermaphroditen in hun ampt beschreeven.

1564. maaken / en 't midden op hun hoofd leggen / en draagen ſe aldus de dooden ter aarde. Ook worden die geene / die met langduurige ziekteng behebt zijn / van hen op de ſchouderen en rugge gedraagen / en ſulks ſoo lang / tot ſe wederom geſond worden.

Van de geneeſinge der ziektens en krankheeden.

Het geneeſen der kranken / by deſen Land-aard / geſchied op deſe wijſe: ſy hebben lange en breede banken van ronde houten gemaakt / op de ſelve leggen ſe naar de geleegenthepd der ſiekte den kranke / 't zy op de bupk / of rug neder / openen hem de hupd van 't voorhoofd / met een geſcherpte ſchulp / ſupgen hem dan 't bloed daar upt / en vergaderen 't in een bak; de wijven nu die kinderen / dat knegtjens zijn / ſupgen / of ook die ſwanger gaan / koomen dan / en drinken het bloed / en ſulks byſonderlijk / wanneer den kranke nog een jong en ſterk man is / op dat haare melk te beter worde / en de knegtjens door deſe gedoed / te ſtouter en dapperder mogten zijn / maar d' andere / die ſy op den bupk leggen / berooken ſe door eenige graanen / die ſy op het vuur leggen / dus de rook door mond en neus-gaten ingetrokken / verſpreyd ſig door 't gantſe lighaam / veroorſaakt braaken / ſulks d' oorſaak der ſiekte verdeelt / of verdreeven word. Ook ſoo geneeſen ſe door de Tabak / of het krupd Petum de ſinkingen / van wien het de Spanjaarden geleert hebben. De meeſte ziekteng deſer Landaard zijn de Spaanſe Pokken / die ſy ſeer wel weeten te geneeſen.

Order van vegten.

In hun Oorlog te voeren / houden ſe geen hoofdſlagen / maar alleen ſchermutſelingen / alſoo ſe elkander Rotg-gewijſe aanvallen / en altoos verſche manſchap toe-voeren. Wie nu den eerſten Hpand / hoe gering de ſelve ook zijn mag / verſlaat / deſe ſchrijft ſig den zege toe / ſchoon ſe daar na de meeſte manſchap verlooren hebben.

Hoe ſe met hunne verſlagene / aanſtonds / door daar toe aangeſtelde man-

mannen / uyt het Slag-veld weg geſleept / die 1564.
dooz eenige ried-ſtokjens / zijnde ſoo ſcherp als een ſcheer-mes / gemaakt / hen de hupd van 't boven-hoofd rond-om af-villen / ſulks het hayz omtrent een elle lang / naar hunne wijſe / boven toe-geknoopt / daar aan hangen blijft ; het hayz egter / dat ſe gewoon zijn 2 vingeren bzeed boven het booz-hoofd en dus rond-om af te ſnijden / ſulks het een rand van een hoed gelijkt ; dit nu ſoo geſegt is / verrigt hebbende / doen ſe / wanneer ſy de tijd hebben / in een gemaakte kupl / in d' aarde / eenig vuur aan-leggen / dit aangeſtooken van Mos / dat ſe in d' ingewikkelde ploopen huuner vellen / waar mede ſe ſig omgozden / dzagen ; dus dzoogen ſe dan de hupd by 't aangeſtookene vuur / tot die als pergament wozd. Ook ſnijden ſe met de gemelde ſcherpe rieten / armen en beenen af / ſlaan het been met een ſtok aan-ſtukken / en dzoogen 't dan mede by 't vuur / ſteeken een pijl in den aarſ der verſlagenen ; dit verrigt hebbende / koomen ſy met deſe hupden / armen en beenen / aan hunne ſpieſſen gedzaagen / zegen-pzaalende wederom t' hupſ. Een Ding gaf my groot wonder / dat ſy niet eerder van het Slag-veld wilden wijken / voor en al-eer ſy een peder van hen de doode Lijken een pijl hadden in den aarſ geſtooken ; want dit konden ſy ſonder hun lijfs-gevaar niet uyt-voeren / ten zy / dat ſe van een Rotſchap beſchermt wierden.

Slagene vyanden handelen.

Vervolgens koomen ſy op een ſeekere plaats te ſamen / alwaar ſy deſe armen / beenen en hupden der hoofden / ten zege-teekens aan ſtaaken op-regten ; ondertuſſen / ſoo mannen als vzouwen / rond-om de ſelve neer-geſeten zijnde / komt aldaar hun Waarſegger midden onder hen / houdende een klepn Beeltje in ſijne handen / en doet naar hunne gewoonte / veele verbloekingen op hunne Vpanden / en ſulks al mompelende : terwijl 3 mannen tegens over hem / op hunne knyen ſitten / en een der ſelve met een knods op een

Plegtigheeden hunner Zegepraalingen, beſchreeven.

1564. steen slaat / ten antwoord van peder woord des Waarseggers / en d'andere 2 met ratels ratelen / en singen / naar hun wijse / den mompelende Wigchelaar na. Dese plegtigheyd zijn se gewoon te houden / soo dikmaal sy eenige Vyanden gevangen bekoomen hebben.

Wijse van den Oorlog elkander aan te seggen.

Hunne wijse van den Oorlog aan te seggen / bestaat aldus: wanneer de Koningen elkander beoorlogen willen / doen sy eenige pijlen / waar aan hayr-lokken gebonden zijn / aan de gemeene weegen planten / dat dan hun teeken van den op-togt te kennen geeft.

En hoe se hunner vyanden Dorpen in brand setten.

De Vyanden sulks verrigt hebbende / koomen somtijds by nagt / in alle stilte / om te verspieden / of de Wagten ook door den slaap over-vallen zijn; als dan merkende / dat sy sig niet bewegen / binden / naar hun gebruyk / drooge Mos / dat sy van de boomen neemen / aan hunne Pijlen / strelken 't in brand / en schieten alsdan dese brandende Pijlen in hunne Vlekken / die wel haast de dalen der hupsen / van Palm-takken en bladeren bedekt / en van de hitte der Son gedroogt / in brand setten; dus hun toe-leg uytgevoert hebbende / loopen sy ten snelsten van daar / eer hunne Vyanden hen gewaar worden / die ook middelwijl genoeg te doen hebben / om den brand te blussen.

Wijse van straffe over nalaatige wagters gepleegt.

Soo wanneer nu desen brand / soodanig door onagtsaamheyd der wagten / veele hupsen verwoest heeft / worden de nalaatigen op dese wijse gestraft; de Koning neer-gesseeten zijnde / verboegen sigs krings-gewijse / die het grootste aansien by hem hebben / alle op banken gesseeten / om den Koning / beslaande aldus een halve kring; alsdan gebied den Scherp-regter de misdaaders / voor den Koning neder te knielen, vervolgens set hy sijne slinker voet op de rug van eene der selve / slaat uyt al sijn magt / in beyde sijne handen een swarte knodse hebbende / de gedoemde op het hoofd / door welke slag 't selve by-naar van een lilieft; op de selve wijse worden ook andere quaad-doenders gestraft. De

De vrouwen / wiens mannen in den Oorlog gebleeven / of ook anders geſtorven zijn / koomen ter geleegener tijd voor den Koning / met een ſeer droevig gelaat / en veele jammer-klagten / gaan voor hem geſaamentlijk op haare hurken neder-ſitten / dekken haare aangeſigten met de handen / verſoekende van den Koning met een klaaglijke en lupd-rugtige ſtemme: dat hy dog haarer mannen dood, aan de Vyanden wreeken wil, en vervolgens haar behulpzaam zijn, op dat ſe in haare weduwen ſtaat te beeter beſtaan konnen, en dat hy aan haar een ſeekeren tijd ſtelle, wanneer ſy haar wederom ten huuwelijk begeeven zullen. De Koning haar nu inſgelijks treurig aanſiende / bewilligt in haar verſoek. Waar na ſy ten teeken van liefde tot haare mannen gedraagen / al weenende wederom naar hups keeren. 1564. Plegtigheyd door de vrouwen der verſlagenen, voor de voeten des Konings verrigt.

Na eenige dagen / brengen ſe het geweer en wapenen / nevens de dzink-ſchaalen haarer mannen / op de graven / beginnen wederom te weenen / en ſnijden dan hare hapren tot aan de ooren af / dit verrigt hebbende ſtroopen ſe de ſelve over de graven / en moogen alſ-dan niet eerder wederom huuwelijken / voor d'afgeſneedene hapren tot over haare ſchouderen gewaſſen zijn. Inſgelijks op de Graven.

Wanneer de Koning ſig over een gewigtige ſaake beraaden wil / doet hy ſijne Prieſter en oudſte raaden / aan een bpſondere plaats te ſaamen koomen; deſe aldaar gekoomen zijnde / om den Koning te groeten / leggen ſy twee-maal de handen op hun hoofd / en ſeggen: ha, he, ya, ha, ha, dat door andere / ha, ha, beantwoord word; na deſe gedaane begroeting geeft de Koning verlof / dat een yeder ſig neder-ſette / ſtelt hen dan een vraag voor / en begeert hun raad te weeten. Sy nu beſluyten egter geen ſaak / ſoo ſe van gewigt is / ten zy dat ſe eenige maalen ſoodanig een vergadering aanſtellen / en ſig wel beraad hebben / eer ſe pets voorneemen. Ondertuſſen nu beveelt de Koning aan eenige vrouwen / de Caſi- Groetenis aan den Koning. Wijſe van raadsvergaderingen.

1564. ſteen ſlaat / ten antwoord van yeder woord des Waarſeggers / en d'andere 2 met ratels ratelen / en ſingen / naar hun wijſe / den mompelende Wigchelaar na. Deſe plegtigheyd zijn ſe gewoon te houden / ſoo dikmaal ſy eenige Vyanden gevangen bekoomen hebben.

Wijſe van den Oorlog elkander aan te ſeggen.

Hunne wijſe van den Oorlog aan te ſeggen / beſtaat alduſ : wanneer de Koningen elkander beoorlogen willen / doen ſy eenige pylen / waar aan hayr-lokken gebonden zijn / aan de gemeene weegen planten / dat dan hun teeken van den op-togt te kennen geeft.

En hoe ſe hunner vyanden Dorpen in brand ſetten.

De Vyanden ſulks verrigt hebbende / koomen ſomtijds by nagt / in alle ſtilte / om te verſpieden / of de Wagten ook door den ſlaap over-vallen zijn ; als dan merkende / dat ſy ſig niet beweegen / binden / naar hun gebruyk / drooge Mos / dat ſy van de boomen neemen / aan hunne Pylen / ſtreken 't in brand / en ſchieten alsdan deſe brandende Pylen in hunne Dekken / die wel haaſt de daken der hutten / van Palm-takken en bladeren bedekt / en van de hitte der Son gedroogt / in brand ſetten ; duſ hun toe-leg uytgevoert hebbende / loopen ſy ten ſnelſten van daar / eer hunne Vyanden hen gewaar worden / die ook midlerwijl genoeg te doen hebben / om den brand te bluſſen.

Wijſe van ſtraffe over nalaatige wagters gepleegt.

Soo wanneer nu deſen brand / ſoodanig door onagtſaamheyd der wagten / veele hutten verwoeſt heeft / worden de nalaatigen op deſe wijſe geſtraft ; de Koning neer-geſeeten zijnde / vervoegen ſigs krings-gewijſe / die het grootſte aanſien by hem hebben / alle op banken geſeeten / om den Koning / beſlaande alduſ een halve kring ; alsdan gebied den Scherp-regter de misdaaders / voor den Koning neder te knielen , vervolgens ſet hy ſijne ſlinker voet op de rug van eene der ſelve / ſlaat uyt al ſijn magt / in beyde ſijne handen een ſwarte knodſe hebbende / de gedoemde op het hoofd / door welke ſlag 't ſelve by-naar van een klieft ; op de ſelve wijſe worden ook andere quaad-doenders geſtraft. De

De vrouwen / wiens mannen in den Oorlog gebleeven / of ook anders geſturven zijn / koomen ter geleegener tijd voor den Koning / met een ſeer droevig gelaat / en veele jammer-klagten / gaan voor hem geſaamentlijk op haare hurken nederſitten / dekken haare aangeſigten met de handen / verſoekende van den Koning met een klaaglijke en lupd-rugtige ſtemme: dat hy dog haarer mannen dood, aan de Vyanden wreeken wil, en vervolgens haar behulpzaam zijn, op dat ſe in haare weduwen ſtaat te beeter beſtaan konnen, en dat hy aan haar een ſeekeren tijd ſtelle, wanneer ſy haar wederom ten huuwelijk begeeven zullen. De Koning haat nu inſgelijks treurig aanſiende / bewilligt in haar verſoek. Waar na ſy ten teeken van liefde tot haare mannen gedraagen / al weenende wederom naar hups keeren. 1564. Plegtigheyd door de vrouwen der verſlanen, voor de voeten des Konings verrigt.

Na eenige dagen / brengen ſe het geweer en wapenen / nevens de drink-ſchaalen haarer mannen / op de graven / beginnen wederom te weenen / en ſnijden dan hare hapren tot aan de ooren af / dit verrigt hebbende ſtroopen ſe de ſelve over de graven / en moogen alſ-dan niet eerder wederom huuwelijken / voor d'afgeſneedene hapren tot over haare ſchouderen gewaſſen zijn. Inſgelijks op de Graven.

Wanneer de Koning ſig over een gewigtige ſaake beraaden wil / doet hy ſijne Prieſter en oudſte raaden / aan een bpſondere plaats te ſaamen koomen; deſe aldaar gekoomen zijnde / om den Koning te groeten / leggen ſy twee-maal de handen op hun hoofd / en ſeggen: ha, he, ya, ha, ha, dat door andere / ha, ha, beantwoord word; na deſe gedaane begroeting geeft de Koning verlof / dat een yeder ſig neder-ſette / ſtelt hen dan een vraag voor / en begeert hun raad te weeten. Wijſe van raadsvergaderingen.
Sy nu beſluyten egter geen ſaak / ſoo ſe van gewigt is / ten zy dat ſe eenige maalen ſoodanig een vergadering aanſtellen / en ſig wel beraad hebben / eer ſe pets voorneemen. Ondertuſſen nu beveelt de Koning aan eenige vrouwen / de Caſi- Groetenis aan den Koning.

1564. na, zijnde een dzank van eenige ſtruyk-bladeren gemaakt / aan te repken. Middlerwijl nu de Koning met ſijne Maaden dus geſeeten is / gaat yemand / over den Koning met upt-gerepkte handen ſtaan / en wenſt hem en alle d'andere / die van deſen dzank dzinken ſullen / geluk. Als-dan komt den zoef-meeſter met 'ſ Konings Paarlemoere ſchulp / vol van deſe warme dzank / en geeft de Koning eerſt te dzinken / en vervolgen upt 'ſ Konings laſt / mede de andere upt het geneelde dzinkvat; deſe dzank wozd dooz hen ſoo hoog geagt / dat niemand ſig verwaardigen durft / daar van te dzinken / ten zp ſig in den Oozlog ridderlijk gedzaagen heeft; ook ſoo veroozſaakt de dzank eenig ſweeten / en die de ſelve niet bp ſig houden kan / maar wederom over-geeft / dien wozd geen wigtige ſaaken / nog eenig Ampt in den Oozlog aanbevoolen / nog vertrouwt / om redenen / dat ſe ſig van te eeten / 3 / of 4 dagen onthouden moeten. En wanneer ſe deſen dzank / genuttigt hebben / konnen ſe wel 24 uuren / ſonder eeten / of dzinken ſig ophouden. Over-ſulks moeten de Hermaphroditen ſoodanige dzank in kalebaſſen en houte baten / in den Oozlog nadzaagen / en alhoe-wel deſe dzank het ligbaam ſeer wel voed en verſterkt / ſoo doet ſe egter aan 't hoofd geen ſchaade.

En plegtigheeden daar by gebruykt.

Hoog-agting van een ſeeker dranke.

Wanneer de Koning deſen Land-aard / eene vzouwe ten huuwelijk neemen wil / ſoo geeft hp bevel / voor hem d'allerſchoonſte en edelſte jonge-dogter uyt te ſien, welker over-boeringe dusdanig geſchied: ſp neemen 2 ſterke en lange ſtokken / waar op ſp een zetel maaken / wiens onder-deel dooz een ſeldſaame huyd van eenig Dier bedekt is / en 't agter-deel ſig tot boven 'ſ Koninging hoofd uptſtrekkende met groente verciert wozd / als nu de verkoorene Koninginne op deſe dzaag-zetel geſeten is / dan heffen 4 ſterke mannen de ſelve op hunne ſchouderen / houdende peder een houte gaffel in de hand / om / des noodig zijnde / de ſtokken t' onder-ſchzaagen / wan-

Plegtigheyd om des Konings verkoorene Bruyd tot hem te voeren.

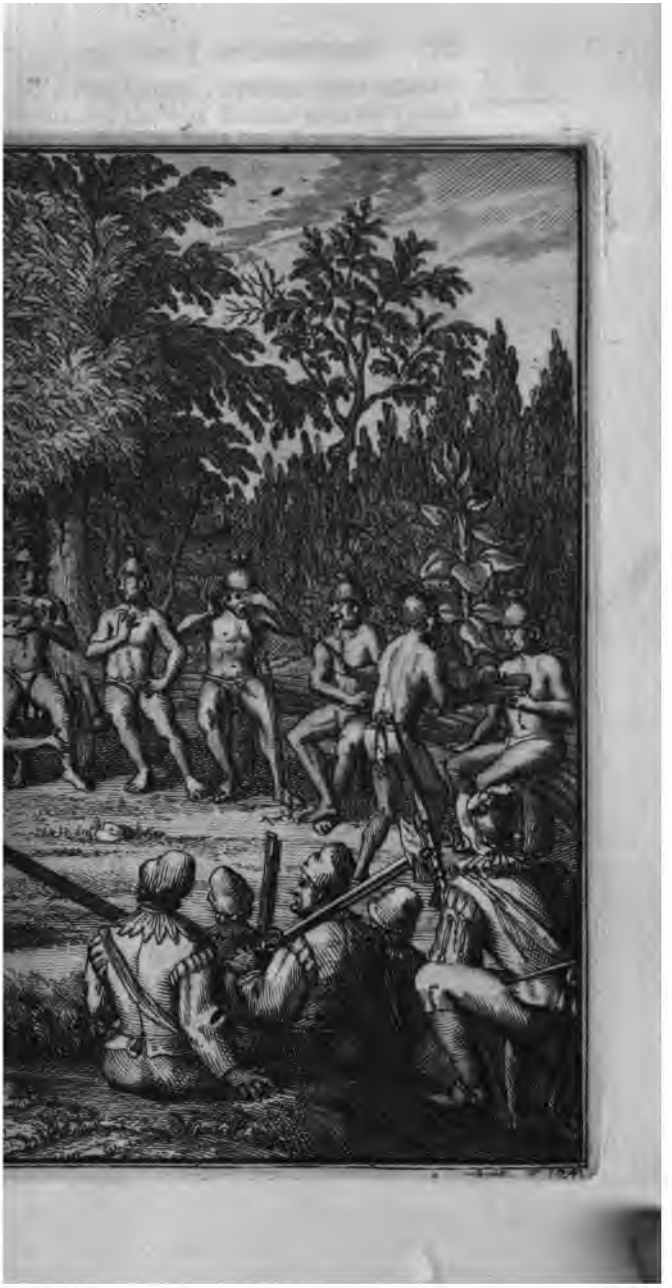

wanneer ſy ruſten willen. Nevens deſe gaan 2 andere / houdende cierlijke Sonne-ſchermen / om de Koninginne voor de hitte der Son te beſchutten. Andere / die voor-uyt gaan / blaaſen op houte van boom-ſchorſſen gemaakte blaas-tuygen / waar aan lang-werpige goude / ſilvere en kopere ſchijfjens hangen / om daar mede een grooter gelyd te maaken. Na de draagers volgen eenige der allerſchoonſte maagden / met Paarl-ſnoeren om hals en armen verciert / draagende een yeder een korf vol van de uytgeleſenſte vrugten; onder haare navel zijn ſe met ypſonder Boom-mos om-hangen / die haar ook mede de ſchaamte bedekt. Eyndelijk volgen na deſe de Lijf-wagten. Alhoewel de Koning 2 en ſomtijds 3 vrouwen heeft / ſoo word dog ſijne eerſt-gehuuwde op 't yragtigſte gehouden / en voor Koningin erkent / wiens kinderen ook Erfgenaamen van het Rijk zijn. 1564.

Met deſen Staat word de Koninginne ten Koning gelepd / op een ſekere plaats / alwaar een verheeven thron van ronde houten op-geregt is / en genoegſaam breed gebouwt / als mede aan weer-ſijden een lange bank / waar op de voornaamſte perſoonen ſitten; de Koning nu met de Koninginne op deſen thron geſeeten zijnde / wenſcht ſijne Koninginne / ter ſlinker-hand geſeeten / met haaren aankomſt geluk / en toond haar de reden / waarom hy haar voor ſijne Vrypd / en voornaamſte Gemalinne komt aan te neemen. De Koninginne / die onder deſ / met een kupſche Majeſteyt / en in de hand een waaper houdende / geſeeten is / antwoord hem op 't aller-beleefſte / dat haar de Natuur geleerd heeft. Na deſe verrigting / maaken d' andere Maagden een kring / dog houdende geen elkanderen by de hand / en zijnde ook anders dan de voorige Maagden verciert / hebbende de haaren naar agterwaards te ſamen gebonden / ſulks ſy de ſelve van de ſchouderen af nederwaards laten hangen / onder de navel zijn ſe verciert met eenige

Danſſerye ter eeren van den Koning en Koninginne aangeregt.

1564. nige goude en ſilvere ſchijfjens; neder-waards hangende / doch haar ſchaamte met pets anders bedekt; al danſſende maaken ſy hier mede ſoodanig een gelupd / als of ſe den Koning en Koninginne lof ſongen / ligt nu in dit danſſen eene van haar de hand op / ſoo doen ſy ſulks alle / laat ſy die neder-waards / volgen ſy 't alle na. Alle de mannen en wijven van Florida dooꝛ-booren hunne ooren / waar aan ſy eenige opgeblaſene vis-blaazen dooꝛ-ſteeken / deſe glinſteren / als of het Paarlen waren / wanneer nu de ſelve met roode verwe zijn beſtreeken / ſoo ſchijnen het wel ſchoone Robijnen te weeſen / onder de krijgslieden werden 'er gevonden / die 'er eenige pooten van Hoof-vogels dooꝛ-ſteeken.

Wijſe hoe de Koning met ſijne Koninginne wandelen, gaat.

Sonntijds gaat de Koning / des avonds met ſijne voꝛnaamſte Gemalinne alleen / in een der naaſte boſſchaadjes wandelen, ontfangen met een ſchoone berepde / en van meenigerley beſchilderde herts-hupd / ſulks men geen ſchoonder nog heerelijker beſchildering te ſien krijgt; nevens hem aan weer-zijde / gaan 2 jongelingen / dꝛaagende peder een waaper in de hand / waar mede ſy den Koning een koel windje maaken. Agter hem volgt een derde / met goude en ſilvere ſchijven omhangen / die hem van onder de navel neer-waarts afhangen / deſe dꝛaagt de harts-hupd / op dat ſe niet ſleepen ſou / na. De Koninginne egter nevens haare maagden / vercieren haar met mos / die op eenige boomen waſt / en als frauje aan een hangt / op de wijſe van een heeren / en ſulks in groene en hemels-blaauwe verwe ſchoon en cierlijk / als of 't zijde ſtanje was. Ook ſtaat te weeten / dat deſe Koning en ſijne vꝛouwen hunne hupd des ligchaams met eenige pꝛikkels op veelerley wijſe vercieren / ſulks ſe ſomtijds van ſmerte wel 8 dagen krank zijn / en deſe gepꝛikkelde plaatſen / wꝛijven ſe met eenig krupd / dat ſoodanige verw van ſig geeft / die noopt af-gaat / en om meerder cieraad / en hen Majeſteyt hp te ſetten / laaten ſe de nagels aan handen en voe-

Vercieringe van de huyd des Konings en Koninginne beſchreeven.

ten

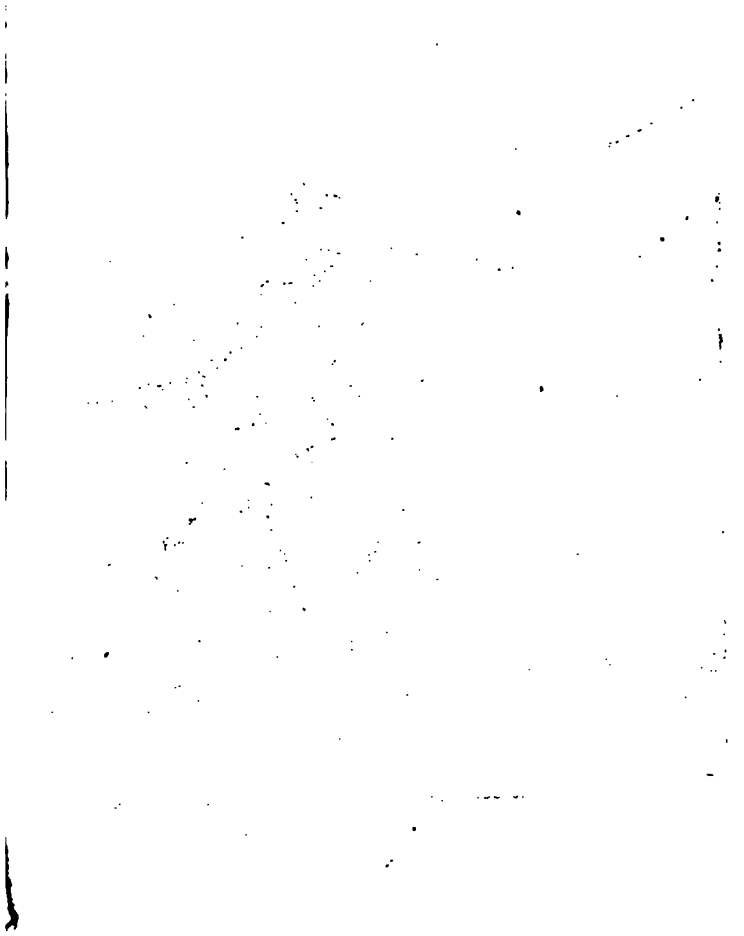

ten ſeer lang waſſen / die ſy dan aan weer-zijden beſnoeyen / dat ſe ſeer ſcherp worden. Ook verwen ſy hun mond rond-om met hemels-blaauwe verwen. 1564.

Deſen Land-aard verders behelpt ſig met eene vrouwe / en moeten hun eerſt-gebooren kind / ſoo het een knegtje is / den Koning op volgende wijſe op-offeren: de Koning den beſtemden dag ter offeringe aangedient zijnde / gaat ter beſtelde plaatſe op eene bank ſitten / in 't midden nu van deſe plaats is een houte blok / ter dikte en hoogte van 2 voeten / voor het ſelve gaat het kinds moeder op haare hurken neder-ſitten / beweenende aldus / met haare handen het aangeſigt bedekkende / de dood haares ſoons. Ondertuſſen komt de voornaamſte vrindinne der moeder / draagt het kind met de grootſte eerbiedigheyd tot den Koning; vervolgens koomen de wijven / die de moeder in een kring ten geſelſchap geweeſt zijn / by-een / ſingen en danſſen / ten teeken van groote vreugde / die geene / die het kind draagt / begeeft ſig midden onder de andere / danſt en ſingt den Koning ter eeren. Midlerwijl zijn 'er 6 Indianen gereed / die den Prieſter tuſſen hen hebben / deſe met een knods gewapent / naderd het kind / na dat alle de plegtigheyd geeyndigt is / en dood het ſelve op 't gemelde blok / voor den Koning / voor 't mannelijke hem gebooren / ſoodanigen Offerhande heb ik ſelfs eens met mijne oogen aanſchouwt. Plegtigheyd van d' eerſt-geboorne voor den Koning op te offeren.

Deſe Floridanen weeten van geen plegtelijken Gods-dienſt / de Son en Maan eeren ſy / en aan 't eynde van February, even voor de Lente / hebben de onderdaanen van Koning Utina de gewoonte / van jaarlijks een Herts-huyd / waar aan ſy de hoorens laten / en met de allerbeſte krupden opvullen / die by hen waſſen / en naayen als dan de ſelve wederom toe; aan deſe hoorens / als mede aan de hals en buyk / hangen ſe van de alderbeſte vrugten / aan kranſſen gevlogten. Dus nu de huyd verciert zijnde / brengt men ſe Eer-bewijſinge aan Son en Maan gedaan, en plegtigheyd voor eene opgeregte Herts-huyd verrigt.

1564. met blaas-tuygen en ander geſang / op een wijde en ſeer lugtige plaats / en men regt ſe op een hooge paal op / met het hoofd en borſt naar des Sons opgang geſtelt; daar naa word dan een gebed gedaan / en ſulks met dikmaals te herhaalen / als biddende / dat de Sonne hen dog verſchaffen wil, dat 'er ſoodanige vrugten, als men by deſen op-offert, wederom waſſen moogen. De Koning / die met ſijn Prieſter / het naaſte aan deſe paal ſig bevind / ſpreekt hen alle voor / dat van ſijne onderdaanen / van verre knielende / beantwoord word. Sulks nu verrigt hebbende / doet de Koning met al ſijn volk de Sonne groeten / en gaat weg / laatende deſe hupd tot in het andere jaar / ter ſelver plaatſe.

Oeffeninge onder den jongen manſchap gebruykelijk.

Hunne jonge manſchap / oeffenen ſig met loopen / en wie het langſte agter een loopen kan / is winnaar van een geſchenk. Inſgelijks worden ſe mede in 't boog-ſchieten afgerigt / en van gelijken met de kloot / op volgende wijſe: in 't midden van een ſeer rupme plaats word een maſt opgeregt / zijnde 8 / of 9 ellen hoog / op des ſelfs top ſet men een tralie-werk van bieſen gevlogten / wie nu dit met de kloot treft / verkrijgt mede pets bypſonders ten loon; behalven dit hebben ſe mede een ſonderlinge begeerte tot jaagen en viſſen.

Wijſe der Krokodillen-vangſt beſchreeven.

Alſoo 'er in 't ſelve Geweſt ook veele Krokodillen / gelijk in Egypten gevonden worden / ſoo beſtrijden de Inwoonders de ſelve op deſe wijſe: ſy regten aan den oever des waters een klepn hutje op / dat vol gaten gemaakt / hen aller-wegen den uptſigt geeft; hier houd een van hen de wagt / ſulks hy van verre / wanneer ſig een Krokodil opdoet / de ſelve ſien en hooren kan; want wanneer ſy honger lijden / koomen ſe upt het water te Lande / om te rooven / en niets vindende / bzullen ſeer verbaarlijk / ſulks men het geſchrey meer / dan een half uur verre hooren kan / onder des nu roept den wagt-houder eenige andere / zijnde mede-waakers / die ſig dan ten ge-

talle

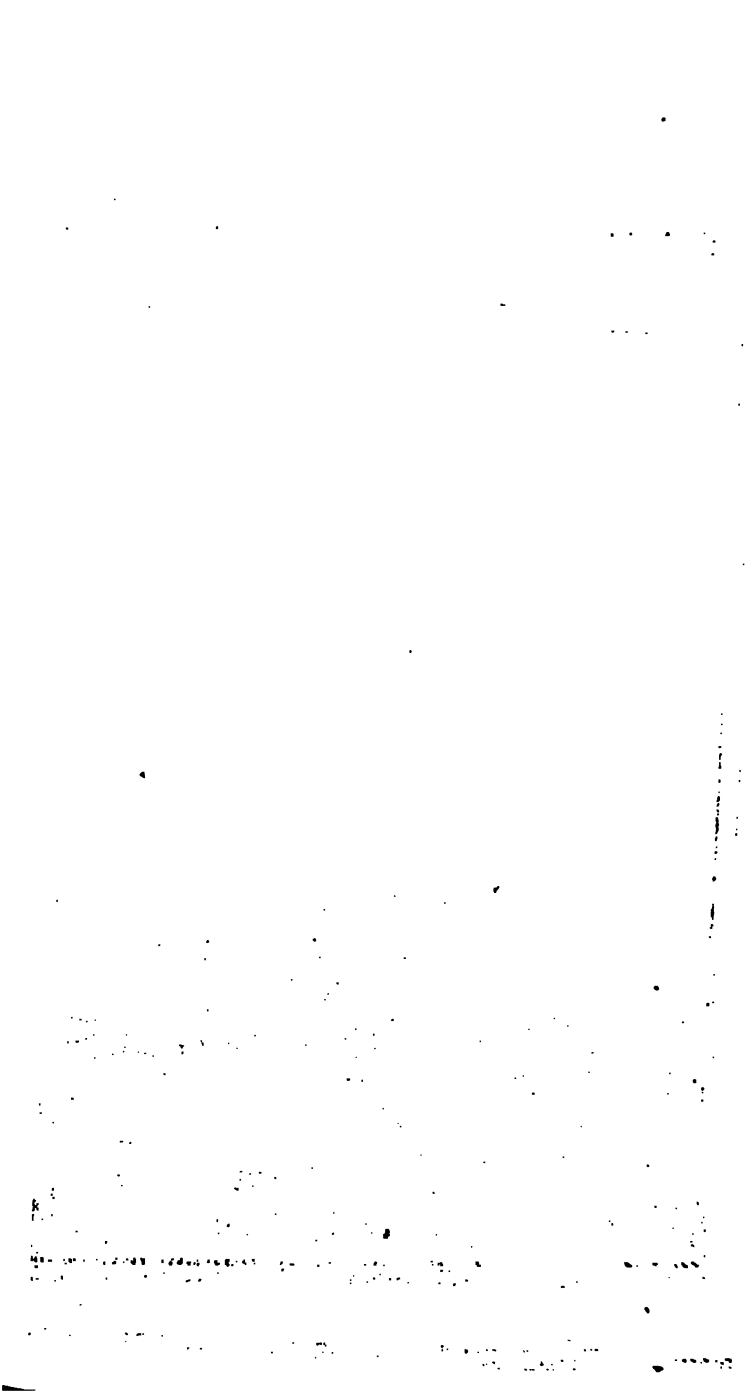

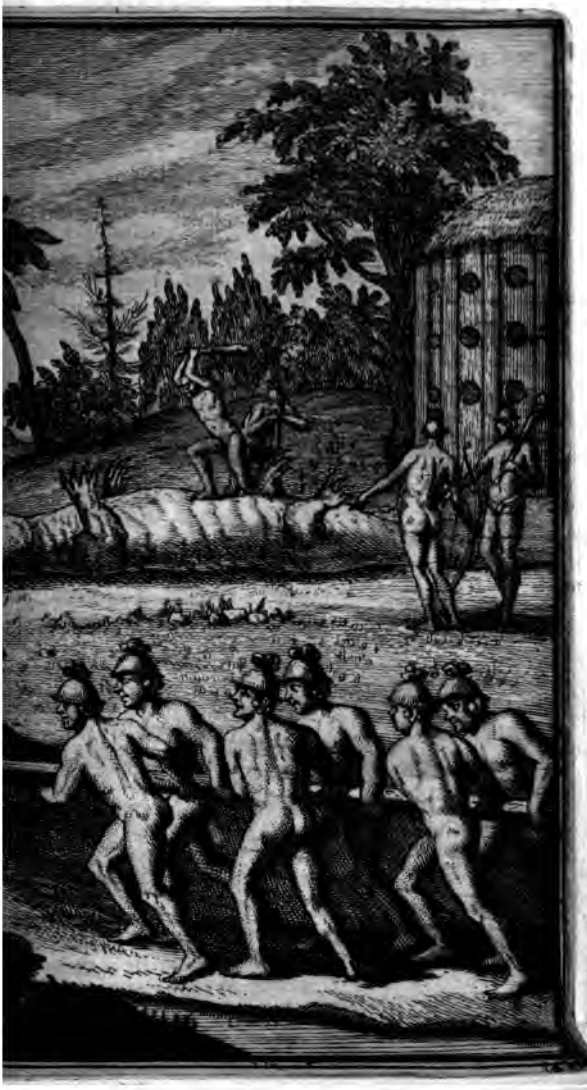

talle van 10/ of 12 bp-een voegen/ neemen een lange maſt/en gaan op het verſlindent dier aan/ dat inſgelijks den toeleg maakt/van een upt hen te betrappen; deſe nu ſtooten met eenige behendigheyd/ het ſpitſe eynde der maſt in de kaaken des diers/ welke maſt nu ſoo diep ingaat/ dat van weegen de ongelijkheyd des ſelfs ſchorſſen/ daar in blijft ſteeken: als dan werpen ſe de Krokodil op de rug/ ſchieten de ſelve eenige pijlen in de buyk/ die week is/ tot ſe die gedood hebben. Van deſe Krokodillen/ hebben deſen Land-aard/ altoos groot gevaar upt te ſtaan/ ſulks ſy ſoo wel bp dag als nagt/ niet minder die bewaaken moeten/ als voor hun ſnoodſte vpanden. 1564.

Om Herten te vangen gebruykt deſen Land-aard/ de volgende liſt: ſy neemen de grootſte Herts-huyden/ bedekken hen met de ſelve/ ſulks het hoofd van het ſelve/ over hun hoofd geplaatſt voord/ en ſy door de oog-gaten van 't ſelve ſien konnen; duys nu met een Herte-huyd aangedaan/ naderen ſy ſoo veel moogelijk/ tot de Herten/ wanneer ſy drinken willen; deſe voor hen niet ſchuuw zijnde/ worden dan te gemakkelijker door hunne pijlen gewond en gedood. Deſe Herts-huyden/ afgebilt hebbende/ weeten ſe ſonder eenig ſtaal/ als alleen met ſchulpen/ ſeer konſtig te herepden/ dat ſe die van Europa daar in overtreffen. Liſten om Herten te vangen gebruykt.

In den Veld-bouw is deſen Land-aard ſeer vlijtig/ om de ſelve ten voordeel aan te leggen; de mannen/ die houweelen upt Vis-beenen weeten te maaken/ waar aan ſe houte ſteelen ſteeken/ doen met de ſelve op een gemakkelijke wijſe de aarde omſchoffelen/ ſulks de grond ſeer week is; dit nu verrigt hebbende/ zaapen de wijven boonen/ Maiz en geerſt/ en ſulks alſoo 'er een van haar voor-af gaat/ die met een ſtok in de aarde gaten maakt/ waar in de andere haar zaad werpen. Wanneer dit gezaap aldus volbragt is/ ſoo verlaaten ſy het veld/ om ter ſelver tijd de winter te ontwijken/ die tamelijk koud/ Wijſe van den Land-bouw te verrigten.

1564. en by-na 3 maanden / gelijk by ons / van duur is; overmids sy naakt gaan soo onthouden sy sig onder deg in de Bosschaadjes / alwaar se hen behelpen tot de naaste Somer / als dan koomen se wederom / en wanneer hun gezaap rijp gewozden is / oegsten sy het selve / nevens andere vzugten / twee-maal deg jaars.

En Schuuren ter bewaaringe der vrugten opgeregt.

Dit gezaap nu en d' ingeoegste vzugten / vzengen se in hunne vaartuygen / voeren se naar hunne wijde / dog laage schuuren / die sy besijden een Berg / naar-by eenig water / van steen en aarde bouwen; dekkende de selve met dikke Palmstrupken / en weeke aarde vermengt / dus bequamelijk daar toe berepd. Hier in bewaaren se alle hunne vzugten / die sy ten voozraad weg leggen willen / en wanneer het de nood verepscht / wederom van daar haalen.

Insgelijks vergaderen sy ook jaarlijks / op seekere tijden allerley Wild / Vis en jonge Krokodillen in meenigte / en laaden 't in manden / die de Hermaphroditen in de gemelde schuuren dzagen; van desen voozraad neemen se niet / ten zy hen de grootste nood dwingt / en op dat hen alle middelen als dan ter oneenigheyd wozde afgesneeden / soo toont een peder het sijne te vooren aan / dus leven sy vzeedsaam / dog hun koning heeft de vzyheyd / soo veel naar sig te neemen / als 't hem gelust.

Bereydinge om Vleesch en Vis voor de bedervinge te bewaaren.

Om nu hunnen voozraad van Vis en Wild / te langer te doen goed blijven / soo berepden sy 't selve op dese wijse: men slaat dan 4 hooge houte gaffels in d' aarde / over welke andere houten als roosters gelegt wozden / daar men de Vis en 't ander Wild oplegt. Daar na stookt men eenig vuur onder het selve / op dat het alles wel doozrookt en dzoog wozd; dit gebzupken se dan tot hun winter leef-togt / om sig in de Bosschaadjes op te houden / als mede ten welk een eynde / sy hunne schuuren niet verre van daar geleegen / hebben / om wanneer sy petg noodig hadden / dooz hunne vaartuygen het selve aldaar af te haalen.

Op

Op eene ſeekeren tijd des jaars / zijn de Floridanen gewoon / eenige gaſterpen aan te ſtellen / tot de welke ſy hun eygen koks houden; deſe ſetten dan een aarde pot op eenige houten / leggen daar vuur onder / terwijl dan een van hen / het vuur met een waaper aan-blaaſt / ſoo doet den opper-kok / alles wat te berepden is / in deſe pot / en andere water in een kupl gieten / om daar in klaar te worden / wederom eenen andere brengt water aan / als mede een die op een ſteen de wortelen breekt / die men ten ſpijſe gebruyken wil. Ondertuſſen zijn de wijven / met het uytleeſen van andere dingen / ter kookinge noodig / beeſig. Alhoewel deſen Land-aard / de gewoonte heeft / van groote gaſterpen te houden / ſoo zijn ſe egter in 't eeten ſeer gematigd / dat hen ſodaanig een lang leven doet berepken / ſulks 'er gevonden worden / die meer dan 300 jaaren bereekenen. 1564.

Wijſe van ſpijſe en drank bereydinge op gaſtmaalen gebruykelijk.

Alſoo dit geweſt mede veele ſchoone en klaare wateren heeft / die niet ſeer diep zijn / ſoo trekken d' Inwoonders ſomtijds / met vrouw en kinderen / om ſig te vermaaken / door de ſelve / naar een by-geleegen Epland: ſulks te verrigten / hebben de wijven kinderen / om haar hangen / en draagen ook haare ſpijſe met ſig / terwijl de mannen hunne Pijl-kookers booven 't hoofd binden / op dat ſe niet nat ſouden worden / om tegen hunne vpanden ten gebruyk gereed te zijn / waar toe ſe mede met Pijl en Boog / in d' eene hand om-hoog gehouden / ſig gereed houden / om hunne beſpringers af te weeren. Andere begeeven ſig tot ſwemmen / waar in ſe / ſoo mannen als vrouwen / wel ervaaren zijn.

Wijſe van overtogt des waters van 't eene naar 't andere Eyland.

Deſe Floridanen bouwen hunne dorpen / of ſteden / op deſe wijſe: wanneer ſy een plaats / nevens een door-by vlietend water verkooren hebben / maaken ſe de ſelve effen en geſlegt / en graaven alsdan groeven daarom / vervolgens arbeyden ſe dikke en ronde paalen / ter hoogte van twee mannen in den grond / en van waar men den

Wijſe van het Bouwen der *Floridanen*.

1564. ingang hebben ſal / ſlupten ſy de ſelve met de paal-werken voor elkander te ſetten / en ſulks in de ronte ſlaks-gewijſe in / om den ingang te enger te maaken / op dat 'er te gelijk niet meer / dan 2 nevens een / doorgaan konnen. Van voo-ren in den ingang / bouwen ſe een rond wagt-huys / en noch een tweede / daar den ingang eyn-digt; in de ſelve maaken ſe ronde gaten / en daar voorden waghters in geſtelt / die den aankomſt der vpanden / van verre rieken konnen: deſe nu / wanneer ſe pets verneemen / loopen ſe hunnen vpand te gemoet / en wanneer ſe die ontdekken / maaken ſe een groot geſchreeuw; dit dan van d' Inwoonders gehoort / koomen ſy in aller-haaſt met Boogen / Pijlen en Spieſſen gewa-pent / om hunne ſtad te beſchermen / te ſaamen.

Wooningen des Konings en Adel. 'ſ Konings huys nu / dat midden in deſe ſtad ſijn plaats heeft / is om de hitte der Sonne / een wepnig in d' aarde inwaarts gebouwt / om het ſelve ſtaan / die van den adel / die met Palm-takken bedekt zijn; ook gebruyken ſe deſe woo-ningen niet meer / dan 9 maanden / alſoo ſe ſig / gelijk gemeld is / des winters in de boſ-ſen onthouden / waar na ſy wederom koomen; vinden ſe dan de huyſen door hunne vpanden verbrand / ſoo bouwen ſe andere de ſelve gelijk zijnde.

Plegtigheeden op e' Konings graaven ge-bruykelijk. Wanneer nu eenen Koning ſterft / word hy met groote pragt begraaven. Op ſijn graf ſet men ſijne drink-ſchaal / ſoo hy in ſijn leven ge-bruykt heeft / en rondom het ſelve graf ſteeken ſe veele Pijlen. Als-dan draagen ſijne onderdaa-nen / 3 dagen en nagten / groote rouw over ſijn dood / en onthouden ſig van alle ſpijſe. Alle ſij-ne vrienden doen inſgelijks / die nog ten teeken ſijner liefde / tot hem-waarts gedraagen / ſoo wel mannen / als vrouwen / de helft hunner haaren afſnijden. Daar-en-boven beweenen da-gelijks eenige daar toe geſtelde wijven / met groot geſchrey / 6 maanden lang / en ſulks des morgens / 'ſ middags en 'ſ avonds / des Ko-nings

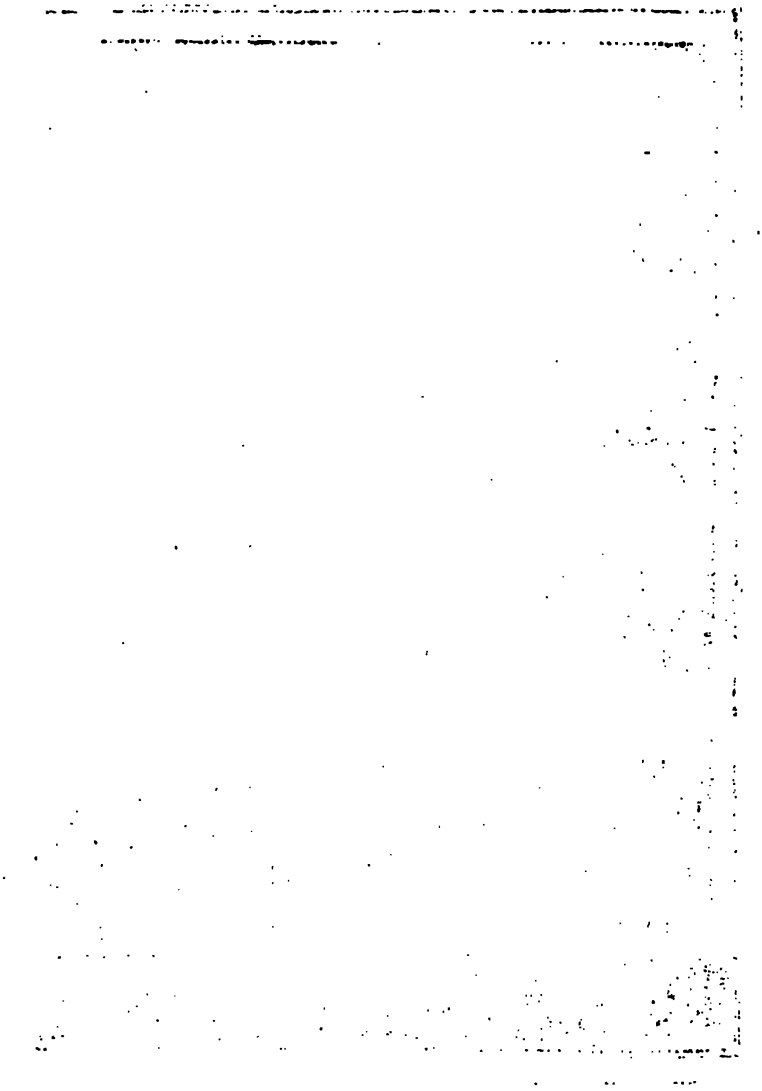

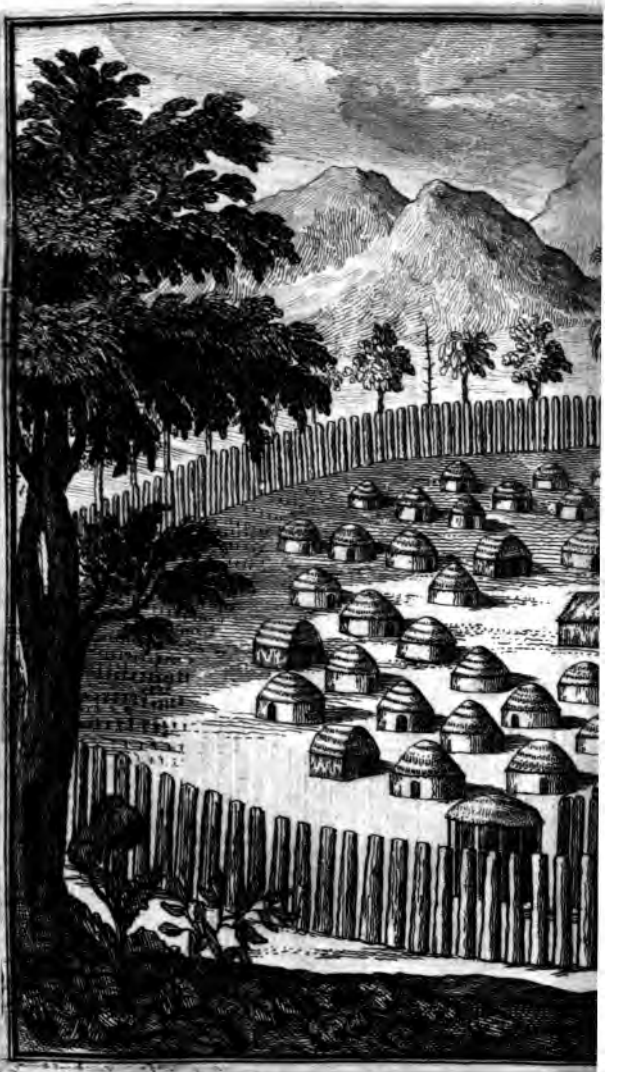

nings dood. Ook doet men alle sijne goederen en hups-raad in sijne wooning brengen / die dan nevens het hups verbrand worden. Insgelijks worden hunne Priesters / gestorven zijnde / in hunne wooning begraaven / en namaals met hups en goederen gesamentlijk verbrand. Nu keeren wy weder 't geen ons scheeps-volk aangaat. 1564.

Een schip naar *Vrankrijk* afgevaardigt.

Terwijl dese dingen voorvielen / vaardigde de Heer Laudonniere het schip / daar de Overste Petri Opper-hoofd van was / wederom naar Vrankrijk af. Niet een was 'er onder ons volk / of hy was begeerig / om wederom naar het lieve Vaderland te keeren / dese begeerte was soo groot / dat seeker jong Edelman / genaamt Marillac, die soo seer verlangde naar Vrankrijk, dat hy sig by den Overste Laudonniere vervoegde; hem verseekerende; dat, soo hy hem met dit schip wilde laten gaan, hy hem yets wilde openbaren, 't welk tot behoudenisse sijnes levens, eere en agting, dienen kon, dog met dit beding; dat de Heer *Laudonniere* niemant hier van yets te kennen gaf, voor dat hy aan boord was. De Heer Laudonniere, die al te ligt-geloovig was / beloofde hem; het versogte in alles te sullen nakoomen.

Verſoek van *Marillac*.

Als nu den dag / op welken het schip soude afstreken / gekoomen was / wierd den Edelman Gieure, uyt een eerlijk geslagt gesprooten / daar en boven vriendelijk / God-vrugtig / en by yeder hier over geliest en ge-eerd / 5 uuren te vooren / eer de Aanklaging aan den Heer Laudonniere wierd over-gegeeven / vermaant; dat hy sig wilde schuyl houden, overmits de Heer *Marillac* eenig quaad tegens hem in sijn boesem droeg. Hy deed dan / gelijk hem geraaden wierd / versteekende sig in een Bosschagie / om sig veylig te bergen voor de toorn van den Heer Laudonniere, aan welke de Heer Marillac eenige smadelijke brieven overgaf / die / gelijk sijn voorgeeven was / met de eygen hand van den Heer Gieure geschreeven / en van de-

Gieure vermaant, sig weg te paken.

Marillac geeft eenige Brieven over aan *Laudonniere*.

1564. deſen inhoud waren: Dat de Heer *Laudonniere* de 100000 guldens, die hem de Koning tot ſijn reys had laten toe-tellen, niet wel had beſteed, om dat hy geen levens-middelen in deſe nieuwe Landen had gebragt, en ook geen Leeraar des Goddelijken woords met ſig genoomen, 't welk hem ſoo hoog van den Admiraal *Chaſtillon* was aanbevoolen. Dat hy de Panlikkers en Pofhanſſen veel te lief had, en, die eerlijk en vroom waren, wierden by hem weynig geagt, ook ſou hy nog meer andere dingen begaan hebben / die my nu niet te binnen koomen.

Der ſelver inhoud.

Onwilligheyd der *Franſſen*.

Ondertuſſen waren veele onſer ſeer bedroeft / dat de Heer Gieure dus moeſt om-ſwerven in eenſaamheyd en elende / want niemant derfde een woord kikken; doch eenige begonden traag en onwillig te worden / om dat ſy dus qualijk van levens-middelen verſorgt wierden / en dat pegelijk met groote en ſware arbeyd belaſt wierd / voornamelijk den Adel; die ſig liet voorſtaan / dat men hen wat beter behoorde te handelen. Ten laatſten / als de een den ander ſijn nood hadde geklaagt / namen 5 / of 6 van ons volk een heymelijke raadſlag onder malkander / by welk ſig nog ontrent de 30 verboegden / eer ſy petſ in 't werk ſtelden / onder deſe / die deſe aanſlag alder-eerſt aanvingen / was 'er een / den Heer Laudonniere ſeer wel bekent; ja 't is geen twijffel / of de alder-dapperſte krijgs-lup en Edellup hadden ſig aan deſe t' ſamen-rotting ſchuldig gemaakt / van welke de andere ligtelijk zijn overreed geworden / uptgenoomen die geene / die ſy oordeelden niet liſtig genoeg te zijn / en daarom hen-lieden veragt hebben / om tot haren aanſlag de ſelve te noodigen.

Heymelijke Raad-ſlag.

La Caille hier over aangeſprooken.

Als ſy nu oordeelden / de tijd en geleegenheyd daar te zijn / verboegden ſy ſig by den Heer la Caille, wien ſy haren raad nog niet geopenbaard hadden / dewijl ſy alle wel wiſten; dat hy een opregt man was / en die ook alle opregtigheyd van een peder / in het volbrengen van ſijn

pligt /

pligt / voerde; baden hem; dat hy, dewijl hy de voornaamſte Bevel-hebber was, hun aller verſoek op ſig te neemen, en hun klagte, van hen allen ſchriftelijk onderteekend, den Heer *Laudonniere* over te geeven, dat hem dit dog behagen mogt uyt te voeren. Deſe beloofde hen; dat hy, ſoo veel ſijn pligt mede bragt, ſijn beſt ſou doen, en, dewijl ſy hem hier toe hadden verkooren, wilde hy den Heer *Laudonniere* in hunner aller naam het ſelve voor oogen ſtellen, ſchoon hy daar over qualijk vernoegt mogte worden, ja! al ſoude het ſijn lijf en leven koſten, want hun Bede was redelijk en gants niet onbillijk. 1564.

Wat beloſte hy aan hen doed.

Des anderen daags / zijnde op een Sondag, ging hy des morgens vroeg by den Heer Laudonniere aan ſijn verblijf-plaats / hem biddende uyt hunner aller naam; dat hy op de plaats wilde te voorſchijn koomen; dat hy hem yets van belang wilde ſeggen. Als nu al het volk op de plaats by-een vergadert was / quam de Heer Laudonniere, vergeſelt met ſijnen Luytenant Ottigni, ook derwaarts.

Vervoegt ſig by *Laudonniere*.

Wanneer 't geſweegen wierd / begon de Heer la Caille, op deſe wijſe ſijn Reden-voering. *Geſtrenge Heer*! Soo veele, als wy hier alle vergadert zijn, betuygen opentlijk; dat wy u voor wettig *Land voogd* des Konings van *Vrankrijk* in deſe Geweſten, in welke op ſijn Bevel de Landſcheyding is gedaan, en *Opperſte Heer* houden, ook willen wy u op deſen Togt vlijtig gehoorſamen, ſchoon genoomen; dat wy, van des Konings wegen voor u oogen, ons leven moeſten verlieſen, gelijk gy ook (dat wy daar toe gewillig zijn) aan het meerder gedeelte, die wy hier tegenwoordig zijn, beſpeuren kond. Onder deſe zijn eenige Edel-luyden, die hun eygen voordeel hebben verlaaten; en u op eygen koſten vaardig gevolgt; deſe brengen u deshalven te binnen, met alle eerbied; dat een yegelijk van hen allen, nog in *Vrankrijk* zijnde, is verſeekert,

Aanſpraak van *la Caille* aan *Laudonniere*.

1564. dat ſy alhier een gants jaar overvloed van eet-waaren ſouden genieten, en dat hen, eer deſe mond-koſt verteert ſoude zijn, andere ontſetting en verſch Krijgs-volk ſoude toe-geſonden worden. Maar nu is het daar ſoo verre van daan; dat ſy tot deſe tijd toe niet genoegſaam hebben genooten, maar dat naauwlijks geen maand lang voorraad meer voor handen is. Daar en boven beginnen de *Indianen* nu ook veel trager eet-waaren aan te brengen, dewijl ſy beſpeuren; dat by den grootſten hoop van ons volk geen Waaren meer gevonden worden. Ook is het u niet onbewuſt; dat deſe woeſte menſchen niets ſullen brengen, 't zy dan ſaake, dat ſy daar yets tegen konnen mangelen. Wanneer ſy ten laatſten ſullen gewaar worden; dat 'er niemant van ons meerder te reuylen heeft, en dat het Krijgs-volk hen de Eet-waaren door ſlaan (gelijk al eenige, niet tegen-ſtaande dat andere daar tegen waren, gedaan hebben) willen afdwingen; ſoo ſullen ſy de plaatſen, waar wy gewoon zijn, met hen te handelen, verlaten, en ſig verre van ons weg pakken, en alsdan ſal het zijn; dat het genot, dat wy tot dus verre van hen hebben gehad, ſullen quijt raken. Soo dit nu geſchied, ſullen wy in de uyterſte hongers-nood vervallen. Op dat nu alle deſe ongemakken moogen voorgekoomen werden, is het vriendelijk verſock van deſe by-eenkomſt; dat het u believen, mogt, dit derde ſchip, uyt *Vrankrijk* aangekoomen, en dat nog heeden in het water leyd, te doen kalefateren, bequaam maaken, en aldaar mannen in te ſtellen, die gy bequaam oordeeld, om naar *Nieuw-Spanjen*, dat hier omtrent deſe Geweſten is geleegen, over te ſteeken, ten eynde ſy-lieden voor geld, of door eenig ander middel Spijſe en Eet-waaren koopen, op dat wy alſoo hier konnen beſtaan; want wy twijffelen niet! of wy konnen op deſe wijſe geholpen worden. Dog ſoo een beter raad-ſlag mogt beraamt worden, zijn wy alle gewillig, de ſelve aan te neemen. Op

dit-

dusdanige wijse bragt de Heer la Caille sijne re- 1564.
denen voort.

Op dese Reden-voering heeft de Heer Laudonniere dusdanig met korte woorden geantwoord. Dat het hen-lieden niet betaamde, om van hem, wegens sijn doen en laten, rekenschap te vorderen, dog, wat de mond-kost aan-belangde, seyde hy / dat hy op middelen wilde bedagt zijn, ten eynde men de selve overvloedig soude genieten; als hebbende nog eenige Vaten in voorraad, die vol waren, de welke hy wilde ten besten geeven, op dat men dese met de *Indianen* voor spijse konde vertuyschen: maar dat hy yemant naar *Nieuw-Spanjen* soude afvaardigen, soude hy in eenwigheyd niet toe-staan. Hy wilde hen liever die 2 kleyne vaartuygen, die hy had laten maaken, uyt-rusten, dat sy aan dese Zee-stranden over de 2, of 300 mijlen weegs konden vaaren, op welke wijse sy levens-middelen genoeg souden bekoomen, meer als se van nooden hadden. Als hy dit gesegt hadde / schepdden sy van malkanderen. Antwoord van *Laudonniere.*

Ondertussen sond de Heer Laudonniere sommige mannen uyt / om eenige afgelegene Oorden op te speuren / voornamelijk die omtrent den grooten Koning *Utina* nader waren / van welke door eenige van ons volk / die hy hem waren / veel goud / silver / paarlen en andere kostelijkheeden naar onse Vesting wierden gesonden; dog hier toe konde alle en een pegelijk geen verlof erlangen / 't welk een groot schreel oog en niet weynig spandschap verwekte; want sommige van ons volk lieten hen voor-staan / en gaven te kennen / dat de andere te rijk mogten worden. Dog als de Heer Laudonniere beloofde; dat alle goederen gemeen souden zijn, en onder ons allen verdeelt souden worden, stelden sig veele te vreden. Want eenen Rocheferriere, een Snorher en een Blaas-haak roemende sig / alleg te weesten / was hy den Heer Laudonniere in sulken agting / als een anderen Achitophel, want hy Goud en Silver naar de Vesting gesonden. Belofte van *Laudonniere.* *Rocheferriere* in grooter agting.

1564. hield ſijn raad / als een Orakel, of God-ſpraak. 't Is waar / ik will wel niet loochenen / dat hy met heerelijke begaaftheeden verſien was / voornamelijk was hy / om nieuwe dingen op te ſpeuren / dat tot onſe nood-druft diende / ſeer naarſtig en vlijtig / ook was hy een lange tijd by de Koning Utina geweeſt / deſe bewaarde alles / wat in de Veſting gefonden wierd / waarom hem dikwils 5 / of 6 duyt-roers wierden gefonden / die gedurig af-geloſt wierden / na tijds gelegenheyd ſulks verepſte; ook bragt hy het met ſijn vlijt ſoo verre in korten tijd; dat hy met de Vpanden van den Koning Utina, die digt by het Gebergte woonde / vriendſchap maakte. Ook ſchreef hy aan den Heer Laudonniere; dat hy hem yemant wilde ſenden, die ſoo lang ſijn gebied konden waarneemen / overmids hy hem eenige ſaaken, die den dienſt des Konings raakten, en die ons alle tot eere dienden, wilde verhaalen.

Brengt veel goede dingen te weeg.

Soo dra als de Heer Laudonniere den brief geleeſen hadde / ſond hy aanſtonds pemand in ſijn plaats; maar hy begaf ſig in 't hout wederom in de Veſting / en verhaalde; hoe hy had vernoomen; dat al het goud en ſilver / dat in de Veſting bewaard wierd, uyt ſommige Bergen / voornamelijk die van *Apalatcy*, quam; want de *Indianen* haalden het nergens anders van daan. Gemerkt 't geen ſy te vooren beſaten / hadden ſy in den Oorlog / die ſy tegen 3 Koningen / als Patanou, Onathaqua en Oulraca, die den magtigen Koning Utina verhinderden / dat hy het gebergte in ſijn magt niet konde krijgen / verovert en by een gebragt: Rochefortiere had ook uyt het ſelfde gebergte een klomp Mineraal, of Berg-ſtof met ſig gebragt / dat veel goud en ertz in ſig had. Hierom bad hy den Heer Laudonniere; dat hy hem wilde vergunnen, derwaarts te reyſen, willende gaarn deſe togt ondergaan, in hoop en verwagting, deſe 3 gemelde Koningen aan te treffen, en hun Hofhouding te beſien. Welk als de Heer Laudonniere hem had toegeſtaan / is hy vertrokken. Als

't Gebergte *Apalatcy* leverd ſilver en Goud.

Verſoek van *Rochefortiere*.

Als hy de reys had aangenoomen / hebben die 30 mannen / die de gemelde steden-voering door den Heer la Caille hadden laten doen / alles in de Vesting in wan-ordre gebragt / en ondernoomen / de selve met geweld te vermeesteren / om dat sy de saaken anders wilden geregeert hebben. Op dat hun voorneemen des te beter mogte uytgevoert worden / verkoosen sy tot hun Opper-hoofd den Heer de Fournaux, die een groot hupchelaar en gierige wolf was / als mede Steven van Genua en eenen la Croix: tot Kapitein over de Soldaten wierp sy eenen Seignor op / geboortig uyt Gasconje. Dese hadden alle de andere op hun zij gekregen / dat sy sig met hen souden verbinden / uytgenoomen 3 / te weeten de Heeren Ottigni, Luytenant; Arlas, een Switser van geboorte / zijnde onse Baandrager / en den Heer la Caille. Al het ander krijgs-volk is sodaanig door hen-lieden verboert geworden / dat 66 / alle onde krijgs-lieden sig met hand-teekening verbonden. Sy onderstonden ook door mijne geheymste vrienden my te overreeden / toonende my de naamen van die geene / die dit bloet-verwandschap hadden onderteekent; gehuyphende daar en boven dreygementen tegens hen / die hier in weggerig waren. Doch ik bad hen, dat sy my wilden ongemoeyt en met rust laten, alsoo ik betuygde, my tegens hen nergens te willen aankanten.

1564.

Oproer in de Vesting.

3 Hoofden van de Relhamels gekoozen.

Den Schrijver hier mede toe aangesogt.

De Heer Laudonniere merkte wel; dat 'er een muytery smeulde; maar hy konde niet te weeten koomen / wie de hoofden hier van waren / ook was den Heer Ottigni hier pets van in 't oor gebeeten / doch niet uytdrukkelijk. Des avonds te voren / als dese oproer-maakers hadden voorgenoomen / hun bloet-verwandschap in 't werk te stellen / wierd ik van een Edelman uyt Normandyen, Pompierre genoemt / gewaarschouwt / dat sy voorgenoomen hadden, den volgenden nagt den Heer *la Caille*, die met my, in een huys sijn verblijf had, om te brengen, dat ik derhalven,

Word over eenig ongemak gewaarschouwt.

1564. hield ſijn raad / als een Orakel, of God-ſpraak. 't Is waar / ik wil wel niet loochenen / dat hy met heerelijke begaafthеeden verſien was / voornamelijk was hy / om nieuwe dingen op te ſpeuren / dat tot onſe nood-dzuft diende / ſeer naarſtig en vlijtig / ook was hy een lange tijd by de Koning Utina geweeſt / deſe bewaarde alles / wat in de Veſting gefonden wierd / waarom hem dikwils 5 / of 6 vuur-roers wierden gefonden / die gedurig af-geloſt wierden / na tijds gelegenheyd ſulks verepſte ; ook bragt hy het met ſijn dijt ſoo verre in korten tijd ; dat hy met de Vranden van den Koning Utina, die digt by het Gebergte woonde / vriendſchap maakte. Ook ſchreef hy aan den Heer Laudonniere ; dat hy hem yemant wilde ſenden, die ſoo lang ſijn gebied konden waarneemen / overmids hy hem eenige ſaaken, die den dienſt des Konings raakten, en die ons alle tot eere dienden, wilde verhaalen.

Brengt veel goede dingen te weeg.

Soo dra als de Heer Laudonniere den brief geleeſen hadde / ſond hy aanſtonds pemand in ſijn plaats ; maar hy begaf ſig in 't hout wederom in de Veſting / en verhaalde ; hoe hy had vernoomen ; dat al het goud en ſilver ; dat in de Veſting bewaard wierd, uyt ſommige Bergen ; voornamelijk die van *Apalatcy*, quam ; want de *Indianen* haalden het nergens anders van daan. Gemerkt 't gem ſy te vooren beſaten / hadden ſy in den Oorlog / die ſy tegen 3 Koningen / als Patanou, Onatheaqua en Outaca, die den magtigen Koning Utina verhinderden / dat hy het gebergte in ſijn magt niet konde krijgen / bevochten en by een gebragt : Rochefortiere had ook uyt het ſelfde gebergte een kleyn Mineraal, of Berg-ſtof met ſig gebragt / dat veel goud en ertz in ſig had. Hierom bad hy den Heer Laudonniere ; dat hy hem wilde vergunnen, derwaarts te reyſen, willende gaarn deſe togt ondergaan, in hoop en verwagting, deſe 3 gemelde Koningen aan te treffen, en hun Hofhouding te beſien. Welk als de Heer Laudonniere hem had toegeſtaan / is hy vertrokken. Als

't Gebergte *Apalatcy* leverd Silver en Goud.

Verſoek van *Rochefortiere*.

1564.

Als hy de reys had aangenoomen / hebben die 30 mannen / die de gemelde Reden-voering door den Heer la Caille hadden laten doen / alles in de Vesting in wan-ordre gebragt / en ondernoomen / de selve met geweld te vermeesteren / om dat sy de saaken anders wilden geregeert hebben. Op dat hun voorneemen des te beter mogte uytgevoert worden / verkoosen sy tot hun Opper-hoofd den Heer de Fournaux, die een groot huychelaar en gierige wolf was / als mede Steven van Genua en eenen la Croix: tot Kapiteyn over de Soldaten wierp sy eenen Seignor op / geboortig uyt Gasconje. Dese hadden alle de andere op hun zij gekregen / dat sy sig met hen souden verbinden / uytgenoomen 3 / te weeten de Heeren Ottigni, Luytenant; Arlas, een Switser van geboorte / zijnde onse Vaandrager / en den Heer la Caille. Al het ander krijgs-volk is sodaanig door hen-lieden vervoert geworden / dat 66 / alle oude krijgs-lieden sig met hand-teekening verbonden. Sy onderstonden ook door mijne geheymste vrienden my te overreeden / toonende my de naamen van die geene / die dit vloek-verwandschap hadden onderteekent; gebruykende daar en boven dreygementen tegens hen / die hier in weygerig waren. Dog ik bad hen, dat sy my wilden ongemoeyt en met rust laten, alsoo ik betuygde, my tegens hen nergens te willen aankanten.

Oproer in de Vesting.

3 Hoofden van de Belhamels gekooren.

Den Schrijver hier mede toe aangesogt.

De Heer Laudonniere merkte wel; dat 'er een muytery smeulde; maar hy konde niet te weeten koomen / wie de hoofden hier van waren / ook was den Heer Ottigni hier yets van in 't oor gebeeten / dog niet uytdrukkelijk. Des avonds te vooren / als dese oproer-maakers hadden voorgenoomen / hun vloek-verwandschap in 't werk te stellen / wierd ik van een Edelman uyt Normandyen, Pompierre genoemt / gewaarschouwt / dat sy voorgenoomen hadden, den volgenden nagt den Heer *la Caille*, die met my, in een huys sijn verblijf had, om te brengen, dat ik derhal-

Word over eenig ongemak gewaarschouwt.

1564. ven, ſoo ik mijn leven lief had, my met de vlugt ergens heen wilde redden. Alſoo ik nu / wegens de korthepd deſ tijds / my nergens konde begeeven / ging ik by den Heer la Caille, hem bekent maakende 't geen ik gehoord had. Op dit woord begaf hy ſig aanſtonds op een pad / en vlugte in een boſſchagie. Dog / na dat ik my in de beſcherming deſ Alder-hoogſten bevoolen had / heb ik beſlooten / het uterſte af te wagten.

La Caille neemt de vlugt.

Fourneaux begeeft ſig aan 't huys van *Laudonniere.*

Als nu de Heer Fourneaux, de Overſte van dit vloek-geſpan ſijn pferen harnas had aangegeſpt / en ſijn vuur-roer in de vupſt genoomen / quam hy omtrent midder-nagt met 20 ſijner ſpits-broeders / op gelijke wijſe gewapent / voor de verblijf-plaats van den Heer Laudonniere, en wilde / dat hem ſoude werden open gedaan. Soo haaſt was ſijn verſoek niet ingewilligt / of hy trad voor de ruſt-koets van den Heer Laudonniere, ſettede hem het roer op de keel / na dat hy nu ſtampvoete en ſchupmbekte van raſernye / epſte hy de ſleutels van voorraad den Heere Laudonniere af / neemende dus het geweer en alleſ / wat hem goed dagt; niet tegenſtaande alle ontſchuldigingen / die de Heer Laudonniere voortbragt / wierd hy gehetent en geboept / en gelaſt; dat men hem dus gevankelijk naar het ſchip ſoude voeren, dat 'er op 't water voor de Veſting lag, en hem met 2 ſoldaten laten bewaaren.

Laudonniere geboeyt t' ſcheep gebragt.

La Croix komt aan 't huys van *Ottigni.*

Op die ſelve tijd ſtak ſig la Croix mede in de wapenen / voordende van 15 buurroers begeleydet / vervoegde ſig met deſe aan de woon-plaats van den Luptenant Ottigni, deeden hem niet het minſte quaad / als dat ſe hem alleenlijk ſijn geweer ontroofden; hem belaſtende / niet, voor dat het dag was, uyt ſijne wooning ſig te begeeven, 't welk hy beloofde / te ſullen naarkoomen.

Wedervaaren van *Arlas.*

't Selfde deed deſgelijks Steven van Genua, aan het huys van den Heer Arlas, dien ſy dwongen / op diergelijke wijſe te ſweeren.

Seignor begeeft ſig na *la Caille.*

Op die ſelve tijd begaf ſig ook Seignor, met het overige krijgs-volk / die met hunne handen had-

hadden onderteekent / tot den Heer la Caille, in meening hem het leven te beneemen / om dat hy ſig openlijk tegens hun voorneemen had aangekant / wanneer ſy hem hunne raad-ſlag hadden ontdekt / hoe naauw-keurig ſy nu na hem ſogten / vonden ſy nog hem / nog ſijne 2 broeders. Sy namen al hun geweer / mitsgaders het mijne / en hy gaf order / om my in het leger onder het krijgs-volk weg te voeren. Dog door hulp van eenige vroome en goed-aardige Edelluyden / die van deſe onderneeming geen weeten hadden; maar van andere waren overreedet / ig mijn geweer my wederom ter hand geſtelt / onder dit beding; dat ik my voor den dag niet uyt mijne wooning ſoude begeeven, 't welk ik hen met eede beloofde / te ſullen doen. Doen begaf hy ſig met de ſijne naar de woon-plaatſen der andere krijgs-knegten / die ſig aan dit bloed-verwandſchap niet hadden ſchuldig gemaakt / en heeft hen alle het geweer afgenoomen / krijgende op dusdanige wijſe alles in hun geweld. 1564.

Weder-varen des Schrijvers.

Alle ſoldaten ontwapent.

Als nu den Heer Laudonniere, gelijk geſegt is / gevangen was weg gevoert / en den Luptenant Ottigni met den Baandrager Arlas, van hunne wapenen waren berooft / en gelijk / als in gijſeling ſaten / ook de Heer la Caille ſig in de gebergtens / woeſte wilderniſſen / en onder het wild gedierte des velds bevond / daar en boven nog andere eerlijke luyden van hun geweer waren berooft / veranderden deſe oproer-maakers alle order en regeering / misbruykten ook de naam en het geſag van den Heer Laudonniere. Op dat ſy haaren raad-ſlag nu volkoomen mogten uytvoeren / liet Fourneaux, de Oberſte van deſe dwinglanden / een brief op pergament ſchrijven / door de welke hy / als Land-voogd des Konings van *Vrankrijk* den grootſten hoop der ſijne (gemerkt ſy aan levens-middelen groot gebrek leeden) magt gaf, naar *Nieuw Spanjen* te verreyſen, aldaar eet-waaren t' ſamen te brengen, alle Bevel-hebbers en Hoofd-luyden, die wegens den Ko-

Fourneaux laat een brief ſchrijven.

1564. Koning van *Spanjen* eenig geſag voerden, ootmoedig verſoekende, hen-lieden in deſen behulpſaam te zijn. Deſe brief aldus opgeſteld zijnde / wierd de Heer Laudonniere gedwongen / de ſelve met eygener hand te onderteekenen.

Laudonniere gedwongen, de ſelve te onderteekenen.

Dit aldus uytgevoert zijnde / hebben ſy de 2 vaartuygen met noodige voorraad uyt het wapen-huys voorſien / ſoo wel van levens-middelen / als Oorlogs-gereedſchap ; dwingende eenige tot Schippers en Stuurluyden ſig hier op te begeven / om deſe reys naar Nieuw-Spanjen aan te neemen ; op het eene ſtelden ſy Michiel le Vaſſeur van Dieppe, en van het ander wierd voor Opper-hoofd eenen Trenchant aangeſteld.

2 Vaartuygen klaar gemaakt.

Als ſy nu alles gereed hadden / namen ſy hun reys op den 8. December aan / roepende ons tot een adieu alle ſcheld-woorden / en weder-waardigheeden toe / dreygende ons daar en boven / dat ſy ons, ſoo wanneer ſy met groote rijkdom uyt *Nieuw-Spanjen* te rug quamen, en wy hen niet met alle toegeneegenheyd binnen de Veſting wilden ontfangen, met hunne voeten wilden vertrappen.

Waar mede eenige in Zee gaan.

Wy ſullen deſe 2 vaartuygen voor dit-maal laten heen dobberen / op den woedenden Oceaan, terwijl ſy met rooven en ſteelen beeſig zijn / willen wy ons wederom tot Rocheferriere wenden.

Deſe / als hy tot het gebergte was gereyſt / bragt door ſijne voorſigtigheyd en goed gedrag / ſoo veel te weeg / dat hy ſig by de 3 Koningen / die de grootſte vpanden van den Koning Utina waren / in heymelijke vriendſchap wiſt in te wikkelen / zijnde door het aanſchouwen en hun goede regeering alſ verwondert / ſond ook veele rijkdommen in de Veſting / tot den Heer Laudonniere, die hem van deſe Koning waren geſchonken / onder welke geſchenken eenige platte ſchootelen waren / van goud en ſilver gemaakt / hebbende de groote van een gemeene waag-ſchaal / met de welke / ſoo wanneer ſy ten ſtrijde trekken / ſy gewoon zijn hunne borſt en rug te bedekken ; daar en boven

Rocheferriere dringt ſig in de vriendſchap van 3 Koningen.

Send eenige rijkdom aan *Laudonniere*.

ven veel ongeſuyvert goud / waar onder nog veel ertz en ſilver was / dat nog niet genoeg geloutert was. Ook ſond hy ſchoone pijl-kookers met de uytgeleeſenſte vellen overtrokken / gevult met pijlen / alle aan het eynde met goud beſlaagen / ook veel matten en tapijten / uyt pluymen / beeden en bieſen / van meenigerley koleur / ſeer konſtig gevlogten / en geweeven. Ook ſond hy een menigte ſteenen van groene en hemels-blauwe koleur / die hy veele voor Eſmarauden en Saphyren wierden aangeſien / hebbende de gedaante van een beptel / die ſy in plaats van een bijl gebruyken / om hout te klooven. Daar en tegen ſond hem de Heer Laudonniere eenige groove en gefriſeerde laakenen / bijlen / zaagen en andere ſnuyſteringen / daar ſy geweldig mede in hun ſchik waren. Door deſe koopmanſchap / maakte ſig Rocheferriere, by den Koning Utina en ſijne Onderdaanen / ſoodanig gehaat / dat ſy hem een Timogua noemden / beteekenende in hunne taal een Vyand, ja ſy waren op hem ſoo verbittert / dat ſy ſijnen naam niet meer wilden hooren noemen / en hem alle lagen lepden; dog dewijl Rocheferriere de gunſt der andere Koningen behield / kon hy door een anderen weg / wederom tot onſe Veſting koomen / dewijl 15 / of 16 mijlen weegs / onder het gebied des Konings Utina, veele wateren in de Rivier de May ſtroomden. 1564.

Laudonniere ſend eenige andere waren wederom.

Ik moet hier nog een ſeldſaam geval van een ſoldaat invoegen / te weeten / van eenen Pieter Gambie, die door het geluk van Rocheferriere wierd aangeloken / van den Heer Laudonniere verſogt; dat hem mogt toegeſtaan worden, op een ander oord koophandel te drijven, 't welk hy na veele moeyten verkreeg. Dog hem wierd vermaant; dat hy ſig wel wilde beraaden, wat hy ondernam, want het ligt ſoude konde gebeuren, dat hem dit ſijn lijf en leven koſten ſoude: gelijk ſulks de uytkomſt geleert heeft / als hier ſal volgen.

Voorval van Pieter Gambie.

Als nu deſe jongeling / zijnde een wel-gemaakt

1564. en waakker krijgs-man ſijn verlof hadde gekreegen / is hy alleen / ſonder pemant tot geſelſchap te hebben / van onſe Veſting vertrokken / hebbende alleenlijk ſijn vuur-roer en eenige ſlegte krameryen by ſig / beginnende dus te koopen en te verkoopen; vindende in deſe mangeling ſoodanigen geluk; dat hy ſelfs eenige Land-aard gebood / ſijne boodſchappen aan onſe Veſting te beſtellen. Als hy dan ten laatſten by een geering Koning / Adelane genoemt / gekoomen was / die ſijn woon-plaats hield in een kleyn en wateragtig Eyland / heeft hy ſoo grooten kennis met hem gemaakt / dat de Koning hem boven alle beminde / in ſoo verre / dat hy hem ſijne eygene dogter ten houwe gaf. Of hy nu al tot dit geluk en eere geſtreyert was / wende hy nog alle vlijt aan / om groote rijkdommen by malkanderen te ſchraapen / en ſijne ſakken te vullen / tot ſoo verre; dat / als de Koning afweeſig was / hy ſoodanig woeed deſe onderdanen handelde / dat hy hen-lieden dwong / dingen te ſoeken, die nergens te vinden waren, door welke tyrannij hy ten leſten al ſijn eer en agting verloor. Dog dewijl hy by den Koning lief en aangenaam was / dorſt ſig niemant in het minſte tegen hem aankanten.

Die ſig op weg begeeft.

Trouwt een Konings Dogter.

Sijn wreedheyd.

Een tijd lang hier na / verſogt hy by den Koning / ſijn ſchoon-vader / verlof; om eens tot onſe Veſting te moogen gaan, ſeggende; dat hy in 12 maanden geene ſijner vrienden had geſien. Hier toe konde de Koning qualijk beſlupten / dog ſtond het eyndelijk toe / onder dit beding; dat hy ſig in korten tijd weder derwaards ſoude begeeven. Als hy dan alle rijkdom / die hy by den anderen hadde verkreegen / hadde gepakt / en in een Canoë, hem van den Koning verleent / gebragt / mede neemende 2 Indianen, die hem te water ſouden na de Veſting ſcheppen / nam hy van den Koning / ſijn Schoon-vader afſcheyd. Terwijl ſy dus voort voeren / quam eene deſer Indianen te binnen / hoe deſe Gambie hem eens met een knuppel hadde afgeroſt / daar-en-boven

Sijn verſoek aan den Koning.

Vertrekt in een *Canoë*.

Indiaan ſoekt *Gambie* te vermoorden.

blam-

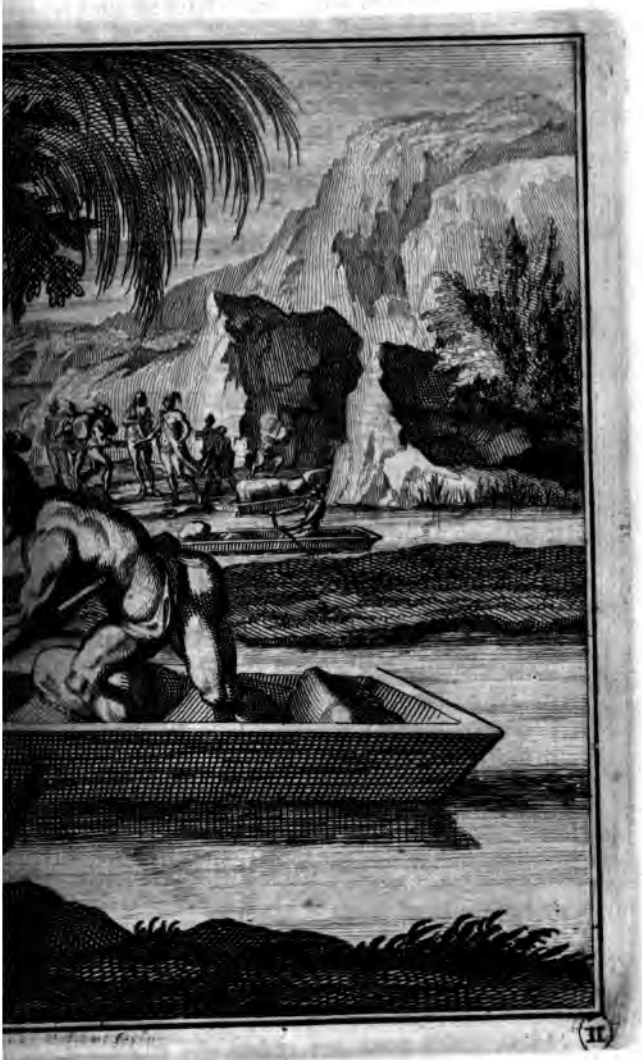

blammende op de hupt / die binnen in deſe Canoë lag / 't welk hy upt gherighepd ſogte na ſig te ſleepen / dagt hem; dat hy deſe ſchoone gelegendheyd niet moeſte voorby laten gaan / maar ſijn ſlag waar-neemen / dus loerde hy op deſen Gambie, om hem de nek te breeken / de welke ſulks niet verwagtende was / en wierd / wanneer hy in de Canoë neder-bukte / om wyer aan te blaſen van deſen Indiaan met een bijl ſoodanig in ſijn kop van agteren gekloofft / dat ſy van een ſchepde / nam met ſijn makker al het goed / dat in de Canoë was / met ſig / 't welk een lange tijd verhoolen bleef / eer het ſelve aan den dag quam. 1564.

Klooft hem den kop.

Nu begeef ik my weder tot den Heer Laudonniere, om te beſchrijven / op wat wijſe hy wederom upt ſijne gevangeniſſe ontquam / en ſal daar na de afgebrooke draad van de vertrokkene ſchepen weder aanknoopen.

Als den Heer la Caille, gelijk boven verhaalt is / aldus in de wildernis om-ſworf / heeft hy van ſijn jongſte broeder verſtaan; dat die geene / die na ſijn leven ſtonden / vertrokken waren / waar op hy ſig ten eerſten naar de Veſting begaf / ſpeekende ons volk wederom een hart in 't lijf / ſeggende; dat ſy het geweer weder op moeſten neemen, en liet den Heer Laudonniere wederom upt ſijne gevangeniſſe halen. Daar-en-boven wierd ook den Luytenant Ottigni en den Baandrager Arlas, oorloof gegeeven / om wederom uyt hunne huyſen te gaan. Men begon dan ons volk te monſteren / en deed hen op nieuw be-eedigen / dat ſy den Koning getrouw wilden zijn, en de vyanden, onder welke ook dit goddeloſe rot van roer-vinken gereekent wierd, weder-ſtand bieden. Men koos 4 Opperhoofden over het volk / de welke onſe gantſe hoop in ſoo veel benden verdeelden; op dusdanigen wijſe begaf ſig een peder wederom tot ſijn pligt.

la Caille komt weder in de veſting.

Als ook *Laudonniere* en andere.

't Volk op nieuw be-eedigt.

Omtrent deſe tijd quam een jong Edelman /

1564. gebooztig van Poictou en Greautaut genoemt / tot onse Vesting / de welke van den Rocheferriere was afgevaardigt / als hebbende met hem in geselschap by de 3 boozgnoemde Koningen geweest / die sig aan het gebergte Apalatcy ophielden. Dese gaf aan den Heer Laudonniere kennis; Hoe dat eene deser 3 Koningen groote liefde voor de *Christenen* had, ook dat hy een magtig en rijk Vorst was, die altijd 4000 mannen in dienst had, om te velde te konnen gaan, dese had *Rocheferriere* gebeeden; dat hy hem tot ons wilde af-senden, en hem te betuygen, dat hy, indien het den Heer *Laudonniere* mogt believen, een eeuwige verbintenis met hem wilde aangaan. Daar-en-boven, dewijl hy verstaan had, dat de onse groot werk van Goud maakten, soo wilde hy ons versekeren; dat, indien de Heer *Laudonniere* alleenlijk 100 vuur-roers tot hem wilde senden, hy als-dan soude maaken; dat wy het gebergte *Apalatcy* konden in besitting neemen, en daar Heer en Meester van zijn.

Gesant van *Rocheferriere* afgevaardigt.

Des selfs Berigt.

Dit versoek had Rocheferriere, (onkundig van de boozgeballene mupterp) toegestaan / en belooft; dat hy hem het versogte wilde doen hebben; ook souden wy seekerlijk derwaards zijn gegaan / soo wy niet soo schandelijk van de onse waren verlaten. Als de Heer Laudonniere sig te binnen bzagt; dat hy met het versenden van 100 mannen / wepnig by sig soude houden / die niet in staat souden zijn / om de Vesting te beschermen / stelde hy desen Togt soo lang upt / tot dat 'er eenig versch volk upt Vrankrijk soude zijn aangekoomen. Ook had hy nog een ander reden / want hem was van 2 Spanjaards gesegt / dat dese Land-aard een ontrouw en goddeloos volk was, welke Spanjaards op volgende wijse by den Heer Laudonniere quamen.

't Welk *Laudonniere* in beraad neemt.

Als de Indianen den Heer Laudonniere quamen besoeken / en hem t'elkens eenige geschenken van hirs / visch / hane-pauwen / luypaarden / jonge beeren en andere dingen / die hun

Indianen brengen geschenken aan *Laudonniere.*

Land

land hen verſchaft / quamen aanbieden / gaf hy 1564.
en in vergelding bylen / meſſen / glaſe Pater-
oſters, die ſy aanbaden / kammen en ſpiegels:
gebeurde op een tyd / dat 'er 2 van dusdanige
Geſanten met den Heer Laudonniere in geſprek
aakten / en handelden met hem wegens hunnen
oning Maracou; woonende omtrent 40 mylen
aar het Zuyden van onſe Veſting / ſeggende;
at 'er een van de Huys-genooten des Konings
nachaquara was, met name *Barbatus*, en een
der by den Koning *Matthiaca*, welkers name ſy
let en kenden, maar dat ſy beyde als vreemde-
ngen aldaar woonden. De Heer Laudonniere
ab dit naauwlyks gehoort / of hy verbeelde ſig;
at het Chriſtenen moeſten zyn / derhalven ſond
n aan alle nabuurige Koningen / hen vriendelyk
rſoekende; dewyle ſy *Chriſtenen* onder hen had-
en, dat ſy ſoo goed wilden zyn, hem deſe te
nden, met belofte, van hen het ſelve dubbeld te
llen vergelden. Overmits deſe Land-aard
oote lief-hebbers van geſchenken zyn / wenden
alle vlyt aan / om de ſelve den Heer Laudon-
iere toe te ſchikken / dus quamen deſe 2 Span-
ards naakt en bloot; hebbende het hayr tot op
lendenen / naar 's Lands wyſe / neder-han-
n: Schoon ſy gebooryne Spanjaards waren / ver-
ilden ſe egter niet van deſe land-aard in ge-
arden en omgang / en hielden ſig gants vreemd
n onſe zeden / gemerkt ſy aldaar de gewoonte
s Lands hadden aangenoomen. De Heer
audonniere gaf aanſtonds bevel; dat hen het
ayr wierd af-geſchooren / en dat ſe na onſe
yſe gekleed wierden / welk hayr ſy niet wil-
n laten verlooren gaan / maar wonden het in
n ſchoone doek / ſeggende / dat ſy het in hun
aderland wilden brengen, ter getuygeniſſe van
ar elendig omſwerven, dat ſy alhier in *Florida*
dden uytgeſtaan. Een deſer had omtrent de
aarde van 25 kroonen aan goud in ſyn hayr
rborgen / 't welk hy aan den Heer Laudonnie-
ſchonk. Als hen van den Heer Laudonniere

Laudonniere krijgt berigt van 2 Spaanjaards.

Verſoekt dat ſe hem mogten geſonden werden.

Die ſig by hem vertoonen.

Worden met kleederen voorſien.

1564. gevraagt wierd / wat weg ſy genoomen hadden, en hoe ſy in dit Land waren gekoomen? gaven ſy ten antwoord / hoe dat nu omtrent 15 jaren geleeden, 3 ſcheepen, in welker eene ſy ſig bevonden, by *Calos* waren vergaan, als ſy omtrent de klippen, die men *Martyres* noemt, aan ſtukken wierden geſtooten, en dat deſe Koning alle goederen, die in deſe ſcheepen waren, tot ſig hadde genoomen, en dat met ſoodanige voorſigtigheyd, dat het meeſte gedeelte der manſchap, by hem het leven behielden, ook veele vrouwen, waar onder 3 Adelijke *Domes* waren, die alle met haare kinderen nog by deſen Koning te *Calos* in levende lijve waren. De Heer Laudonniere hen na deſe Koning vragende / ſeyden ſy; dat hy de aller-grootſte en ſchoonſte, van alle de *Indianen* van het gantſche Landſchap, daar en boven een dapper Krijgs-man, en magtig Vorſt was. Verhaalden verder aan den Heer Laudonniere; dat hy in een groeve in een Dorp, een mans lengte diep, veel goud en ſilver verburgen had, ſoo nu de Heer *Laudonniere* met 100 vuurroers derwaards konde koomen, wilden ſy te weeg brengen, dat hy deſe ſchat in ſijn geweld konde krijgen, behalven dat geene, dat hy nog van de inwoonders, die ſeer rijk waren, tot buyt bekoomen ſoude. Ook ſeyden ſy / dat de wijven aldaar, wanneer ſy ten dans gingen, groote en breede ſtukken goud aan haare gordels hadden hangen, hebbende de groote van een tafel-bord, ook ſoo ſwaar, dat ſy van wegen des ſelfs ſwaarte qualijk konden danſſen, gelijk ook de mannen op duſdanige wijſe ten dans quamen. Sy verbeelden ſig / dat de meeſte rijkdom deſer volkeren beſtond, wegens de verongelukte *Spaanſe* ſcheepen, die dikwils alhier quamen te ſtranden, en van de koopmanſchap, die ſy alhier met hunne nabuurige Koningen dreeven. Ook wierd deſe Koning van ſijne Onderdanen ſeer eerlijk onderhouden, die hen inboeſemde, dat hy met ſijne toovery en wigchelary te weege bragt, dat het Land

Woordenwiſſeling tuſſen deſe en *Laudonniere*.

Voorvallen hen overgekoomen.

Land soo vrugtbaar was. Om hen nu des te meer hier van te overtuygen / begaf hy sig met 2 / of 3 van sijne voornaamste vertrouwelingen / een stuk weegs daar van daan in een huys / alwaar sy hunne Duyvels-konstenary werk-stellig maakten / met uytdrukkelijke last aan de sijne / dat, soo yemand sig onderstond derwaards te gaan, om te sien, wat 'er verhandeld wierd, hy met de dood soude gestraft worden. Seyden ook / hoe dat dese Koning, om een gewenste Oegst te hebben, alle jaar een vreemdeling offerde, neemende dese uyt de *Spanjaards*, die alhier schipbreuk hadden geleeden, die tot dien eynde hier toe wierd uytgekipt. 1564.

Eene deser verhaalde; dat hy een tijd lang sijn Gesant was geweest, en tot den Koning *Oathkaqua*, woonende 4, of 5 dag-reysens van *Calos*, was gesonden, had in het derwaards reysen half weegen een Eyland gevonden, liggende in het midden van een Meyr van soet water, dat de naam van *Sarrope* voerde, en 5 mijlen begreep; zijnde vrugtbaar van allerley veld-gewassen, insonderheyd van Dadelen, waar mede sy een groote koopmanschap deeden, maar handelden nog veel meer met eenige wortelen, waar van sy meel maaken, en seer lekker brood bakken, waar van het gantsche Landschap, wel 15 mijlen in de rondte gespijsigt wierd, waar uyt ontstond, dat dit Land seer weelig bloeyde, en de Inwoonders des selfs groote schatten vergaderden; want men kon dese wortelen niet, dan met hun bewilliging erlangen. Daar en boven wierden sy voor een seer strijdbaar volk by hunne nabuuren geagt, gelijk sy dikwils deeden blijken, waar van dit volgende staaltje gebeurde; als de Koning van Calos sig met Oathkaqua verswagert had / en hem sijne Dogter ontvoert hadde / 't welk op dusdanige wijse was toegegaan.

„De Koning Oathkaqua, had met een groot „getal van sijn volk een sijner Dogters / uytter„maten schoon na des Land-aards wijse / tot Geval van *Oathkaqua*.

den

1564.

„den Koning van Calos gebeurt / dat sy hem „ter Vrouwe soude zijn / als nu de Inwoonders „van het Eyland sulks vernamen / leyden sy sig „in hinderlaage / alwaar Oathkaqua passeeren „moest / en hebben een Veld-slag met hem ge-„houden / kregen hem in de vlugt / namen de „Bruyd / met al haare Staat-juffers en Hof-„lieden / met sig naar hun Eyland / waar mede „sy Zege-praalende te rug keerden. Dese Juffers neemen sy van naderhand sig ter Vrouwe / en beminnen se uytneemende seer. Dese Spanjaard verhaalde; dat hy na de neder-laag van *Oathkaqua*, sig by hem had begeeven, en wel 8 jaren aan sijn Hof verkeert, eer hy by den Heer *Laudonniere* quam.

Calos.

Calos is geleegen aan een water 40 / of 50 mijlen aan geene zijde het Voor-gebergte van Florida Zuyd-waarts aan / de wooning van Oathkaqua is geleegen / op deese zijde van het geseyde Voor-gebergte Noord-waarts aan.

2 Gesanten van *Paracousi Saturiova.*

Kort hier na sond onse na-buur Paracousi Saturiova 2 Gesanten met geschenken aan de Heer Laudonniere, met versoek; dat hy met sijn volk hem tegen den Koning *Utina* wilde te hulp koomen, hoe-wel Utina toen ter tijd onse goede vriend was / versogt daar en boven; dat de Heer *Laudonniere* ook die geene, die van de onse sig by den Koning *Utina* onthielden, weder ontbieden wilde, om den Koning *Utina* te overvallen en te verslaan, ook had hy veele Koningen aan sig gekreegen / die geduurende een maand lang gedurige Gesanten aan den Heer Laudonniere afvaardigden / om den Heer Laudonniere daar toe over te halen.

Hun versoek.

Laudonniere bevreedigt de Koningen.

Dit versoek wilde de Heer Laudonniere geensints toestaan; maar sogt veel-eer dese Koningen met malkanderen te bevreedigen / waar toe hy hen ook overreede / denkende de Heer Laudonniere; dat het alles / wat hy hadde aangewent / van kragt soude weesen; maar de 2 Spanjaards vermaanden hem; dat hy dese volkeren, welker ge-

Word voor hen gewaarschouwt.

ge-

gedagten en omgang ſy beter kenden, niet ſoude vertrouwen, gemerkt dat ſy, als ſy ſig op het aldervriendelijkſt en demoedigſt vertoonen, als-dan hunne verradery op het hoogſt in 't werk ſtellen; want ſy zijn van natuur groote verraders en wijffelaars. 1564.

Als nu door bevel van de Heer Laudonniere, 2 vaartuygen gereed waren gemaakt / beval hy den Stuurman le Vaſſeur, dat hy agt nam op de Zee-kuſten / die naar het Noorden ſtrekken / en dat hy ſig ſoude begeeven naar de plaats / alwaar den Koning Aduſta ſijn verblijf had / upt wiens Land de Franſſen in het jaar 1562. eenige vrugten gehaalt hadden. Gaf hem 2 verſchepde pakken kleederen / eenige bijlen / meſſen en andere geringe koopmanſchap / om aan hem te behandigen / op dat men ſoo veel te beter ſijn genegendheyd mogte winnen. Om die noch beter te beſoomen / wierd hem een Soldaat mede gegeeven / genoemt Aimon, die in de eerſte Scheepstogt van Ribald mede aldaar was geweeſt / in verwagting; dat hy van den Koning Aduſta ſoude gekent worden. Eer ſy nog t' ſcheep gingen / beval hen de Heer Laudonniere, naarſtig na te vorſſchen, hoe het met eenen *Rouffi*, die aldaar gelaten was, wanneer de Overſte *Nicolaas Mallon*, in de Scheeps-togt van *Ribald* was t' ſcheep gegaan, en aldaar aan Land gelaten, gegaan was.

Laudonniere vaardigt Geſanten af na den Koning Aduſta.

Bevel wegens Rouffi.

Als ſy nu aldaar waren aangeland / verſtonden ſy / dat deſe Rouffi, ergens met een Canoë willende varen / was gevangen genoomen. Daar na verſtond de Heer Laudonniere, dat de Spanjaards, die deſe kuſt voor-by voeren / hem hadden aangetroffen / en naar de Havana gevoert. Deſe Geſanten wierden vriendelijk ontfangen / en de Koning Aduſta ſond een Canoë met voornen / 2 der ſelver met hirs en 2 huyden / ſeer fraay naar hun Lands-wijſe beſchildert / mitsgaders eenige ſlegte paarlen. Liet ook aan den Heer Laudonniere weeten; dat hy hem een groot

Worden wel van Aduſta ontfangen.

Verſoek van Aduſta.

1564. ſtuk Lands wilde in-ruymen, wanneer hy ſig by hem ter woon wilde begeeven, en hem ſoo veel *Maiz*, als hy begeerde, verſchaffen ſou. Omtrent deeſe tijd quamen 'er ſoo veel hout-duyven / geduurende den tijd van 7 weeken / tot ons gebloogen / dat wy alle dage over de 200 met onſe roers in de boſſchagies / die omtrent onſe Veſting ſtonden / ſchooten.

Overvloed van Duyven.

Na de weder-komſt van le Vaſſeur, beval de Heer Laudonniere, 2 andere vaartuygen met Scheeps-volk en Soldaten uyt te ruſten. Deſe ſond hy / aan de weduwe van den verſtorvenen Koning Hiovacara, woonende van onſe Veſting 12 mijlen ver naar het Noorden / om uyt ſijn naam, eenige Geſchenken aan de ſelve aan te bieden. Deſe wierden vriendelijk ontfangen / en de geſchenken aangevaard; ſendende in vergelding deſe 2 vaartuygen vol Maiz en Eykelen te rug / beneffens eenige korfjes met bladeren van Caſſinet, waar upt ſy hunne drank maken. De woon-plaats deſer weduwe wierd grootelijks geprieſen / dewijle ſy boven alle de Zee-plaatſen de alderbeſte Maiz voort-bragt. Ook wierd geſegt / dat deſe Koningin de alderſchoonſte van die Landaard was / en datſe by hen-lieden in groote eer gehouden wierd / ſelfs haare onderdanen agteden haar ſoo hoog / dat ſy niet toe-ſtonden / om ergens te voet te gaan / maar haar over-al droegen / werwaards haare genegendheyd ſtrekte. Eenige dagen na deſe pligt-pleegingen ſond ſy aan den Heer Laudonniere haaren Hiatiqui, of Vertolker.

2 Vaartuygen aan een Koningin geſonden.

Haar woon-plaats.

De Koningin in groot-agting.

De Heer Laudonniere meende / na dat hy deſe voorraad hadde ontfangen / dat hy beſtand was / om de ſchreepen / die upt Vrankrijk te gemoet geſien wierden / te konnen afwagten; derhalven ſond hy wederom deſe 2 vaartuygen / op dat ſijn volk niet ledig ſoude ſijn / de Rivier tegen den ſtroom opwaards / om de ſelve kundig te worden / waar in ſy 30 mijlen over Matthiaca quamen / ontdekkende aldaar een Meyr / wel-

Laudonniere ſend ſijne Vaartuygen weder uyt.

welkers Oever aan geene zijde / volgens het seggen der Indianen, niet konde gesien worden: schoon nu de onse op de hoogste boom waren geklautert / konden sy des selfs over-zijde van daar niet ontdekken. Dorsten derhalven niet bestaan / sig op dit Meyr te begeeven / maar voeren by de wal langs / als sy dus door de Chilili voeren / vonden sy een Eyland / Edelano genoemt / midden in een water geleegen / zijnde een vermaakelijke en lustige plaats; en schoon dit Eyland sig naauwlijks 3 mijlen in lengte en breedte uytstrekt / is het nogtans volk-rijk en vrugtbaar. 1564. 't Eyland *Edelano.*

Als de onse sig nu weder van het Eyland begaven / en aan den Oever gekoomen waren / moesten sy door een wandel-weg / ter lengte van 300 / en ter breedte van 15 schreeden gaan; zijnde aan weer-kanten met schoone hooge boomen / welkers takken soo cierlijk aan malkander neygden / dat men geswooren sou hebben / dat het selve met menschen handen / door groote naarstigheyd geplant was / en geensints een wonderwerk van de natuur / moogelijk soude men dusdanigen wandel-dreef in Christenrijk niet vinden. Schoone Wandel-weg.

Van daar begaven de onse sig wederom t' scheep / en voeren naar Enecaque, van daar naar Patchica, en quamen eyndelijk te Choya. Alhier maakten sy hunne vaartuygen aan takken van boomen vast / stellende eenige mannen op de wagt / om de selve te bewaren / en vertrokken op weg / om den Koning Utina te besoeken / die hen alle vriendelijk ontfing. Als sy hun afscheyd van hem namen / bad hy hen vriendelijk / sy wilden so goed zijn, om 6 van ons volk by hem te laten blijven: onder dese was een Edelman / met name Grotaut. Dese / als hy aldaar 2 maanden had vertoeft / en het Land / met des selfs om-leggende Plaatsen naarstig ontdekt / quam hy wederom in onse Vesting / en verhaalde den Heer Laudonniere; dat hy nooyt beter en aangenamer Landschap had gesien. Onder anderen verhaalde hy; hoe hy een seeker Oord, *Ou-* *Enecaque.* *Patchica.* *Choya.* Besoeken den Koning *Utina.* *Oustaca* ontdekt.

1564. *ſteca* geheeten, had ontdekt, wiens Koning ſoo magtig was, dat hy omtrent 4000 mannen konde te Velde brengen, en ſoo wanneer de Heer *Laudonniere* ſig by hem wilde vervoegen, ſouden ſy t' ſamen de andere ligtelijk konnen overweldigen. Want deſe Koning wiſt alle de toe-gangen / die naar het Gebergte Apalatcy leyden / daar onſe Natie ſoo ſeer na verlangde / als mede waar de Spanden van Ouſtaca hunne woon-plaats hielden / de welke ſy ligtelijk konden overwinnen / ſoo wanneer wy met gemeenſamer hand hen-lieden quamen overvallen. Deſe Koning ſond aan den Heer Laudonniere een groote klomp Ertz / die upt het Gebergte Apalatcy gegraven was. Aan de voet van deſen Berg is een groote kom / waar in veel goud / dog volgens 't gevoelen der Indianen, Ertz vloeyd / upt deſe kom ſcheppen ſy met een lange holle Riet-ſtok / veel zand / tot dat de ſelve vol word / als-dan ſchudden ſy deſe Rieten upt / en vinden eenige kozlen ertz / goud en ſilver onder dit upt-geſtozte zand / waar upt ligtelijk kan afgenoomen wozden / dat in dit Gebergte eenige aderen van diergelijk metaal moeten zijn. Als ons volk naauwlijks 5 / of 6 dag-tepſens van onſe Veſting was / nam den Heer Laudonniere vooz / na Thracia te varen / om / ſoo dza als nieuw en verſch volk upt Vrankrijk aangekoomen was / onſe woonингen aan een water te verplaatſen / tegens het Noozden geleegen / om ſoo veel te nader aan het Gebergte te zijn.

Een klomp Ertz aan *Laudonniere* geſonden.

Op wat wijſe het goud vergadert word.

Nu keer ik my wederom tot onſe Roer-vinken / die / gelijk geſegt is / ſig naar Nieuw-Spanjen hadden begeeven / om Levens-middelen op te ſoeken. Na dat ſy van ons vertrokken waren / quamen ſy aan het Eyland Cuba aan te landen / maakten aldaar eenige ſcheepen tot bupt / ſommige namen ſe ook ſonder eenige tegen-ſtand / deſe waren alle vol levens-middelen / als Cazabi, Olp van Olijven / Spaanſſe Wijn en diergelijke nood-dzuft. Verlieten derhalven hun eygene baar-tuygen / en gingen in deſe geroofde ſcheepen

Wedervaren der Oproer-makers.

Neemen veele Vaar-tuygen.

pen over. Dog waren met deſe geroofde bupt geenſints te vreeden; maar ſtroopten aan ſommige plaatſen van dit Epland ſoodanig / dat men gelooſde; dat peder voor ſijn deel 2000 kroonen te beurt viel. 1564.

Na dus eenige Land-togten verrigt te hebben/ troffen ſy een Bark aan / vol goederen gelaaden/ in de welk de Gouverneur van de Havana was/ die ſy na eenige tegen-ſtand vermeeſterden. Deſe Gouverneur bood hen een goede ſomme gelds aan tot rantſoen / voor hem en ſijne 2 ſoonen; ſoo dat ſy het eens wierden / behalven dit geld bedongen ſy nog 6 van de beſte kleyne Napjes / en een gelijk getal van de ſchoonſte Papegayen; dog onder deſe voorwaarden; dat de Gouverneur ſoo lang gevangen binnen boord bleef, tot dat het bedongen geld ſou weeſen betaalt, 't welk hy toe-ſtond. Op dat dit nu des te ſchieliker mogt uytgevoert worden / verſogt hy hen-lieden/ dat hy een ſijner ſoonen met een brief, waar in het gemaakte verdrag beſchreeven ſtond, aan ſijne vrouw mogt ſenden, 't welk ſy hem toe-ſtonden. Als de Gouverneur deſe brief had geſchreeven / laſen onſe nupte-makers de ſelve / welkers inhoud hen wel behaagde / dewijl ſy 'er niets ongerijmds in vonden / ſchikten de jongeling met den brief in de Boot / die aan deſe Bark gebonden was / naar de Havana.

Bark van hen verovert.

Gouverneur op randſoen geſtelt.

Des ſelfs Soon naar de *Havana* geſonden.

Schoon dit Oproerig volk ſig liet voor-ſtaan; dat ſe wijſer waren / als 7 andere / en dat men hen geenſints konde bedotten / letteden ſy niet eens op het geene / dat deſe Gouverneur ſijn ſoon heymelijk in het oor beet / hem belaſtende / aan ſijn moeder te ſeggen; dat ſy niet het minſte, dat in deſe brief vermeld ſtond, ſoude werk-ſtellig maken; maar door afgevaardigde aan alle Haven-plaatſen des Eylands de weet doen, dat ſy hem te hulp quamen.

Liſtigheyd van den Gouverneur.

Soo dra had deſe Vrouw dit berigt van haar man niet ontfangen / of ſy vraagt door haar yver en naarſtigheyd ſoo veel te weeg; dat in de mor-

1564. ven. Als ſy nu afgeſteeken waren en naar het Jagt ſig ſpoeyden / wierd hen de ſchild-wagt gekeurt, en in 't werk geſtelt. waar; welkende al het volk / dat binnen ſcheeps-boord was / op. Terwijl ſy het baartuyg ſagen aankoomen / onderkenden ſy van verre den Heer la Caille met 2 ſijner Soldaten / lieten de ſelve nader tot ſig koomen / en dewijl ſy geen quaad vermoeden hadden / namen ſy hun geweer niet eens in hunne handen. Naauwlijks was de Heer la Caille met ſijn baartuyg hen op zij gekoomen / of ſijne by-hebbende volkeren ſprongen voor den dag / en vloogen aanſtonds op het Jagt over. Dit ontſtelde dit volk niet wepnig / namen dadelijk hun toevlugt tot hunne wapenen / dog 't was toen al te laat / ſy wierden terſtond van het geweer berooft / verder wierd hen geſegt; dat ſy ſig tot des Konings Stadhouder hadden te begeeven; welke wooyden hen het hert ſoodanig beknelden / dat ſy als de dood ſcheenen op de lippen te hebben; want ſy wel konden bevroeden / dat ſy 'er naauwlijks met een heele hupd ſouden afraken. Dus wierden ſy gevanklijk in de Veſting gebragt / hun regts-geding wierd terſtond opgemaakt / waar by de 3 voornaamſte Belhamels met de dood wierden geſtraft / en de andere van het gemeene volk wierden los gelaten / en hen de miſdaad vergeeven. Waar mede dit oproer een eynde nam.

Ly Caille komt by hen aan boord.

Neemt ſe alle gevangen.

3 Belhamels gedood.

Groote Hongers-nood in de Veſting.

Na dat deſe dingen aldus waren uytgevoert / wierden wy van een geweldige hongers-nood geplaagt / overmits ſoo wel de nabuurige / als ver-afgeleegene Indianen ſig van ons van daan pakten / en ſulks om volgende oorſaaken; want voor eerſt / gaven wy hen voor de levens-middelen / die ſy ons aanbragten / niets wederom ter vergeldinge: ten anderen waren 'er eenige / die hen met ſlagen dwongen ſpyſe aan te brengen. Ook liep het ſoo verre / dat eenige onſer ſoo onbeſchaydden / op dat ik niet ſegge boos-aardig / waren / dat ſy hunne hupſen in de aſſe lepden; meenende door dit middel hen ſoo veel te eer te dwin-

Des ſelfs Oorſaak.

dwingen / om leef-togt aan te brengen / het wierd ten laatſten hoe langer / hoe arger met ons; want wy moeſten wel 4 mijl wegs af-leggen / eer men een Indiaan konde bekoomen / hier quam noch by / dat wy Oorlog tegen den Koning Utina hadden gevoert / in 't kort / het was een elendig leven voor ons. 1564.

Als nu veele van den honger geſtorven / en de andere ſoo mager waren / dat naauwlijks de beenen en hupd aan malkander hingen / en de Heer Laudonniere geen uytkomſt te gemoet ſag / om door eenige bpſtand / of ontſetting uyt Vrankrijk gereddet te worden / want wy hier nu al omtrent 18 maanden hadden geleegen / hielden wy t' ſamen raad / op wat wijſe wy bequamelijk weder naar *Vrankrijk* konden geraaken: wierd 'er ten laatſten beſlooten; dat men het derde ſchip, 't welk ons uyt *Vrankrijk* herwaards gevoert hadde, wederom, ſoo veel moogelijk was, ſoude kalefateren, en terwijl de timmerlieden hier mede beeſig waren, ſouden de Soldaten ſig te lande, om te moeſe-koppen, begeeven.

Veele ſterven van honger.

Raad gehouden.

Terwijl wy ons hier mede beſig hielden / lande ſchielijk alhier de Overſte Hawkins, een Engelſman, aan; koomende van een verre ſcheeps-togt / deſe voer met eenige Booten aan onſe Veſting. Deſe / als hy ons in duſdanige noot en elende ſag / bood ons alle ſijnen dienſt en hulp van goeder herten aan in alles / waar in wy hem ſouden van nooden hebben / 't welk hy ook met 'er daad betuygde: want hy verkogt aan den Heer Laudonniere een ſchip voor een redelijke prijs / deſgelijks eenige baten met meel / waar uyt wy twee-bak voor onſe nood-druft bakten / als mede eenige tonnen erweten en boonen / waar voor hy eenig geſchut te pande nam / vertrekkende aldus en ſijn reys vervorderende.

Hawkins ontſet de *Franſſen.*

Wy waren als doen geweldig in onſe ſchik en grootelijks verblijd / dat wy tot het ſchip / dat onſe timmerluyden hadden gekalefatert / noch een ander hadden / en boven dit eet-waaren en le-

Waar over ſy ſeer verblijd wierden.

1564. beng-middelen / en dat in ſulken overvloed / dat wy hoopten met de ſelve in ons ſoo lang gewenſchte lieve Vaderland te koomen / beraadſlaagden derhalven / en beſlooten / dat het noodig was, onſe Veſting te ſlegten, en ſulks om tweederley reedenen, eerſtelijk / om dat de Spanjaards, gelijk ons geſegt wierd / herwaards wilden koomen / ten tweeden / dat ook Saturiova niet mogt koomen / en de ſelve ledig vindende in nam / ſoo is de ſelve ten gronde toe geſlegt.

De Veſting geſlegt.

Terwijl wy alhier op de wind lagen wagten / en in 3 weeken ons gedurig was tegen geweeſt / quam ſchielijk en onverwagt een Vloot van 7 ſcheepen uyt Vrankrijk alhier aan-landen / waar van Johan Ribald Opper-bevel-hebber was / met een Laſt-brief voorſien / die behelſde; dat hy alhier in plaats van de Heer *Laudonniere* ſoude regeeren, om het reeds begonnene te volvoeren. Deſe onverwagte komſt deed ons alle van blijdſchap op-ſpringen. Soo haaſt de Ankers in de grond lagen / quam de Heer Ribald met eenige ſijner Bevel-hebbers en Adel aan Land; dankende God / dat ſy ons noch levendig vonden / want de ſpraak had gegaan / dat wy alle geſtorven waren.

Johan Ribald komt met 7 ſcheepen te Florida.

* Hoe het nu verder met de ſaken van *Florida* is afgeloopen, kan in de volgende Scheeps-Togt van *Johan Ribald* geſien worden.

EYNDE.

TWEE-

TWEEDE SCHEEPS-TOGT
Van
JOHAN RIBALD,
Na
FLORIDA,
Met een Vloot van 7 Scheepen.

In het Jaar 1565.

Beschreeven door *Nicolaas Challus*, geboortig van *Dieppe*; zijnde een der Reysigers, die de handen der *Spanjaards*, gelukkig, dog met oneyndige gevaaren is ontkoomen.

KArel de IX, Koning van Vrankrijk, voorgenoomen hebbende / een Vloot scheepen naar Florida te senden / heeft daar over het gebied opgedraagen aan Johan Ribald, een man soo in Krijgs-kunde / als Schip-vaart seer dapper en ervaren; hem belastende / op het alder-voordeeligst eenige Vaandelen Krijgs-knegten te werven, en 7 groote scheepen met Matroosen, Levens-middelen, Oorlogs-tuyg en andere noodwendigheeden, tot sulk een Reys dienstig, te besorgen, ende dit alles op kosten des Konings. Daar en boven beval hem sijn Majesteyt met groote ernst / sig ten spoedigsten derwaards te haasten, en daar gekoomen zijnde, sig wel te wagten aan eenige Oorden, of Eylanden, welke de *Spanjaards* besitten, het minste geweld, of vyandschap te pleegen.

1565.

Koning van *Vrankrijk* gebied een Vloot scheepen toe te rusten.

Johan Ribald tot Opperhoofd aangesteld.

Bevel des Konings.

Soo dra was dese aanstaande Scheeps-Togt niet rugtbaar geworden / of een groot getal bood sig vry-willig aan / dese onderneeming by te woonen / dewijl een yeder begeerig was / desen held / soo seer beroemt / te vergeselschappen; sommige wederom wierden uyt nieuws-gierigheyd geprikkelt / dit reeds ontdekte Landschap te besien;

Gerugt van dese Togt.

Gedagten van een yeder.

1565. andere / die wat geld-gieriger waren / dreef de hebluſt ſoodanig aan / dat ſy hoopten / aldaar een groote rijkdom te vinden: in 't kort een peder liet ſig voorſtaan / en was van gedagten / hier een groot man te ſullen worden.

Lof van *Florida*.

Boven dit alles was het geroep / dat dit Landſchap van alle noodwendigheeden / tot des menſchen leven en onderhoud dienſtig / wel voorſien was / ja men verſpreidde / dat 'er de lugt ſoo geſond was, dat 'er de menſchen over de 100 jaaren oud wierden, en nooyt van eenige overtollige hitte, of guure Noorde winden geplaagt wierden, dat het een ſeer gemaatigde Lugt-ſtreek was, dat het aardrijk van ſelfs eet-waaren, om te leven, voort-bragt.

Des ſelfs Vrugtbaarheyd.

Hortom men waande / dit een Leuylekker-land te zijn: want ſoo de Son het aardrijk over dag te veel verbrandde / ſoo viel des nagts ſullken aangenamen Dauw / dat het gantſche aardrijk / als van nieuws / ſcheen te herleeven / en overvloed van gras voor het Vee / en voedſel voor des menſchen leven voortbragt / ook

Goud gevonden.

wierd hier een meenigte van goud en alderhande ſoort van dieren gevonden / als mede alderhande vrugt-dragende boomen / als 'er ergens in een gedeelte des aardrijks te vinden zijn: zijnde de daalen uptternaten vrugtbaar / door haare verſſe ſtroomen en water-ſprongen / ook wierd

Overvloed van Rivieren en waterſprongen.

hier een bpſondere ſoort van Boomen gevonden / waar upt een gom / of welriekend ſap vloeide / voor veelerley quaalen en ziekten dienſtig.

Geneeſende gom.

Op hoop van dit alles te ſullen vinden / quam een groote meenigte ſig te Dieppe, een ſtad in Vrankrijk, aangeeven / om voor een klepn loon deſen togt te doen / waar op den Admiraal Ribald hen den eed af nam / om hem in deſen Togt ſoo wel, als den Koning ſelfs te gehoorſamen: dit gedaan zijnde / gaf hp een peder 6 maanden

Een yeder bied ſig aan tot deſe Togt.

Geld op de hand gegeeven.

gagie op de hand / ondertuſſen begaven ſig veele met dit geld op de vlugt / gelijk bp de monſtering des volks bleek; doch eenige wierden agterhaald en t' ſcheep gebragt / dies kondigde Ribald een ge-

gebod af; dat alle, die ſig verſtouteden, te ontvlugten, hy de ſelve aan lijf en leven ſoude ſtraffen. 1565.

Gebod van *Ribald.*

Als nu het ſcheeps-volk / beſtaande upt ontrent de 300 menſchen / jong en oud / wijven en kinderen / hier onder gereekent ; zijnde meeſt hand-werks-lieden / die deſen Togt ſouden bywoonen / mitsgaders alle gereedſchap binnen boord was / en na een gunſtige wind gewagt wierd / ontſtond 'er een ſchielijke ſtorm op den 22. Mey 1565. dat het ſcheeps-volk radeloos wierd; meenende alle te ſullen van de Zee verſlonden worden. Deſe ſtorm hield ſoo ſterk aan / dat de ſcheepen van hare ankers dreeven / en onſe Zeelieden genoodſaakt / de zeplen na de wind te ſtellen / en ſig aan de woede des onweers over te geeven / dat met ſulken baart ging / als of wy bloogen / en quamen na een dag / dus geſchokt zijnde / te Havre de Grace, of Haven van begeerte, in Vrankrijk aan.

Alles binnen boord.

Storm.

Waar door de ſcheepen doorgingen.

Komen te *Havre de Grace.*

Hier nu 3 dagen vertoefd hebbende / ſonden wy een Galey na Dieppe, om van het voorgevallene kennis te geeven.

Galey uytgeſonden.

Op den 26. Mey hebben wy wederom de Zeplen opgehijſt / van gedagten / om onſe voorgenoomene Reys te vervorderen / dog zijn daar wederom in belet / als wordende door tegen-wind aan het Epland Wigt in Engeland aangeſet. Alhier wierden wy van de Engelſſen ſeer beleefd ontfangen / die ons met raad en hulp beloofden by te ſtaan.

Koomen te *Wigt.*

Aan dit Epland zijn wy van den 28. dito tot aan den 14. Juny opgehouden / dog op die ſelve dag keerde ſig de wind naar het Noorden / waar over wy ſeer verblijd wierden / hebben terſtond onſe Zeplen klaar gemaakt / en met groote blijdſchap de Haven van Wigt verlaten / ſtellende onſen kours naar Florida, 't welk met ſulken vreugde geſchiede / als of wy een tweede Vrankrijk ſouden aandoen / dus 2 geheele maanden met groote tegen-winden op den woedenden Oce-

Maaken ſig gereed om te vertrekken.

Gaan in Zee.

1565. ceaan gedobbert hebbende / ſonder eenig Land / of ſchip te ontmoeten / uptgenoomen een na-bygeleegen Eyland / zijnde eene van de Antillas, van de Inwoonderen Vocaiouques, doch van de Franſſen, Magna Lucaſia genoemt / (leggende op ontrent 27 graden Noorder-breedte) quamen wy eyndelijk op den 14. Auguſti de Zee-ſtranden van het ſoo lang gewenſte Florida te ſien / waar over wy grooteliſks verheugt waren.

Eyland by de *Antillas*

Komſt te *Florida*.

Soo dra hadden de Indianen onſe Scheepsvloot niet in het oog gekreegen / of gaven ons aanſtonds een teeken / door een vuur op ſtrand aan te ſteeken / 't welk wy ſoo haaſt niet hadden geſien / of ſonden ten ſpoedigſten een bemande ſloep derwaards / om des ſelfs Godt en Zee-haven te onder-kennen ; daar gekomen zijnde vonden ſy een Rivier / in welks mond genadert zijnde ſtil hielden / 't welk als het van de Indianen wierd geſien / quamen ſy in groote meenigte aan des ſelfs oever toe-ſchieten / hebben met de onſe eenige waaren voor gereede penningen vermangelt ; als nu de onſe vraagden / hoe ſy aan deſe munt quamen, gaven ſe ten antwoord ; dat 'er voor eenige tijd een Schip, van de *Antillas* koomende, alhier was geſtrand en vergaan, waar uyt ſy deſe penningen hadden geviſt.

Vuuren der *Indianen*.

Rivier gevonden.

Reuyling met de *Indianen*.

Wy vonden een Spanjaard, die voor 20 Jaaren alhier ſchip-breuk had geleeden / en aan land door het ſwemmen was ontkoomen ; hebbende ſig van die tijd tot nu toe / met worteien en de ſpyſe der Indianen opgehouden. Deſe namen wy op ons in het ſchip / vraagden hem / of hy niet van de *Franſſen* had gehoord, en of hy niet en wiſt, waar ſig deſe onthielden? Hier op gaf hy ten antwoord / daar in het alderminſte niet van te weeten ; maar dat hy wel van de *Indianen* had gehoort, dat de *Franſſen* ontrent 50 mijlen naar het Noorden hun woon-plaats hadden, te weeten van die plaats ; alwaar wy waren aangeland.

Vinden een *Spanjaard*.

Die ſy ondervraagden.

Antwoord.

Deſe onderrigting bekoomen hebbende / ſtoop-

den

den wy ons derwaards / alwaar wy een Stroom / (van de onse te vooren gevonden / en de Rivier de May genoemt) aantroffen. Ontrent dese Stroom is de Zee geweldig onstuymig / want de golven hier met kragt uyt het Westen vloepen / dat alhier een onseekere schuyl-plaats maakt. Wy de mond van dese Stroom han men het uytgeworpen Anker op de grond sien leggen / dewijl het water / uyt de Rivier koomende / soo helder en klaar is / dat men het zand op de grond sien kan. 6 / of 7000 schreeden van dese Rivier en de strand / hebben wy / door het uytwerpen van het Diep-loot / een sagte modder-grond gevonden / zijnde de Zee alhier niet boven de 6 / of 7 ellen diep. 1565.

Rivier de May.

Klaarheyd des waters.

Voyt hier na ontdekten wy een andere Rivier / tussen de Rivier de May en Ayus, welke niet boven de 4000 schreeden ver naar het Noorden van de Rivier de May, in Zee vloeyd. Wy de uytloop van dese Stroom / hebben wy alle nagten / soo lang wy hier omtrent omsworven / het Anker en het Diep-loot uytgeworpen / en niet boven de 8 / of 9 ellen diepte gevonden. Wy hebben ook op sommige plaatsen een zand-agtige / somwijlen een steen-agtige en sabel-agtige grond gevonden. Wy quamen ook by de Rivier / die der Dolphijnen genoemt / als wy omtrent deys selfs inloop / het Diep-loot wierpen / en gedurig de diepte peylden / vonden wy niet boven de 2 ellen aan deys selfs uyt-gang / hoewel het water somwijlen in de beweeging der Zee / over de 4 ellebogen swelt / en sig in de hoogte verheft. Een laatsten hebben wy in dit oord op den 27. Augusti, een bequame Ree gevonden / en in goede order het Anker omtrent de Rivier de May geworpen; leggende omtrent 4000 schreeden van het Strand / wy vonden hier niet boven de 7 ellen diepte.

Andere Rivier gevonden.

Rivier der Dolphijnen.

Bequame Ree gevonden.

Den 29. Augusti, zijn wy met onse kleyne scheepen de Rivier op-gevaaren / alwaar wy niet lang voort na de Vesting Karel-flot vonden / wel-

Varen de Rivier op.

1565. ke de Franſſen in dit Landſchap ter eeren van Karel de IX, Koning van Vrankrijk, hadden opgewozpen / ten eynde ſy alhier een ſchuyl- en verweer-plaats mogten hebben / om niet van de Wilde, ofte de Inwoonderen des Lands overvallen te wozden.

Veſting Karel-ſtot.

Gelegenheyd van deſe Veſting.

Gemelde Veſting legt op een ſeer bequame en vermaakelijke plaats / aan des ſelfs eene zijde vloeyd een water / bequaam vooz ſcheepen / om af en aan te varen: aan de andere zijde legt een ſeer vermaakelijk en ſchoon boſch / eer men van de Veſting aan dit boſch komt / ontmoet men een vzugtbaar veld / by het welk ſig een klepne en nedzige heuvel opdoet / zijnde met vzugt-boomen beplant / rond-om in de dalen leggen veele vzugtbaare weyden / die ongelooffelijk lang gras voozt-bzengen / en dit van ſelfs / ſonder bearbeyd te wozden / ſtrekkende deſe vzugtbaarheyd tot voedſel en onderhoud vooz menſchen en vee. Hier is een klepn en ſmal voet-pad / niet boven een tree bzeed / dat van de Veſting naar het boſch leyd / 't welk de Franſſen gemaakt hebben / om verſch en ſoet water uyt een Fontepn te halen / die van ſelfs aldaar ontſpzingt / waar van ſy ſig om te dzinken bedienen.

Vrugtbare Weyden.

Voetpad naar het boſch.

Aankomſt aan de Veſting.

Soo dza waren wy niet by deſe Veſting aangeland / of den Admiraal Ribald beval / al onſe koopmanſchappen en eet-waren uyt de ſcheepen te ontladen, en in de Veſting te brengen, op dat ſig het Krijgs-volk eens mogt met eeten en dzinken verquikken / dewijle ſy een lange tijd grooten honger en gebzek hadden geleeden / om dat geen tijding uyt Vrankrijk hadden gehad / waar vooz ſy in een groot jammer en elende waren gebzagt. Boven dien wierd haar ongeluk / hoe langer / hoe grooter / om dat al haar levens-middelen en eet-waaren opgegeeten / en verteerd waren / alſoo dat ſy gedwongen wierden / ſig na de onmenſchelijke aart der Inwoonders / en hun levens-manier te moeten behelpen / en hunne ongewoone en onrepne ſpijſe gebzuyken / welke ſy noch niet

Gebrek in de Veſting.

Sijn gedwongen onreyne ſpijſe te gebruyken.

niet konden bekoomen / ten zy al-voorens de selve met dubbeld geld betaald te hebben / of op gevaar des levens met geweld te haalen / gelijk wy in het vervolg bveeder sullen beschryven. 1565.

Dus wierd hun treurigheyd en bekommernis in vreugde en blijdschap veranderd / verder belaste Ribald, de hand-werks-lieden, met hunne wijven en kinderen, sig daar na toe te spoeden, en al hun kostelijken imboel en huys-raad in de Vesting te brengen, en wilde / dat Vellius, Bellocairus, en andere wel sorg souden dragen / dat alles sonder schade in de Vesting wierd gebragt: als de Franse Inwoonders en de Soldaten binnen de Vesting onse aan-komst vernamen / waren sy boven maten verheugt / ontfingen ons met het los-branden van hun schiet-geweer / staken vreugde-vuuren aan / vielen ons om den hals / seggende / soo wy nog een maand hadden agter gebleeven, souden sy alle van honger hebben moeten sterven, of de Vesting verlaten, en om levens-middelen op den roof uytgaan.

De hand-werks-lieden bevoolen sig na de Vesting te begeeven.

Blijdschap van de Inwoonders.

„Als wy ons een weynig tot rust begaven / en „redelijker wijse van de langduurige reys verquikt waren / ben ik met eenige van myn makkers uyt de Vesting Land-waard in gegaan / „om de Inwoonders te besoeken / hoe de selve „hier van gedaante en postuur waren / dese „schenen my seer wel gedaan / de mannen zyn „groot van lighaam / rasch en wel gemaakt / sy „hebben een levendige en natuurlijke koleur / „die eeniger-maten met een roode en vleys-agtige verw over-een-komt. Sy seyden / dat elk „doyr een bysonder Koningje en Heer had; hun „gantsche lijf is met meenigerley verwe en wonderlijke beelden beschildert / dat by hen-lieden „voor een wonderbare schoonheyd en op-schikking werd geagt / hoe aardiger en klugtiger sy „sig konden beschilderen / hoe schoonder sy werden aangesien / en voor Edelen by hen gehouden. Mannen en Vrouwen gaan hier naakt / „gelijk de wilde en onvernuftige dieren / uytge-

Den Schrijver gaat met eenige sijner makkers landewaard in.

Gedaante van die van *Florida*.

Regeering.

Gaan naakt.

1565. „ſondert de ſchaamte bedekken ſy met een dun
„velletje leer / dat ſy van de huyd van een dier /
Hun Opſchik. „Ciofi genaamt / of ook wel van een ander dier
„bereyden / 't welk ſy neffens de beenen t' ſamen
„knoopen / en laten het met lange banden neder
„hangen / met quaſten en franje / tot aan de
Hun Weefen. „knyen. Sy hebben een rond en wel-gemaakt
„aangeſigt en mond / ook geenſints een Apen-
„of Haviks-neus / hoewel in hun geſigt eenigermaten een gramſchap en toozn te ſien is; want
Lang Hayr. „ſy hebben verſchrikkelijke oogen / ſy hebben /
„ſoo mannen / als vrouwen / lang hayr / dat
„hen ver over de ſchouders afhangt; als ſy ten
„ſtrijde / en in den krijg trekken / vlegten en binden
„ſe het in een knoop / op hun hoofd / en ſteeken
Goede Boog-ſchutters. „daar / in plaats van een pijl-kooker / hunne
„pijlen in / ſy zijn in het boog-ſchieten ſoo wel
„ervaren / dat ſe / al wat haar onder ſchoot is /
„'t zy ver / of na-by / ter neder vellen.

Hunne Zeden en Huys-houding. „Wat aanbelangt hunne Zeeden en Gewoontens / als mede hun Huys-houding / die zijn
„heel vuyl en beeſt-agtig / want ſy agten hunne
„kinderen minder / als de beeſten; ſtraffen haar
„niet in het minſt / over allerley ongebondenheyd
Opvoeding der kinderen. „en ontugt / maar laten haar na hunne wyze
„wille en Godloosheyd leven; al hun roof en
Gemeen goed. „buyt deelen ſe' t' ſamen; want ſy hebben alles
„gemeen / en niemand beſit pets in eygendom;
„dog elk heeft ſijn eygen vrouw / want de Egte
„ſtaat is by haar in een groot-agting. Sy voe-
„ren met hunne nabuuren ſwaare Oozloogen /
„ook werden ſe alleen dooz de ſpzaak van mal-
„kanderen onderſchepden. Hunne wapenen zijn
„boog en pijlen / die ſy met een doodelijk vergift
Hunne Wapenen. „beſtrijken. Hunne huyſen en woon-plaatſen
„zijn in de rondte / gelijk de duyven-huyſen / of
Wooningen. „toorens / op dikke en ſterke boomen toe-geſtelt /
„met bladeren van Palm-boomen gedekt / en ge-
„noegſaam vooz regen en onweer beſchut; dog
Schadelijke Gedierten. „ſy wozden 's Winters en Somers dog nogts
„van eenige ſchadelijke en vergiftige gedierens /

„die

„die ſy in hun taal Maringonos noemen / elen- 1565.
„dig geplaagt / komende ſig met geen geneeſ-
„middel voor deſe ongediertens beſchermen / als
„alleen met een gedurig vuur / welk ſy nagt en Voorſorg hier tegen.
„dag in hunne wooningen en kotten moeten la-
„ten branden / en verbullen alſoo de ſelve met
„rook / als of ſy in een kool-hoop ſtonden / ook
„verhaalden ons de Indianen, dat deſe beeten Vergiftige beeten deſer dieren.
„ſeer ſchadelijk en vergiftig waren / dat ſoo wan-
„neer deſe beeſten maar op eenige plaatſen van
„des menſchen lighaam beeten / dat deel ſooda-
„nig veranderde / als of het melaats was. By
„deſe volkeren is niets hooger geagt / als Vo-
„gel-bederen van veelerley verwe / ook houden Vogel-vede-
„ſy in groote waarde knoopjes en ringetjes / die ren hoog geagt.
„ſy uyt vis-graaten maken; men vind hier veel
„groene en roode ſteenen aan den Zee-ſtrand / die
„ſy veel hooger ſchatten / als wy de Koralen / en
„Turkoyſen.

„By plagten alleen wilde wortelen / brugten / Hun Voedſel.
„krupden / allerley wurmen en vis rauw te ee-
„ten / doch laten die nu een weynig kooken / en
„eeten het evenwel nog half gaar / gelijk de var-
„kens / doch ſy eeten gemeenlijk eenige vette vis / Vet van een vis in plaats van boter.
„uyt welke vis ſy eerſt het vet neemen; han-
„gende den vis in de rook / om te droogen / dat
„vet gebruyken ſy in plaats van boter / gelijk
„in Vrankrijk het vet van de haringen word toe-
„gemaakt / deſen vis noemen ſy in hun taal
„Banquaue.

„Men vind alhier geen brugten / gelijk in
„Vrankrijk, uytgeſonderd dat men aldaar een
„groote meenigte van een ſoort van meer-hirs Meer-hirs.
„vind / dat meer / dan 7 voeten hoog was / met
„een regt op-gaande ſteel / draagt een kozl / ſoo
„groot / als een Walſche ertwt / of boon; heb-
„bende een aere / bykans een voet lang / die ſoo
„geel is / als waſch / van gedaante het Turks
„hoorn gelijk. Deſe brugt word bykans van
„alle Weſt-Indiſche volkeren gebruykt / de ſelve
„word van de Inwooners / op het Eyland Hiſ-

„pa-

1565. „paniola, Maiz genoemd / maar de Braſilianen
„noemen het Avaty. Wanneer men dit koorn
Maiz. Avaty. „nu wil gebruyken / moet het eerſt gemaalen /
„of geſtampt worden / daar na eenige dagen in
Des ſelfs bereyding. „water weyken / en dan gelijk in Vrankrijk tot
„deeg gemaakt / en alſoo tot koeken gebraagt
„worden / die ſy in hun taal Migan noemen. De-
„ſe vrugt / als ſe geſlooten is / heeft eenige ge-
„lijkeniſſe met onſe Rijs.

Wilde Wijngaard. „Men vind hier ook een meenigte van wilde
„Wijngaarden / die ſig van ſelfs om de boomen
„ſlingeren en ophlauteren / gelijk in Vrankrijk
„de wijn-druyf / deſe word van de Inwoonde-
„ren niet geplant / ook maaken ſy hier geen wijn
„van / want ſy kennen deſ ſelfs gebruyk en nut-
„tigheyd niet / en of ſy de ſelve al wilden planten
„en vrugtbaar maaken / ſou moogelijk het aard-
„rijk daar niet toe dienſtig zijn.

Drank der Inwoonders. „Sy maaken upt veelderley ſap van krupden /
„een ſeldſame en lieffelijke dranck / in hun taal
„Caſſinet genoemt / 't welk aan de koleur ons
„bier gelijkt / en na mijn gevoelen is het vooz
„de hitte en den dorſt beter / als bier / te drin-
„ken; want het ſteekt en bijt op de tong / gelijk
„als nieuwe moſt / alſoo dat ik het veel lieber /
Des ſelfs kragt. „als bier / wilde drinken / en houde ook deſe dranck
„veel geſonder / als het bier.

Dit Land vol boſſchen en bergen. „Soo veel als ik kennis van dit Landſchap
„heb gekreegen / dagt my het ſelve ſeer boſch- en
„berg-agtig te zijn / alwaar een meenigte wilde
„en ſchrikkelijke dieren gevonden werden / dat /
„indien de Indianen ſig hier niet van wiſten te
Schadelijke wilde Dieren. „hoeden / ſouden ſy ſomtijds en meenig-maal on-
„voorſiens om-koomen. De Inwoonders ver-
„haalden my / wonderlijke en ongelooffelijke
„dingen / van deſe wilde dieren / de welke ik ſelfs
„heb aangehoord / dog ik verſwijge ſulks hoor-
„heyds-halven / om den Leſer niet met onbe-
„kende en by-na ongelooffelijke dingen op te hou-
„den / en met ſpreukjens te vertellen / den tijd
„onnoodig te verſlijten.

„Dog

„Dog ik wil van eenige dieren / die ik ſelfs 1565.
„met eygen oogen geſien heb / ſchrijven / en die
„my gedenk-waardig ſchijnen / den Leſer mede
„deelen. Dooꝛ eerſt ſagen wy hier ſchrikkelijke Schrikkelijke Krokodillen.
„Krokodillen, upt het zand kruppen; lupſteren
„de aan den Oever / met opgeſperde kaaken / na
„den roof / die dan de Indianen met groote baar-
„dighepd / dooꝛ hunne vergiftigde pijlen wiſten
„te dooden. Wanneer ſy upt het diepe zand der
„Rivier met opene kaaken na den roof kruppen /
„zijn de Inwoonders daar knaphandig by / en Hoe van de Indianen gedood worden.
„ſchieten de ſelve heymelijk met hunne pijlen in
„die opgeſperde mond / waar van ſy als dan
„moeten ſterven. Men kan haar ook anders ner-
„gens ſchade toe-bꝛengen / want hun hupd is / als
„ſtaal / en ſoo hard / als geen yſer weeſen kan /
„ſoo dat men de ſelve met geen pijl / of roer / kan
„dooꝛ-ſchieten. Een weynig vooꝛ onſe komſt
„aldaar / hadden de Inwoonders 'er een geſchoo-
„ten / welke ſy aten / van welks vleys ſy ons Worden van de Indianen gegeeten.
„mede te eeten gaven / het was alſoo mild en
„wit / als kalfs-vleys / het heeft my en myne
„makkers / ſoo wel geſmaakt / dat wy 'er geen
„rund- of kalfs-vleys vooꝛ ſouden begeert heb-
„ben.

„Deſe Krokodil / van welke wy gegeeten heb-
„ben / had ſulke wijde kaaken en keel / mits ga- Groote kaaken en tanden.
„ders aan beyde ſijden onder en boven ſulke ver-
„baarlijke ſcherpe tanden aan malkander / dat
„hy makkelijk op een-maal en in een ſlok een ge-
„heel kalf / of menſch ſou konnen ingeſlokt heb-
„ben / hy was over de 12 / of 13 voeten lang / Naauw-keurig beſchreeven.
„hy had kozte beenen / lange en ſchrikkelijke klaau-
„wen / gelijk een Gryp-vogel / een langen en
„vreeſelijken ſtaart / waar in al ſijn ſterkte en Kragt en ſchadelijkheyd van de ſtaart.
„geweld is / en beſchadigt daar menſchen en bee-
„ſten mede / ſoo hy de ſelve niet terſtond inſlokt /
„ik heb geen tong in ſijn mond geſien / ten zy /
„dat hy de ſelve in ſijn mond verbozgen had / want
„hy had ſulken verſchrikkelijken op-geſperden
„mupl / dat hy het bovenſte kaake-been / in plaats

„van

1565. „van het onderſte gebruykte; ook ſepden de In-
„woonders / dat hy het onderſte niet ſoo wel / als
„het bovenſte kon op-ſperren: kort-om het was
„een ſchrikkelijk geſigt / dat pemand de haaren
Zijn yſſelijke dieren. „moeſten te berge rijſen / die dit dier aan-ſag /
„men kan het niet te vreeſlijk beſchrijven / want
„het is nog yſſelijker om aan te ſien.

Vleugelagtige ſlang. „Hier na heb ik ook een gevleugelde Slang /
„niet verre van het boſch / geſien / die van de
„onſe gedood wierd / ſy had 4 vleugels / gelijk
„als of ſy ſig van de aarde in de lugt wilde op-
Indianen bewaren des ſelfs kop. „heffen / en met de ſelve vliegen. De Indianen
„hieuwen deſe ſlang met groote vlijt den kop af /
„die ſy met een byſondere naarſtigheyd bewaar-
„den / waarom ſy dit deeden / is my onbekent /
„en kon de oorſaak hier van niet te weeten koo-
„men: eenige van de onſe meenden / dat ſy dit
„upt by-geloovigheyd en Afgodery deeden. Sy
Zijn niet ſonder Gods-dienſt. „zijn egter niet t' eenemaal ſonder eenige Gods-
„dienſt / gelijk my dagt en ik upt eenige giſſin-
„gen heb konnen beſlupten; ja ſoo veel ik upt ee-
„nige teekenen en vermoedingen heb konnen ſien
„en merken / houd ik het daar voor / dat ſy on-
„der de Goddelijke genade / niet alleen in bur-
„gerlijke en eerlijke zeeden / ſouden konnen on-
„derweeſen / maar ook ligtelijk tot het Chriſte-
„lijke Geloof en tot de waare kenniſſe Gods
Sun begeerte tot den Gods-dienſt. „bekeert worden. Soo haaſt hooren ſy niet een
„klok in de Veſting lupen / tot teeken om te bid-
„den / of ſy loopen terſtond in het naaſte Veld
„t' ſamen / heffen hunne handen Hemel-waards /
„gelijk als wy / ſtellen ſig heel aandagtig en ne-
„derig aan / ſugten hertelijk / als of ſy baden / en
Gebaarden hier ontrent. „ſlaan hunne oogen na den Hemel opwaards /
„als of ſy hun hulp van daar wilden af-wagten.
„Waar upt dan te beſlupten is / dat ſy ligtelijk
„tot het Chriſtelijk Geloof en kenniſſe Gods te
„bringen ſouden zijn / als ſy met ſoete en ſagte
„woorden vermaant / en niet met geweld / of
„ſcherpte des ſweerts daar heen gedreeven wier-
„den.

Mid-

Middelerwijlen nam den Overſte Ribald met groote naarſtigheyd en vlijt ſijn ampt en bevoep waar/ ving met grooten yver aan een Veſting te bouwen/ waar mede men den aanval der Indianen en het geweld der Inwoonders konde tegen-ſtaan / ſoo wanneer ſy ſouden tragten ons te willen overvallen/ en uyt het land verdrijven; maar/ daar wy ons het minſte beſorgden/ ontmoeteden ons de grootſte gevaaren en ongelukken/ gelijk wy verder ſullen aanwijſen. 1565.

Naarſtigheyd van *Ribald*, om een Veſting te bouwen.

In September quamen ſeer ſchielijk 5 Spaanſe ſcheepen de onſe op het lijf/ ſtelden ſig vyandlijk tegen de onſe aan/ het Admiraals ſchip was omtrent van 400 ton/ het tweede van 150 ton/ en de 3 andere waren jagten/ zijnde met krijgsvolk; Oorlogs-tuygen/ Levens-middelen en verdere nood-wendigheeden/ wel voorſien/ ſy landden op de Ree/ daar onſe ſcheepen voor anker lagen/ 's avonds te 9 uuren aan; wanneer de onſe hen ſagen/ ſonden wy eenige van onſe voornaamſte/ met een Canoë aan het ſchip van den Admiraal; hem vragende/ wat hun voornemen was, en waarom ſy ſoo digt by de onſe op de Ree ten anker quamen. Waar op hy hen antwoorde/ of ſy niet en wiſten; dat de *Spanjaards* een opentlijke vyandſchap en geduurige Oorlog met de *Franſſen* hadden, en dat het daarom onnoodig was, om malkanderen eenige aankondiging, of waarſchouwing van vyandlijkheeden te doen, want deſe ſaak was aan weer-zijden al te wel bekend, alſoo dat wy niet anders van hen, als alle ſtraffen en ongenade hadden te verwagten, en wie des anderens overwinnaar wierd, die ſoude het Landſchap beſitten.

5 Spaanſe ſcheepen taſten de *Franſſe* aan.

Canoë geſonden met een boodſchap.

Strenge Antwoorde.

Als nu de onſe het wreede gemoed der Spanjaards hadden verſtaan/ wilden wy hen niet afwagten/ want wy waren hen veel te ſwak/ ſoo van krijgs-volk/ als van andere noodwendigheeden: maar hebben terſtond onſe ankers gehaapt/ de zeylen opgehijſt en de vlugt genoomen.

Vlugt van de *Franſſe* genoomen.

Dit was ſoo dra niet van de Spanjaards ver-

noo-

1565. noomen / of hebben aanſtonds al hun zepl-werk by-geſet / en ons ſeer ſnel / wat top en kiel lijden kon / na-geſet: maar ſy konden ons niet by-koomen / of in-haalen; want wy waren 3 uuren voor hen af-gevaaren / eer ſy eens van onſe vlugt wiſten.

Worden door de *Spanjaards* na-gejaagt. Dog te vergeefs.

De *Spanjaards* onder-neemen te landen.

Als nu de Spanjaards ons niet konden agterhalen / hebben ſy hun voorneemen geſtaakt / en hunne zeplen ten deele ingenoomen; varende in de Rivier der Dolphijnen, alwaar ſy Scheepsraad hielden / en beſlooten / een landing te doen.

Verbond ruſſen de *Spanjaards* en *Indianen*.

Dit vaſt geſteld zijnde / hebben ſy met de Indianen een verbond en vriendſchap tot onſer aller verderf (als nog nader ſal beſchreeven worden) beſwooren / en eenige krijgs-hoopen / ſoo veel / als ſy tot deſen aanſlag van nooden hadden / uytgeſonden / om alle geleegentheeden / ſchuylplaatſen en toegangen te verſpieden / op wat wijſe ſy op het alder-bequaamſte de Veſting der Franſſen ſoude konnen aan-doen en overrompelen; het getal deſer gewapende krijgs-knegten was over 600, gelijk wy naderhand van de Inwoonders gewaar wierden.

3 Scheepen koomen weder op de Ree.

Kort hier na / als 3 onſer ſcheepen wederom te voorſchijn waren gekoomen / en ſig op de voorige Reede hadden geſet / zijnde het Admiraals ſchip de Drievuldigheyd wat ver op Zee weg geraakt en van den anderen geſcheyden / heeft onſe Overſte Johan Ribald voorgenoomen / met deſe 3 ſcheepen alleen de Spaanſe aan te taſten / en met alle dapperheyd te beſpringen / heeft daar over met ſijne Opperhoofden Scheeps-raad gehouden / en hen daar in voorgeſteld; dat hy voor het eenigſte en bequaamſte middel had geoordeeld, dat men de vyanden met de by ſig hebbende 3 ſcheepen aanviel, en dat hy door de hooge nood geperſt ſig in een Scheeps-bataillie moeſt inlaten, en op Zee met malkanderen vegten, om ſig te beſchermen, ſoo men een gelukkig eynde wilde hebben, en de ſcheepen behouden. Dog ſoo wy met de vyanden een Veld-bataillie wil-

Scheeps-raad.

Voorſtel van *Ribald*.

den

den aangaan, en ons Scheeps-volk te lande voeren, om aldaar met hen te vegten, ſouden ſe de verlatene en leedige ſcheepen ligtelijk konnen overweldigen, en af-loopen, dewijl ſy van meerder krijgs-volk, als wy, verſien waren, boven dien ſoo de *Spanjaards* onſe ſcheepen quamen te veroveren en weg te voeren, ſouden wy in de grootſte elendigheyd en gevaar van lijf en leven geraaken, en ſouden op die wijſe van onſe grootſte hulp en trooſt berooft worden; dus ſoude de Koning van *Vrankrijk* nooyt kenniſſe van ons weder-varen krijgen; en of wy al ſchoon den vyand van het land verdreeven, ſouden wy evenwel ten leſten, door gebrek van levens-middelen, van honger moeten ſterven, en door gebrek van een vaartuyg, ſoude ons niemand te hulp konnen koomen: daarom is mijn meening en voorneemen, dat wy met de *Spanjaards* een Zee-ſlag behoorden te waagen, en hen man-moedig en met dapperheyd aan-vallen: want wie weet! wie de ſterkſte ſal zijn, en den Zege weg dragen. **De-ſe Raad en Voorſtel behaagde alle Opper-hoof-den en Bevel-hebberen ten hoogſten.** 1565.

Word voor goed gekeurd.

Derhalven deed den Overſte Ribald **op den** 10 September **een algemeene monſtering over het Volk / en heeft ſe van nieuws aan alle geteld / niet alleen ſijn mede-gebragte Volk / maar ook alle oude Soldaten en Inwoonders van de Veſting / die aldaar woonden / en heeft ſe op de ſcheepen verdeelt. Daar na heeft hy alle Overſtens / Bevel-hebberen / Officieren / als mede den Heer** Laudonniere, **die Overſte van de oude Soldaten was / hertelijk vermaant**; dat ſy malkanderen getrouwigheyd, ſtand-vaſtigheyd, met des Konings dienſt over-een koomende, wilden bewijſen, en ſig Ridderlijk en man-moedig tegen den Vyand gedragen. **Dit gedaan zijnde heeft den Overſte** Ribald **bevoolen** / alles gereed en klaar te maken, **en ging in eygener perſoon op het grootſte ſchip van dien over / in voorneemen / om met de eerſte gelegenthepd / den Vyand**

Monſtering over het volk.

Vermaning aan ſijn volk.

Gaat op het grootſte ſchip over.

1565. ge hoop der geener / die in de Veſting gelaten waren / waren meeſt onbequaam / om te vegten; als zijnde meeſt krank en ſwak / en de andere waren nog wegens de lang-duurige ſcheepsvaart niet verquikt en weder geſond geworden / ook lagen de hand-werks-lieden / met hunne vrouwen en kinderen / daar binnen / alſoo dat dit getal ontrent de 300 / ſoo jong / als out was / over welke de Overſte Laudonniere als Opper-hoofd gebood / en geſtelt was / om hen-lieden tegen de aanvallen der vpanden te beſchermen / doch hy konde weynig met ſulk volk uytvoeren / want de dapperſte en ſtrijdbaarſte Soldaten / waren met Ribald t' ſcheep gegaan / daarom konden ſy de vpandlijke aan-vallen / die haar te ſchielijk op den hals quamen / niet tegen-ſtaan / en ſig voor de ſelve beſchermen.

Laudonniere Opper-hoofd in de Veſting.

't Volk in de Veſting te ſwak tegen de vyanden.

Als nu de voorgenoomen ſtrijd / tuſſen deſe beyde Vlooten / op Zee door het gemelde onweder / was verhinderd / zijn de Spanjaards met hunne ſcheepen aan den Oever gevaaren / ſchielijk op het Land geſprongen / en met een ongelooffelijke ſnelheyd / gelejd door de Indianen, die hen de weg weeſen / door gevaarlijke Boſſchen / Wildernisſen / Moeraſſen en Rivieren / getrokken / en hebben op den 20. September, in den vroegen morgen-ſtond voor dauw / en voor dag / in een ſchrikkelijk onweer en regen / de Veſting met een geweldig krijgs-geſchrey ſchielijk beſprongen / en de ſelve ſonder eenige tegen-ſtand verovert: want het geſchiede in de leſte nagt-wagt / als alle de Soldaten van de ſchild-wagt / om ſig tot ruſt te begeeven / gegaan waren / dewijl ſy de gantſche nagt in regen en wind hadden geſtaan / alſoo dat ſy geheel moede en magteloos waren / en ſonder eenige ſorg / of bekommernis geruſt lagen te ſlapen. Soo haaſt als de Spanjaards een kleyn poortje van de Veſting hadden geopend / zijn ſy met groot geweld en woede in de hutten gedrongen / en hebben de menſchen ſeer wreed en elendig / op haare ſlaap-ſtee-

De *Spanjaards* gaan aan Land.

Beſpringen de Veſting.

Woede der *Spanjaards*.

den /

den / vermoord en doorsteeken / daar na hebben sy seer jammerlijk alles / wat in de Vesting was / sonder jong / of oud / te verschoonen / deerlijk gematst en omgebragt; want de Spanjaards verschoonden niemant / doorsteekende en vermoordende alles / wat haar voorquam / sonder man / of wijf; jong / of oud; gesonde / of kranke aan te sien; want daar ging een jammer en geschrey in de Vesting tot aan den Hemel op / sonder dat sig dese verwoede en ontmenschte moordenaars / sig hier eens aan kreunden / tot soo verre / dat geen kind in de wieg overig bleef / hier sta ik stil en mijn pen is niet magtig / om de elende en den jammer te beschrijven / die hier op desen dag in de Vesting Karel-slot is voor-gevallen.

1565.

Verschoonen niemand.

Groot geschrey in de Vesting.

Terwijl dit geschiede / hebben sig eenige van de onse / in sulken schrikkelijken alarm en bloedstorting / niet verwaarloost / maar in een volle loop door verborgene uyt-gangen / hun toevlugt / na de scheepen genoomen / die niet ver van de Vesting in de Rivier der Dolphijnen op Anker lagen / over welke Jacob Ribald, en Lodewijk Mallard van den Overste Johan Ribald tot Opper-hoofden waren gestelt / die hen te beschermen waren toevertrouwt / onder dese 2 voerde het eene de naam van de Perel, daar Jacob Ribald, Opper-hoofd van was. Andere wederom namen hun toevlugt op het bolwerk / als sy met dese schielijke ongemakken wierden overvallen / onder welke was de Overste Landonniere; welk met een van sijne dienst-maagden derwaards heen vlood.

Eenige ontkoomen het gevaar.

't Schip de *Perel.*

In dit alarm en onverwagte oproer quam ik uyt mijn woon-plaats / dragende mijn werktuyg / te weeten een bijl en beytel in mijne handen / van voorneemen / om het begonne werk te helpen volbouwen / en het scheelde weynig / of soude onder de Spanjaards zijn geraakt / hoorende een gedeelte van dit geschrey in huysen en straaten; als ik nu dit gekerm aldus aanhoorde / en den Vyand sag aankoomen / ben ik (gelijk een

Gevaar des Schrijvers.

1565. peder wel kan denken) grootelijks verſchrikt geworden / niet weetende werwaards uyt / of in my te ſullen begeeven / en dus de woede van den vyand / door de vlugt te ontkoomen / want ik had nu anders geen hoop van uytkomſt / als my alleen door de vlugt te redden / daar en boven was nergens een opene weg / of uytgang / als alleen by het bolwerk / ondertuſſen ſetteden my 2 Spanjaards, op hunne bloote voeten / met lange ſpieſſen agter na / alſoo dat ik / ter nauwer nood / hun moord-luſt ontquam.

Word van 2 Spanjaards na-gejaagt.

Op dusdanige manier ben ik / in ſulken dringenden nood van het bolwerk / dat 9 voeten hoog was / neder-geſprongen / en heb my in een duyſtere Boſſchagie verborgen / zynde alſoo op dit maal de bloed-dorſtende handen deſer 2 Spanjaards ontkoomen / ik moet hier van herten bekennen / en belyden / dat God my hier merkelijk uyt de hand deſer vyanden heeft gereddet / daar ik anderſints wegens ouderdom en ſwakheyd des lighaams / ſwaarlijk konde gaan / en op andere tyden qualijk deſe wal konde beklimmen / en nu ter tyd kon ik / ſonder de minſte moeyte / in eenige ſprongen daar over geraaken. Soo dat ik oog-ſchynelijk de hulpe Gods beſpeurde / dat hy my met ſyne Goddelijke kragt en ſterke hand / uyt het gewelt deſer hittige moordenaars verloſt heeft.

Springt van het bolwerk na beneden.

Vaardigheyd in het ſpringen.

Als ik nu ontrent een musket-ſchoot van het bosch was / keerde ik my om / ſtil-ſtaande op een heuvel / alwaar ik de Veſting van verre konde beſchouwen / om dat ik van niemant wierd nagejaagt / voor wien ik behoefde bevreeſt te zyn. Dan deſe plaats en hoogte kon ik ligtelijk / en ter deege in de Veſting kyken / alwaar ik van verre ſag / dat de Spanjaards de wyven en kleyne kinderen / met bloote ſwaerden en ſpieſſen / ginds en herwaards / joegen / en op een jammerlijke wyſe de ſelve door-ſtaken. Daar en boven ſag ik / dat ſy op 3 hoeken van de Veſting hunne Vaandels / en Leege-teekens op-ſtaken / en met gewelt op het ſterkſte bolwerk ſtreeden / 't welk

Ontkomt op een heuvel.

Moord-luſt der Spanjaards.

ſy

ſy mede beroverden. Als ik nu den ondergang / en het elendig bloed-vergieten der onſe aldus aanſag / konde ik ligtelijk by my ſelfs over-denken / dat alle onſe hoop en trooſt een eynde hadden / en wy geen toe-vlugt / of heul tot deſe Veſting konden hebben / derhalven heb ik in mijn gemoed / hert en gedagten / my den Almagtigen aan-bevoolen / hem loovende en dankende / dat Hy my ſoo vaderlijk uyt de hand deſer vyanden had gereddet, hem verder ootmoedig biddende; dat hy my voortaan (indien het ſijn Goddelijke wille mogt zijn) wilde behoeden. Met dusdanigen trooſt en toeverlaat op God / ben ik het dupſtere en naare boſch door gemarcheert / alwaar ik niet minder voor de wilde en verſlindende dieren / als voor-heen voor het geweld der Spanjaards, bloot was. 1565.

Aanmerking des Schrijvers hier over.

Gebed des Schrijvers.

Groot gevaar van de ſelve.

In dit naare en eenſame woud / dus ginds en herwaarts ſwervende en doolende / vond ik nergens eenige hoop / of trooſt / als dat ik my alleen op de Goddelijke hulp en uytkomſt verliet / die my uyt ſulke dreygende gevaaren en nooden / dupten alle hoop en verwagting / ligtelijk konde redden en verloſſen / begon ik bitter te weenen en te ſugten; ſtrekkende mijne handen Hemel-waards uyt / en heb God den eenigen verloſſer / met ſchreyende oogen en benauwthepd des herten / uyt den 107 Pſalm gebeeden / en mijne nooden geklaagt.

Swerft in eenſaamheyd in het boſch.

Met deſe en diergelijke gedagten / heb ik hier en daar in deſe dupſtere en onbebaande wildernis gedwaalt / zijnde op ſommige plaatſen / met dikke boomen en heggen / ſoodanig bewaſſen en verwert / dat ik noch voor-waards / noch agterwaards ſomtijds konde kommen / gelijk als of ik met heggen en ſtruëllen was omtupnt geweeſt. Als ik dusdanig eenige uuren in veel-buldige en ſwaar-moedige gedagten / vermengt met een hert / overkropt van droefheyd / in dit eenſame boſch hen voort-getoogen / deed ſig ſeer ſchielijk en dupten mijn verwagting / een groot gehuyl

Groote moeyelijkheyd in het boſch.

Geluyt van eenige menſchen.

1565. en geſchrey van menſchen op; ſy dit gewaar werdende / bleef ſtil ſtaan / ſonder een voet te verſetten; luyſterende met opene ooren / wat doch dit geſchrey mogt weeſen; hebbende my in dit poſtuur ontrent een vieren-deel uurs beeſig gehouden / was ik in twyffel / of ik my derwaards wilde ſpoeyen / of niet / doch ten leſten groep ik moet / my op de hulp en bystand des Alder-hoogſten verlatende / ben ik op het ſpoor van dit geluyd aangegaan. Wanneer ik nader quam / ſag ik terſtond een Edelman van ons geſelſchap / Blonderius genoemt / niet ver hier van daan vond ik een ander / met namen Robertus, my ſeer wel bekend / die het Ampt van Koninglijke Secretaris in de Veſting / op dit Landſchap Florida, had bekleed / koyt hier na vonden wy nog meer van ons volk / te weeten de Dienaar van Jonkheer Ullius, Bellus Enkel, Jacobus Tuſeus met meer andere / die ſig by malkanderen hadden gevoegt / en door deſe woeſte wilderniſſe / als verdreevene en dwalende ſchaapen / herwaards en derwaards ſwerfden.

Werwaards den Schrijver ſig heen begeeft.

Vind eenige van ſijn volk.

Voegen ſig by malkander en pleegen raad.

Als wy ons by malkanderen vergadert / en de een den anderen ſijn ongeluk en elende verhaald hadde / hebben wy op meenigerley wijſe overlegt / en raad gepleegt / hoedanig wy onſe ſaaken en ontkooming / uyt deſe bedroefde ſtaat / ſouden aanleggen en beginnen / op dat wy de handen deſer bloed-dorſtige en on-medoogende Spanjaards ſouden konnen ontvlugten / als wy hier in beeſig waren / ſtond 'er een uyt ons geſelſchap op / die in het woord Gods wel ervaren was / en ſprak ons met deſe volgende woorden ſeer trooſtelijk aan. Lieve *Broeders* en *Lands-lieden*! wy ſien openbaar en oogen-ſchijnlijk, dat wy in de grootſte nood en gevaar van lijf en leven ſteeken, werwaards wy onſe oogen ſlaan, of onſe gedagten wenden, aldaar ſien wy niet anders, als een onbermhertige en ſchrikkelijke wreedheyd te gemoet, doordien dat Hemel, Aarde, Zee, Boſch, Menſchen en alles, dat in dit Land-

Aanſpraak van een uyt het geſelſchap.

Landſchap ſig erneerd en onthoud, ſig t' ſamen tegens ons aankant, en als vyanden handelt. Derhalven is mijn raad en voorneemen, dat wy ons op de bermhertigheyd der menſchen willen verlaten, en ons aan de ſelve overgeeven, veel liever, eer dat wy hier van het Wild-gedierte ſeer elendig worden verſcheurt, wie weet, de *Spanjaards* mogten ſig miſſchien over ons erbarmen, en mede-lijden met ons hebben, ſoo wanneer wy ons onder hunne beſcherming en gehoorſaamheyd begeeven, en dus ons het leven laten behouden, Dog ſoo het mogt gebeuren, dat ſy ons geen genade wilden bewijſen: wel-aan, ſoo is het om een quaad uurtje te doen, en ſoo worden wy in een oogenblik van ons Martelaarſchap, en alle elenden verloſt. Sy zijn menſchen, en ſy hebben eens menſchen herte in ſig, derhalven heeft men te hoopen, ſoo wanneer wy ons met nedrigheyd overgeeven, hen om vergiffenis bidden, en haaren toorn verſoenen, is het onmoogelijk, dat ſy ons niet onder hunne beſcherming ſouden aanneemen, en ons het leven ſchenken. Wat hebben wy dog anders voor een trooſt en hulp onſes levens te verwagten? of door wat middel, of weg konnen wy ontkoomen, en ons lieve leven redden? is het niet veel beter en heylſamer, dat wy ons in handen der menſchen overgeeven? van de welke wy genade konnen verſoeken en verkrijgen, als dat wy eyndelijk hier van het Wildgedierte des Velds verſcheurt en verſlonden worden, of anders door het Sweerd des hongers, in deſe barre en huylende Wilderniſſe omkoomen, en duſdanig elendig den Geeſt geeven, ende ſterven, door het welk wy dan ten leſten (waar voor God ons behoede) in vertwijffeling, en ongeloovigheyd tegen God mogten vervallen, en op deſe wijſe om het tijdlijke, het eeuwige Heyl verlieſen, 't welk wy konnen voorkoomen, wanneer wy ons aan de menſchen overgeeven. Hierom is mijn gantſche voorſtel en meening, dat wy ons wederom tot de Veſting keeren, en ons on- 1565.

1587. der de gehoorſaamheyd en beſcherming der *Spanjaards* begeeven, vinden wy dan geen trooſt by haar, wel-aan, ſoo zijn wy God een dood ſchuldig, veel liever is het dan, een korte, als een lange dood; het zy dan, dat wy ſterven, of leven, wy zijn des Heeren.

Die van veelen voor goed gekeurd wierd.

Deſe Reden-voering op dusdanige wijſe geëyndigt / en ſijn Raad opgehangt van alle voor goed gekeurd / en aangenoomen zijnde / konde ik my niet langer inhouden: maar hebbe met korte woorden ſijn Raad en Voorſtel op dusdanige wijſe verworpen / ſeggende: Lieve *Broeders* en *Vrienden*! ik houde de Reden en Raad-ſlag, van deſe onſe Broeder en Lands-man niet voor goed, bedenkt het ſelfs, en neemt het eens ter herten en in overweeging, wat voor genade, of bermhertigheyd, hebben wy dog, op deſe heette daad, van onſe vyanden te verwagten, dewijl ſy te ſeer verbitterd en vergrimt tegen ons zijn; want hebben ſy de weerlooſe Vrouwen, en onnooſele tedere Kindertjes niet verſchoont, hoe veel te weyniger ſullen ſy ons ſparen, daar wy dappere Mannen zijn, daar en boven ſullen ſy gedenken, dat wy haar niet langer ſullen dienen en getrouw zijn, als dat wy onſe kans ſchoon ſien, om te ontkoomen. Ook is het u allen bekend, dat ſy niet alleen van wegens een algemeene vyandſchap, ſoo wel der Koningen, als der Volkeren, of van wegen de menſchelijke ſtrijd en tijdelijke goederen, ſoo ſtreng en vervaarlijk tegens ons gewoed, en gewoeld hebben; maar daarom ook onſe doodvyanden zijn, dewijl ſy weeten, dat wy het *Euangelium* hebben aangenoomen, en dat ſelve ſoeken voort te ſetten en te verſpreyden. Daarom lieve *Broeders*! ſoude ons dit tot groote ſchande en ongeloovigheyd ſtrekken, dat wy veel meer en eerder onſe oogen, hert en hoop, op de menſchen, dan op den Almagtigen God, en onſen eenigen Uythelper ſouden ſtellen, die de ſijne midden in de Dood en Helle kan verloſſen, en hun leven redden. Gy-lieden weet ook, dat

Dog word met een Antwoord des Schrijvers verworpen.

God

God de Heere tegen alle hoop en vertrouwen, wanneer alle menſchelijke hulp ten eynde is, met ſijne gezeegende Hand te hulp kan koomen, en hem uyt het gevaar des Doods, en elende verloſſen, gedenkt aan *Joſeph*, *David*, *Elias*, *Daniel*, de 3 Mannen in den gloeyenden Oven, de Propheeten, Apoſtelen en andere Heylige Mannen, die uyt hunne nooden zijn verloſt, meent gy, dat God nog heeden ten dage niet de ſelve kragt heeft, gelijk in voorige tijden, dat hy ons nu niet ſoude konnen helpen? gedenkt maar aan de wonderen van *Egypten*, en hoe God de *Iſraëliten* 40 jaren in de Woeſtijne heeft onderhouden, ſoude hy dan ons ook niet, door ſijne kragtdadige hand, door deſe ongebaande Wilderniſſe van dit Landſchap, in een veylig oord geleyden en brengen, die God, die deſe wonderen gedaan heeft, leeft nog, en is nog heeden ten dage ſoo ſterk en magtig, als voor 4000 jaren, ſoo wy maar op hem vertrouwen, en ons van ſijne hulp verſeekeren. Daarom ſpreek ik vry-borſtig en vol-mondig tot U-lieden, ik heb geen behagen in de Reden en Raad van onſen Mede-broeder, en wil ook my aan de ſelve niet gedraagen: maar my in de beſcherming en hand Gods beveelen, die my niet ſal verlaten. 1565.

Deſe en diergelijke vermaningen / ſchoon ik de ſelve aan mijne mede-broeders voorſtelde / heeft dog bp hen allen geen ingang gevonden: maar 6 van ons geſelſchap hebben de eerſte raad van onſen broeder voor goed gekeurd / en hebben ons verlaten; keerende weder naar de Veſting tot de Spanjaards; hoopende aldaar hun leven te behouden: dog ſp vonden ſig in hun hoop ſchandelijk bedroogen; want ſp wierden terſtond van de Spanjaards, elendig en jammerlijk / gemartſt en omgebragt. 't Welk ons tot een voorbeeld kan verſtrekken / hoe onvoorſigtig die geene handelen / die ſig meer op de hulp en genade der menſchen / als op God vertrouwen. Deſe 6 mannen waren nog naauwlijks uyt het boſch / van

Dog wierd by eenige niet voor goed gekeurd.

6 keeren weder tot de *Spanjaards*.

Die vermoord wierden.

1765. van den heuvel af / naar de Veſting genadert / of de Spanjaards liepen naar hen toe / omringden ſe / en ſtaken hen alle / ſonder de minſte genade / of barmhertigheyd / dood / ſleepten hen naar den Oever van de Rivier / alwaar een meenigte van doode lighamen lag / welke de Spanjaards in de Veſting hadden ter neder gemaakt / en aldaar heen gevoert.

Onmenſchelijke wreedheyd der *Spanjaards.*

In al deſen handel lag Jacob Ribald, Kapitepn van het ſchip de Perel, met de andere ſcheepen / omtrent 300 ſchzeeden van deſe moozd-kupl op Zee geankert / alwaar dagelijks veele tot hen quamen vlugten / die ſig heymelijk in de Veſting hadden verſchoolen / en in deſ vpands handen niet waren vervallen. Als de bloed-dozſtige Spanjaards, op dusdanige wijſe / dooz deſe ſchoone en wonderbaarlijke overwinning / tegen onſe ongewapende en weerelooſe Franſſen, bevogten / ſtout en moedig wierden / begonden ſp de onſe meer en meer te vervolgen / en na hun bloed te dozſten / rigteden hier op al hun geſchut upt de Veſting / tegen onſe Scheeps-vloot aan / in hoop / om de onſe ſoodanig te dooznagelen / dat ſp te gronde ſouden gaan: maar haar vooznemen was te vergeefs / en God wilde hun booſe wil niet begunſtigen / want ſp konden wegens regen en ontweder niets uptrigten / alſoo dat ſp eenige 100 ſchooten / te vergeefs upt de Veſting / op de onſe deeden / en niet een man beſeerden: doen ſp ſagen / dat ſp met de Leeuwe-huyd niet konden uptvoeren / trokken ſp het Voſſe-vel aan / geevende / in plaats van geweld te doen / goede woozden / ſonden daar op een Trompetter / doende de onſe dooz hem den Vzeede aanbieden / ſoo wanneer wy, goed-willig onſe Scheeps-vloot, in hunne handen wilden overgeeven.

Eenige vlugtelingen koomen in het ſchip van *Jacob Ribald.*

Geſchut van de Veſting op de ſchee-pen gewend.

Dog vrugteloos.

Trompetter aan *Ribald* geſonden.

Dog als ſp ſagen / dat de onſe ſig op het aanbzengen van deſen Trompetter niet wilden laten overreeden / nog dat hy de onſe daar toe konde beweegen / ſonden ſp een beroemt en aanſienelijk man / zijnde een Luptenant / Don Pedro de Malvendo

Een aanſienelijk Man *geſonden.*

vendo genoemt / Oversten en Stad-houder der Spanjaards, en deeden ons dese na-volgende Vreedens-Artijkelen voorstellen. 1565.

Eerstelijk / souden wy ons grootste schip met alle Oorlogs- en scheeps-gereedschap, levens-middelen en alles wat 'er in was, over-geeven, en wy souden ons met de Boots en de *Canoës* tot de andere scheepen moogen overvoeren, die aan de mond van de Rivier op de Reede ten anker lagen; zijnde ontrent 4000 schreeden van de Vesting. Artijkelen van Vreede aan de *Fransse* door de *Spanjaards* voorgesteld.

Hier op hebben wy hen op dese volgende wijse geantwoord. Wy hebben geen Oorlog met u-lieden, dat wy met vreede en overgaaf souden eyndigen, of onder malkanderen een verdrag aangaan: want het is nu omtrent een half jaar geleeden, dat wy op het bevel van onsen Koning *Karel* de IX, van die naam, dese Scheeps-Togt hebben ondernoomen, en in dit Landschap zijn overgekoomen, dat wy niet hebben gedaan, om op de Zee te schuymen en te rooven, of op Landen, andere Koningen toe-koomende, aan te vallen, die te bevegten, of op eenige manier te berooven, al het welke ons van sijn Koninglijke Majesteyt, en onsen Opper-Admiraal, wel uytdrukkelijk en ernstig is verbooden, dat wy op lijf-straffe, en de grootste ongenade, de Heerschappy der *Spanjaards*, nog hare Zee-stranden souden aandoen, ofte den Inwoonders in het minste te beleedigen: op dat wy hen geen oorsaak mogten geeven, om ons te beschadigen, of ons met hunne scheepen, met vyandschap na te setten. Dit Gebod en Bevel onses Konings hebben wy in der waarheyd getrouw en stand-vastig naargekoomen en gehouden, en de Grens-plaatsen uwes Konings nergens beledigt, of beschadigt. Maar gy-lieden hebt, tegen alle billigheyd en krijgs-gebruyk, de onse besprongen en aangegreepen, hen met schrikkelijk bloed-vergieten en moorden, sonder schuld, of oorsaak daar toe gegeeven te hebben, om hals gebragt: derhalven twijffelen wy niet, of dit doen sal u t'eeniger tijd Antwoord der *Fransse* hier op gedaan.

be-

1565. wilde vrugten / die ſy in de boſſchen en heggen vonden: want dewijl ſy anders geen voorraad hadden / moeſten ſy eeten / dat ſy vonden / 't zy dat het hen wel / of qualijk ſmaakte. Daar-enboven wierden ſy niet alleen met een bittere honger / maar ook met een onlijdelijke dorſt geplaagt; want vonden nergens vers water / dat bequaam was / om te drinken / als alleen in ſtinkende en moeras-agtige poelen / waar uyt ſy gedwongen wierden / ſulken ſtinkenden en vuylen water te drinken / dat / al hadden ſy een ſtalen maag gehad / en hoef-ſyers en ſchot-ſpijkers konnen verteeren / in een ſware ziekte moeſten vervallen; maar het gemeene ſpreek-woord had hier ſijn waarheyd / dat honger raauwe boonen ſoet maakt, en de alderbeſte kok is, alſoo gold het hier ook / of ſchoon de ſpijs en dranck onrein en ongeſond was / wierden ſy egter van de hongers-nood gedwongen / het ſelve naar binnen te ſenden / en met goede ſmaak en begeerte te eeten en te drinken / in ſoo verre / dat het hen niet langer ſcheelde / als ſy maar pets hadden; met deſe ongewoone ſpijs en dranck / hielden ſy ſig geheele 8 dagen op / ſonder dat ſy pets anders genooten / als het geen ſy onderweegen vonden.

Onnut voedſel.

Honger en dorſt.

Drinken vuyl water.

Eeten onteyne koſt.

Ontdekken een Scheepje.

De negende dag ontdekten ſy een kleyn ſcheepje / dat aan den Oever lag / waar over ſy ſeer verblijd wierden / hoopende door dit middel / hunne ſpits-broeders in de Veſting hun ongeluk te verhalen / op dat ſy hier door haar ongemak mogten te boven koomen / en hun leven redden; dus waren ſy te lande over de 12 Franſſe mijlen van de Veſting / en te water over de 50 mijlen / boven dit alles / hadden ſy tuſſen hen de Rivier der Dolphijnen, over welke ſy geenſints ſonder vaartuyg konden geraken / want hy was / op ſijn aldernaauwſte / over de 12 vademen breed / en over de 8 elleboogen diep / derhalven hebben ſy het ſcheepje / met groote blijdſchap en vreugde / aangevaard / hunne hemden van het lijf geſcheurt / het katoen uyt hunne hoſſe-rokken gehaald / en bé-

Dat ſy dight maken.

begonden op deſe wijſe / de gaaten en ſpleeten / met moſch toe te ſtoppen en digt te maaken / en in ſtaat / om hen over te konnen brengen / maaken. 1565.

Terwijl de matroosen hier mede beeſig waren / om dit ſcheepje te kalefateren / riep Johan Ribald eenige van ſijn volk / welker raad en wijshepd hy te vooren meer-maals had gebruykt / tot ſig / en draagt hen op een byſondere plaats alleen / en heeft hen / na ſijn aangeboorne vriendlijkhepd / met ſoete en beleefde woorden / op volgende wijſe aangeſprooken. *Johan Ribald houd raad met ſijn volk.*

Mijn lieve *Mede-geſellen* en getrouwe *Landsluyden!* Onſe jammer, elende en gevaaren hebben verre de menſchelijke ſtand-vaſtigheyd te boven gegaan, en het is onmoogelijk, dat wy de ſelve verder ſouden konnen verdragen en lijden. Daar en boven is het veel beter en wenſchelijker, een-maal te ſterven, als in duſdanigen en elendigen gevaar te leven, of duyſend dooden te ondergaan, indien ons *Chriſtelijk* geloof ons dit niet verhinderde, om dat wy aan de genade Gods en ſijne beloften niet moeten vertwijffelen, maar ſelfs in de hoogſte nooden, benauwtheeden, en gevaaren des doods op hem hoopen, en ons vaſte vertrouwen ſtellen. Daarom ſullen wy geen weg, nog middel verſuymen, waar door wy ons uyt deſe nood en doods-gevaaren konnen redden en behouden; maar de hand moet hier aan het werk geſlagen worden. Derhalven is mijn raad en voorneemen, dat wy eenige uyt ons geſelſchap in dit ſcheepje willen betrouwen, om tot ons volk in de Veſting te gaan, om onſe elendige ſtaat en gelegendheyd aan hen bekent te maken, op dat ſy ons moogen byſtand doen. Dog ſoo gy-lieden een beteren raad, of ander heylſaam middel weet, wil ik gaarn van u hooren, en opvolgen. *Aanſpraak aan ſijn volk.*

Deſe reden-voering op duſdanige wijſe geeyndigt zijnde / begon hy herteliik voor het gantſche geſelſchap te ſchrepen / viel op ſijne knyen / en heeft met hen allen een gebed tot God ge- *Groote droefheyd van Ribald.*

1565. daan. Na het eyndigen van het gebed hebben ſy ander-maal met malkanderen raad gehouden en voor-gedragen / of ſy wilden tot de *Caſtilianen* ſenden, die uyt hun aller naam aan hunne mede-geſellen hun nood en elende bekent ſouden maken: Hier toe wierd Thomas le Vaſſeur, geboortig van Dieppe, gekooren / wordende van Johan Ribald belaſt / en heerlijk gebeeden; dat hy op het alder-voordeeligſt, ſoo veel hem moogelijk was, ſig derwaards met het ſcheepje ſoude ſpoeyen, en hunne mede-geſellen haren nood en jammer bekend maken, dit heeft hy met 16 perſoonen aangenoomen / om uyt te boeren / onder welke mede geteld wierden Vincent Symons en Michiel Goverts.

Tweede Raad-houding.

Thomas le Vaſſeur met het ſcheepje uyt-geſonden.

Sien een Vaandel Krijgs-knegten.

Deſe ſig op reys begeeven hebbende / ſagen de onſe / als ſy over de Rivier waren / op dien ſelven dag een troup gewapende krijgs-knegten / met vliegende Vaandel / van verren by de Rivier / omtrent de Veſting: doch alſoo ſy / van weegen de verheyd der plaatſe / niet anders konden giſſen / of het waren Spanjaards, hebben ſy / in dusdanigen gevaar en verlegenheyd / met malkanderen beſlooten / ſig in hun geweld en op haar genade over te geeven, dewijle ſy, in ſulke benauwtheeden en elende, geen andere trooſt wiſten, of uytkomſt te gemoet ſagen. Dit beſlooten zijnde / ſonden ſy eenige voornaame mannen tot hunne Vyanden / die van haar overgaaf / behoudeniſſe en Vreede / ſouden handelen.

Hun beſluyt hier op genoomen.

Eenige tot de *Spanjaards* geſonden.

Dit geſandſchap wierd voor de eerſte-maal / heerlijk en vriendelijk / ontfangen / en aan-genoomen: Want Vallemandus, Kapiteyn van een Vaandel Spaanſſe voet-knegten beloofde en verſeekerde hen / by ſijn Adelijk / Ridderlijk en Chriſtelijk geloof / ſijne toegenegene wille / gunſt en weldaden / tegen de onſe te ſullen oeffenen; ſeggende daar en boven; dat het een geduurige gewoonte der *Spanjaards* was, wanneer ſy zegepraalden, altijd hunne overwonnene Vyanden, voornamelijk de *Franſſen*, wanneer ſy vergiſſe-

Die in 't eerſt wel wierden ontfangen.

Aanbieding van *Vallemandus*.

nis

nis begeerden, *genade* en *bermhertigheyd* te bewijſen en hen het leven te ſchenken, wilde derhalven daarom ook niet van deſe gewoonte en gebruyk af-ſtappen, of eenige geſtrengheyd aan hen oeffenen, want ſoo hy dit deed, en wreeder met hen handelde, als ſijne Voorſaten en andere *Spaanſe* Kapiteynen tot hier toe hadden gedaan, ſtond het voorwaar te dugten; dat 'er hier na een eenwige haat en nijd, mitſgaders een ſchrikkelijk bloed-vergieten, onder deſe 2. Volkeren ſoude ontſtaan, waar van de Vyandſchap nooyt een eynde ſoude neemen. 1565.

Dit alles gaf hy openlijk / door een Tolk / aan de Geſanten te verſtaan / en verſeekerde hen / ſy ſouden nu met vrooljker herten tot hem ver-koomen, haar ſoude niet het minſte leet, of weder-waardigheyd, werden aangedaan; ruſte ook een boot toe / en ſond de ſelve / beneffens 5 Soldaten / aan de over-ſijde van de Rivier / tot de onſe. Deſe ſpraaken hen / uyt naam hares Kapiteyns / aan / beloovende / hen alle genade en goedheyd te ſullen bewijſen.

Sijn verder verſeekering.

Boot aan de *Franſſe* geſonden.

Als Johan Ribald deſe ſoete en vriendelijke woorden der Spaanjaards, mitſgaders hunne verſeekering gehoord hebbende / ſloeg hy aan hun ſeggen geloof / begeerende ſig ten eerſten met 30 van ſijn volk in de Boot / en ſig naar den Spaanſen Kapiteyn Vallemandus gewaren / die hem heerlijk ontfing / en hem ſijne genegendheyd en goed-dadigheyd / op nieuw beloofde en verſeekerde / de mede-geſellen van Ribald liet hy aan een byſondere plaatſe brengen / gebiedende aan ſijn volk / de ſelve de handen op de rug te binden, en twee en twee aan malkanderen te vleugelen.

Ribald verlaat ſig op de beloften der *Spanjaards*.

Word wel ontfangen.

Sijn volk gebonden.

Ondertuſſen als Ribald, van den Kapiteyn Vallemandus, met valſche en ſtreelende woorden wierd opgehouden / voerden ſy al ons volk aan de over-ſijde der Rivier / peder reys 30 te gelijk in getale / bindende hen de handen op de rug / eer ſy uyt de Boot op land mogten ſtappen.

De *Franſſe* alle over de Rivier gebragt.

Als nu de onſe al te ſamen waren overge-

1565. voert / en twee en twee aan malkanderen gekoppelt / en de Spanjaards tuſſen hen gemengt / gaven ſy ſig op reys naar de Veſting / alwaar Ribald, met de Heer Ottigni, en andere voorname mannen / ſig bevonden / als deſe dit elendig ſchouw-ſpel aan-ſagen / wierden ſy deerlijk verſchrikt en ontſtelt / niet konnende beſeffen / wat dit wilde beduyden / of wat ſy hier uyt ſouden beſlupten en oordeelen. Derhalven beriep Ribald ſig / op de toe-geſepde trouw en belofte van Vallemanduſ, hem tot dien eynde daar over aanſpreekende / ſepde / hy wilde dog van ſijn gegeeven woord en verſeekering niet af-ſtaan, nog ſijn verbond verbreeken. Hier op gaf Vallemandus ten antwoord / ſeggende / dat ſy nu buyten bekommernis en ſorg ſouden weeſen, en ſig nergens over ontſtellen, of voor eenig gevaar vreeſen, dat ſy ons volk, om geen andere oorſaak, dus hadden gebonden, als dat ſy des te ſeekerder in de Veſting mogten gebragt werden: jaa wilde hem met eede beſweeren, dat hy alles ſoude volbrengen, wat hy hem belooft hadde.

Begeeven ſig naar de Veſting.

Ribald en *Ottigni* ſeer ontſteld.

Ribald ſpreekt *Vallemandus* aan.

Des ſelfs Antwoord.

Niet ver van de Veſting gekoomen zijnde / liet Vallemandus neerſtig onderſoeken / wie van hen Schippers / Boots-geſellen / Scheeps-timmerlieden en Konſtapels waren / of andere handwerk konden / dat tot het Zee-bouwen en de Scheep-vaard noodig was / konden doen / van deſe vond hy over de 30 / die hy van de andere af-ſonderde.

30 van den hoop afgeſonderd.

Dit gedaan zijnde / quam omtrent een half uur daar na / een Vaandel geharnaſte krijgs-knegten / uyt de Veſting trekken / en marcheerden in alle haaſt op de onſe aan / welke in een byſondere troup / van het Vaandel van Vallemandus, wierden afgeſchepden / het was niet anders / als of men een kudde ſchapen naar de ſlagt-bank voerde; want waren ſoo dra niet by de onſe gekoomen / of ſy blieſen aanſtonds alarm / en wierden / onder een pſelijk geſchreeuw en geraas van Trommelen en Trompetten / deſe ar-

Een Vaandel Krijgs-knegten trekt uyt de Veſting.

me

me gebondene en ongewapende menſchen / alſ 1565.
of het honden waren / dood geſtooken / in ſoo
verre / dat men / van al dit geraas en alarm /
het klagende gelupt van deſe elendige menſchen
niet konde hooren / of verſtaan. Kort-om de
Spanjaards hebben ons volk ſoodanig gehouwen /
en geſtooken / dat / hoe meer pemant hen ver-
wonde en ſtak / hoe grooter eer hy daar by
ſcheen in te leggen.

Die de *Franſe* elendig vermoorden.

Slegte roem der *Spanjaards*.

Dus kreegen de Spanjaards een heerelijke Te-
ge en Overwinning / tegen deſe ongewapende en
gebondene menſchen / binnen de tijd van een half
uur ; hebbende dit elendig volk / gelijk alſ ver-
ſcheurende en wilde dieren / tegen alle beloofde
trouw en verbond / verſcheurt en gemaetſt ; daar
ſe waarlijk weynig roem en eer van hebben weg
gedragen ; want men kan ligtelijk een gebonden
en ongewapend man verſlaan / alſ hy ſig niet
kan verweeren / ja op deſe wijſe konnen 10
Dwergen / wel 100 Reuſen / verſlaan en doo-
den.

Meyn-eedigheyd der *Spanjaards*.

De Spanjaards, op dusdanige manier met ons
volk / gewoed en om-geſprongen hebbende / be-
riep ſig Johan Ribald op de toegeſepde beloften /
en eeden van Vallemandus, hem ernſtig bidden-
de ; dat hy dog ſijn leven wilde verſchoonen.
Deſgelijks viel ook Ottigni aan ſijne voeten ne-
der / hem onderdanig en met ſchrepende oogen
biddende / hy wilde aan ſijne gedaane verſeeke-
ring gedenken, en de ſelve doen ſtand grijpen ;
maar het was voor een doof mans deur ge-
klopt : want terwijl Ribald met Vallemandus
praatede / hem ſijne gedaane beloften indagtig
makende / quam een goddeloos booswigt van
agteren toe-gevloogen / en heeft hem verraderlijk
een pook in het hart gedouwt / van welke dood-
ſteek hy niet ſoo dra was ter aarde gevallen / of
eenige vielen op hem aan / en gaven hem veele
ſteeken na ſijn dood.

Johan Ribald beroept ſig op de beloften.

Bede van *Ottigni*.

Ribald gedood en mishandeld.

Dit was de elendige en beklaagelijke uptgang
van onſe mede-broeders / die ſig aan de genade

1565. en beſcherming der Spanjaards hadden over-gegeeven; toonende minder trouw en geloof te houden / dan de Turken gewoon zijn te doen. Nu waren ſy nog niet vergenoegt; dat ſe onſchuldig bloed hadden vergooten; maar hebben nog daar en boven den baard van deſen verſlagenen Ribald af-geſchooren (welke daad alle onmenſchelijkheyd en onbarmhertigheyd te boven gaat) en de ſelve in geſlootene briefven naar Spanjen geſonden / gelijk ons eenige onſer Matrooſen voor waarheyd hebben verhaald / welke de Spanjaards upt Florida naar Spanjen hebben geſonden; onder deſe was een Edelman (die my ſulks mondeling heeft verklaard) Chriſtoffel Buton genoemd / geboortig van Havre de Grace, die heymelijk upt Spanjen, naar Bourdeaux, was ontſnapt / en van daar in een ſchip naar Dieppe over-gevoert.

Turken beter dan de *Spanjaarden* in geloof.

Baard van *Ribald* na *Spanjen* geſonden.

Buton ontkomt de *Spanjaards.*

Daar naar hebben de Spanjaards, om deſe heerelijke overwinning te doen vereeuwigen / een gedenk-teeken opgeregt / en hier door een gedagtenis / van hun Wreedheyd en Moord-luſt / nagelaten; want ſy hieuwen het lighaam van Ribald, in ſtukken / kloofden ſijn hoofd in vier deelen / en hebben deſe vier deelen / op ſtaken in Triumph, om-gevoert / en op vier plaatſen van de Veſting / ter eeuwiger gedagtenis / ten toon geſtelt.

Woede aan het doode lighaam van *Ribald.*

Ten laatſten hebben de Spanjaards (gelijk in ſelfs mondeling van den gemelden Edelman Buton, zijnde een van ons volk / die in perſoon upt Florida quam / gehoord) noch verder hun bloeddorſtig en nijdig hert / aan de onſe gekoeld / met de doode lighamen ſelfs niet te verſchoonen; maar hebben / met de mishandelde en verſlagene lijken / een ſchouw-ſpel aangerigt; doende wijf en kinderen / jong en oud / te ſamen op een hoop brengen / en bupten de Veſting verbranden.

De lighamen der verſlagene verbrand.

Waar upt een pegelijk ligtelijk kan beſluyten en oordeelen / dat ſy niet alleen upt een brandlijk herte; maar ook upt nijd en haat / tegen den wa-

Redeneering des Schrijvers hier over.

waren Gods-dienſt en het Chriſtelijk Geloof / ſulke verſchrikkelijke wreedheeden / en woede / tegen de onſe hebben geoeffend / en hen als Ketters verbrand; dog / of ſy ſchoon deſe lighamen verbrand / en met vuur verteerd hebben / ſullen ſy / ſulke ſchrikkelijke en Godloose daden / nimmermeer voor Gods aangeſigte verbergen / noch uyt alle menſchen herten der nakomelingen uytwiſſen. 1565.

Nu wil ik wederom tot mijn geſelſchap keeren / en beſchrijven / hoe het met ons in de Boſſchagie is afgeloopen / en wat groote gevaaren wy hebben uytgeſtaan. Wy dan in ons voorneemen volhardende / wilden ons niet in de handen der Spanjaards overgeeven / gelijk onſe mede-geſellen hadden gedaan: maar wy toogen in dit onbekende boſch (immers ſoo ons dagt) Zee-waards aan / en quamen eyndelijk / door de hand Gods geleyd zijnde / op een hooge en ſpitſe berg / waar van wy de Zee van verre konden ſien. Dog ons ſtond noch een verren en moeyelijken weg af te leggen / en onder weegen veel gevaar uyt te ſtaan / eer dat wy eyndelijk daar aan quamen. Deſe berg / daar wy moeſten afklauteren / was geheel rouw en ſcherp / daar en boven ſoo ſteyl en hoog / dat 'er niemand op kon gaan / of ſtaan: maar waren genoodſaakt / om op handen en voeten daar af te kruypen / en ons alleen aan de ſtrupken / gelijk de Steen-bokken hangen / vaſt te houden. Schoon wy nu ons leven konden redden / hebben wy onſe huyd en handen niet verſchoond / hoewel ons de ſelve en ons gantſche lijf / al voor heen in de Boſſchagie van ſtruplen en ſtruëllen / elendig waren geſtooken en gewond / dat ons het bloed daar uytliep.

Als wy nu van deſen ſteylen en rouwen berg / met groote moeyte en arbeyd / afgekrooyen waren / troffen wy voor de tweede-maal een wilde en ongebaande Boſſchagie aan / welk tuſſen den berg en de Zee op een heuvel is geleegen / ſoo dat wy de Zee nu niet konden ſien. Eer wy aan dit

Begin van het verhaal des Schrijvers.

Koomen op een hooge Berg.

Die beſchreeven word.

Ongemakken op deſen Berg.

Die ſy eyndelijk afraaken.

1565. boſch quamen / toogen wy over een groote hey-agtige vlakte / weine vol poelen / moeraſſen en hpkang onbzupkbaar was / om te gaan / van wegen de geſepde moeraſſen / riet / moſch en een onbekende ſoozt van varen / die hier in meenigte gevonden wierden / daar en boven waren deſe riet-ſtokken ſoo hard / als hout en deg ſelfs bladeren heel ſpits / waar dooz onſe beenen ſoodanig wierden geſtooken en gewond / dat ons het bloed daar upt liep / als of wy ons met ſteeken en houwen hadden beſeert. Somtijds waren wy genoodſaakt / tot aan het middel-lijf dooz het water en de poelen te waden / daar en boven regende het ſonder ophouden / alſoo dat wy / ten deele dooz de poelen / ten deele dooz den geſtadigen regen en onweder / ſchier moedeloos en magteloos wierden / en dagten niet anders / of wy moeſten dooz deſen Sund-vloed verdzinken / en vergaan: want hoe verder wy op de geſepde vlakte / naar het boſch toe ſwommen en wozſtieden / hoe ſterker en dieper ons het water tegen quam / ſoo dat wy t'eenemaal aan onſe welvaard en leven wanhoopten / en ſepden tegens malkanderen / het is niet moogelijk, (ten zy door Gods hulp) dat wy ons leven, door deſe vreeſſelijke moeraſſen en poelen, konnen bevrijden, daarom moeten wy, of te rug keeren, of hier ons leven eyndigen.

Vlakte vol Hey.

Als mede vol vaſen en anderſints.

Groot ongemak op deſe weg.

Groote moedeloosheyd en kleyn-hertigheyd.

Derhalven als wy niet anders geloofden / noch hoopten / of het was alhier op deſe tijd de laatſte uur onſes levens / vielen wy malkanderen / dooz het leſt om den hals / en hebben onſe / en onſer mede-geſellen ongelukken / met veele tranen / hertelijk beklaagt / en upt een bedzoefd herte / met ſugten en weenen / tot God geſchiepd / en bekent; dat wy, van weegen onſe menigvuldige ſonden en aangeboorene ongeregtigheyd, door het regtvaardige en billijke Oordeel Gods, in ſulke elende gebragt, en daarom geſtraft wierden, dat ons God dog ſijnen H. Geeſt wilde verleenen, dat wy ſalig mogten ontſlapen, en upt de-

Vallen malkanderen om den hals en weenen bitterlijk.

deſen jammer-dal, in het eeuwige leven over- 1565.
gaan. Hierom hebben wy God met ſugten en gebeeden hertelijk aangeroepen.

Onſe gebeeden tot God uytgeboeſemt hebbende/ zijn wy opgeſtaan/ en in ſijnen naam en hulp weder boſch-waards aan getoogen/ eer wy egter nog aan het boſch quamen/ moeſten wy eerſt over een diepe Rivier/ die door deſe blakte en wepden liep; zijnde wel niet breed/ maar ſeer diep/ en liep door dit dal ſoo ſnel/ als een pijl uyt de boog/ in Zee/ ſoo dat het onmoogelijk was/ de ſelve te door-waaden/ of over te ſwemmen/ in ſoo verre/ dat ſy door haar kragt/ en ſnelle loop/ de Zee-baren te rug kaatſte/ en was by-kans den Stroom Nigris hier in gelijk; op dit geſigt ſtonden wy wederom geweldig bedeeſt/ en bevonden ons/ (gelijk een yeder kan afneemen) in een groote nood; als konnende/ nog voorwaards/ nog agterwaards/ en niemant van ons allen derfde ſig onderwinden/ om deſen Stroom over te ſwemmen. In dusdanigen twijffel wiſten wy niet/ hoe ons te behouden/ of het werk aan te vangen/ om ons leven uyt dit verdriet te redden/ in deſe verlegendheyd quam my te binnen het boſch/ dat wy agter ons by den berg hadden gelaten/ ſpraak daar over mijne mede-makkers aan/ dat ſy geruſt en getrooſt wilden zijn, ſeggende; dat ik moogelijk middel ſoude vinden, om deſen Stroom over te geraken, daar op ben ik op ſtaande voet/ te rug/ naar het boſch geloopen/ en heb met mijn bijl en bepkel/ een groote en ſware tak van een boom geklooft/ waar mede ik terſtond weder by mijne met-geſellen quam/ hen aan-ſpreekende/ laat ons ſien, lieve *Broeders*, en onderneemen, op hoop, dat ons God op dit drijf-tuyg, over deſen Stroom wil helpen, waar op het lot wierd geworpen/ wie de eerſte van ons ſoude zijn, om op dit vlotje den over-komſt te beginnen, en dit waag-ſtuk aanvangen, want daar konde maar een menſch alleen op over-drijven. Als het lot

Trekken al boſchwaard aan.

Koomen by een diepe Rivier.

Zijn hier over ſeer verlegen.

De Schrijver ſpreekt ſijne mede-geſellen aan.

Loopt te rug naar het boſch.

Het lot geworpen, wie eerſt de Rivier ſou over-varen.

1565. op een onſer makkers gevallen was / hebben wp deſe paal in den ſtroom gebzagt / en hem tot in het midden van de Rivier aan een epnd op-geligt / tot dat hp over het midden was gekoomen / doen hebben wp hem met het eene epnde van de paal na den over-zyde geſtooten / daar hp van de ſnelheyd des vloeds niet konde weg dzyven / en heeft ſig op deſe wyſe / aan de riet-takken en andere kruyden / die aan het water wieſſen / vaſt gehouden / op deſe wyſe is hp gelukkig over gekoomen / en op het Land geſtapt / op gelyke wyſe zyn wp al te ſamen over geraakt / tot den laatſten toe / die wp met een touw / upt riet-takken en lang graſ t' ſamen gevlogten / hebben over getrokken / en zyn alſoo / op lyfs-gevaar / over deſen Stroom gekoomen.

Dat ondernoomen.

En gelukkig volvoerd wierd.

Dog dooz het drinken van het meenig-vuldige zoute water / en het uptmergelen dooz ſoo veel moepte en arbeyd / konden wp naauwlyks gaan / of ſtaan; want hadden dien geheelen dag / in regen en wind / dooz moeraſſige poelen / heen en weder geſwozven / dat onſe ledematen en geheele lyf verſwakt / en verlamt waren. Dog greepen al wederom moed en couragie / begaven ons van nieuws aan op weg; gaande voetje vooz voetje / op ons gemak / naar het by-leggende boſch / ontrent de Zee-kant / welk wp op den top des bergs hadden geſien. Op dusdanige manier 2 uuren gevoeteerd hebbende / ontmoetede ons dooz de tweede-maal een Rivier / die wp ſnelder en grooter was / als de voorgaande / over de welke wp / op de manier / als vooz-heen / dooz de Goddelyke hulp en by-ſtand / zyn geraakt; heelende ons met het voorgaande gereedſchap / 't welk wp wederom met gevaar des levens ontquamen / raakten des avonds / als de Son aan 't onder-gaan was / in het lang gewenſte boſch / alwaar wp onſe nagt-ruſt / met groote ſchrik en vreeſ / hebben gehouden / en de geheele nagt over-epnd aan een boom geſtaan / hoewel wp nu moede en mat waren / van den voorgaanden ar-

Groote ſwakheyd der Reyſigers.

Begeeven ſig op weg.

Koomen by een ander Rivier.

Daar ſy mede over quamen.

Koomen in het Boſch.

arbeyd / en ongemak / die wy den gantschen dag hadden moeten uytstaan; soo quam 'er niet de minste slaap in onse oogen; want wie soude op dusdanigen wijse konnen slapen / of sig ter rust begeeven / wiens hert en gemoed / in sulken swaren sorg en twijffel steekt / en aan alle kanten / met schrik en vreese is over-laaden? want wy waren geen oogenblik veylig / voor alderhande ongedierte en verslindende wilde dieren / daar dit Landschap over-al vol van krield / om dese reden / hebben wy den geheelen nagt / sonder slapen / met groote angst en ongerustheyd / doorgebragt.

1565.

Daar sy vernagten.

Gevaar der wilde dieren.

In het aan-breeken van den dag en de vroege morgen-stond / hebben wy / ontrent de 50 schreeden van ons / een vier-voetig dier / hebbende de groote van een Hert / voor-by sien loopen / dit beest had een groote kop / glinsterende oogen / seer lange ooren / gelijk een Ezel / aan het agterste van sijn lijf / was het boven-maten dik en opgeblasen. Van dit gesigt wierden wy geweldig ontsteld / voornamelijk over des selfs verschrikkelijke groote en vuurige oogen / hielden het daarom voor een Gespens / dog het is niet nader tot ons gekoomen / om ons eenig leet te doen / of te beschadigen.

Sien een dier van een wonderlijke gedaante.

Als nu de Son op-rees en den schoonen / aangenamen dag aan-quam / hebben wy wederom ons op reys begeeven / en uyt het bosch Zeewaards aan gespoeyt / die wy niet soo haast in het gesigt kreegen / of wy hebben met groote blijdschap; als zijnde onse eenige uytkomst / onder de Goddelijke by-stand / daar na toe gemarcheert.

Begeeven sig wederom op reys.

Dog eer wy nog aan Zee konden koomen / zijn ons nog andere elenden en ongemakken ontmoet / want wy troffen hier wederom / een poelagtige en moerassige grond / aan / die met dikke water-rieten en struyken / over-al beset was / en veel gevaarlijker / als de voorgaande / die wy waren over-gekoomen / soo dat wy op sommige plaatsen / door de poelen en moerassen / tot onder

Koomen wederom aan ongebaande plaatsen.

Groot ongemak.

1565. der de armen / in-ſakten / daar wy evenwel door moeſten / dewijle wy anders geen weegen / of paden / die beter waren / konden vinden ; ten langen leſten hebben wy deſe gevaarlijke en moeraſſige grond over gearbeyd / en met groote magteloosheyd / het eyndelijk te boven gekoomen.

Dat ſy te boven koomen.

Als wy nu dit ongemak ook hadden overwonnen / en upt-geſtaan / peurden wy terſtond na de Zee-kant / naauwlijks waren wy den Oever op 3 / of 4 muſket-ſchooten genaderd / of wy ſagen op den weg / werwaards wy heen moeſten / ſeer ſchielijk en onverwagt / een troup volks / 't welk wy vermeenden / onſe vpanden te zijn / die ons alhier wilden aan-doen en over-weldigen. Wat nader by den anderen gekoomen zijnde / waren ſy alſoo ſeer ontſtelt en verſchrikt / als wy / daar en boven ſagen wy / dat ſy naakt / bloot en geſcheurt liepen / gelijk als ik en mijne makkers deeden / waar upt wy ligtelijk beſlooten / dat het een troup van ons volk moeſt weeſen / die de handen der Spanjaards waren ontkoomen. Het getal van deſe troup was van 20 menſchen / en onder de voornaamſte waren den Heer Laudonniere, Gouverneur van de Veſting / met ſijne dienſt-maagd / die / gelijk geſegt is / met hen upt de Veſting was ontvlugt / Jacob Morgues van Dieppe, Franciſcus Vallius, een Waards Soon / Nicaſius Krotten, Nicolaas Minutarius, Trompetter van Laudonniere, en andere dappere mannen meer / die ik hoorthepds-halven verſwijg. Soo dra waren wy niet by malkanderen gekoomen / of wy konden van tranen en blijdſchap niet ſpreekeir / nog den een den anderen begroeten / ſoo ſeer troffen ons aan wederzijden onſe elenden en armoede ; maar als wy gedagten / dat ons dit regtvaardig / wegens onſe ſonden / van God wierd toegeſtuurd / en toegelaten / om dus van de menſchen mishandelt te worden / ſchepten wy wederom moed en courage / hebben onder ons raad gehouden / en overlegt / wat wy nu verder ſouden by der hand nee-

Koomen by de Zee-ſtrand.

Sien een troup volks.

Koomen by malkanderen.

Bevinden het hunne makkers te zijn.

Groote blijdſchap en droefheyd van ontſteltenis.

Pleegen t' ſamen raad.

neemen / om eens wederom te vegt te raken / en niet in des vpands handen te verballen. Ondertuſſen klommen 2 upt ons geſelſchap op een hooge boom / ſagen doen een onſer klepne ſcheepen van verre op Zee varen / zijnde dat van Kapitepn Mallard. Hadden dit ſchip niet ſoo dra geſien / of ſp deeden een zepn met een ſtuk van een wit hemd / en hebben hen met dit Baandeltje toe-gewupft / op dat ſe hier op aan mogten koomen / om ons in te neemen / ten epnde wp ons leven mogten behouden. 1565.

Sien van een boom een ſchip in Zee.

Waar van de Kapiteyn een boot naar hen toe-ſend.

Naauwlijks was dit van het Scheeps-volk vernoomen / of Kapitepn Mallard ſond aanſtondts een boot op ons af / waar mede ſp ons aan boozd ſouden halen; maar / eer wp aan de boot konden koomen / moeſten wp alvooreng dooz een diep moeras waden / en over 2 grooter en ſnel-loopende Rivieren ſwemmen / als die wp den voorgaanden dag / in de vlakte hep / waren over-gekoomen / daar ons deſe af-gehouwene tak / die ik voor-heen gebruykt had / groote dienſten deed / deſgelijks droegen de mede-geſellen van Laudonniere, ook 2 ſwaare takken / met ſig / die ſp mede tot dit gebruyk hadden afgehapt.

Groote moeyelijkheyd eer ſe die konnen magtig worden.

Als wp / na veel voorſtelen en woeten / eyndelijk bp de Boot quamen / waar in wp ons ſouden t' ſcheep laten voeren / konden wp / weegens den honger / dorſt en alle andere ongemakken meer / gaan / of ſtaan / ſoo dat eenige upt ons geſelſchap / van wegens deſe elenden uptgemergelt / ter neder vielen / en lagen / als of ſp dood waren / dat wp / die nog de ſterkſte ſcheenen / hen moeſten dragen en ſleepen.

Koomen aan de Boot.

Groote magreloosheyd der Reyſigers.

Hadden de matroſen / die waarlijk met groote barmhertigheyd en vriendelijkheyd / over ons waren aangedaan / ons hier niet te hulp gekoomen / ſouden wp hier al te ſamen het moeten opgegeeven hebben / en elendig omgekoomen zijn; want ſp droegen de eene voor en den ander na / in de boot / en hebben ons veel gemak aangedaan; brengende ons alle behouden aan boord

Barmhertigheyd der Matroſen.

van

1565. van Kapitepn Mallard, daar wp / seer vriendelijk en met groote blijdschap / zijn ingenoomen en ontfangen / gaven ons seer gewillig spijs en dranck na hun upterste vermoogen / deelende ons het selve vriendelijk mede / waar mede wp onse leeng-kragten weder kreegen / en tot voorige gesondheyd herstelt wierden.

Koomen aan boord.

Raaken tot hun voorige gesondheyd.

Dankbaarheyd aan God.

Waarlijk heeft God hier een groot wonderwerk upt-gevoerd / en ons sijn geweldige hand doen sien en gevoelen / dat hy ons / upt soo veel oogen-schijnelijke gevaaren en nooden des doods / heeft uptgeredder / sonder wiens hulp en bystand / het onmoogelijk soude geweest zijn / dit te boven te konnen koomen; moogelijk heeft het hem behaagt / ons dit te doen gevoelen / op dat wp hem eeuwig souden dank-seggen / en sijn groote magt en vaderlijke bp-stand / bp alle en een peder roemen en prijsen. Waar over wp / met alle onse mede-gesellen / dien selven nagt / den Almagtigen God hoogelijk hebben gedankt / en die geheele tijd in het verhalen sijner wonder-werken en vertroostingen aan ons doorgebragt / en den grooten God hert-grondig gebeeden; dat het hem mogt believen, ons nu verder, sonder eenig jammer, ofte elende, wederom in ons lieve vaderland te brengen, op dat wy sijne ondoorgrondelijke barmhertigheeden en goedheeden, aan ons beweesen, ook by onse kinderen en nakomelingen, mogten roemen, en in geschrift de wereld mede deelen.

Verhalen de wonderen aan malkanderen. Hun verdere wensch.

Des anderen daags in den vroegen morgenstond / quam Jacob Ribald met sijn schip de Perel by ons / waar op aanstonds Scheeps-raad wierd gehouden / wat ons in dese tijds gelegenheyd stond te doen, op dat wy ons overgebleevene hoopje volks, en de scheepen, voor de vyanden, mogten behouden, voor eerst hadden wp van alles gebrek / dewijl wp niet alleen aan lighaams gesondheyd en kragten hadden af-genoomen; maar ook het meeste gedeelte onser wapenen / geschut en bus-poeder was van de Spanjaards

't Schip de *Perel* komt by het schip van *Mallard*.

Scheeps-raad.

Gebrek van Geweer en Bus-poeder.

jaards gerooft; soo dat wy niet in staat waren / om hen het hoofd te bieden / ingevalle sy ons wilden besprangen. Daar-en-boven was 'er niemant van ons / die wist / (hoewel ik naderhand het selve uyt de mond van een Edelman / Buton genaamt heb opgeteekend / gelijk hier vooren is aangehaald) hoe het met onsen Overste Joan Ribald gestelt was / en waren veele in twijffel / of hy niet met sijn schip mogte gesonken / ofte door een ongestuymig onweer en storm op Zee verstroopt weesen / dat hy nimmermeer soude konnen te regt koomen. 1565.

Ten lesten wierd 'er beslooten / dat 'er niets beters soude zijn, als dat wy hoe eer, hoe liever de stevens naar *Vrankrijk* souden wenden, om den Koning den slegten toestand van saken, en de schrikkelijke moord en slagting der *Spanjaards*, aan de onse gedaan, te verhalen. Derder was het gevoelen van den Kapiteyn / dat men die geene, die de handen der wreede *Spanjaards* waren ontkoomen, in tween soude verdeelen, en het eene in 't schip de *Perel*, van Kapiteyn *Ribald*, te bergen, en het andere in 't schip van Kapiteyn *Mallard*, op dat het eene schip niet mogt worden overladen, en gebrek aan eet-waaren krijgen. Besluyten met hunne 2 scheepen naar huys te keeren.

Op den 25. September haalden wy de zeplen op / en wenden de stevens naar het Vaderland; want de tijd leed geen uyt-stel / dewijl de Noorde wind geweldig begon op te steeken / soo wy kreegen sulken fellen stooker uyt den Noorden / dat wy met onse 2 scheepen / in een oogenblik de Zee-stranden van Florida verlieten / wy sagen ook niet anders als water en lugt / soo het woep soo sneedig / dat wy / binnen de tijd van 2 glasen / op dese woedende Zee van ons andere schip wierden verstroopt / en malkanderen in dit baar-wa-ter nimmermeer hebben aangetroffen / of gesien. 't Welk sy ondernee-men. Verlaten Florida. Verstrooyen van mal-kander.

50 Franse mijlen omtrent gevoorderd synde / quamen ons 's morgens / met het op-gaan van de Son / seer schielijk en onverwagt / een Spaans Ontmoeten een *Spaans* schip.

schip

1565. ſchip / de Spanjaards begonden terſtond op ons te kanonneeren / waar in wp hen niet ſchuldig bleeven / taſteden hen met onſe ſchiet-tuygen wederom kloek-moedig aan / en booꝛden hen ſoodanig met kanon in de hupd; dat wp het bloed der Spanjaards, ter ſijden van het ſchip / ſagen upt-vloepen / en wel ſoodanig / dat de Zege t'eenemaal aan onſe zijde was: maar wp wierden / tot ons leed-weeſen / te veel dooꝛ de ſterke wind verhinderd / dat wp hem niet konden aan booꝛd klampen / om de dꝛeggen in ſijn wand te gooꝑen / en hem te enteren.

Daar ſy ſlaags mede raken.

Weder-ſijds geluk, of ongeluk.

Dog het was moogelijk beſt op deſe wijſe / want wp hadden aan weder-zijden te verwagten / dat / indien wp aan malkanderen hadden vaſt geraakt / een van ons tween na de grond had moeten / en op dusdanigen wijſe / ſchip en man verſinken.

De *Spanjaards* neemen de vlugt.

Wp ſiende / dat de Spanjaards aldus gehavent waren / en een groote nederlaag / dooꝛ ons ſcheepskanon / hadden bekoomen / ook alles bp-ſetteden / om hen dooꝛ de vlugt te redden / niet happig zijnde / om verder een kang met ons te waagen / hielden wp ons ook ſtilletjes binnen ſcheepsbooꝛd / niet begeerig zijnde / hen verder te vervolgen / of na te jagen / om ons ſelfs niet al willens een ongeluk op den hals te halen / booꝛnamelijk / dewijle wp ſoo gelukkig de overwinning hadden gekreegen / en niemant van de onſe gequetſt / of dood gebleeven was / als alleen onſe kok. Daarom ſmeeten wp het aanſtondts over ſtaag / nemende onſen kours naar Vrankrijk, God hoogelijk dankende / booꝛ deſe genootene Zege tegen de Spanjaards.

Dog de *Franſe* zijn niet begeerig hen te volgen.

Vervolgen hun kours.

Het overige van onſe Scheeps-togt / hebben wp / ſonder eenige aan-val der vpanden / met vreede volbꝛagt / dog moeſten veel ongemak van tegen-winden en onweer uptſtaan / ſoo dat wp ſomtijds meenden / ſchip-bꝛeuk te ſullen lijden; werdende wederom / tegen onſe wil en dank / aan de Spaanſe Oevers en Zee-ſtranden gedꝛeeven /

Ongemak en tegenwinden op Zee.

ven / daar wy noodſaakelijk hadden moeten ver- 1565.
gaan / ſoo wy daar tegen waren geſmeeten. De-
wijl wy alle naakt en bloot uyt de Veſting wa- Gevaar van te vergaan.
ren ontkoomen / en daar door ſoo kragteloos ge-
worden / dat wy onmooglijk ons tegen hen ſouden
hebben konnen verweeren. Daar-en-boven wier-
den wy door de koude des nagts / regen en wind Lijden groote koude.
ſoodanig geplaagt / dat wy ons qualijk tegen de-
ſe ongemakken des lugts konden beſchermen;
want wy hadden niet aan als een dun hemd / en
geſcheurde kleederen / om ons te dekken / en kree-
gen dagelijks niet anders tot lijfs nood-druft / Honger en Dorſt.
als een klein ſtukje brood / dat van de lugt en
geſtadige regen vermuſt en beſchimmelt was:
ook ontbrak ons verſch water / om te drinken /
want wy kreegen des daags niet meer / als een
beekertje / dat nog ſtinkend en ondeugend was / Swaare ziekte hier uyt ontſtaan.
door deſe ongewoone en groove koſt / zijn de mee-
ſte van ons / na dat wy te land waren gekoo-
men / in groote krankheyd gevallen / en veele ge-
ſtorven.

Ten laatſten zijn wy na deſe gevaarlijke en moeplijke Schip-vaart / (gelijk het gemeenlijk gebeurt) van al onſe leed en ongeluk verquikt ge-
worden: want als wy aan den Oever / digt by de Stad Rochel, ten anker quamen / zijn wy / Koomen by *Rochel* ten anker.
van de Inwooners van dit oord en de Burgers der Stad / met ſoo veel vriendſchap en beleefd-
heyd / ontfangen / dat ſy ons in hunne huys deeden koo- Daar ſy van de Inwooners wel wierden ontfangen.
men / en van alles in de herbergen dry hielden / in hunne huyſen namen / en met geſchenken ver-
eerden / dat ons geen grooter eer en vriendſchap / van onſe bloed-verwanten / in ons eygen Vader-
land / konde aangedaan werden.

Dit alles heb ik in eygener perſoon by-gewoond / en dat ik niet heb geſien / heb ik uyt de mond van geloof-waardige perſoonen / die by de andere handelingen zijn geweeſt / opgeteekend.

EYNDE.

SCHEEPS-TOGT
Van
DOMINICUS GOURGUES,
Na
FLORIDA.
Gedaan in het Jaar 1567.

1567. NA dat Gourgues, een Edelman van Bordeaux, ſig voornam / de onmenſchelijke wreedheeden der Spanjaarden, aan ſijne vrienden en Land-aard wedervaaren / te wreeken: ten dien eynde om op middelen bedagt te zijn / maakte hy een gedeelte ſijner goederen te gelde / waar by hem inſgelijks ſijne vrienden eenige verſtrekten; hy voorſag ſig dan van 3 gemeene ſcheepen / huurde 150 Krijgs-knegten / nevens 80 Bootsgeſellen / waar mede hy den 22. Auguſti des jaars 1567. na ſig van genoegſaame leef-togt wel voorſien te hebben / onder voorgeeven / van *Braſil* aan te doen, vertrok. Voor tegen-winden een tijd lang gewoorſteld hebbende / zijn wy eyndelijk voor 't Eyland Cuba aan-gekoomen / en hebben 't naar den Weſtelijken uythoek / St. Antonio, gewend; alwaar Gourgues ſijnen toeleg / dus verre verborgen gehouden / ſijne Scheeps-lieden openbaarde; verſogt en vermaande ons / dat wy hem / wijl men den vyand vaſt naderde / by deſe goede geleegenthey d niet verlaaten ſouden; dit nu beweerden wy getrouwelijk te ſullen doen / hebbende een dryft / dat wy aanſtonds de Straat van Bahama door-ſtevenden / ſulks wy in weynig dagen de kuſt van Florida berepkten. Toen nu de Spanjaarden ons gewaar wierden / en vermeenden hunne vrienden voor te hebben / begroeten ſe ons met eenige eer-ſchooten uyt hun geſchut. Gourgues hen in hun dwaaling laatende / deed deſgelijks / om ſe te beeter onvoorſiens te over-

Gourgues begeeft ſig te ſcheep.

Onder voorgeeven van *Braſil* aan te doen.

Ontdekt ſijnen toeleg.

Komt voor *Florida*.

Siine Krijgs-lijk.

overvallen: hy zeylde dan voor-by / en gelet sig / als hadde hy eenen toeleg elders anders aan te landen / tot se hem uyt het gesigt verlooren. Den volgenden nagt egter / lande hy / 15 Fransse mylen / van hunne Sterkte / aan de Stroom Sequana. 1567.

Stroom Sequana.

Toen hy alhier veele Indianen met pyl en boog gewapent vond; sond hy nevens 't gegeven Vreede-teeken / synen Trompetter tot hen / met verseekering / dat hy geen anderen toeleg hadde, dan de oude vriendschap der *Franssen* met hen te hernieuwen; dat desen Trompetter / die voormaals onder Laudonniere hier gewoont hebbende / soo wel verrigte / dat hy van den Koning Saturiova over de aangeboode vriendschap / met eenige leef-togt / om de Scheeps-lieden te ververschen / wederom quam; men had den volgenden dag / om met de andere Koningen / vrienden van de eerste / beraamt / insgelijks met hen te handelen. Middelerwijl deed Gourgues de Rivier ontdekken / om te beter sig te besorgen / en te bequamer met de Indianen syn voornemen upt te voeren.

Send een Gesant aan de *Indianen*.

Is van een goede uytkomst.

's Anderen daags / in den morgen-stond / quam den magtigen Koning Saturiova, nevens 7 andere Koningen / sijne naa-gebuuren en vrienden / met hun gewoonelijke wapenen / en versogten den Admiraal der Franssen, tot hen te koomen; die sulks met sijne krijgs-lieden gewapent bewilligde / toen dit de Indianen niet wel geviel / deed men sig aan weder-zijde ontwapenen / behalven / dat onse Franssen hun zijd-geweer behielden; dit nu verrigt zijnde / ontmoete Saturiova den Admiraal Gourgues sette sig aan sijne regter-hand / in een stoel van Mastik-hout met mosch bedekt / gelijk de andere ook was. Aanstonds ruymden 2 sijner Overstens / de distelen en andere kruyden upt den weg / en gingen met den anderen alle krings-gewijse ter aarde neder-sitten.

De Koning *Saturiova* doet den Bevel-hebber *Gourgues* tot hem verroeken.

Als nu Gourgues voor had / den aanspraak te doen / quam hem Saturiova daar in voor / ver-

Saturiova's aanspraak.

1567. haalde / wat al weder-waardigheeden de Spanjaarden, aan de Indianen, nevens hunne vrouwen en kinderen / ſedert de nederlaag der Franſſen, geleeden hadden; met bypoeginge / dat hy genegen was, deſe wreedheeden, die men de *Franſſen* hadde doen lijden, als of ſulks aan de ſijnen verrigt was, te wreeken: wilde men hem daar in behulpſaam weeſen. Gourgues hem hier op ſijn hulp toe-geſegt hebbende / wierd het ſelve weder-zijds op een plegtige wijſe met eede beveſtigd. Wijders deed men elkander door geſchenken de gewoonelijke verpligtiging: ſulks Gourgues hen eenige pooken / meſſen / ſpiegels / bijſen / ringen / ſchellen en andere kramerij / die by deſe Indianen in waarde geagt waren / vereerde; als mede eenige hemden / waar in ſe ſig / na hun dood / begraaven lieten. Ter zijde van Saturiova, ontfing Gourgues wederom 2 ſnoeren / vol ſilvere korrelen / en van peder Koning eenige Hartevellen / naar hunne gewoone wijſe berepd. Dus ſchepden ſe wel vergenoegt van elkander / onder beloften / dat ſe hun beſluyt niet ſouden ontdekken, en eerlang ter ſelver plaatſe met een genoegſaam heyr hunner onderdaanen, wel gewapent, om ſig tegen de *Spanjaarden* te wreeken, verſchijnen ſouden.

Gourgues ſijn verdrag met hem.

Geſchenken aan wederzijde gedaan.

d' *Indianen* geeven gijſelaars.

Tot meerder verſeekering van hun trouw / ſtelde Saturiova ſijnen neef Olotocara, nevens de jongſte ſijner wijven / en Pieter de Bry een Franſman, zijnde een der 20 / die ſig boſch-waarts / onder de moorderij der Spanjaarden, met de vlugt gered had / en ſig by deſen Koning dus lange opgehouden / tot gijſelaars aan; welke geſaamentlijk 3 dagen te ſcheep hun verblijf hadden / tot dat men kondſchap kreeg / dat deſe Koningen / hunne beloften waren na-gekoomen.

Olſinadank.

Toen nu den beſtemden tijd ter op-togt daar was / ook de plaats / werwaarts men ſijne magten by een voegen ſoude / aangeweeſen; bronken de Indianen, naar hun gewoone plegtigheyd / hun dank Caſſina, die ſe upe krupden weeten te berepden;

dat

dat inſgelijks dooꝛ Gourgues, als mede daar van dꝛinkende / moeſt aangenoomen woꝛden. Waar op wp alle / onſe handen ophieven / en ſwoeren / elkander nimmer te verlaaten. Op onſe togt hadden wp nog veele moepelijke ontmoetingen upt te ſtaan / veroꝛſaakt dooꝛ den tegen / en wateragtige plaatſen / waar dooꝛ wp trekken moeſten / wierden ook dooꝛ den honger genoopt; dewijl onſe leef-togt niet tijdelijk te ſcheep na-gevoert wierd. Dus quamen wp aan de Rivier Saranala. 1568.

Optogt met de *Indianen* tegen de *Spanjaarden*.

Dewijl men nu midlerwijl kundſchap had / dat de Spanjaarden, 400 mannen ſterk / en in 3 Veſtingen verdeelt / die ſe aan de Rivier de May opgewoꝛpen hadden / genoegſaam ſig verſterkt vonden; bpſonderlijk / vermits ſe de groote Schans / te vooren dooꝛ de Franſſen begonnen te bouwen / nu ſeer verbetert ſagen; ſulks de Spanjaarden ook / om met te grooter gevaar derwaarts te koomen / 2 kleynder Schanſſen / 2 mijlen beneden-waarts naar de mond der Rivier geleegen / en ter beſcherming van de ſelve dienende / ſig vooꝛſien hadden / die ſe met 120 mannen deeden beſetten; waar over Gourgues ſig eenigſints verleegen vond.

De *Spanjaarden* hadden ſig in 3 Schanſſen verdeelt.

Toen nu egter deſe 3 Schanſſen / dooꝛ de Franſſen en de Indianen van verren ingeſlooten waren / weeꝛs Koning Helycopile onſen Admiraal Gourgues een bꝛeeden weg / dooꝛ een boſch ſig ſtrekkende / naar der Spanjaarden Sterkte aan. Toen men dan een tuſſen-leggende Stroom / dooꝛwaadbaar gewoꝛden / overtrok; wierd den aanval in April des jaars 1568. op de volgende wijſe / werk-ſtellig gemaakt.

Eerſten aanval gedaan.

Gourgues gaf laſt aan ſijnen Luytenant / om met 20 vuurroers, en 10 boots-geſellen, voorſien van brand-ſtoffe, om de poorten in brand te ſetten; wp ſelve egter viel aan de andere zijde op de Schans aan / na alvooreng ons volk vermaant te hebben / dat wy ons de ongehoorde wreedheyd der *Spanjaarden*, nu te wreeken moeſten indagtig

Gourgues verdeelt ſijn volk.

1568. maken. Op 200 ſchreeden naar / de Schans genadert zijnde / wierden de onſe ontdekt / van der Spanjaarden Konſtapel / deſe naar de wal der Sterkte geloopen / roept overluyd / 't zijn *Franſſen*, 't zijn *Franſſen*, en liet aanſtonds 2 ſtukken geſchut / op de onſe los branden / die te vooren van Laudonniere verovert waren; willende dit voor de derde reyſe herwatten / quam Olotocara met de ſijne / als geen krijgs-gebruyk geleert hebbende / met de grootſte heevigheyd op de wal aanvallen / en doorſtak hem met een ſpietſe; midlerwijl rukte Gourgues voort / en wanneer ſijn Luytenant het teecken deed / dat den vyand aan 't vluyten was / wierden ſe ſoodanig van hem ingeſlooten / dat 't er van 60 Spanjaarden; niet een eenigen 't ontquam / onder welke 15 gevaart wierden / om hen gelijke ſtraffen te doen lijden / als ſe de Franſſen hadden aangedaan.

De eerſte Schans bemagtigd.

Nederlaag der *Spanjaarden.*

Ondertuſſen ſchooten de Spanjaarden uyt de andere Schanſſen onophoudelijk / en beeden de onſe groote ſchaade / hoewel wy egter 4 ſtukken geſchut in de eerſte Schans verovert hadden / en tegen hen gebruykten: dit nu Gourgues bemerkende / begaf hy ſig in aller-yl met 80 krijgs-knegten in een vaartuyg / naar een naar-by geleegen boſch / om hen de vluyt tot de groote Schans te beletten. De Indianen de weder-komſt van 't vaartuyg niet konnende afwagten / ſwommen hen na. Wanneer nu de Spanjaarden aan weder-zijde der Rivier hen ſagen beſet / vermeenden ſe 't boſchwaards te ontvlieden / dog wierden door de Franſſen ſoo heevig beſchooten / en van de Indianen, weerwaarts ſy hun toevlugt vermeenden te neemen / ſoodanig afgekeert / dat ſe alle hun leven lieten.

Vinnig ſchieten der *Spanjaards.*

Als ook de tweede.

Na deſe verrigting / liet den Admiraal Gourgues, alles wat hy in deſe ſterkte verovert hadde / naar de eerſte Schans voeren / alwaar hy ſig vermeende op te houden; hy beraade ſig / hoe beſt de groote Schans magtig te ſullen worden / vermits men deſe ſelfs gelegenheyd nog niet

Gourgues beraad ſig de groote Schans *magtig te worden.*

kunde

kundig was: midlerwijl wierd hem van een ge- 1568.
vangene berigt / dat 'er 300 ſoldaten / van alle noodwendigheeden voorſien / onder een dapperen Bevel-hebber / die de Beleegering / tot hy ontſet wierd / getrooſt was / uyt te houden / binnen waren. Toen hy nu des ſelfs geleegenthey d / ſterkte der hol-werken / en den toegang ontdekt hadde: liet hy 8 ſterke ladders toeſtellen; vermits nu het gantſche Geweſt / tegen de Spanjaarden, in opſtant was / en dien volgende / niet de minſte kundſchap / om hulpe / nog hun toeſtant / konden kenbaar maken; beſloot hy / de Sterkte aan te taſten. Krijgt berigt van de magt der vyanden.

Midlerwijl nu / ſond den Bevel-hebber der Spanjaarden, een verſpieder in Indiaans gewaad / om den ſtaat der Franſſen te ontdekken; als deſe egter van Olotocara, en den gemelden gevangenen / gekend wierd / dat hy om kundſchap / uyt de geſepde Schans geſonden was; heeft men hem ter ſtraffe by de anderen weg gelepd / niet tegenſtaande hy te vooren aan Gourgues berigt gaf / dat men binnen de Sterkte, van meening was, dat de *Franſſen* wel 2000 ſterk waren; dat geen kleyne ontſteltenisſe onder de nog overige 260 Spanjaarden, veroorſaakte. Sulks Gourgues voornam / hen in deſe verſlagenthey d aan te grijpen / agter-laatende ſijnen Vaandraager met 15 boutroers / om den toegang der Schanſſen / en de Rivier te bewaaren / liet de Indianen des nagts voort-trekken / en ſig aan de andere zijde der Rivier heymelijk verbergen. Maakte 's morgens vroeg met de ſijnen voort / met ſig nemende de 2 gevangenen / ſulks ſy hem dadelijk aanweeſen / wat ſe te vooren wijswillig en met bedreyginge / hem ontdekt hadden. Spieder gevangen. Voornemen van *Gourgues*.

Terwijl ſe nu op den aantogt waren / deed Olotocara, een yzijs-waardige Indiaan, die ſteets omtrent den Bevel-hebber was / op deſe wijſe / aan hem een aanſpraak: Gy weet, dat ik u altoos trouwelijk gedient, en uwe beveelen, vlijtig naargekomen hebbe, en nog bereyd ben in Verſoek aan *Gourgues* van eenen edelmoodigen *Indiaan*.

1568. den aanval der groote Schans mijn leven te waagen, is 't dan, dat ik in deſe Beleegeringe koome te ſterven, ſoo is mijn verſoek, dat gy mijn Vrouw, die gy van my ontfangen ſult, nevens my doet begraaven, op dat ſe te ſeekerder in de overgang der Zielen mooge opgenoomen worden. Waar op Gourgues, na dat hy ſijne getrouwigheyd / en dapperheyds-halven / als mede de liefde t' ſijner Vrouwe / en de roem-waardige ſorge der onſterflijke eere / hem ſulks beloofde / aldus antwoorde: veel liever wil ik u in 't leven zijnde, alle eere bewijſen, en verhoope, dat wy egter eerlang van den zege, ſullen overwinnaars worden.

Antwoord.

Grooten tegenſtand der *Spanjaarden.*

Soo haaſt wy nu de Sterkte / tot in 't geſigt der Spanjaarden, naderden / hebben de ſelve ons / uyt hun geſchut dapperlijk ter weer geſtelt; met 2 dubbelde ſlangen / maakten ſe de Rivier gantſch onbevaarbaar / ſulks den Bevel-hebber genoodſaakt wierd / ſig berg-waarts in een boſch / aan welkers eynde de Schans ſijn begin hadde / te begeeven / om te ſeekerder en ſonder ſchade te konnen naderen. Hier had den Admiraal vooz / de nagt over te vertoeven / om 's anderen daags de ladders aan een onvaſte plaats / aan te voeren / en den aanval te doen.

Senden bedektelijk eenige manſchap uyt.

Der Spanjaarden Bevel-hebber / om ſijn ondergang en nederlaag te eerder te bevoorderen / ſond uyt ſijne Sterkte 60 vuurroers / die bedektelijk langs hunne wallen uyttrokken; doch wat te na-by / om eenige kundſchap / hoe ſterk onſe Franſſen waren / en wat de onſe vooz hadden / te bekoomen / ſig begeeven hebbende: ſoo vervielen ſe in een hinder-laage van 20 Franſſen, onder den Luytenant uytgeſonden / ſig tuſſen hen en de Schans leggende / waar dooz ſe hen de weg naar de ſelve affneeden.

Die in een hinderlaage vervallen.

Middertwijl gaf Gourgues bevel / hen te gemoet te trekken, en niet te ſchieten, voor ſe onder 't bereyk gekoomen waren, om dan te gemakkelijker, hen met den degen in de vuyſt, aan te vallen,

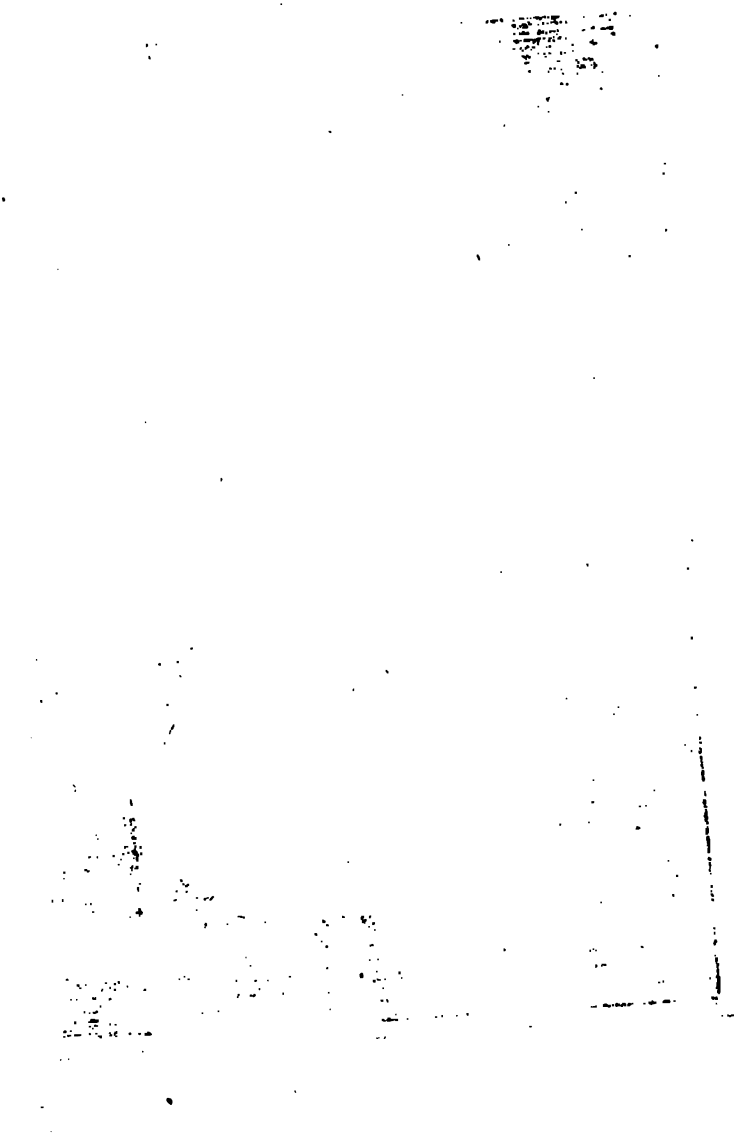

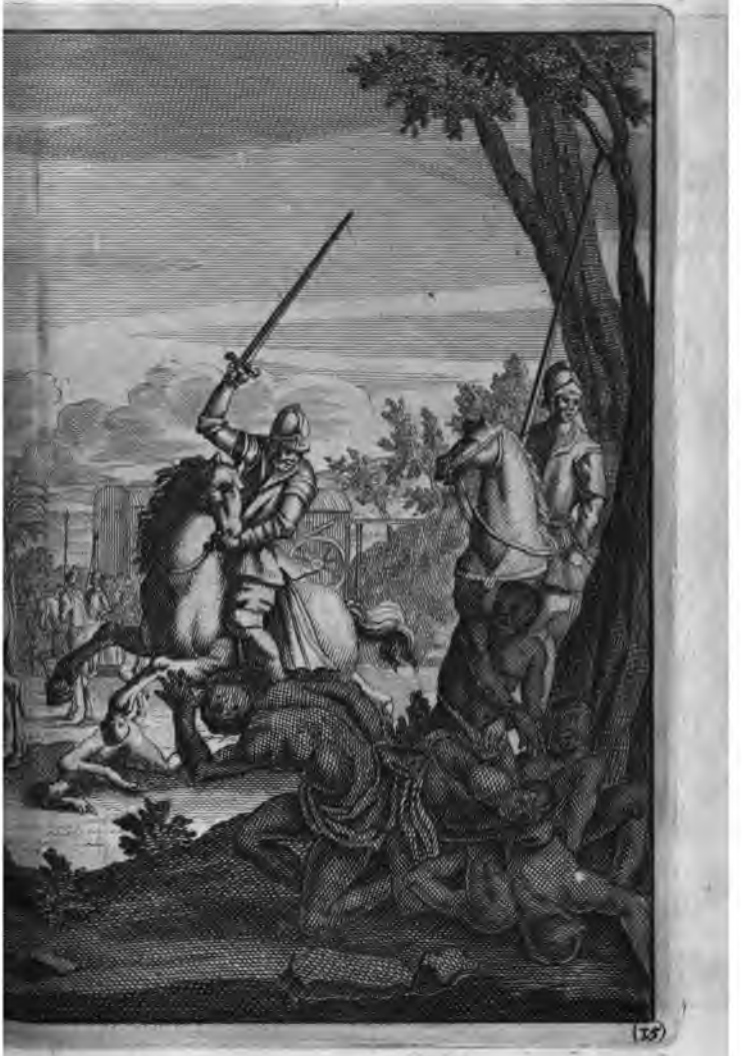

len, en in de pan te hakken. Dus wierden ſe in de vlugt geſlagen / en van den Luytenant onderſchept / ſonder dat 'er pemant van quam. 1568.

En alle gevangen en gedood worden.

Over dit toeval / waren de Beleegerden ſoodanig verbaaſt / dat ſe / om hun leven te redden / niet raadſamer vonden / dan in de naaſte Boſchaadje te vlugten / waar uyt ſe niet te minder dooz d' Indianen met Pijlen bevogten wierden / en na verlies van eenige / gedwongen / ſig liever den Franſſen t' onderwerpen / die hen quamen na-ſetten / dan dooz de Indianen te ſterven : dewijl ſe wel dagten / dat ſy by hen geen genade ſouden vinden / alſoo ſe hen weder-zijds / dooz wzeedelijke daaden hadden beleedigt / dus moeſten ſe ook alle hun leven verlieſen.

Verstagenheyd onder de Beſettelingen.

Vervolgens wierden de onſe ook deſe Schans magtig / zijnde van alle noodwendigheeden wel voozſien / als voozname ntlijk : 5 dubbelde Slangen / 4 gemeene / nevens ander kleyn geſchut / 18 tonnen Bos-krupd / en allerley Wapenen / die Gourgues aanſtondS t' ſcheep deed voeren / behalven 't Bos-krupd / en eenige Wapenen / dat dooz onvoozſigtigheyd van een Indiaan , die bis willende kooken / het vuur te naar aan 't gemelde krupd gelegt had / op-ſprong / 't welk de Spanjaarden ginds en herwaards geſtroopt en verbozgen hadden / om de Franſſen in den aanval daar mede t' ontfangen ; dooz welker kragt het Wapen-huys / nevens andere houte huyſen / omverre gewozpen wierden.

De laaſte Schans verovert.

Ongemak van Buskruyd.

D' Overige gevangene / nevens hun Bevelhebber / by-een gebzagt zijnde / wierd hen dooz Gourgues, hunne wzeedheyd / die ſe de Franſſen onſchuldig aangedaan hadden / met een vertoozn d gelaat verweeten : liet ſe inſgelijks aan de boomen / waar aan ſy de Franſſen hingen / ophangen. Maar in plaats / dat Petrus Melandes, der Spanjaarden Bevel-hebber / in de Spaanſe taale / de ſterbende Franſſen , ten ſmaad toevoegde / dat hy hen niet als *Franſſen* , maar als *Ketters* , deed ſterven , heeft Gourgues hen deſe

De Gevangenen geſtraft.

Wraak-ſuge.

1568. wooꝛden ten gedenk-teeken laten op-regten; Dit is hen *niet* als *Spanjaarden*, maar als *Verraders* en *Moordenaars* aangedaan.

Na deſe verrigting / overdagt den Admiraal / dat de ſijnen / om de veroverde Schanſſen te beſetten / te ſwak waren; en dugtende / dat de naaſt-geleegene Spanjaarden, de ſelve wederom mogten bemagtigen / of dat d'Indianen die tegen hem ſelfs mogten gebꝛuyken; overſulks heeft hy dan met bewilliging der Koningen / welkers Onderdanen / hen gewillig daar toe lieten gebꝛuyken / beſlooten / alle de Schanſſen te ſlegten.

De Schanſſen geſlegt.

Dit verrigt hebbende / gaf Gourgues laſt / ſig wederom te ſcheep te begeeven, ſond ſijnen Luytenant met de Wapen-ruſting vooꝛ af te water naar Zee; hy egter volgde te Lande met 80 gewapende Vuur-roers / nevens 40 Boots-geſellen met ſpieſſen vooꝛſien; dewijl hy d'Indianen niet al te veel vertrouwde. Allerweegen / waar hy ſijnen dooꝛ-togt had / vond hy veel Indianen, die hem met geſchenken vereerden / roemden en eer beweeſen / als den verloſſer hunner naburige Landen.

Order om t'ſcheep te gaan.

Dankbaarheyd der *Indianen*.

Eyndelijk / t'ſcheep gekoomen / en alles zeylree hebbende doen baardig maken / nam hy van de Koningen afſcheyd / onder vermaning / dat ſe ſig in de vriendſchap en 't verbond met den Koning van *Vrankrijk* opgeregt, die hen ook tegens alle hun Vyanden beſchermen kon, beſtandig ſouden zijn; dit dooꝛ hen toe-geſegt / toonden ſy hun vertrek ſmertelijk te weeſen / gelijk byſonderlijk Olotocara blijken liet; dog om hen aan te moedigen / beloofde hy hen / in omtrent 12 *Maane-ſchijnen*, wederom by te koomen, alſoo hem ſijnen Koning, met verſch volk, waaren, en veele geſchenken derwaarts ſenden ſoude.

Vermaning aan dé *Indianen*.

Belofte aan de *Indianen*.

Dus van hen geſcheyden / wonden wy den derden Mey deſ jaars 1568 onſe Ankers / gingen onder zeyl / met een voꝛdering van 1100 Franſe mijlen / in 17 dagen gezeylt / en quamen eyndelijk

Gourgues vertrekt weder naar *Vrankrijk*.

delijk met eene goede wind / den 6. Juny in de Haven van Rochel ten Anker / ſonder dat wy geen meer ſchade geleeden hadden / als van een ſchip / dat met 8 perſoonen / door ſtorm / en eenige Edellieden / en anderen / die in 't veroveren der Schanſſen gebleeven waren. 1568. En komt in de Haven van *Rochel* ten Anker.

Na dat den Admiraal nu te Rochel, met blijdſchap en alle teekenen van eer ontfangen was / zeylde hy verder naar Bourdeaux, en van daar reyſde hy te Lande naar Parijs. Midlerwijl nu de tijding van 't gebeurde in Florida aan 't Spaanſe Hof kennelijk geworden zijnde / en Gourgues te Rochel gelukkig aan-geland was; Toen beſtonden de Spanjaarden, hem te agterhaalen / ſulks ſe tot Blaye hem na-ſetten; doch 't was te vergeefs / alſoo hy reeds te Bourdeaux was aangekoomen. Den Admiraal met blijdſchap te *Rochel* ontfangen.

Wanneer nu den Spaanſen Koning berigt wierd / dat Gourgues hen ontkoomen was; ſtelde hy een groote ſomme gelds ten prijs / die ſijn Hoofd hem quam aan te bieden. Aan Koning Karel deed hy inſgelijks / deſen Daader / als een verleeker der vreede tuſſen hen / ten ſtraf voorderen. Derhalven toen hy te Parijs quam / en ſig voor den Koning aanbood / hoe hy gelegendheyd ſag / deſe Geweſten / met op-offering van ſijn leven / en alle ſijne goederen / onder 's Konings magt te brengen; aantoonende de middelen daar toe gebruikelijk / nevens verſlag van ſijne gelukkige Togt derwaards gedaan: ſoo wierd hy dus koel ontfangen / dat hy genoodſaakt was / ſig een tijd lang ſchuyl te houden / en hadde den Land-voogd Marigny, die hem gebooren heeft / nevens andere getrouwe vrienden / hem niet behulpſaam geweeſt; ſoude hy in groot gevaar zijn gevallen. Toen hy nu ſoo weynig danks / voor ſijne verdienſten alhier genoot; heeft hy ſig naar Engeland, begeeven / allwaar hy eyndelijk in 't jaar 1592 / van de Koninginne tot Admiraal verkooren / en tegen de Spanjaarden, om te bevegten / geſonden is. Word van de *Spanjaarden* vervolgt. En vind weynig danks by ſijnen Koning.

EYNDE. RE-

REGISTER

Der voornaamſte Saken, vervat in de eerſte Scheeps-Togten na *Florida* gedaan, door PONTIUS, SOTO, CANCELLUS, RIBALD, LAUDONNIERE en GOURGUES.

A.

Aanbieding, door *Vallemandus* aan de *Franſſen* gedaan, 146
Aanſegging van Oorlog, hoe by de *Floridanen* geſchied, 76
Aanſpraak van *Ribald* aan Kapiteyn *Albert* gedaan, 38
—— als mede aan ſijn volk, om *Albert* te gehoorſamen, 39
—— van den Koning *Ouade*, aan de *Franſſen*, gedaan, 46
—— van *Saturiova* aan ſijn volk gedaan, 68, 69
—— door *la Caille* aan *Laudonniere* gedaan, 89, 90
—— Antwoord van *Laudonniere* hier op gedaan, 91
—— van een gevlugte *Franſman* aan ſijn mede-makkers, 136, 137, 138
—— die door eenige werd goed gekeurt, dog door *Challus* verworpen, 138
—— door *Ribald* aan ſijn volk gedaan, 145
Aarde, op wat wijſe by die van *Florida*, om te zaayen, werd bequaam gemaakt, 18
Aimon, door *Laudonniere*, aan den Koning *Aduſta* geſonden, 105
Albert, voor Kapiteyn in de Veſting *Karel ſlot* gelaten, 38
—— komt by den Koning *Aduſta*, 41
—— van wien hy beleeft word *ontfangen*, ibid.
—— komt by de Koningen *Touppa* en *Stalamè*, 42
—— werd van *Stalamè* ſeer beleeft bejeegent, ibid.
—— is ſeer wreed over ſijn volk, 50
—— werd van ſijn volk gedood, 51
America is den Ouden onbekent geweeſt, 11
—— om wat reden ſulks te gelooven, 12
—— is eerſt door *Columbus* ontdekt, ibid.
—— des ſelfs uytgeſtrektheyd en oorſaak des naams, ibid.
Americus, na hem *America* genoemt, 12
Antillas, waar geleegen, 15
Antwoord van *Laudonniere* gedaan op de Reden-voering van *la Caille*, 91
—— door *Challus*, op een Aanſpraak van een ſijner makkers, gedaan, 138, 139
Apalatcy, een Gebergte, levert veel goud en ſilver uyt, 92
Arbeyders door de *Franſſen* van *Saturiova* verſogt, 64
Artijkelen, van Vreede, door de *Spanjaards* den *Franſſen* aangebooden, 141
—— die verworpen wierden, ibid.
—— waar over de *Spanjaards* ſeer verbitterd wierden, 142
Athor (Koning) ontfangt *Laudon-*

donniere heel beleeft, 58
——— in ſijn Perſoon en gedrag beſchreeven, 59
Auduſta (Koning) onthaalt Kapiteyn *Albert* ſeer beleeft, 41
——— verſoekt aan de *Franſſen*, om het Feeſt van *Toya* by te woonen, 42
——— komt de *Franſſen* beſoeken, 52

B.

Baard van *Ribald*, in Brieven na *Spanjen* geſonden, 150
Barmhertigheyd, der Matrooſen over hun volk, 157
Begraffenis, der Koningen van *Florida*, op wat wijſe geſchied, 86
Belle, deſe naam aan een Rivier gegeeven, 25
Beloſte van *Laudonniere* aan de *Franſſen*, 81
Bevel, van *Laudonniere*, wegens eenen *Rouffi* gegeeven, 105
Biminien, Eylanden, waar gelegen, 2
Blaas-tuygen der *Floridanen* beſchreeven, 79
Boodſchap, door een *Canoe* aan de *Spaanſſe* geſonden, 127
——— ſtrenge antwoord hier op gedaan, ibid.
Boog en *Pijlen* aangebooden, is een teeken van Vriendſchap by de *Indianen*, 42
Boomen (alderhande) by de Rivier *Port-Royal* gevonden, 26
Booſheyd (ontmenſchte) der *Spanjaards* aan de lijken der *Franſſen*, gepleegt, 142
Boriquena, een Eyland, waar geleegen. 1
——— hoe van de *Spanjaards* genoemt en door wie gevonden, ibid.
Bouw-konſt, der *Floridanen*, op wat wijſe geſchied, 85, 86
Brand in de Veſting *Karel-ſtot* ontſtaan, 47
Brief van *Fourneaux* geſchreeven, en *Laudonniere* gedwongen die te onder teekenen, 95, 96
Brieven, van *Marillac* ten laſten van *Gieure*, 88
Bron, die oude lieden jong kon maaken, 2
——— door *Pontius* lang te vergeefs geſogt, ibid.
Bruyd, des Konings van *Florida*, wat plegtigheeden daar omtrent gebruykt worden, 78, 79
Buton, een Edelman, heeft onderrigting aan *Challus* gegeeven, 142

La Caille houd geſprek met *Saturiova*, 67
——— over een heymelijke raadſlag aangeſprooken, 88, 89
——— doed daar op een belofte, 89
——— vervoegt ſig by *Laudonniere* en doed een aanſpraak, ibid.
——— begeeft ſig op de vlugt uyt de Veſting, 94
——— komt wederom in de Veſting, 99
——— doed een verſoek aan *Laudonniere*, 111
——— komt met ſijn volk by de oproermakers aan boord, 112
——— neemt hen alle gevangen, ibid.

C.

Calos, waar geleegen, 104
Caſina-dränk, op wat wijſe by de *Floridanen* gebruykt, 78

Franſſen worden heel beleeft van den Koning *Ouade* ontfangen, 46
—— doen een verſoek aan den Koning *Ouade*, ibid.
—— koomen ten tweede-maal by *Ouade*, 49
—— neemen hun afſcheyd en vertrekken, 50
—— dooden hun Kapiteyn, 51
—— ſteeken met weynig voorraad in Zee, 53
—— lijden veel ongemak en hongers-nood, 53, 54
—— dooden een man, die ſe opeeten, 54
—— ſien Land en worden behouden, 54, 55
—— werden over weg door de *Floridanen* gedragen, 70
—— worden ſchrikkelijk in de Veſting vermoort, 132, 133
—— waar van eenige het gevaar ontkoomen, ibid.
—— 6 der ontkoomene door de *Spanjaards* gedood, 139, 140
—— lijden Schip-breuk, dog koomen aan Land, 143
—— lijden groot gebrek, en eeten veel onnut voedſel, 144
—— vinden een Scheepje, dat ſy digt maaken, ibid.
—— worden van de *Spanjaards* gebonden, 147
—— worden elendig van de *Spanjaards* vermoord, 149
—— hunne Lighamen door de *Spanjaards* verbrand, 150
—— (ontvlugte) koomen te *Rochel* ten anker, 161
—— wierden aldaar wel ontfangen, ibid.

G.

Garonne, deſe naam aan een Rivier gegeeven, 25
Gaſteryen, hoe door de *Floridanen* aangeſtelt, 85
Gebed, door de *Franſſen* in *Florida* gedaan, 22
—— gedagten der *Indianen* hier over, ibid.
Gebod van *Ribald* gegeeven, 117
Gedagten, van een yeder, over de Scheeps-togt na *Florida*, 115, 116
Gedenk-teekenen van *Gourgues* aan de gehangene *Spanjaarden* op gerigt, 169, 170
Gedierteens (ſchadelijke) in *Florida* gevonden, 122
Genegentheyd, der Koningen *Auduſta* en *Maccon*, ſeer groot voor de *Franſſen*, 48
Geſanten van *Saturiova* koomen by *Laudonniere*, 61, 66
—— verſoek door hen aan *Laudonniere*, 66
—— krijgen een twijffelagtig antwoord, ibid.
—— van *Laudonniere* aan een Weduwe van den Koning *Hiovacara* geſonden, 106
Geſchenken van den Koning *Ouade* aan de *Franſſen* gegeeven, 47, 49
—— door de *Indianen* aan de *Franſſen* gebragt, 60
—— van de *Indianen* aan *Laudonniere* geſonden, 100
—— die met andere wederom door *Laudonniere* vergolden wierden, 101
—— door *Laudonniere* aan den Koning *Aduſta* geſonden, 105
—— tuſſen *Gourgues* en *Saturiova* gedaan, 164

Geſchrey (yſſelijk) in de Veſting *Karel-ſlot*, 132
Geſchut maakt de *Franſſen* beroemt onder de Inwoonders van *Florida*, 68
—— van de Veſting *Karel-ſlot*, op de *Franſſe* ſcheepen, door de *Spanjaards* gewent, 140
Geval van *Oathkaqua*, 103, 104
Gevangene, dobt *Laudonniere*, aan den Koning *Utina* te rug geſonden, 69
Gieure begeeft ſig op de vlugt in de wildernis, 88
Gijſelaars, tuſſen de *Franſſen* en *Indianen* gegeeven, 164
Gironde, deſe naam aan een Rivier gegeeven, 25
Gods-dienſt der *Floridanen* beſchreeven, 17
Gom, voor alle ſiektens te *Florida* gevonden, 116
Goud en Silver, door de *Franſſen* naar de Veſting geſonden, 91
—— op wat wijſe uyt het zand word gehaalt, 108
Gourgues, ſie *Dominicus Gourgues*.
Gouverneur van de *Havana* gevangen bedriegt ſijne vyanden, 109
Grande, deſe naam aan een Rivier gegeeven, 25
Grangius, door het vallen van een maſt in Zee geſmeeten, verdrinkt, 143
—— des ſelfs lof, ibid.
Greautaut, als Geſant aan *Laudonniere* van *Rochefferriere* geſonden, 100
—— des ſelfs berigt, ibid.
Groetenis, op wat wijſe, door de *Floridanen*, aan hunnen Koning gedaan, 77
Grotaut, een Edelman, blijft by den Koning *Utina*, 107
—— komt weder by *Laudonniere*, en verhaalt veele dingen, 107, 108
Guernache, een Tamboer, door Kapiteyn *Albert* opgehangen, 50

H.

Haat, waarom door de *Floridanen*, tegen de *Franſſen* opgevat, 130
Hand-werks-lieden, bevoolen, ſig naar de Veſting te begeeven, 121
Harſt, uyt Pijn-boomen gevloeyt, voor de *Pinas* digt te maaken, 52
Hatle, een ſoort van wortelen, daar de *Indianen* meel van maaken, 15
Hawkins, een *Engelſman*, komt aan de Veſting der *Franſſen*, 113
—— verſiet de *Franſſen* van alle nooddruft, ibid.
Hayr, van 2 *Spanjaards* afgeſchooren, 101
—— der *Floridanen* beſchreeven, 122
Hayren, der Vrouwen, over haare verſlagene mannen, op wat wijſe afgeſneeden, 77
Helycopile wijſt de *Franſſen* een weg na de Veſting der *Spanjaards*, 165
Hermaphroditen, in *Florida* gevonden, 17
—— in hun ampt beſchreven, 73
—— op wat wijſe ſy de gewonde, en kranken dragen, 73, 74

Herten (2) van een uytnemende groote, door de *Franſſen* geſien. 29
. . op wat wijſe van de *Floridanen* gevangen werden. 83
Herts-huyd, met wat plegtigheyd by die van *Florida* geeert. 81. 82
Herts-huyden werden ſeer konſtig van de *Floridanen* bereyd. 83.
Heyr-leger van den Koning *Utina* beſchreeven. 72.
. . op wat wijſe het ſelve ſig by nagt rond-om den Koning neer-ſlaat. 73
Hiſpaniola, een Eyland, waar geleegen. 14
Honger en dorſt op het Schip geleden. 161
Hongers-nood onder de *Franſſen* in de Veſting *Karel-ſlot* voorgevallen. 45
. . raad den *Franſſen* dies aangaande door de *Indianen* gegeeven. 45
. . onder de *Franſſen* ontſtaan. 53. 112
Hont-duyven, in groote meenigte van de *Franſſen* geſchooten. 106
Huyd, des Konings en der Koninginne, op wat wijſe verciert word. 80
Huys, des Konings *Ouade* beſchreeven. 46
. . ſeer ſchielijk opgebouwt. 48.
Huys-bouding der *Floridanen* beſchreeven. 122

I.

Jacob le Moyne werd van *Laudonniere* aangenoomen, om een Togt met hem na *Florida* te doen. 57
. . waar in des ſelfs Ampt beſtond. ibid.
. . gaat met *Ottigni* na den Koning *Utina*. 69
. . word tot oproer aangeſogt, dog te vergeefs. 93
. . word van een Edelman gewaarſchouwt. 93
. . wat hem van de Bel-hamels weder-vaart. 95
Jacob Ribald komt met ſijn Schip de *Pelel* by het Schip van Kapiteyn *Mallard*. 158
. . beſluyt met ſijn Schip na huys te keeren. 159
Jan Hayes werd gelaſt, 't vaartuygen toe te ſtellen. 65
Jan Lucas werd met een Schip na *Vrankrijk* geſonden. 59
St. Jan van de Rijke Haven, een Eyland, waar gelegen. 1
Jawas, Prieſters der *Floridanen*, om het Feeſt *Toya* te vyeren. 44
. . waarom hoog by de *Indianen* geagt zijn. ibid.
Indiaan, in *Spanjen* over-gevoert en gedoopt. 33
. . klooft *Pieter Gambie* den kop. 99
. . (gevangene) komt in de Veſting by *Albert*. 41
. . geeft eenige onderrigting aan *Albert*. ibid.
Indianen doen eenige geſchenken aan

aan *Ribald*. 28
. . (2) door *Ribald* gevangen genoomen. 30
. . doen een verſoek aan de *Franſſen*. 31
. . onvlugten van het Schip. 33
Joannes Verrazanus uytgeſonden, van *Francoys de I*, om landen te ontdekken. 12
Johannes Pontius, eerſte ontdekker van 't Eyland *Boriquena*. 1
. . ruſt 2 Scheepen uyt, waar mede hy ſig in Zee begeeft. ibid.
. . ontdekt een Landſchap, dat hy de naam van *Florida* geeft. 2
. . begeeft ſig weder t'Scheep, en komt in *Spanjen*. 3
. . verſoekt van den Koning het ſelve, als *Land-voogd* te moogen beheerſchen. ibid.
. . begeeft ſig op reys, en komt voor *Florida* ten anker. ibid.
. . werd met de ſijne van de Inwoonders verſlagen. 4
Johan Ribald gaat met ſijn Scheepen in Zee. 21
. . komt te *Florida* en gaat aan Land. 21
. . rigt een Pylaar op, en geeft ſig weder t'Scheep. 22
. . werd ſeer wel van 2 Soonen van een *Indiaans* Koning ontfangen. 23
. . begroet den Koning hunnen Vader. 24
. . begeeft ſig wederom t'Scheep. ibid.
. . ontdekt verſcheyde Rivieren. 25
. . komt by eenige *Indianen* aan Land. 28
. . doet een Togt, en neemt 2 *Indianen* gevangen. 30
. . doet al ſijn volk op het dek koomen, en doet een aanſpraak aan hen. 34. 35. 36. 37
. . doet een aanſpraak aan Kapiteyn *Albert*. 38
. . vertrekt van *Florida*. 39
. . doet een Voor-ſtel aan ſijn Volk. 40
. . komt weder in *Vrankrijk*. ibid.
. . tot Opperhoofd van een Vloot Scheepen aangeſtelt. 115
. . neemt ſijn Scheeps-volk den eed af. 116
. . drijft van ſijne ankers en komt te *Wigt*. 117
. . gaat van daar in Zee na *Florida*. 117
. . komt te *Florida*. 118
. . bevlijtigt ſig, om een Veſting te bouwen. 127
. . houd Scheeps-raad, om de *Spanjaards* aan te taſten. 128. 129
. . onderneemt de *Spanjaards* ſlag te leveren. 131
. . word op een droogte geſmeeten en lijd Schip-breuk. 143
. . doed een deftige Aanſpraak aan ſijn volk. 143
. . houd ander-maal raad met ſijn volk. 146
. . verlaat ſig op de beloften der *Spanjaards*, en word wel ontfangen. 147

. doed een verſoek aan *Vallemandus*. 148
. beroept ſig op de beloften van *Vallemandus*. 149
. word verradelijk dood geſtooken en mishandelt. ibid.
. des ſelfs baard in Brieven na *Spanjen* geſonden. 150
. des ſelfs lighaam mishandelt en in Triumph omgevoert. 150
Jonge (*Indiaanſe*) doet een verhaal van het Feeſt van *Toya* aan de *Franſſen*. 44.45
Iſabella, een Eyland, waar geleegen. 14

K.

Kaap Francoys, waar geleegen, en waarom ſo genoemt. 21
Karel de IX, Koning van *Vrankrijk* geeft laſt, om een Vloot uyt te ruſten. 56
. geeft laſt, een Vloot Scheepen onder *Ribald* toe te ruſten. 115
Karel-ſlot, deſe naam aan een Veſting gegeeven. 39
. door de brand verteert. 47
. naauw keurig beſchreeven. 120
Kind (eerſt-gebooren) op wat wijſe door de *Floridanen* geoffert. 81
Kinderen, hoe van de *Floridanen* opgevoed. 122
Klaarheyd des Waters by de Rivier de *May*. 119
Klagten van den Adel over *Laudonniere* in *Florida*. 66
Kloot ſpel, hoe by die van *Florida* aangeregt. 82
Koninginne, Weduwe van *Hiovacara*, in groot agting by haar volk. 106
Konſtapel doet een wapen-kreet, en geeft vuur op de *Franſſen*. 166
Koopmanſchappen door *Laudonniere* aan *Rochefferriere* geſonden. 97
Koude (groote) door het Scheepsvolk uytgeſtaan. 161
Krijgs-liſt, door *Gourgues* tegen de *Franſſen* gebruykt. 162
Krijgs-Orders der *Floridanen* beſchreeven. 72
Krokodillen, in meenigte in het Landſchap *Florida* gevonden. 15
. in groote meenigte in een Rivier gevonden. 48
. op wat wijſe van de *Floridanen* gevangen worden. 82. 83
. ſeer ſchrikkelijk in *Florida*. 125
. op wat wijſe van de Inwoonders gedood worden ibid.
. een der ſelver ſeer naauwkeurig beſchreeven. ibid. 126

L.

Ladders (2) om een Schans te beklimmen gereet gemaakt. 167
Lage, deſe naam aan een Rivier gegeeven. 39
Land-bouw, op wat wijſe van de *Floridanen* verrigt word. 83
Laudonniere, ſie *Renatus de Laudonniere*.
Levens-middelen van den Koning

Ouade aan de *Franſſen* gegeeven. 47
. . door den Heer *Laudonniere* ſeer ſchaars uytgedeelt. 65
Liborne, deſe naam aan een Rivier gegeeven. 30
Lighamen der *Franßen* door de *Spanjaards* verbrand. 150
Lof, van *Florida*. 116
Loopers, by den Koning *Utina*, in ſijn Leger gebruykt. 72
Lot, geworpen, om een Rivier te paſſeeren. 153
Loyre, deſe naam aan een Rivier gegeeven. 25
Ludovicus Cancellus de Balbaſtro, een Monnik, begeeft ſig met 4 mede-broeders na *Florida*. 8
. . komt aldaar, en doet een *Predicatie* voor de Inwoonders. 8
. . werd met 2 van ſijn mede-broeders dood geſlagen. ibid. 9.
. . ſijn lichaam met ſtroo gevult en ſijn vlees van de Inwoonders gegeeten. 9
. . werd in een Tempel ten toon gehangen. 10

M.

Maagden (*Floridaanſe*) op wat wijſe en hoe gekleet, ter eeren van den Koning en Koninginne danſſen. 79. 80
Mannen (2) te *St. Dominica* verlooren. 18
Maringos, zijn ſeer ſchadelijke gedierten. 123
Marillac doed een verſoek aan *Laudonniere*. 87
. . geeft eenige brieven over tegens *Gieure*. ibid.
Maiz, op wat wijſe van de *Floridanen* gezaayt word. 18. 19. 82
. . hoe de ſelve in de ſchuuren gebragt word. 84
May, deſe naam aan een Riviet gegeeven, en waarom. 24
Meer-birs, hoe in *Florida* groeyt. 123
. . op wat wijſe het ſelve bereyd word. 124.
Meyn-eedigheyd, door de *Spanjaards* aan de *Franſſen* gepleegt. 149
Michiel le Vaſſeur van de Belhamels gedwongen in Zee te gaan. 96
Moerbeſyen-boomen ſeer veel in *Florida* gevonden. 24
Monniken verſoeken, om *Florida* te moogen bevolken. 7
. . 't welk hen wierd toe geſtaan. 8
. . koomen aan land en worden met hun drien van de Inwoonders dood geſlagen. 8.
. . neemen de vlugt, en koomen weder in *Spanjen*. 9
. . de gedoode lichamen van de Inwoonders gebraden en gegeeten. 9
Monſtering, over het volk gedaan. 129
Moord-luſt der *Spanjaards* in de Veſting *Karel-ſlot* uytgevoert. 132. 133. 134

N.

Nagels (groote) aan handen en voeten, voor cieraad by de Koningen van *Florida* geagt. 80. 81
Nederlaag der *Spanjaards* door de *Franſſen* bekoomen. 166
Nicolaas Barre, tot Kapiteyn onder de *Franſſen* opgeworpen. 51
Nicolaas Challus begeeft ſig met eenige, om het Landſchap *Florida* te onderkennen. 121
. . is in groot gevaar, om van de *Spanjaards* gedood te worden. 133
. . op wat wijſe hunne handen ontquam. 134
. . beſchouwt op een heuvel, de Moord-luſt der *Spanjaards*. ibid.
. . doet een gebed, om byſtand. 135
. . ſwerft in een ſaamheyd in een boſch. ibid.
. . komt by eenige van ſijn volk. 136
. . doet een antwoord, op de aanſpraak van eene ſijner makkers. 138
. . trekt met ſijn geſelſchap door het boſch en komt op een berg. 151
. . komt met veel moeyte over de ſelve. ibid.
. . moet veel moeyten met ſijn volk op een vlakke Hey uytſtaan. 152
. . paſſeert met lijfs-gevaar een Rivier. 153. 154
. . vernagt met de ſijne in een boſch. 155
. . moet wederom met de ſijne veel ongemak uyt-ſtaan. 155
. . komt aan Zee, alwaar een troup van ſijn volk vind. 156
. . komt met de ſijne aan boord van een hunner Scheepen. 157. 158
Nieuw-Spanjen, een gedeelte van *America*. 12
Nieuw-Vrankrijk, een gedeelte van *America*. 12
. . des ſelfs geleegenheyd. 13
. . is ſoo groot als *Europa*. 14
Norumbega, een gedeelte van *America*, beſchreeven. 13

O

Oegſt, hoe by die van *Florida* in agt genomen. 19
Olotocara doet een groote aanval op de *Spanjaarden*. 166
. . doet een verſoek aan *Gourgues*. 167.
Ongebondenheyd der *Franſſen* aan de *Floridanen* gepleegt. 130
Oneenigheyd ontſtaan over een gehangene Tambour. 50
. . veroorſaakt veel onheyl. ib. 51
Ongemak door bus-kruyd ontſtaan. 169
Ongemakken, door de *Franſſen* op een Berg uytgeſtaan. 151
. . ſeer veel op een vlakke Hey uytgeſtaan. 152
Onmatigheyd in het eeten en drinken by de *Indianen* op het Feeſt van *Toya*. 44
Ouweder, doet de Vlooten van malkanderen ſcheyden. 131

Onwilligheyd onder de *Franſſen* ontſtaan. 88
Oorcierſelen der *Floridanen* beſchreeven. 80
Oorlog, op wat wijſe de *Floridanen* malkanderen aanſeggen. 76
Oorlogs-manier van die van *Florida* beſchreeven. 18
Oproer onder de *Franſſen* ontſtaan. 93
Oproer-makers koomen aan het Eyland *Cuba*. 108
. . krijgen veel buyt. ibid. 109
. . veroveren een Bark met den Gouverneur van de *Havana*. 109
. . worden van 2 Scheepen beſprongen, gedood en gevangen. 110
. . 1 van de ſelve gedood door *Laudonniere*. 112
Opſchik van de *Floridanen* in 't beſoeken hunner Koning by *Laudonniere*. 61
. . van de *Floridanen*. 122
Optogt, der *Franſſen* en *Indianen* tegen de *Spanjaarden* gedaan. 163
Order, van *Laudonniere* aan ſijn volk, tegen de aankomſt van *Saturiova*, gegeeven. 62
Ottigni met 25 Soldaten na *Utina* geſonden. 69
. . krijgt harde woorden met den Koning *Utina*. 71
. . valt aan de voeten van *Vallemandus*, en bid om ſijn leven. 149
Ouade (Koning) ontfangt de *Franſſen* heel beleeft. 46
. . doet een aanſpraak aan de *Franſſen*. ibid.
. . geeft levens-middelen en geſchenken aan de *Franſſen*. 47

P.

Paracouſi Saturiova ſend Geſanten aan *Laudonniere*. 104
Patanou (den Koning) met ſijn Leger verſlagen. 71
Pedro de Malvendo, door de *Spanjaards* aan de *Franſſen* geſonden. 140
. . waar in des ſelfs aanbrengen beſtond. 141
. . wat antwoord hem hier op gegeeven wierd. ibid.
. . keert onverrigter ſaak te rug. 142
Peru, een gedeelte van *America*. 14
. . des ſelfs gedaante beſchreeven. ibid.
Petri (Overſte) met een Schip naar *Vrankrijk* geſonden. 87
Pieter Gambie verſoekt, om koopmanſchap te mogen doen. 97
. . begeeft ſig op weg. 98
. . trouwt met een Konings Dogter, dog pleegt veele wreedheeden. ibid.
. . word den kop geklooft. 99
Pijl, door de *Floridanen*, in den aars, der verſlagene in den ſtrijd, geſtooken. 75
Pijlen (vergiftigde) baren veel ongemak aan de *Spanjaards*. 4
Pijpen der *Floridanen* beſchreeven. 63
Pinas, door de *Franſſen* te *Florida* gebouwt. 51

Plegtigheeden (aardige) van *Saturiova* voor ſijn Heyr-leger gedaan. 68
Plegtigheyd der Vrouwen, over hunne verſlagene Mannen. 77
. . omtrent de Koninglijke bruyd waar-genoomen. 78 79
Pligt der wijven van *Florida*, waar in beſtaat. 17
Port Royal, deſe naam aan een Rivier gegeeven. 26
. . word naauw-keurig beſchreeven. 27
. . heeft een uytnemend ſchoon Eyland. 27
. . werd door *Ribald* opgevaaren, om de ſelve verder te ontdekken. 28
Priſel door de *Indianen* voor *Ribald* gemaakt. 28
Prieſter dood het eerſt-gebooren kind by de *Floridanen*. 81
Prieſters der *Floridanen* zijn hunne Genees-heeren en Heelmeeſters. 17
. . op wat wijſe na hun dood verbrand worden. 87
Pylaar, met het wapen van *Vrankrijk* te *Florida* opgerigt. 22
. . van de *Indianen*, als een God, geëert. 58. 59.

R.

Raad, door *Laudonniere* met de ſijne gehouden. 113
Raad-ſlag (heymelijke) van de *Franſſen* gehouden. 88
Raads-vergaderingen, op wat wijſe, by de *Floridanen*, gehouden. 77
Reden-voering van *Ribald* aan ſijn volk gedaan. 34
. . met deftige voorbeelden bekragtigt. 36
. . Antwoord van ſijn Soldaten hier op, beneffens een verſoek gedaan. 37
. . van *Saturiova* aan *Laudonniere*. 63
. . die door *Laudonniere* beantwoord word. 63
Ree (bequame) door de *Franſſen* gevonden. 119
Regeering van de *Floridanen* beſchreeven. 121
Renatus de Laudonniere, tot Opper-hoofd over een Vloot Scheepen aangeſtelt. 56
. . doet Scheepen te *Havre de Grace* toetakelen. 57
. . gaat onder zeyl, en komt aan de *Canariſe* Eylanden. 58
. . komt te *Florida*, en begeeft ſig met 25 mannen te land. ibid.
. . wat hem van den Koning *Athor* getoont wierd. ibid. 59
. . onderneemt een Veſting te bouwen. 60
. . geeft order aan ſijn volk, hoe ſig tegen *Saturiova* te gedragen. 62
. . des ſelfs imborſt. 66
. . doet het geſchut voor *Saturiova* los branden. 67
. . ſend eenige Gevangene aan den Koning *Utina*. 69
. . word geboeyt t'Scheep gebragt. 94
. . komt wederom uyt ſijne gevan-

vangenis in de Veſting. 99
. . bevreedigt eenige Koningen van *Florida*. 104
. . dog word van 2 *Spanjaards* wegens de ſelve gewaarſchouwt. 104
. . vaardigt Geſanten af na den Koning *Aduſta*. 105
Reuyling met de *Indianen* gehouden. 118
Ribald, ſie *Johan Ribald*.
Ried-ſtokjens, by de *Floridanen* in plaats van meſſen, gebruykt. 75
Rijkdommen, door *Rocheferriere* naar de Veſting geſonden. 96. 97
Rivier vol Krokodillen gevonden. 48
. . (breede) door de gevlugte *Franſſen* aangetroffen. 153
. . op wat wijſe de ſelve door hen-lieden gepaſſeert wierd. ibid. 154
Rochefer riere in groot-agting by den Heer *Laudonniere*. 91
. . in ſijn hoedanigheyd beſchreeven. 92
. . doed een verſoek aan *Laudonniere*. ibid.
. . ſend eenige rijkdommen naar de Veſting. 96. 97.
. . raakt in haat by de *Floridanen*. 97
Ruſt-plaats des Konings *Ouade* beſchreeven. 46

S.

Sallicoques, een ſoort van Vis, ſeer veel door de *Franſſen* gevangen. 26.
Saturiova (Koning) ſend Geſanten aan *Laudonniere*. 61
. . komt *Laudonniere* beſoeken. ibid.
. . op wat wijſe van ſijn volk vergeſelſchapt ging. 62. 63
. . in wat poſtuur in ſijn Tent den Heer *Laudonniere* aanſprak. 63
. . is verwondert over de wapen-ruſting der *Franſſen*. 64
. . ſend Geſanten aan *Laudonniere*. 66
. . komt met 1200 man by de Veſting. 67
. . houd geſprek met *la Caille*, komt in de Veſting, en is ſeer verwondert over het geſchut. 67
. . vertrekt toornig van *Laudonniere*. 68
. . doet ſijn Leger op een ruyme plaats koomen, en doet eenige plegtigheeden. ibid.
. . verſoekt *Gourgues* tot ſig te koomen. 163
. . doed een Aanſpraak aan *Gourgues*. ibid.
Scheepen (*Spaanſe*) tatten de *Franſſe* Vloot aan. 127
Scheepje, door de *Franſſen* gevonden en digt gemaakt. 144.
Scheeps-raad door *Ribald* gehouden. 128. 129.
Schild-woorden, van de Bel-hamels tegen de *Franſſen* uytgeroepen. 96.
Schip (*Spaans*) neemt de vlugt voor een *Franſman*. 160.
Schoon-geſigt, deſe naam aan een Rivier gegeeven. 25
Schuuren, op wat wijſe by de *Floridanen* gemaakt. 84
Seigneur, van de oproer-makers, tot

tot Kapiteyn over de Soldaten gekooren. 93
. . begeeft ſig aan 't huys van *la Caille*, 94
. . wat hy aldaar uytvoert. 95
Slang (vleugelagtige) te *Florida* gevonden. 126
Slangen in meenigte in het Landſchap *Florida* gevonden. 15
Smeek-ſchrift door de *Franſſen* aan den Koning *Maccou* overgelevert. 45. 46
Soldaten (25) aan den Koning *Utina* door *Laudonniere* geſonden. 69
. . van de Bel-hamels ontwapent. 95
Somme, deſe naam aan een Rivier gegeeven. 25
Son en *Maan* by die van *Florida* geoffert. 81. 82
Spanjaard, van de *Franſſen* te *Florida* gevonden. 118
. . geeft eenige onderrigting. ibid.
Spanjaarden (2) koomen by *Laudonniere*. 101
. . worden hun hayr geſchooren en met kleederen voorſien. ibid.
. . verhaalen hun weder-vaaren aan *Laudonniere*. 102. 103
. . doen een Landing. 131. 132.
. . beſpringen de Veſting, die ſy veroveren. 132
. . vermoorden alle, die ſy bekoomen konden. 132. 133
. . doen ontmenſchte boosheeden aan de lijken der *Franſſen*. 142
. . vermoorden de gevangene *Franſſen* elendig. 149
. . (*boeverlugte*) koomen by malkanderen aan Zee. 156
. . worden van eenige Matroosſen aan boord van een hunner Scheepen gebragt. 157
. . alwaar wel worden ontfangen. 158
. . door de *Franſſen* verſlagen. 166
. . bieden heftige tegen-ſtand tegen de *Franſſen*. 168
. . (60) vervallen in een Hinderlaag der *Franſſen*. ibid.
. . neemen de vlugt en vallen in handen der *Indianen*. 169
. . worden aan de boomen opgehangen. ibid.
Spyſe (onreyne) door de *Franſſen* ge geeten. 120
Stalamè (Koning) ontfangt Kapiteyn *Ribald* heel beleeft. 42
Steenen, in plaats van een beytel, om hout te klooven, gebruykt. 97
Stilte, is oorſaak, dat de *Franſſen* gebrek aan levens-middelen kreegen. 53
Storm brengt de *Franſſen* in groote ongeleegendheyd. 54
. . doed de Scheepen van hare ankers drijven. 117
Straf-oeffening, hoe by de *Floridanen* gepleegt. 76

T.

Tent, voor *Saturieva*, van alderhande takken van boomen, opgeſlagen. 62
Thomas le Vaſſeur met 2 Vaartuygen naar den Koning *Aduſta* geſonden. 105
. . word met de ſijne ſeer wel ontfangen. ibid.

. . door *Ribald* met een Scheepje na de *Spanjaards* geſonden. 146
. . des ſelfs geſelſchap eerſt wel van *Vallemandus* ontfangen. ibid.
Timogua, beduydenis van dit woord. 97
Touw-werk, door de Koningen van *Florida*, aan de *Franſſen* beſchikt. 52
Toya, een Feeſt der *Indianen*. 42
. . op wat wijſe het ſelve bereyd word. 43
. . hoe de *Indianen* het ſelve vyeren. ibid.
. . ten eynde des ſelfs onmatig gegeeten en gedronken. 44
. . verhaal door een Jonge van het ſelve aan de *Franſſen* gedaan. 44. 45
Trompetter, door de *Spanjaards* aan *Ribald* geſonden. 140
. . door *Gourgues* aan de *Indianen* geſonden. 163
Trouwen, hoe by de *Floridanen* waargenoomen. 17

V.

Vaandels der *Spanjaards* op *Karel-ſlot* geplant. 134
Vallemandus doed groote verſeekeringen aan de *Franſſen*. 146. 147
le Vaſſeur (*Michiel* en *Thomas*) tot Stuurlieden van *Laudonniere* aangenoomen. 57
Vederen by de *Floridanen* hoog geagt. 123
Verbod door *Laudonniere*, omtrent de Koopmanſchap gedaan. 60
Verbond, tuſſen de *Spanjaards* en *Floridanen* gemaakt. 128
Vereeringen tuſſen *Ribald* en een *Indiaans* Koning gedaan. 22. 23
Verhaal van de geene, die in de Veſting, naar het vertrek van *Ribald*, bleeven. 49
Vermaning, van *Ribald* aan ſijn volk gedaan. 129
Verſeekering, door *Vallemandus*, aan de *Franſſen* gedaan. 147
Verſlagene, in den ſtrijd, hoe van de *Floridanen* gehandelt worden. 16. 17. 74. 75
Verſoek van eenige, om *Florida* te moogen beſtieren. 67
. . werd van den Keyſer afgeſlagen. 7
. . door eenige *Indianen* aan *Ribald* gedaan. 29
. . van de *Franſſen* aan de Koning *Onade* gedaan. 46
. . van de *Franſſen* aan den Koning *Onade*. 49
. . van den Koning *Athor* aan *Laudonniere*. 58
. . van den Koning *Utina* aan *Laudonniere*. 69
. . van *Rochefort* aan *Laudonniere* gedaan. 93
. . van *Paracouſi Saturieva* aan *Laudonniere*. 104
. . door *Olotocara* aan *Gourgues* gedaan. 167
. . Antwoord door *Gourgues* hier op gedaan. 168
Verſpieder door de *Franſſen* gevangen genoomen. 167
. . geeft eenig berigt aan *Gourgues*. ibid.
Veſting, de naam van *Karel-ſlot*

Berigt voor den Boekbinder waar de Figuuren moet ſtellen.

(1) tegen Pag. 23
(3) —— 28
(2) —— 28
(4) —— 59
(5) —— 60
(6) —— 64
(7) —— 68
(8) —— 70
(9) —— 71
(16) —— 72
(32) —— 73
(17) —— 74
(18) —— 75
(19) —— 76
(20) —— 76
(21) —— 77
(24) —— 78
(22) —— 79
(10) —— 79
(23) —— 80
(25) —— 81
(26) —— 81
(27) —— 82
(28) —— 83
(29) —— 84
(30) —— 85
(33) —— 86
(31) —— 86
(11) —— 99
(12) —— 108
(13) —— 148
(14) —— 166
(15) —— 169

NB. De Signaturen E F G H I K zijn halve bladen, en moeten door-geſneeden worden.

CÆSAR FREDERIKS
AGTIEN-JARIGE
REYS,
NA EN DOOR
INDIEN,
Anno 1563 en vervolgens.

Seer naauwkeurig door hem ſelfs beſchreven.

Nu aldereerſt uyt het Engelſch vertaald.

Met nodige Konſt-printen, en een volkomen Regiſter verrijkt.

TE LEYDEN,
By PIETER VANDER AA, Boekverhoper / 1706.

Met Privilegie.

(3)

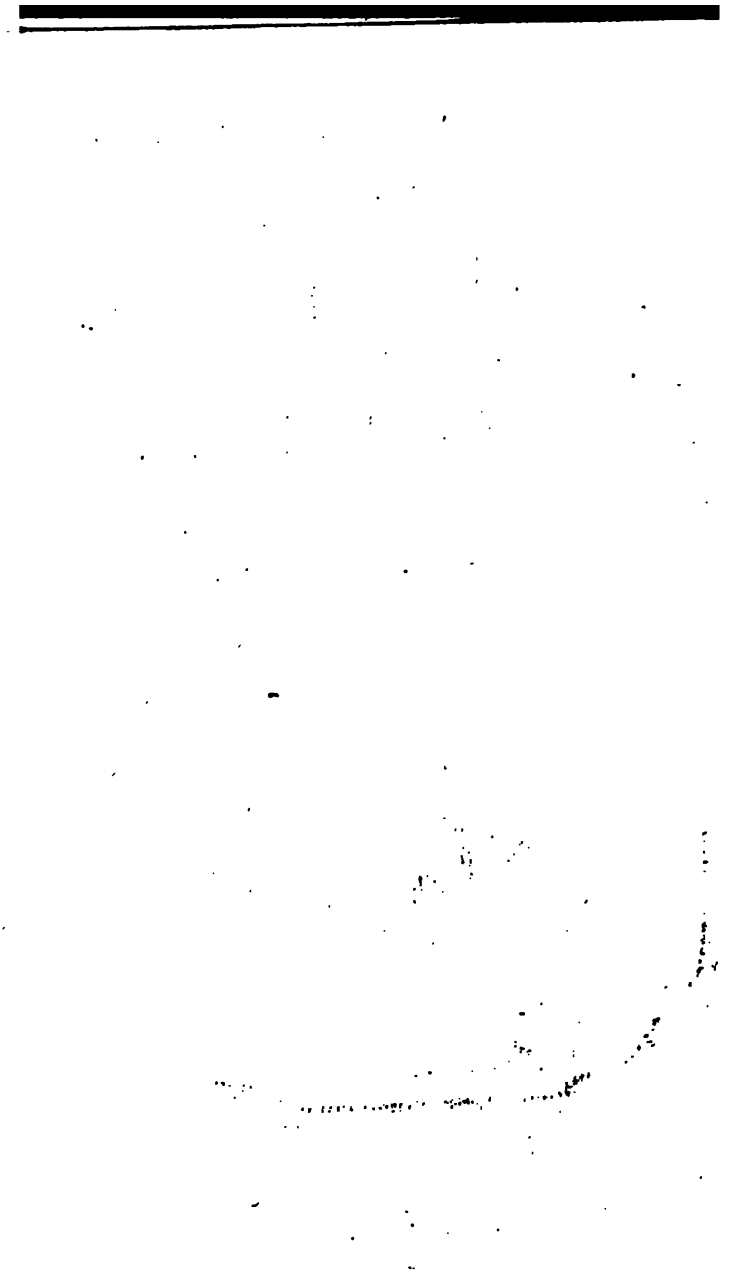

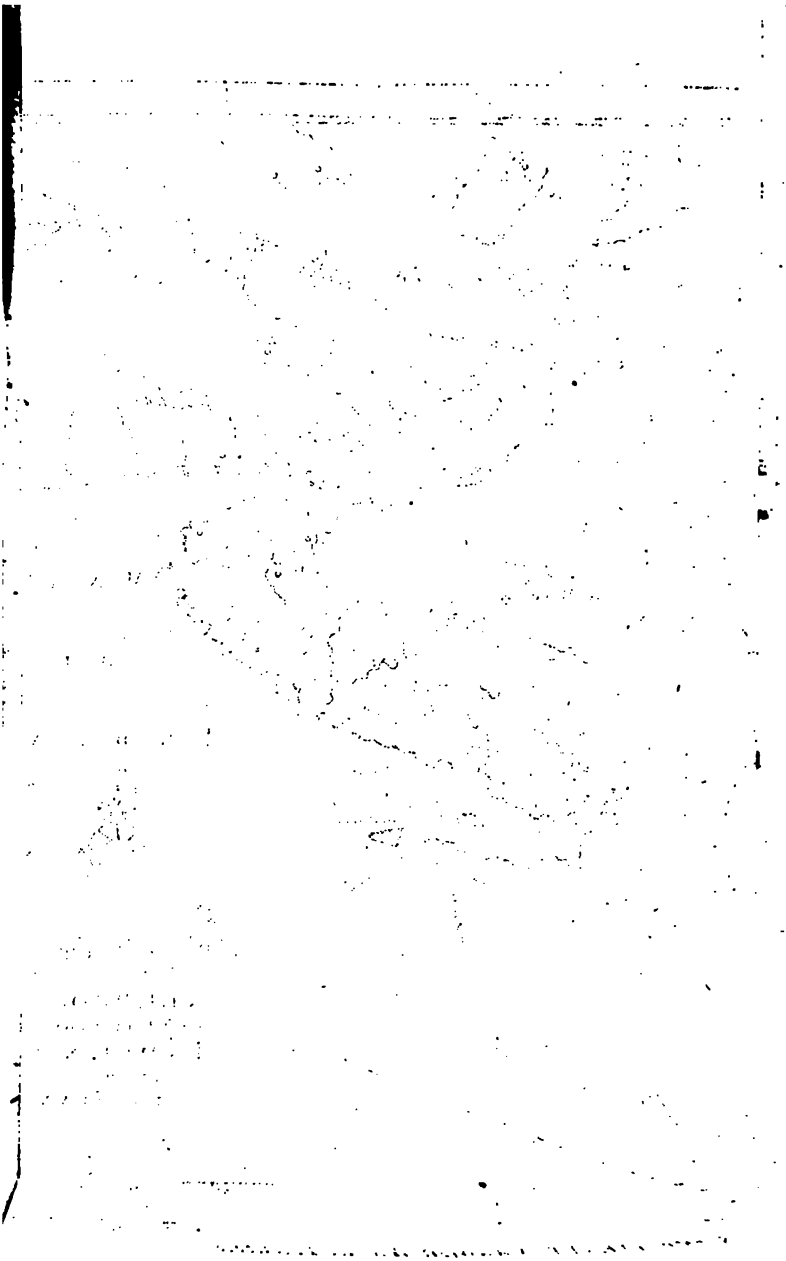

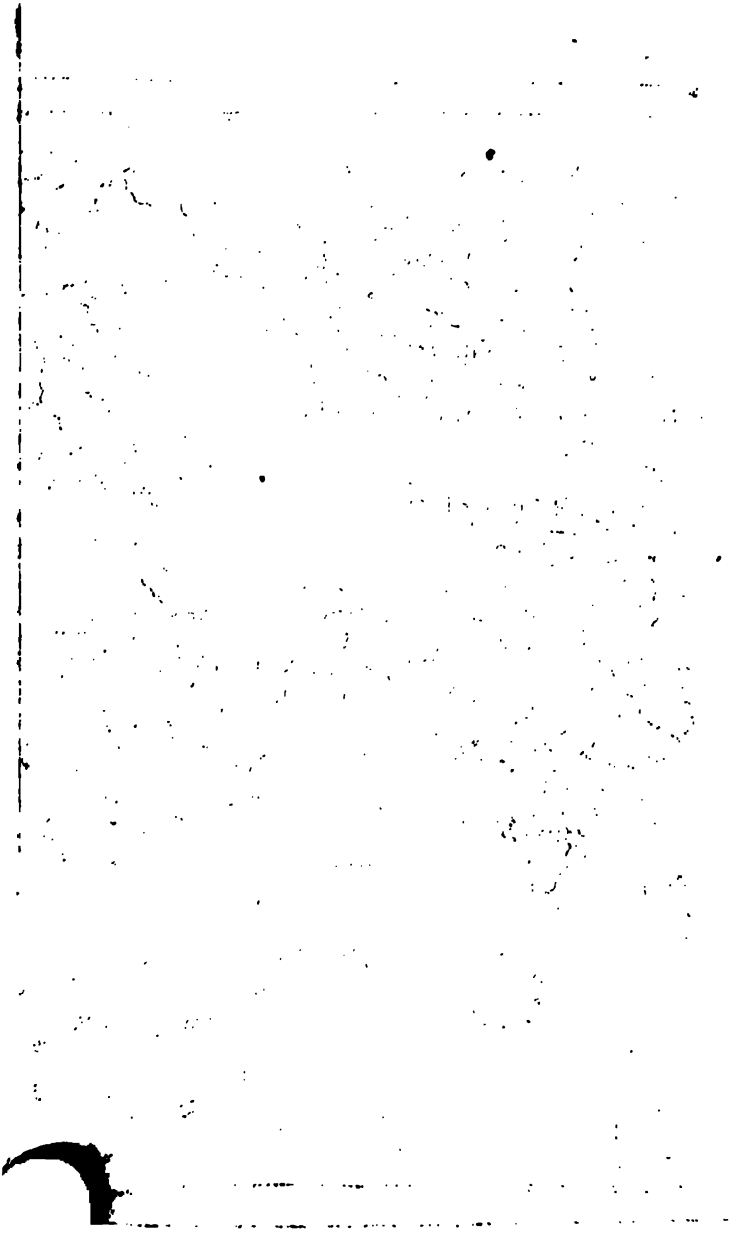

DE AGTIEN-JARIGE REYS IN INDIEN,

Gedaan door

CÆSAR FREDERIKS,

Anno 1563 en vervolgens.

IN 't Jaar onſes Heeren 1563 / was ik Cæſar Frederiks, thans tot Venetien, ſeer begeerig / om de Oſterſe geweſten der wereld te ſien. Ik nam dan mijn reys aan na Aleppo; Daar maakte ik kennis / met eenige Armeniſche, en Moorſche koop-lupden / en vertrok in hun geſelſchap / van Aleppo, quam na derde-halve dag reyſens tot Bir, daar van daan tot Babylon, of Bagdet, en vervolgens over Baſora tot Ormus.

Caſar Frederiks reyſd van *Venetien* na *Aleppo*.

Bir.

Babylon.

Ormus.

Tot Ormus is een Moorſch Koning / zijnde van een Perſiaanſchen afkomſt / die upt den naam van den Koning van Portugaal gekoren / en aangeſteld is. Ik was te dier tijd aldaar / en ſag alle de plegtigheden / die hier in gebruykt wierden / en hier op upt quamen: Als de oude Koning geſtorven was / koos de Generaal der Portugijſen, een anderen / upt Koninklijken bloede geſprooten / welk op het kaſteel / met een groot toeſtel / en veele plegtigheden gedaan wierd / waar op de gekorene aan den Generaal den eed deed / dat hy den Koning van Portugaal, als ſijn Heer / en Opperhoofd / getrouw weſen ſal / en daar na upt handen van den Generaal / den Koninglijken Scepter ontfong / vervolgens wierd hy met een groote ſtoet / en ſtatie / na het Koninklijk Paleys in de ſtad gebragt. Deſe Koning heeft een menigte van Dienaars / doch

De Koning aldaar word van de *Portugijſen* gekoren.

De plegtigheden daar in gebruykt.

Staat van dien Koning.

ook inkomſte genoeg / om ſijn ſtaat ſtaande te houden / gemerkt de gemelde Generaal / of Gouverneur van het kaſteel hem in ſijn regt maintineerd; Hoe bedwongen. Als de Generaal en hy / te ſamen uptrijden / word hy geëerd als een koning / egter hy mag alleen niet uptrijden / met ſijn Hofſtoet / ten zy hy verlof hebbe van den Generaal; Dit en geſchied op die wijſe / niet ſonder reden / en het is ſelfs genoegſaam noodſakelijk / ter oorſaak van den grooten koophandel / die in deſe ſtad gedreven word. De taal / die men hier ſpreekt / is de Perſiaanſche.

Hy reyſd na *Goa.* Hier ging ik t'ſcheep / om te varen na Goa, een ſtad in Indiën; Onderwegen deeden wy de eerſte ſtad van Indiën, Diu genaamd / aan; Deſe legd op een kleyn Eyland / in het Koninkrijk van Cambaja, en is de ſterkſte plaats / die de Portugijſen in Indiën hebben; Het is een kleyne ſtad / dog Komt tot *Diu.* van grooten koophandel; want aldaar worden Welk beſchreven word. veele groote ſchepen met koopmanſchappen bevragt / en uptgeruſt na de ſtraat van Mecca, en Ormus; De ſcheepen behooren ten deele de Mooren, en ten deele de Chriſtenen toe / maar de Mooren mogen in gemelde Zeën / geen handel drijven / nog varen / ten zy hen van den Onder-koning / des Konings van Portugaal, verlof gegeven zy / want dat niet hebbende / worden ſy agter-haald / genomen / en voor prijs verklaard. De waren / daar deſe ſchepen mee bevragt worden / komen 'er van Cambajetta, een Haven in het Rijk van Cambaja, met kleyne barken / gemerkt groote ſcheepen / wegen het ondiep water / welk ontrent 180 mijlen / in een ſtraat / of golf / ſig uptſtrekt / aldaar niet konnen komen; Deſe golf word van hen Macareo genoemd / welk ſo veel beteekend / als een loop van het gety; om dat het water daar van daan ſo ſterk upt loopt / dat het geen weerga heeft / uptgenomen in het Koninkrijk van Pegu, daar een tweede Macareo is / daar het water noch met meerder forſe uptloopt / als hier. Dit Cambajetta, legd aan de Zee-kant / en is een ſeer fraaye ſtad. Ten tijde als ik daar was / was 'er in de

Mooren mogen daar ſonder verlof van de *Portugijſen* niet uytvaren.

Cambajetta legd aan een golf *Macareo.*

Snelle watervloed.

ſtad /

ſtad / ſo grooten ſchaarsheyt / en verlegenthept / dat ik de menſchen van die landſtreek / zijnde Heydenen, hunne eygene ſoonen / en dogteren / aan de Portugijſen ſag verpanden / en voor agt of tien Larins, (na het Engelſche geld / 10 of 13 ſchellingen / en vier ſtuyvers) verkoopen. Voorts ſoude ik nopt hebben konnen gelooven / dat aldaar ſo grooten koophandel gedreven wierd / ten ware ik het geſien had; Ik ſag dan by de nieuwe / en volle Maan / alſo het water op die tijden / hooger dan op andere is / een oneyndig getal kleyne barken / inkomen / en uytvaren / die geladen wierden / met allerley ſoort van ſpecerijen / met Chineeſche ſijde / Sandel-hout / Olyfants tanden / ſtuweel van Vercini, groote menigte van Pannina, komende van Mecca, Chickinos, (ſeccijnen) / zijnde ſtukken gouds / elk weerdig ſeven ſchellingen ſterlings / als ook met geld / en verſchepden andere ſoort van koopmanſchappen; Andere wederom loſten hier een oneyndige menigte / van gedrukte / en geſchilderde catoenen / ſeer veel Indigo, drooge / en ingemaakte gengber / drooge en geconfijte Myrobolanen, Boras, ſeer veel ſuyker / boom-wol / duyvels-drek / Opium, Puchio, en veele diergelijke drogiſterpen / als ook tullebanden / tot Diu gemaakt / en groote ſteenen / gelijk als Onijx-ſteenen / granaten / agaaten / bloed-ſteenen / Diaſpers, Calcidonie-ſteenen / en verſchepde ſoorten / van natuurlijke (regte) Diamanten.

Daar was een ongemeene ſchaarsheyt.

Een ſeer groote koophandel, van allerhande koopmanſchappen.

Ten tijde van mijn verblijf tot Cambajetta, ſag ik daar verſchepde vreemde ſaken / onder andere / dat aldaar een oneyndig getal meeſters waren / die niets deeden / als braſeletten / of arm-ringen / by hen Manny genaamd / van Olyfants tanden / of yvoor / te maken / die ſy dan verſchepde coleuren gaven / en van de Heydenſche vrouwen gedragen wierden / om 'er haare armen / van onder tot boven toe / mede op te ſchikken: Hier aan nu worden jaarlijks eenige 1000 kroonen geſpild / en bevond de reden daar van te zijn / dat wanneer pmand / wie het ook zy / van haar maagſchap

Braſeletten van yvoor ſeer veel daar gemaakt.

En hoe daar geſleten worden.

ſterſt / de wijven tot een teeken van dzoefheyt / alle de bzaſeletten / van de armen rukken / in ſtukken bzeken / en aanſtondts weder andere gaan koopen / alſo ſy liever haar eeten / als hare armringen / ſouden willen miſſen.

Waren die van *Cochin* en *Cananor* komen.

Tot Chaul, komen jaarlijks van Cochin, en Cananor, 10 of 15 groote ſcheepen / geladen met groote / en wel bewaarde nooten / en ſuyker / by hen Giagra genaamd / gemaakt uyt die ſelve nooten.

Cocos- of palmboom, wat voordeelen men daar van trekken kan,

De boom / daar deſe nooten aan waſſen / is de palm-boom / of wel Cocos-boom / die dooz geheel Indiën, en byſonder / hier van daan / na de kant van Goa toe / in grooten overvloed is / en den dadel-boom ſeer wel gelijkt. In de geheele wereld is geen boom / die meer voozdeel / en gebzuyk geeft / als deſe: Want daar is niets aan denſelven / of het dient / tot het een / of het ander / en is te goed / om te verbzanden. Van de ſtam maakt men ſcheepen / ſonder dat men 'er ander hout toe / behoeft te gebzuyken / en van de bladeren zeylen; Van deſſelfs bzugt / die een ſoozt van nooten is / maakt men wijn / en van de wijn / ſuyker / en Placetto; De wijn maakt men in de Lente; Als men in het midden van den boom / een opening maakt / loopt 'er geduurig / een witte vogtigheyt / gelijk als water / uyt welk op gemelde tijd / in baten / onder elke boom geſteld / opgevangen wozd / die alle avonden / en mozgens vol geloopen zijnde / weder weg genomen wozden / welk over het vyer gediſtilleerd zijnde / ſterk / en vervolgens in baten gedaan wozd / daar ſy dan witte / of ſwarte Zibibbo, op werpen / waar dooz het binnen hozten / een ſeer goeden wijn wozd.

ſo dat'er niets aan te loor gaat.

Boven dat maken ſy uyt deſe nooten / ſeer veel olij; Van deſen boom maakt men veele planken / en ander timmer-hout / en van de ſchozs wozden kabels / touw / en diergelijke; tot de ſcheepsvaart nodige ſaken gemaakt / welk touw-werk / na hun ſeggen / beter is / als dat van hennip geſponnen wozd; Van de hangende takken / weten ſy bedſteden / na de Indiaanſche fatſoen / en Scavaſches,

tot

tot den koophandel te maken; De bladeren ſnij-den ſy in fijne lange reepen / die ſy dan weven / om 'er vooz allerley ſcheepen / zeylen / of wel ſeer fij-ne matten van te maken; Het buytenſte vlies van de noot wozd geſtampt / en men maakt 'er een ſeer goed Ockam van / om 'er groote / en kleyne ſcheepen mee te beſozgen / en gelijk als te teeren / en de harde ſchozs wozd tot lepels / en koppen / om ſpijſe in te doen / gebzuykt. Met een woozd / niets wozd 'er van weg gewozpen / of verbzand. Deſe nooten nog groen zijnde / zijn vol van een treffelijk nat / dat ſoet / en aangenaam te dzinken is / ſo dat een dozſtig menſch / met het nat van eene noot ſijn dozſt leſſen kan; maar als deſelve rijp wozd / veranderd het ſap geheel tot een kern.

De *Cocos*-noot leverd een aange-namen dronk uyt.

In 't jaar 1567 / repsde ik van Goa, na Beze-neger, (Baſnagar) de Hoofdſtad van 't Koninkrijk Narſinga, zijnde agt dagen repſens land-waard in; Ik had het geſelſchap van twee andere koop-lieden / die 300 Arabiſche paarden by ſig hadden / om aan den Koning aldaar te bzengen / alſo de paarden van dit land vzy kleyn vallen. By het uytgaan uyt Goa, wierd vooz elk paard / aan tol betaald / 42 pagodies, (ſtukjens goud) / elk be-dzagende ontrent ſes ſchellingen ſterlings / en agt ſtuyvers; Deſe Arabiſche paarden zijn hier koſte-lijk / want men geeft 'er vooz een der ſelve 300 / 400 / 500 / en ſo voozts tot 1000 ducaten toe.

Frederiks reyſd na *Baſnagar*, in 't rijk *Nar-ſinga*.

Koſtelijke en duure *Arabiſche* paarden.

De ſtad Bezeneger, wierd geplonderd in 't jaar 1565 / dooz vier Moorſche Koningen / die magtig en van groot vermogen waren; Deſe Koningen waren Dialcan, (Idalcan) Zamaluc, Cotamaluc, en Viridy, egter konden ſy over de ſtad / en Ko-ning van Bezeneger, geen meeſter wozden / als dooz verraad. De Koning van Bezeneger, was een Heyden, en had onder ſijne krijgs-hoofden twee aanſienlijke Capiteynen / of Bevelhebbers / die Mooren waren / die elk 70 of 80000 man / on-der hun gebied hadden / welke twee Opperhoof-den / dus van eene Godsdienſt met de Mooren zijnde / een middel / om hun eygen Heer en Ko-

Bezeneger van *Mooren* door ver-raad inge-nomen.

Welk om-ſtandig be-ſchreven word.

ning / in der Mooren handen te leveren / bedagten.

De Koning van Bezeneger, schroomde voor de magt van die vier Koningen niet / maar quam hupten de stad in 't open veld / om een veldslag met hen te wagen; De legers aan malkander gekomen zijnde / duurde het gevegt geen vier uuren / voor dien die twee krijgshoofden in 't heetste van den strijd / verraderlijk met hunne onder-hebbende troepen / sig tegen hun Koning wenden / welk sulk een wan-order in het leger veroorsaakte / dat het verbaasd / de vlugt nam. Dit krijk was reeds 30 jaren onder het bestier van drie broeders geweest / die als Tyrannen / den regten Koning gevangen hielden / dien sy jaarlijks eens van het volk lieten sien / voorts regeerden sy / so als het hen goed dagt: Dese drie broeders waren te voren / krijgshoofden onder den vader van den Koning / die sy nu gevangen hielden / na wiens dood / (een soon / die noch vry jong was / hebbende nagelaten) / sy sig meester van de regeering gemaakt hadden. De voornaamste of oudste van hen / wierd Ramaragio genoemd / die op den Koninklijken Troon ging sitten / en de naam van Koning kreeg; De tweede was Temiragio, die het bewind / en de regeering aanvaardde / en de derde / Bengatre genaamd / was opper-Veldheer van het leger. Dese drie broeders waren alle drie in de gemelde veldslag / maar van den eersten / en den laatsten / heeft men nopt gehoord / of sy leven / of dood zijn; Dog Temiragio, een van sijne oogen verlooren hebbende / ontquam het met de vlugt.

Drie broeders hadden hier de regeering in handen,

en hielden den regten Koning gevangen.

Dog twee komen ongelukkig om.

So dra dese nederlaag in de stad geboodschapt wierd / namen de vrouwen en kinderen deser drie Tyrannen / met hunnen wettigen / dog gevangenen Koning / de vlugt / so als sy best konden; Ondertussen quamen de vier Moorsche Koningen / met een groote zege-praal in Bezeneger, en bleven 'er ses maanden / en sogten alom / en onder de hupsen selfs geld / en wat 'er verder mogt verborgen zijn. Na verloop van die tijd / vertrokken sy weder

De *Mooren* komen in de stad.

En vertrekken na ses

der na hunne Rijken / alſoo 'er geen kans was / om ſulken Rijk als dit / te konnen aanhouden: te meer / dooz dien het ſo ver van hun eygen land was. maanden weder na huys.

Als nu deſe Koningen / Bezeneger verlaten / en na hunne getrokken waren / quam gemelde Temiragio weder in de ſtad / en begon ten eerſten alles wat hy konde te werk te ſtellen / tot het herbouwen; en bevolken der ſelve / waar toe hy onder andere de kooplupden tot Goa liet ſeggen / dat indien ſy eenige paarden hadden / deſelve hem ſouden bzengen / hy wilde ſe rijkelijk betalen; Dit was de reden / waarom de twee kooplupden / in welker geſelſchap ik was / hunne paarden na Bezeneger bzagten. Deſe Tyran gaf nog een andere oozze / dat indien eenig koopman paarden mogt hebben / die in den voozgaanden ſlag gekregen waren / al waren het ſijne eygene / ſy deſelve hem ſouden bzengen / en beloofde daar ſo veel vooz te geven / als ſy ſouden eyſſchen / gelijk hy dan ook een bzy gelepde vooz alle die de ſelve ſouden bzengen / liet uytroepen. Hier dooz wierden ſeer veel paarden derwaarts gebzagt / en hy gaf de kooplieden goede woozden / tot dat hy ſag / dat'er geen paarden meer te verwagten waren; Daar op gaf hy de kooplieden bzyheyt / en verlof / om te vertrekken / ſonder iets vooz hunne paarden te geven / welk die arme menſchen wanhopende / en van bzoefheyt en ſpijt als onſinnig maakte. Een der broeders ſoekt de ſtad te herſtellen. Waar toe hy een fnood middel gebruykt, en de menſchen ſchandelijk bedroog.

Al wat ik hier te doen had / ſoude ik in eene maand hebben konnen verrigten / egter bleef ik hier geheele ſeven maanden / welk ik moeſt doen / om te wagten tot dat de wegen weder van roovers / die het land dooz liepen / ſouden klaar zijn. Hier zijnde / ſag ik vp die Heydenen, veele vreemde / en beeſtelijke ſaken: Want als 'er ymand / 't zy mans of vrouwsperſoon / van hun adel ſterft / verbzand men derſelver lighamen / en indien het een getrouwd man is / moeſt deſſelfs vrouw / ter liefde van haar man / haar ſelven levendig met hem laten verbzanden: dog ſy heeft de Daar wierden de vrouwen neffens de afgeſtorven man verbrand.

Vreemde plegtigheden daar ontrent, hier

vyphept om die tijd van verbranding / een maand / twee of drie / ſo als ſy will / upt te ſtellen; Als nu de beſtemde dag gekomen is / gaat ſy vroeg in den morgenſtond upt haar huys / ſtijgd te paard / of ſit op een Olyfant / of word van agt mannen op een kleyn Toneel gedragen / zijnde opgeſchikt gelijk een bruyd / haar hayr hangd tot over hare ſchouderen / en is verciert met juweelen en bloemen / na dat de ſtaat van den overledenen medebrengd / en dus word ſy met ſo grooten vreugde en gejuyg / als de bruyds tot Venetien, in de ſtad omgevoerd; Sy heeft in haar ſlinker hand een ſpiegel / en in de regter een pijl / ſingd de geheele ſtad door / en ſegd datſe met haren waarden bruydegom en man / wil gaan ſlapen. Dus vergeſelſchapt met haar magen en vrienden / duurd deſe ſtatie tot een of twee uuren na de middag; Daar op gaan ſy na buyten langs de rivier Nigendin, die by de muuren van de ſtad heen loopt / tot dat ſy komen ter plaatſe / daar ſy de vrouwen / thans weduwen / gewoon zijn te verbranden / alwaar een groote vierkante kuyl of hol / daar naaſt aan een kleyne hoogte / vier of vijf ſtappen hoog / gemaakt is / de kuyl is vol droog hout. Hier gekomen zijnde / en gevolgd van een menigte menſchen / die deſe ſaak komen ſien / word 'er een groote maaltijd gereed gemaakt / daar dan ſy / die verbrand ſal worden / ſo luſtig en vrolijk van eet / als of het haar trouwdag was; Na gedane maaltijd / beginnen ſy te ſamen te danſſen / en te ſingen / ſo lang het haar beliefd; Dat gedaan zijnde / word 'er met haar weeten / order gegeven / het vyer in die vierkante kuyl / aan te ſteeken; Welk dan verrigt zijnde / en ſy daar van berigt ontfangen hebbende / ſtaakt haar maaltijd / en verder vreugde / vat den naaſten bloed-vriend van haar man by de hand / gaat met den ſelven na den Oever der rivier / daar ſy alle hare juweelen / en kleederen afſegd / die aan haar Ouders / of bloed-vrienden geeft / en om niet naakt van de menſchen geſien te worden / niet meer als een hembd aanhoud / en

tijdloopig beſchreven,

met alle omſtandigheden.

en ſo haar ſelven in de rivier werpt / terwijl ſy uytroept: O ellendige, waſt uwe ſonden af: Uyt het water komende / hangd ſy een rupm geel kleed / om haar lijf / dat weder gemelden naaſten bloedvriend by de hand / en gaat met hem na de gemaakte hoogte / aan de kant van den reeds brandenden kupl; Daar gekomen zijnde / ſpreekt ſe tegen de omſtanders / en bevreld hen hare kinderen / en magen. Sy ſetten gemeenlijk / aan de ſijde van de kupl / of het hol / een mat / op dat de vlamme des vyers / van haar niet ſoude geſien worden / egter zijn 'er wel / die deſelve weg rukken / om te toonen / dat ſy onbevreesd zijn / en niet en ſchroomen het vyer te ſien: Als nu deſe onnoſele vrouw / eenigen tijd / tot haar genoegen met de omſtanders geſproken heeft / komt 'er een andere vrouw / met een krupk of pot / vol olp / ſpreenkeld daar uyt / over haar hoofd / en beſmeerd 'er haar geheele ligchaam mede; Daar op werptſe de pot in den Oven / of het vyer / en met eenen die onnoſele vrouw / en alle de omſtanders / werpen haar in den kupl / groote ſtukken houts agter na / ſo dat ſy door het vyer / en het hout / dat op haar geworpen word / ten eerſten dood is / waar op aanſtonds / in plaats van de effen getoonde vreugde / ſulken gejammer / geween / en huplen volgd / dat een menſch het quaſijk hooren / of verdragen kan. Op die wijs heb ik 'er veele ſien verbranden / alſo ik mijn woonplaats had digt by de poort / daar men / na gemelde brandings plaats / gaat. Wanneer'er een man van ſtaat en aanſien ſterft / verbranden ſijn vrouw / en alle ſijne ſlavinnen / daar hy vleeſchelijke gemeenſchap mede gehad heeft / haar ſelven neffens hem.

Slavinnen by hun meeſter geſlapen hebbende, worden ook verbrand.

In dit Koninkrijk / heb ik ook onder die van geringer aanſien zijn / een andere wijs / ontrent de doode geſien / te weten / als de man geſtorven is / word hy gebragt ter plaatſe / daar ſy ſijn graf maken willen / daar ſy hem by na over eynd neder ſetten; Dan komt ſijn vrouw voor hem op de knyen / omhelsd hem / en blijft ſo aan ſijn hals

Een andere ſchrikkelijke wijs van der overleedenen vrouwen aan den

en ſo haar ſelven in de rivier werpt / terwijl ſy uytroept: O ellendige, waſt uwe ſonden af: Uyt het water komende / hangd ſy een ruym geel kleed / om haar lijf / dat weder gemelden naaſten bloedvriend by de hand / en gaat met hem na de gemaakte hoogte / aan de kant van den reeds bzandenden kuyl; Daar gekomen zijnde / ſpreekt ſe tegen de omſtanders / en bevreld hen hare kinderen / en magen. Sy ſetten gemeenlijk / aan de ſijde van de kuyl / of het hol / een mat / op dat de vlamme deſ vyers / van haar niet ſoude geſien worden / egter zijn 'er wel / die deſelve weg rukken / om te toonen / dat ſy onbevreesd zijn / en niet en ſchroomen het vyer te ſien: Als nu deſe onnoſele vrouw / eenigen tijd / tot haar genoegen met de omſtanders geſproken heeft / komt 'er een andere vrouw / met een kruyk of pot / vol olij / ſpreenkeld daar uyt / over haar hoofd / en beſmeerd 'er haar geheele lighaam mede; Daar op werptſe de pot in den Oven / of het vyer / en met eenen die onnoſele vrouw / en alle de omſtanders / werpen haar in den kuyl / groote ſtukken houts agter na / ſo dat ſy door het vyer / en het hout / dat op haar gworpen word / ten eerſten dood is / waar op aanſtonds / in plaats van de effen getoonde vreugde / ſulken gejammer / geween / en huylen volgd / dat een menſch het quaſijk hooren / of verdragen kan. Op die wijs heb ik 'er veele ſien verbranden / alſo ik mijn woonplaats had digt by de poort / daar men / na gemelde brandings plaats / gaat. Wanneer'er een man van ſtaat en aanſien ſterft / verbranden ſijn vrouw / en alle ſijne ſlavinnen / daar hy vleeſchelijke gemeenſchap mede gehad heeft / haar ſelven neffens hem.

Slavinnen by hun meeſter geſlapen hebbende, worden ook verbrand.

In dit Koninkrijk / heb ik ook onder die van geringer aanſien zijn / een andere wijs / ontrent de doode geſien / te weten / als de man geſtorven is / word hy gebragt ter plaatſe / daar ſy ſijn graf maken willen / daar ſy hem by na over eynd neder ſetten; Dan komt ſijn vrouw voor hem op de knyen / omhelsd hem / en blijft ſo aan ſijn hals

Een andere ſchrikkelijke wijs van der overleedenen vrouwen aan den

dood te brengen.

hangen / tot dat de metſelaars / rondom hen een muur gemaakt hebben / en als de muur ſo hoog is / datſe tot aan hunnen hals reykt / dan komt een man agter de vrouw / en verwrgd haar; waar op dan aanſtonds de muur over hunne hoofden toe gemaakt word / en dus worden ſy beyde begraven.

In het jaar onſes Heeren 1565 / wanneer die van Bezeneger, het ongeluk hadden / dat hun ſtad van de vier Koningen geplonderd wierd / ging de Koning ſig met ſijn Hof nederſlaan / op een Kaſteel / agt dagen reyſens daar van daan / genaamd Penegonde.

De plaats daar diamanten gegraven worden,

Ses dagen ver van Bezeneger, is ook de plaats / daar men de diamanten van daan haald; Ik ben 'er ſelfs niet geweeſt / maar my wierd geſegd / dat het een groote / en met een muur beſlotene plaats is / en dat men de grond daar binnen / voor een ſekere prijs / by een ſekere maat in het vierkant verkoopt / met bepaling / hoe diep men graven

en hoe men daar mede handeld.

mag: De diamanten hier gegraven / mogen maar van een ſekere groote zijn / en die grooter zijn / moeten alle gelaten worden voor den Koning / maar ſedert eenige jaren herwaards / heeft men 'er ter oorſaak van de verwarringen in dit Rijk / geen van daan gehaald: Die verwarring nu was voornamelijk daar upt geſprooten / dat de ſoon van

Nieuwe verdeeltheyt in Bezeneger.

Timeragio, den wettigen / tot nog toe gevangenen Koning / had laten ombrengen / en de Heeren en Edelen van dat Rijk / hem voor hun Koning niet wilden erkennen / waar door dan verſchyde-ne / ſig voor Koning opwierpen / welk ſo grooten

Waar door de ſelve genoegſaam woeſt is.

verdeeltheyt veroorſaakte / dat de ſtad Bezeneger, wel niet geheel verwoeſt is / want de hupſen ſtaan 'er nog / maar ledig / en na men ſegd / woonen 'er thans niet als Tygers / en wilde beeſten in.

Bezeneger 24 mijlen in den omtreck.

De omtreck van deſe ſtad / is ontrent 24 mijlen / en zijn binnen de muuren van deſelve / verſchyde bergen. De hupſen zijn met aard opgeſet / en blak / uytgenomen de drie Palepſen van de drie Broeders / (Tyrannen) en de Pagoden, of Afgoden Tempels

welk

welk met kalk / en ſchoone marmer ſteenen / opgemaakt zijn. Ik heb veeler Koningen Hoven geſien / maar geen ſo groot / als 't geen hier tot Bezeneger is; Ik ſie byſonderlijk op de ordonnantie van dit Paleys / welk negen poorten heeft; Wanneer men eerſt na de plaats / daar de Koning ſijn verblijf heeft / wil binnen komen / zijn 'er vijf groote ingangen / of poorten / die alle door Officiers / en Soldaten / bewaart worden / en binnenwaards zijn vier klepner poorten / die door poortiers bewaard worden: Buyten de eerſte poort / is een klepn voor-plepn / alwaar een Hoofdman / met 25 Soldaten nagt en dag de wagt houd; binnenwaards is een twede plaats met een gelijke wagt / door welke men aan een ſeer ſchoon plepn komt / agter welk weder een poort gelijk als de eerſte is / die met gelijke wagt bewaard word / en binnen die / is weder een ander plepn. Dus worden de vijf eerſte poorten met krijgsvolk beſet / en bewaard / maar de verdere klepndere poorten / die meer na binnen zijn / worden bewaard van poortiers; en ſtaan alle het grootſte gedeelte van de nagt open / om dat de Heydenen gewoon zijn / hunne ſaken liever des nagts / als by dag te verrigten / en alsdan hunne maaltijden te houden. Koning's Paleys, en deſſelfs ordonnantie, naauwkeurig beſchreven.

Het is in deſe ſtad wyd veplig / en buyten vreeſ voor dieven / en rovers; want de Portugijſche kooplieden ſlapen om de groote hitte / die aldaar is / op de ſtraten / of onder Galerpen / en egter hoord men nopt / dat hen eenig ongemak overkomt. Men vreesd daar voor geen dieven of rovers.

Na verloop van twee maanden / beſloot ik na Goa te gaan / in geſelſchap van twee andere Portugijſche kooplieden / die sig tot de reys gereed maakten / met twee Palankijns, of klepne draagſtoelen / die ſeer gemakkelijk op de reys zijn / en agt Falchines, of mannen / die deſe draagſtoelen / vier en vier dragen / welk sy doen / gelijk men by ons met de beurrpen. Ik kogt voor my twee oſſen / een om op te rijden / en den anderen / om mijn bagagie en leeftogt te dragen / want men rijd in dit land Vertrek na *Goa*. *Palankijns* en *Falchines* over weg gebruykt. Men rijd'er op oſſen.

land op deſelve / met een ry-huſſen / gorzel en toom; Op gaan een gemakkelijken pas. Van Bezeneger tot Goa, is in de ſomer agt dagen repſens / maar alſo wy in de maand van Julius, zijnde daar 't midden van de Winter / op reys gingen / waren wy 15 dagen onder wegen / eer wy tot Ancola, aan de Zee-kant quamen; In de eerſte agt dagen / raakte ik beyde myne oſſen quijt / want de eene / die myn bagagie droeg / wierd ſwak / en konde niet meer gaan / en als ik den anderen / over een rivier / daar ik over een ſmalle brug konde overgaan / wilde doen ſwemmen / ging deſelve in 't midden van de rivier / op een Eylandjen / daar hy gras vond / daar hy bleef / en wat wy deeden / hem niet konden van daan krijgen / ſo dat hem daar moeſt laten / ondertuſſen viel'er veel regen / en ik was genoodſaakt ſeven dagen / met groote moeyte / te voet te gaan / dog vond ten allen geluk onder wegen / eenige Falchines, die ik huurde / om myn bagagie te dragen. Wy waren dagelijks in vreeſ / van gevangen te worden / door dien 'er in dat Rijk / alom groote verwarring was / en elke morgen moeſten wy / om te mogen voortreyſen / elk vier of vijf pagies, tot randſoen geven. Daarenboven was 'er nog een ander ongemak / want als wy in 't gebied van een ander Gouverneur quamen / welk alle dagen gebeurde / hoewel ſy alle onder den Koning van Bezeneger ſtaan / vonden wy t'elkens byſonder kooper-geld / ſo dat wy het geld / dat wy heden ontfongen / op den volgenden dag niet konden uytgeven; Eyndelijk quamen wy met de hulp van God / tot Ancola, welk landſchap onder de Koningin van Gargopam ſtaat / die aan den Koning van Bezeneger, ſchatting betalen moet.

't Was in *Julius* aldaar winter.

Hy heeft ramp aan ſijn ry-oſſen.

En andere bekommerniſſen.

Op reys alle daag ander geld.

Hy komt tot *Ancola*.

Eer ik van Bezeneger afſcheyde / ſal ik hortelijk toonen / waar in de koophandel aldaar beſtaat: Van Goa word jaarlijks derwaards gebragt / fluweel / damaſten / ſatijnen / Portugijſche armoſijnen / Chineeſche ſtoffen / ſaffraan / ſcharlakens / en Arabiſche paarden; Van Bezeneger nu / brengen

Berigt van de waren, die in *Bezeneger* verhandeld worden,

gen ſy in Turkyen, juweelen en pagodies, (goude ducaten): De kleederen / die men 'er draagd / zijn van fluweel / ſatijn / damaſt / ſcharlaken / of wit katoen / na dat iemands ſtaat is / met hooge hoeden / of mutſen / op hun hoofd / die van deſelve ſtof zijn / en van hen Colae genoemd worden; Om hun lijf hebben ſy in plaats van goudels / een ſtreep fijn wit katoen; Sy dragen broeken / gelijk als de Turken; Aan hun voeten hebben ſy ſekere hooge dingen / die ſy Aſpergh noemen / en aan de ooren hebben ſy veel goud hangen. hun dragt aldaar.

Maar ik keer weder tot mijn reys. Tot Ancola zijnde / nam een van mijn geſelſchap / die niet te verlieſen had / een weg-wijſer aan / met wien hy in vier dagen te voet tot Goa quam / maar de ander Portugijs, was niet in ſtaat om te konnen gaan / en bleef de Winter over tot Ancola, die in deſe geweſten van Indiën, den 15 Mey begind / en tot het eynde van October duurt. Ondertuſſen quam aldaar een ander Portugijſch paarde-kooper / in een draag-zetel / met twee Portugijſche ſoldaten / komende van Zeilan, (Ceylon) en twee andere dragers / die ook Chriſtenen waren / dog geboren in Indiën; Deſe maakten gereedſchap om na Goa te reyſen / en ik reſolveerde met hen op reys te gaan / en liet voor my een ſlegt Pallanchin, of draag-zetel / van riet maken / in een van welke / ik alle mijne juweelen verbergde / en nam volgens gebruyk / agt Falchines, of dragers aan; Wy gingen vervolgens op reys / dog op een namiddag / terwijl wy over een gebergte moeſten / welk Ancola van Dialcan ſchepd / en ik een wenig agter gebleven was / wierd ik van ſtruykroovers beſprongen / daar van vier / met degens en ſchilden / en de vier andere / met boogen en pijlen gewapend waren. Mijn dragers deſelve hoorende aankomen / lieten my met de zetel vallen / namen de vlugt / en lieten my alleen / met mijn pakkagie / die ik by my had leggen; De roovers waren aanſtonds my op den hals / plonderden / en ont- Hy reyſd van *Ancola* na *Goa*. Sijn voeſtel. Hy vervald onder roovers. Die hem plonderden.

ontkleeden my; Ik veynsde my ſiek te zijn / en hebbende een ſoort van een bed / van mijn bagagie gemaakt / wilde uyt mijn draag-zetel niet; Sy doorſogten alles naauwkeurig / en vonden twee beurſen / waar in mijn koper-geld / dat ik in Ancola, voor vier pagodies, (ducaten) / gewiſſeld had / was ingepakt. De roovers meenende / dat het ſo veele goude ducaten waren / ſogten niet verder / maar gingen met mijn goed voort / dog wierpen alle mijne pakkagie agter een hegge / daar ſy deſelve verbergden; Onderwegen lieten ſy een neusdoek vallen / ik dat ſiende / ſtapte uyt mijn zetel / nam deſelve op / en lep die opgerold in mijn Palanchine: Ondertuſſen waren mijne Falchines, of dragers / ſo goed-aardig / dat ſy my weder quamen opſoeken / welk ik van hen niet verwagt had / te meer / om dat ſy reeds te voren / gelijk daar de gewoonte is / betaald waren: Eer ſy weder by my quamen / had ik reeds voorgenomen / het riet / daar ik mijne juweelen in verborgen had / uyt mijn draag-zetel te trekken / tot een wandelſtok te gebruyken / en ſo te voet na Goa te gaan / maar de getrouwigheyt mijner dragers / benam my die moepelijkheyt / want ſy dragten my in vier dagen tot Goa, in welke tijd het by my wyd ſlegt ſtond / want de roovers hadden my geen geld / goud noch ſilver laten houden / en 't geen ik at / wierd my van van mijne mannen om Gods wil gegeven / edog tot Goa gekomen zijnde / betaalde ik rijkelijk / al het geen ik van hen genooten had.

Dog vonden ſijn juweelen (in een riet verborgen) niet.

Der *Falchinen* getrouwigheyt.

Komt tot *Goa*, na dat onder wegen armoede geleden had.

Van Goa repsde ik na Cochin, zijnde een reps van 300 mijlen / tuſſen welke ſteeden / veele ſterkten der Portugijſen zijn / gelijk als Onor, Mangalor, Barzelor, en Cananor. d' Eerſte Forteres op deſe reps is Onor, leggende in het rijk van de Koningin van Barthacella, die tinsbaar aan den Koning van Bezeneger is; Hier is geen koophandel altoos / maar word alleenlijk door een Hoofdman / en een bende ſoldaten bewaard. Dervolgens komt men by een klepne Portugijſche Veſting / genaamd Mangalor, alwaar eenigen koophandel

Hy vertrekt van *Goa*,

Paſſeerd *Onor*.

is /

is / dog niet anders / als van een wepnig rijs. Hier van daan komt men tot een andere Deining / Barzelor genaamd / daar de Portugijsen veel voorraad van rijs hebben / die sy daar van daan na Goa brengen; en vervolgens komt men tot Cananor, een stad / die een musquetschoot van de Hoofdstad des Koninkrijks gelegen is; De Koning van dit Rijk is een Heyden; Hy en al sijn volk zijn seer dupl / en boos-aardig / sy leggen doorgaans met de Portugijsen over hoop / en wanneer sy vrede hebben / is het enkelijk wegen hun interest, om hunne waren te konnen slijten: Want uyt dit Rijk van Cananor, komt kardamom, veel peper / gengber / honig / en geheele scheepen / met groote noten beladt / als ook seer veel Archa, een vrugt van de groote eenes note-muscaats / die in alle dese en verdere gewesten van Indiën gegeten word / nessens de bladeren van een seker krupd / by hen Bettel genoemd / die wat klepner en dunner zijn / maar in gedaante over een komen met die van eerd-vepl / of eploof; Men eet dese bladeren opgerolt als een plaaster / en gebuld met kalk van oester-schelpen / en verspild'er in Indiën seer veel geld mede; Dit word dagelijks gebruykt / welk ik / ten ware het gesien had / nopt soude geloofd hebben. De pagters / of tollenaars / trekken 'er veel geld van / also 'er tol voor betaald moet worden. Als sy dit eeten en kauwen / word hun spreksel so rood als bloed / en men segd / dat het een goede maag / en een lieflijken adem maakt / maar mijns oordeels / word het meer gebruykt / om hunne vuyle kusten / en snoode begeerlijkheden aan te setten / want dit krupd is vogtig en heet / en heeft een groote kragt om uyt te setten.

Mangalor. *Barzelor.* *Cananor.* De aard van die Natie en hunne waren. *Bettel* hoe gekauwd en bereyd word. Desselfs werking.

Van Cananor komt men tot Cranganor, een klein Fort van de Portugijsen, in 't Rijk van Cranganor; De Koning van dit Rijk / is insgelijks een Heyden, dog het is een klein Land / zijnde niet grooter dan van 120 mijlen / en vol roovers; Hy staat onder den Koning van Calicut, die ook een Heyden, en een groot vrand van de Portugijsen is /

Cranganor.

is / tegen welke hy altijd oorlogd; Hier is het nest en schuylplaats voor alle vreemde roovers / die hier Mooren van Carposa, genoemd worden / om dat sy hooge roode hoeden / of mutsen dragen; Dese roovers deelen hun bupt / die sy op Zee krijgen / met den Koning van Calicut, en daarom geeft hy elk die maar lust heeft / vrybeyt om op Zee te gaan rooven; Hier door nu is dese geheele Kust / so vol roovers / dat 'er geene als groote en wel gewapende scheepen veylig varen konnen / of andersins sig van het gelepde van de Portugijsche Vloot bedienen moeten. Van Cranganor tot Cochin, is nog 15 mijlen.

Alwaar veel Zee-rovers woonen.

En komt tot *Cochin.*

Cochin is / naast Goa, de voornaamste plaats der Portugijsen in Indiën; Daar word grooten koophandel met specerpen / drogues / en alle andere koopmanschappen / door het Rijk van Portugaal gedreven / en land-waard in / is hier het Rijk van peper; Edog de peper / die hier van daan na Portugaal gaat / die sy in de scheepen / niet in sakken of balen / maar vaten laden / is so goed niet als die na Mecca versonden word: De reden hier van is / om dat in vorige tijden / de bediende des Konings van Portugaal, een accoord met den Koning van Cochin, over de prijs van de peper gemaakt hebben / die wel laag is / maar in gevolge van dat accoord nopt mag stepgeren / nog dalen / en daarom brengen dese snoode menschen / deselve den Portugijsen, als sy nog groen / en vol vuyligheyt is.

Koophandel aldaar, bysonder van peper.

Daar sy de *Portugijsen* mee bedriegen.

Cochin bestaat uyt twee steden. Beschrijving derselven.

Cochin bestaat uyt twee steden / de eene zijnde der Portugijsen, en de andere des Konings van Cochin; Die van de Portugijsen, is naast by de Zee / en die van den Koning van Cochin, is anderhalve mijl landwaard in / dog leggen beyde op den Oever van deselve rivier / die groot en diep is / afkomende uyt het gebergte van het land des peper-Konings / die Heydensch is / egter zijn in syn land veele Christenen, van St. Thomas orden; De Koning van Cochin, is insgelijks een Heyden, dog een groot en trouw vriend / van den Koning

van

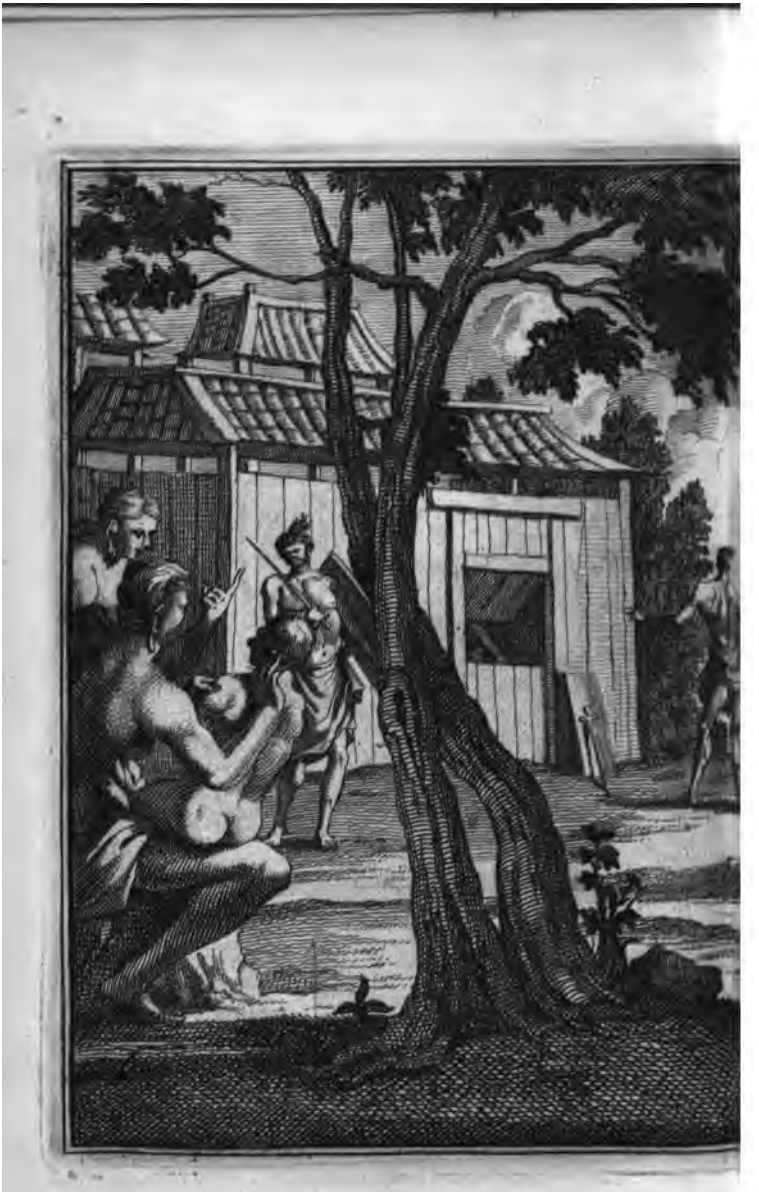

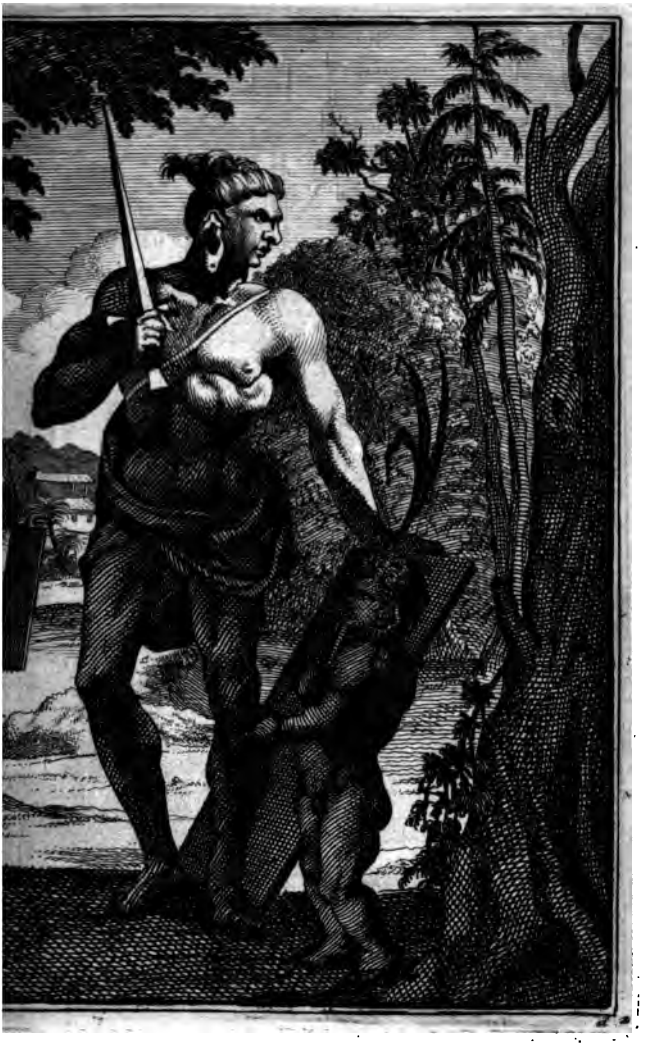

van Portugaal, en van de Portugijſen, die getrouwd / en burgers van het Portugijſche Cochin zijn: maar men moet weten / dat door geheel Indiën onder den naam van Portugijſen, verſtaan worden alle Weſterſche Chriſtenen, 't zy / dat ſy Italianen, Franſſche, of Duytſche zijn. Door *Portugijſen* worden allerley *Chriſtenen* verſtaan.

Als nu iemand in Cochin trouwd / en ſig aldaar nederſlaat / krijgd hy een ampt / na dat ſijn bedieningis / en geniet de voorregten / van een burger dier ſtad: die daar in beſtaan / dat alſo hier veel ſijde uyt China, en veel ſuyker uyt Bengala komt / de getrouwde burgers / daar geheel geen tol voor geven / en voor alle andere waaren / den Koning maar vier ten hondert voor tol geven / en hun goed aangeven / ſo hoog of laag / als het hen goed dunkt; daar in tegendeel de ongetrouwde / en vreemdelingen / van alle koopmanſchappen in Cochin, den Koning van Portugaal, agt van het honderd geven moeten. Merkelijke voorregten der getrouwde aldaar.

De Koning van Cochin, heeft in vergelijking van de andere Indiaanſche Koningen / geen groote magt / en kan maar 70000 gewapende mannen / in 't veld brengen: Hy heeft een groot getal Edellieden / die hy Amochi noemd / en andere zijnder / die Nairi genoemd worden; deſe alle maken geen werk van hun leven / ſo dat ſy / indien 'er hun Koning mee kan gedient worden / niet ſchroomen ſig in eenig gevaar / hoedanig het ook is / te werpen / al weten ſy voor 's hands / dat ſy het leven daar by ſullen inſchieten; Deſe lieden gaan met hun boven lijf naakt / en hebben om hun beneden lijf / een kleedjen geſlingerd / voorts zijn ſy barrevoets / en hebben ſeer lang hayr / welk op het bovenſte van hun hoofd is opgerold; Sy hebben altijd hunne ſchilden / en een blooten deegen by ſig. De Koning van *Cochin*. Sijn magt. Sijne Edellieden ſeer getrouw voor hem. Derſelver kleeding, en geweer.

Deſe Nairi hebben hunne vrouwen onder hen gemeen / en als iemand van hen in het huys van een hunner vrouwen gaat / ſet hy ſijn ſchild / en weerd voor de deur neder / en ſo lang hy daar binnen is / mag ſig niemand verſtouten in dat huys Hebben hunne vrouwen gemeen.

Des Konings kinderen volgen in de regeering niet.

te komen. Des Konings kinderen mogen na hun Vaders dood de regeering van het Rijk niet erven; om dat / gelijk sy seggen / het soude konnen gebeuren / dat deselve niet van den Koning hun vader / maar van iemand anders geteeld waren: en

Wat reden sy daar toe voorgeven.

daarom nemen sy een van des Konings susters soons aan / of wel een soon van een andere vrouw / die van Koninglijken bloede is / om so verseckert te zijn / dat hun Koning van Koninglijken bloede gesprooten is.

Lange ooren daar veel gragt, Met ongelooffelijk groote gaten,

De Nairi en hunne vrouwen / houden het voor een schoonheyt / groote gaten in hunne ooren te maken / die ongelooffelijk wijd zijn / en meenen hoe grooter die gaten zijn / hun Adel te grooter is. Ik had de vryheyt / om den omtrek van iemands gat in sijn oor / met een draat te meeten / en ik konde in den omtrek van die draat / mijn arm tot aan de schouder / met kleeren en al steecken / so dat die opening in der daad ongemeen groot is; Dese

hoe die gemaakt worden.

opening word gemaakt / als sy nog jong zijn / en dan hangen sy aan de ooren / een stuk goud of loot / en steken in die opening / een seker blad / welk sy daar toe gebruycken / en dus word het gat so wijd en groot.

Van Cochin varen de scheepen / alle jaar na Portugaal, op den 5 December, of den 5 January. Maar om mijn reys te vervolgen.

Reys van *Cochin* na *Coulam*,

Ik reysde van Cochin na Coulam, welk'er 72 mijlen van daan legd; Dit Coulam, is een kleyn Fort van de Portugijsen, en legd in het Koninkrijk van Coulam, wiens Koning insgelijks een

beschrijving desselfs.

Heyden is: Hier is niet veel koophandel / hier nemen de scheepen maar een halve lading van peper in / en halen voorts hare volle lading tot Cochin.

Comori.

Van Coulam, is het nog 72 mijlen / eer men aan de Kaap Comori komt; Langs die geheele Kust aan de Zee-kant / gelijk ook aan de Kaap

Daar en langs die Kust zijn de *Heydenen Christenen* geworden,

Comori, na de sijde van het laage land van Chilao, zijnde een streek van ontrent 200 mijlen / zijn de inwoonders alle Christenen gewoorden; Daar

zijn

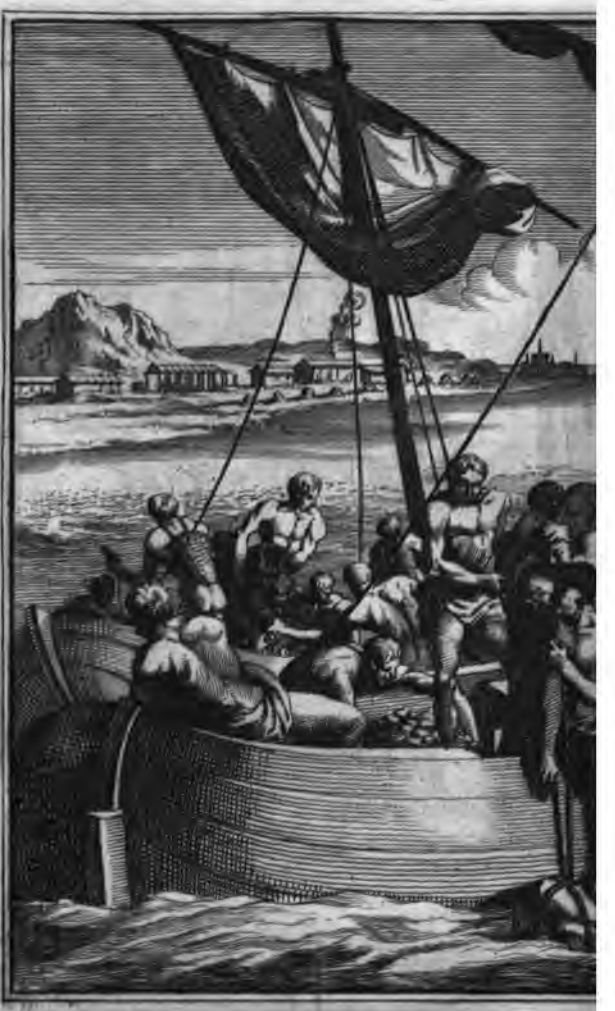

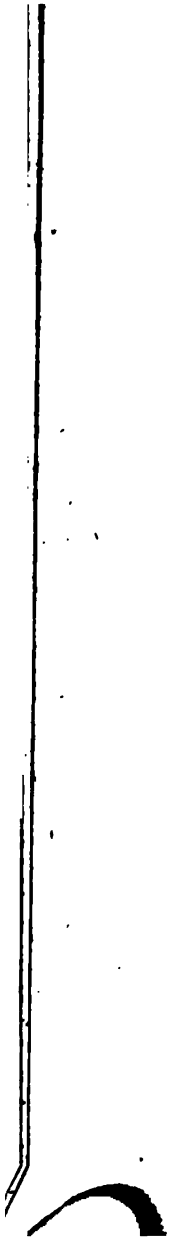

zijn ook Kerken van Monnikken van St. Paulus oozde / (dit zijn Jesuiten, in dese gewesten so genoemd / om dat hun Collegie of Klooster in Goa, na Paulus genoemd is) die hier met het bekeeren der menschen veel goeds doen / en geen moeyte ontsien / om hen in de wet van Christus te onderwijsen. door de Jesuiten.

De Zee / tussen de Kust / van de Kaap Comori, tot aan het laage land van Chilao, en het Eyland Zeilan (Ceylon) wozd daar genoemt / de paarl-vissery: want hier vist men jaarlijks na deselve / welk begonnen wozd in Maart, of April, en 50 dagen duurt; maar niet altijd op deselve plaats / en somtijds hier / en somtijds daar / in de selve Zee. Als de tijd om te vissen naderd / senden sy vooz af seer bedzevene duykers / die de plaatsen / daar op de grond de meeste oesters zijn / ontdekken; Tegen over de plaats nu / daar sy de meeste vinden / maken sy een buurt van hupsen / en een Bazaro, of wagtplaats / geheel van steen / die 'er so lang staan blijven / als de vissery duurd / en met alle behoeften voozsien zijn; welk somtijds na by hunne woonplaatsen / en somtijds verre daar van af is. Dese vissers zijn alle Christenen upt dat gewest / en dit mag elk doen die wil / mids een sekere somme vooz den Koning van Portugaal, en aan de Monnikken van St. Paulus, die op dese Kust zijn / te geven. De Kust van de paarl-visiery. Hoe dat visen toegaat naauwkeurig beschreven.

So lang het vissen duurt / zijn 'er dzie of vier gewapende Fusten / of vaartuygen / die de vissers vooz de roovers bevzijden. Ik quam in mijn reys by geval ter plaats / daar men met het vissen doende was / en sag by die gelegenthept / dat het dus te werk ging: Daar zijn dzie of vier barken / die geselschap maken / zijnde gelijk de booten van onse loodsen / of nog klepnder; In elk van die is seven of agt man; Op een sekeren mozgen / sag ik een groote menigte van deselve in Zee steeken / die op 15 of 18 vadem water / welk de gemeene diepte / op die Kust is / hun anker wierpen: Als sy op anker leggen / laten sy een touw in Zee vallen /

aan het eynde van het ſelve / hebben ſy een groote ſteen vaſt gemaakt / daar dan aanſtondts een man gereed is / die ſijn neus en ooren digt toegeſtopt / en om ſijn hals of linker arm / een korf heeft ; Deſe ſakt hy de reep na den bodem van de Zee neder / en vuld ſijn korf ſo dra hy kan ; So dra hy die gevuld heeft / trekt hy aan de reep / en dan halen ſijne makkers in de bark / hem met ſijn korf na bovenen ; Dan ſakt weder een ander na beneden / tot dat ſy hun bark met oeſters bevragt hebben ; daar ſy tegen den avond mede varen / na hun opgeſlagen vlek ; Hier maakt elke maatſchappy / haar eygen hoop van oeſters / ſo dat men hier een lengte / van ſulke onderſcheydene hoopen ſiet ; maar daar word niet aangeraakt / voor dat het viſſen geheel gedaan is ; So dra nu de viſſery ophoud / gaat elke maatſchappy / by hun oeſter-hoop nederſitten / en bald aan het openen der ſelven ; welk gemakkelijk toegaat / om datſe reeds dood / droog en droes zijn ; Indien nu in alle oeſters paarlen waren / ſoud 'er een groote winſt in ſteeken / maar daar zijn 'er ſeer veele / daar'er geene in zijn / en dus ſien ſy eerſt / ten eynde van haar vis-tijd / of ſy een goede of ſlegte vangſt gehad hebben. Om nu van de paarlen te oordeelen / hebben ſy ſekere lupden / die ſig des verſtaan / by hen Chitini genaamd / die de paarlen / na het gewigt van de Caraaten, ſchoonheyt en helderheyt / op een ſekere pryis ſetten / en vier ſorteeringen van deſelve maken. De eerſte zijn de ronde / genoemd Aja van Portugaal, om dat de Portugijſen deſelve koopen ; De tweede ſoort / die niet rond zijn / worden Aja van Bengale genaamd ; De derde ſoort / ſo goed niet als de tweede / heeft de naam van Aja van Canara, dat is / het rijk van Bezeneger ; De vierde en laatſte ſoort / die ook de ſlegſte is / word Aja van Cambaja genoemd. So dra nu de pryis der paarlen geſtelt is / zijn 'er aanſtondts kooplieden van alle geweſten / die met hun geld in de hand / deſelve komen koopen / ſo dat binnen weynig dagen / alles na de goedheyt / en het gewigt der paar-

Chitini maken vier ſoorteringen van de paarlen.

paarlen volgens de geſtelde prijs word opgekogt.

In deſe Zee daar de paarl-viſſery is / legd een Eyland / Manar genoemd / welk van Chriſtenen uyt dat geweſt / (te voren Heydenen geweeſt) bewoond word / en een kleyn Portugijs Fort na de kant van Zeilan, heeft. Tuſſen deſe twee Eylanden is een kanaal / welk niet groot nog diep is / ſo dat niet alle kleyne ſchepen daar door konnen / en die wat grooter zijn / niet als by hoog water / op de quartieren van de Maan / of als deſelve vol is / die dan egter hun lading in kleyner vaartuygen / uyt vreeſ door de ondiepten / die in dit kanaal zijn / overſcheepen moeten; De ondiepten voorby zijnde / laden ſy het goed in hunne ſchepen / om 'er mede na Indiën te varen; So moeten ſelfs alle kleyne ſcheepen / die deſe weg heen gebruyken willen / doen: maar de ſcheepen / die in Indiën, Oſtwaard aan willen / varen voorby de kuſt van Cormandel, aan de overſijde by het land Chilao henen; welk tuſſen het vaſte land / en het Eyland Manar is. Van de Caap Comori tot het Eyland Zeilan, is een ruymte van 120 mijlen.

Manar en *Zeilan* maar door een kleyn kanaal geſcheyden.

Ceylon, (Zeilan) is een Eyland / mijns oordeels / vry grooter als Cyprus; Aan de Weſt-ſijde na de Indiën, legd de ſtad Colombo, een plaats van de Portugijſen, dog ſonder muuren / wallen / of vpanden: dog heeft een open / en onbelemmerde Haven na de Zee; Hier woond de wettelijke Koning van dit Eyland / die een Chriſten geworden / en van ſijn regeering ontſet / door den Koning van Portugaal onderhouden word. De naam van deſen geweſenen Koning / was Madoni; hy had twee ſoonen / de eerſte was de Vorſt / of Kroonprins Barbinas, de tweede Ragine; Deſe Koning wierd door het ſnood beleyd van ſijn jongſte ſoon / verſtooten; die tot genoegen van het volk en ſoldaten / iets verrigt hebbende / in weerwil van ſijn vader en ouder broeder / ſig de regeering aanmatigde / en een wakker krijgsman wierd. Dit Eyland heeft te voren drie Koningen gehad / de eer-

De groote van *Ceylon*.

Colombo.

De Koning aldaar is een *Chriſten* geworden.

De oude regeering van

Ceylon door drie Koningen.

ſte was Koning van Cotta, (Cola) en de overwonnene gevangenen; De twede van Candia, die redelijk veel vermogt / een groot vriend der Portugijſen was / en ſeyde bedeftelijk een Chriſten te zijn: De derde was Koning van Janiſapatan (Jafnapatan). Ragine na 13 jaren over dit Eyland geheerſt hebbende / wierd een groot Tyran.

Wat *Ceylon* uytlevert.

Op dit Eyland waſt ſchoone kaneel / als ook veel peper / noten / en Arochoe (Areka); Men maakt hier veel Cairo, daar men touw-werk van ſlaat; Het leverd ook een menigte Cryſtal / Ochi de Gati, dat is katten-oogen genoemd / uyt; en men ſegt / dat 'er ook robijnen gevonden worden: maar ik heb 'er robijnen verkogt / die ik van Pegu had mede-gebragt. Ik was begeerig te ſien / hoe men de kaneel aldaar wint / of liever hoe men deſelve van de kaneel-boomen haald / te meer / alſo het toen juyſt de tijd was / dat men deſelve inſameld / zijnde het begin van April.

Op die tijd waren de Portugijſen, met een leger tegen den Koning van dat land / in het veld / ſo dat het niet ſeer veylig was / egter nam ik / om mijn nieuwsgierigheyt te voldoen / een lepdsman by my / die my drie mijlen buyten de ſtad / in een bos bragt / daar onder andere wilde boomen / ſeer veel kaneel-boomen waren; Deſe boomen zijn kleyn / en niet ſeer hoog / en hebben bladeren / die van onſe laurieren niet ongelijk. In de Maanden van Maart, of April, als het ſap na het bovenſte van den boom opklimt / word de kaneel op deſe wijs gewonnen: Sy ſnijden de baſt van den boom in het rond / en in de lengte / van lid tot lid / los / en ligten dan met hunne handen / deſelve gemakkelijk af / en leggenſe in de Son te droogen; Egter ſterft de dus geſchelde boom niet / maar maakt tegen het naaſte jaar weder een nieuwe ſchors; De kaneel / die dus alle jaar weder aanwaſt / is de beſte: maar die twee of drie jaren waſt / is wel groot / dog niet ſo goed. In deſe boſſen waſt ook ſeer veel peper.

Kaneel-boomen, en hoe de kaneel gewonnen word.

Van Zeilan vaard men met kleyne ſcheepen na Ne-

Negapatan, welk 72 mijlen daar van daan / op het vaste land leyd; Het is een zyr groote ſtad / die wel bevolkt / en vol Portugijſen, Chriſtenen upt dat land / en Heydenen, is: maar in dat geweſt is niet veel koophandel. *Negapatan.*

Ik tot Negapatan gekomen zijnde / reysde daar van daan 150 mijlen Oostwaard aan / daar ik het huys van den H. Thomas vond; zijnde een kerk / daar men groote devotie pleegd / en ſelf de Heydenen, om de groote mirakelen / die ſy van dien ſaligen Apoſtel gehoord hebben / gedaan te zijn / groote eerbied aan toonen: By die kerk hebben de Portugijſen een ſtad gebouwd / in het land / dat onder den Koning van Bezeneger ſtaat / die wel niet heel groot / maar mijns oordeels / de ſchoonſte in dit geheele geweſt van Indiën, is. Hoe de menſchen en koopmanſchappen alhier geſcheept / en ontſcheept worden / is een ongelooffelijke ſaak voor iemand / die het niet geſien heeft; De plaats is hier ſo gevaarlijk / dat men ſig van kleyne barken niet kan bedienen / nog ook van de booten der ſcheepen / alſo die in dupſent ſtukken ſouden geſlagen worden: maar ſy maken daar toe / ſekere hooge barken / die ſy Maſadies noemen / van kleyne planken / met koorden aan malkander gehegt / en ſo opgeboeyd: Als ſy nu / 't zy menſchen / 't zy goederen willen in Zee brengen / laden ſy deſelve op het land / en geladen zijnde / ſtooten de barkwoerders deſelve van het land in het water / waar op ſy aanſtonds met ſo grooten ſpoed / als hen immer mogelijk is / tegen de golven der Zee / die hier hoog en hol gaan / in roepen na de ſcheepen / daar ſy dan weder menſchen en goederen innemen / en by het land komende / ſpringen deſe ſchuytwoerders upt de bark in Zee / om ſe regt te houden / ten eynde ſe niet overdwars tegen het land loope; en dus ſet de ſlag van de Zee / deſelve ſonder hinder op het drooge land; Het gebeurd egter ſomtijds wel / dat ſulken ſchuyt om ſlaat / maar alſo ſy 'er niet veel te gelijk in laden / kan de ſchade niet groot zijn; Daar en boven pakken ſy de *Sr. Thomas huys.* *Een ſtad daar by.* *Moeyelijke aan- en afkomſt aldaar,* *die beſchreven word.*

koopmanſchappen / die ſy willen t' ſcheep brengen / in digte vaten / ſo dat deſelve niet veel konnen beſchadigd worden / ſchoon datſe al in 't water quamen te vallen.

Malacca waar gelegen.

In mijn te rug reys / reysde ik van Goa na Malacca, met een Portugijs ſchip of galioen / dat na Banda, om aldaar noten muſcaat en foelp / te laden / reys maakte: Malacca legd van Goa 1800 mijlen; Wp voeren bupten het Eyland Zeilan om / quamen door het kanaal van Nicubar, of wel door dat van Sombrero, zijnde ten midden van het Eyland Sumatra, by ouds Taprobane genoemd. Van Nicabar tot Pegu toe / leggen een onepndig getal Eylanden op een ry / als ſchakels van een keten elkander volgende; Op veele derſelven woonen wilde menſchen / ſo genoemd / om dat aldaar de een den anderen op-eet; Men geeft deſe Eylanden / daar die wilden woonen / den naam van de Eylanden Andemaon; Deſe Eylanden voorloopen doorgaans tegen malkander / waar toe ſy klepne barken of ſchuptjens gebruyken / met welke ſy de andere weten te vangen; die ſy dan vervolgens op eeten. Indien door ongeluk / op deſe Eylanden een ſchip blijft / gelijk wel meermaals gebeurd is / komt 'er van het vergane ſchip niet een menſch af / of hy word op gegeten / of ten minſten dood geſlagen.

d'Eylanden Andemaon bewoond van menſchen-eeters.

Deſe menſchen hebben geen omgang / en doen geen koophandel met iemand bupten hun plaats: maar leven enkelijk van de vrugten / die hunne Eylanden uptleveren: Edog wanneer eenig ſchip die weg paſſeerende / digt by hun plaats of kust komt / brengen ſy het ſelve wel eenig frupt / gelijk my / als ik van Malacca, door het kanaal / of het naauw van Sombrero quam / gebeurde: want by ons ſchip quamen twee van hunne ſchupten / die met allerley frupt / gelijk als Molices, by ons Adams appels genoemd / verſche nooten / Inani's / onſe knollen niet ongelijk / dog ongemeen ſoet en aangenaam om te eeten / geladen waren: maar ſy wilden / wat men ook ſepde / niet op ons ſchip

Die egter aan de ſchepen wel ververſſing brengen, voor oud linnen.

na-

komen / nog eenig geld daar vooꝛ aanneemen / maar deſelve wel vooꝛ oude hembden / of oude linnen bꝛoeken ruplen: Die vodden liet men met een touw / na hun bark of ſchuptjen ſakken / om te ſien wat ſy 'er vooꝛ geven wilden ; Aan het ſelve touw maakten ſy dan ſo veel frupt vaſt / als hen goed dagt / welk van ons wierd opgehaald ; Wy wierd verhaald / dat iemand dus vooꝛ een oud hembd / wel een goed ſtuk amber of barnſteen / kreeg.

Sion (Siam) is de Keyſerlijke Hoofdſtad geweeſt / een groote ſtad / dog in 't jaar 1567 / dooꝛ den Koning van Pegu ingenomen ; Deſe Koning quam 'er na toe over land / met een leger van 1400000 krijgsmannen ; Hy was vier maanden op reys ; Wy de ſtad komende / deed hy 'er een aanval op / dog konde deſelve niet winnen / als met groot verlies van ſijn volk / en na een belegering van 21 maanden ; Dat dit waar is / weet ik : alſo ik ſes maanden na des Konings vertrek / tot Pegu was / daar ik ſag dat des Konings Officiers 500000 ſoldaten / om de plaats van die in het beſtoꝛmen van Siam reeds geſneuveld waren / te vervullen / derwaards ſonden ; Egter ſoude die ſtad bupten verraad niet gewonnen zijn : maar op een ſekere nagt / wierd een der pooꝛten open geſet / dooꝛ welke de Koning / hoewel met groote moeyte / in de ſtad quam / en ſig meeſter van Siam maakte ; De Keyſer nu ſiende / dat hy verraden / en de vpand in de ſtad was / doodde hem ſelven met vergif ; Syne wijven / kinderen / vrienden en Edel-lupden / die by de eerſte furie als ſy in de ſtad quamen / niet omquamen / wierden alle gevangen na Pegu weggevoerd ; Ik was daar / als de Koning met overwinning en zege-praal weder t' huys quam ; Het was een heerlijk geſigt / te ſien hoe hy binnen quam / en hoe geheele troepen Olyfanten / met goud / ſilver en juweelen beladen waren / en Edel-lieden / en Adelijke vrouwen / als gevangenen binnen bꝛagten.

Siam met 1400000 man van den Koning belegerd.

Welk 21 maanden duurde.

en word eyndelijk door verraad gewonnen.

Groore buyt daar van daan gebragt.

Maar om tot myn reys weder te keeren : Ik ver-

Reys van *Malacca* by nagt,

vertrok weder van Malacca met een groot ſchip / dat na St. Thomas op de Kuſt van Coromandel voer: Maar alſo de Gouverneur van de Forten en het kaſteel van Malacca, kondſchap bekomen

en waarom.

had / dat de Koning van Affi (Achem) hem met een groot leger en magt van volk / wilde komen beoorloogen / en daarom geene ſcheepen wilde laten vertrekken / gingen wy met ons ſchip / rupm 400 menſchen op hebbende / by nagt in Zee / ſonder voorraad van water te hebben ingenomen;

Krijgen groot gebrek van water.

Wy maakten ſtaat / om op ſeker Eyland water in te nemen: maar de wind liep ons ſo tegen / dat wy het niet konden aandoen; en dus 42 dagen in Zee / herwaards en derwaards ſwoeven / tot dat wy land ontdekten; welk meer dan 500 mijlen verder als St. Thomas was; Het waren de bergen van Zorzerline, die aan het Rijk van Oriſa

Siekte, ſterfte, en ongemak door veroorſaakt.

palen; Dus quamen wy tot Oriſa, met veel ſieken (en hadden nog meer dooden gehad) door gebrek van water / die voorts binnen vier dagen ſtierven; Ik had nog een geheel jaar daar na / ſulken quaden en heeſchen keel / dat ik mijn dorſt met water drinken niet verſlaan konde; Die ſchorpt / had ik mijns oordeels gekregen / door ſoppen in wijn-aſijn en olij geweekt / daar ik my een

Beste wijnen, die ſonder water niet konnen gedronken worden.

gerupmen tijd mee verquikte; Wy hadden geen gebrek van brood of wijn: maar de wijnen van dit geweſt zijn ſo heet / datſe ſonder water niet konnen gedronken worden / en den menſch dooden ſouden; Ik ſag voornaame Mooren op het ſchip / een kleyne kop vol / verkoopen / voor een ducaat; en naderhand ſag ik / dat een der ſelven een baal peper / van 250 pond / voor een wepnig water ſoude hebben willen geven: maar niet konde krijgen. Ik geloof / dat ik met mijn ſlaaf / dien ik thans had / en duur had ingekogt / ſoude hebben moeten ſterven: maar om dit voor te komen / verkogt ik hem voor de helft van het geld dat hy my gekoſt had: op dat ik / 't geen hy ſoude hebben moeten drinken / tot behoudenis van mijn eygen leven gebruyken mogt.

Ori-

Orisa nu was een schoon Koninkrijk / en so veylig / dat men met goud in sijn hand / veylig door het selve reysen konde / so lang de wettelijke Koning / die een Heyden was / regeerde; die ses dagen landwaard in / altijd sijn Hof hield / in de stad Catecha: Dese Koning had groote genegentheyt / voor vreemdelingen / en bysonder voor kooplieden / die 'er koopmanschappen bragten / en van daan haalden; so dat hy hen geen tol afnam / nog ergens mee beswaarde; uytgenomen / dat de derwaards komende scheepen / een kleynigheyt voor Haven-geld gaven. Jaarlijks wierden in de Haven van Orisa 25 of 30 groote en kleyne scheepen / geladen met rijs / allerley schoone witte katoenen / oly van Zerzeline, gemaakt uyt seker saad / die goed te eeten / en om vis mede te bakken / is / veel boter Lacca, lange peper / gengber / drooge en geconfijte mijrobolanen / seer veel doek van seker gewas / welk een soort van sijde is / en ontrent de bossen van selfs wast / die sy / wanneer de bol de groote van een Oranjen-appel heeft / maar hebben in te halen: Maar voor ontrent 16 jaren / is dese Koning met sijn Koninkrijk t' onder gebragt / door den Koning van Patane; die ook Koning over het grootste gedeelte van Bengale was; die / so dra hy meester was / een tol van 20 ten 100 / gelijk als in sijn eygen Rijk / invoerde: dog dese Tyran besat het Rijk / maar voor een korten tijd / en wierd 'er sonder eenige tegenstand / weder uytgedreven / door een anderen Tyran / den grooten Mogol, Koning van Agra, Delly, en geheel Cambaja.

Hy komt tot *Orisa*.

Welk te voren seer wel geregeerd wierd.

En wat handel daar gedreven wierd.

Maar ingenomen door die van *Patane*.

En dese weder door den *Mogol*.

Van Orisa vertrok ik na Bengale, en de Haven Piqueno, zijnde 170 mijlen ten Oosten van Orisa. Men vaard meest roeyende / 54 mijlen langs de kust; vervolgens komt men in de rivier Ganges; Van de mond der rivier / tot aan de stad Satagan, daar de kooplieden met hunne koopmanschappen versamelen / is 100 mijlen weegs / welk sy met wassend water / in 18 uuren konnen op roeyen: (want het vloeyd en ebt hier / als op de Theems) maar wanneer het water vald / is het onmogelijk

Vertrekt na *Bengale*,

komt in de rivier *Ganges*.

sterke vloed.

daar

daar tegen op te roepen; wegens den ſnellen afloop des waters / hoewel ſy ligte ſchupten hebben / en met riemen wel voorſien zijn; en ſy moeten aan de kant der rivier gaan leggen / tot dat het water weder wast; Deſe ſchupten of barken / noemen ſy Bazaras en Petuas; en konnen ſo ſnellen vaart met het roepen maken / als ik opt van eenige galjooten geſien heb.

Buttor.

Met een goed gety / komt men eerſt aan een plaats / Buttor genaamd; Verder de rivier op / varen geen groote ſcheepen / alſo die rivier aldaar / ondiep is / en wepnig water heeft. Tot Buttor word alle jaar / een dorp gemaakt en geſloopt; beſtaande upt hupſen van ſtroo / en winkels / voorſien met alle levens behoeften / welk ſo lang ſtaan blijft / als 'er ſcheepen op komen / maar als deſelve na Indiën vertrokken zijn / ſteekt elk ſijn eygen hups in brand; welk my vreemd voor quam: Want als ik opwaards na Satagan voer / ſag ik deſe buurt of dorp / vol hupſen en menſchen / en daar was een onepndige menigte ſcheepen / en Bazaren; en als ik met den Capitepn / van het laatſtgemelde ſchip / daar ik na gewagt had / de rivier weder af quam / ſtond ik verſet / ſiende ſulken plaats ſo haaſt geſloopt / en verbrand / en niets overgebleven / als teekenen van verbrande hupſen. Kleyne ſcheepen egter konnen tot Satagan toe / varen / en aldaar haar lading in nemen.

Een dorp jaarlijks gemaakt, en t'elkens verbrand.

Satagan, wat daar gehandeld word.

In de Haven van Satagan, worden jaarlijks 30 of 35 ſcheepen / ſo groote als kleyne / bevragt met rijs / allerley katoenen / Lacca, menigte van ſuyker / gedroogde en ingelepde mirobolanen, lange peper / olp van Zerzeline, en veele andere ſoorten van koopmanſchappen. De ſtad Satagan, is redelijk fraay voor een Moorſche ſtad / daar overvloed van alles is; Sy ſtond te voren onder den Koning van Patane, maar thans iſſe onder de magt van den grooten Mogol.

In dit rijk was ik vier maanden; Veele koopluyden koopen / of huuren een boot / waar mede ſy de rivier Ganges, op en neder varen / na de merkt-

da-

dagen / daar ſy dan / alſo alle daag / nu hier / nu daar / marktdag is / hunne waaren tot hun voor-deel inkopen ; So deed ik ook / en huurde een ſchuyt / daar ik de rivier op en neder / mede voer / en myn oogmerk bereykte / en ondertuſſen des nagts veele vreemde dingen ſag. De waaren hier en daar opgekogt.

Het Koninkrijk van Bengale, was in voorgaande tijden / genoegſaam onder de magt van de Mooren, egter zijn 'er onder hen veele Heydenen. (De Leſer moet weten dat ik voorgaans van Heydenen geſproken hebbende / daar door Afgoden-dienaars / en door de benaming van Mooren, die van de Mahometaanſche Secte / verſta.) De ingeſetenen van dit land / byſonder die landwaard in woonen / hebben groote agting voor de rivier Ganges, want als iemand van hen ſiek is / word hy aan den Oever der rivier gebragt / daar men voor hem een kleyn ſtropen hutjen op ſlaat / en dagelijks met het water uyt de rivier beſprengd / en wel heel nat maakt / daar verſchepde menſchen van ſterven ; Als nu iemand daar ſterft / maken ſy een ſtapeltjen van takken / en rijs-hout / leggen daar het doode ligbaam op / ſteeken 'er dan den brand in / en laten het ſo leggen / tot dat het half gebraden is ; en alsdan nemen ſy het van het vyer / maken om ſijn hals een ledig vaatjen vaſt / en werpen hem dus in de rivier. Dit ſag ik elke nagt / terwijl ik den tijd van twee maanden / de rivier op en neder voer / om op de marktdagen / 't een en 't ander te koopen : 't Is om die reden / dat de Portugijſen het water van de rivier Ganges, niet willen drinken / ondertuſſen is het in het oog klaarder en beter / als dat van de Nijl. Sieke uyt de rivier *Ganges* beſproeyd. en dood zijnde daar in geworpen.

Uyt deſe Haven van Piqueno, reyſde ik na Cochin, en van Cochin na Malacca, en van daar na Pegu, welk 'er 800 myllen van daan legd. Men doet de reys gemeenlijk in 25 of 30 dagen : maar wy bragten 'er vier maanden mee toe / en hadden ten eynde van de derde maand / geen levens-middelen meer. De pilloot ſeyde ons / dat wy na ſijn rekening van de hoogte / niet ver waren van een

ſtad /

Tanaſary. ſtad / in 't Rijk van Pegu, Tanaſary genoemd; maar dit wierd onwaar bevonden / want wy waren / om ſo te ſeggen / in het midden van veele Eylanden / en onbewoonde klippen / en wy hadden eenige Portugijſen op ons ſchip / die dit land wel kenden / en wel wiſten / waar Tanaſary lag.

De handel aldaar. Deſe ſtad legd aan een groote rivier / die upt het Rijk van Sion (Siam) komt / en behoord regtswegen onder het gemelde Koninkrijk; Daar deſe rivier in Zee loopt / is een vlek / Mirgim genaamd / in welkers Haven / jaarlijks eenige ſcheepen bevragt worden met Verzina, Nijpa, en Benjoin, als ook met eenige nagelen / note muſcaten / en foelp / die 'er van de kuſt van Sion komt / maar de meeſte handel is daar met Verzin; en Nijpa, zijnde een treffelijke wijn; Deſe word gemaakt

Nijper wijn, van den bloeſem eenes booms / Nijper genoemd / waar van het ſap gediſtilleerd word / en ſo klaar word / als een Chriſtal; die wel ſmakelijk / doch noch beter voor de maag is / en een ongemeene

goed voor de *Spaanſche* pokken. ſchoone kragt heeft / om iemand / die van de Franſche of Spaanſche pokken by na verrot is / als by een waskeren roes daar van drinkt / t' eenemaal te herſtellen: waar van ik te Cochin, de proef aan

Proef daar van. een bekende van my geſien heb / wiens neus door deſe quaal begon te vergaan / en van de Geneesheeren geraden wierd / na Tanaſary te gaan / en daar van de Nijper wijn / eerſe gediſtilleerd is / nagt en dag ſo veel te drinken / als hy immers konde. (Men moet weten / datſe alsdan ſeer lekker / maar gediſtilleerd / ſterker is / en veel gedronken / dronkenſchap veroorſaakt.) Dit deed de man / en ik heb hem naderhand / fris en geſond geſien. Men maakt in Indiën, veel werk van deſe wijn / en ſe is / om datſe van verre komt / by duur: maar in Pegu, is ſy gemeenlijk goed koop / als zijnde niet ſeer verre van de plaats / daar deſelve in overvloed gemaakt word. Maar om myn verhaal te hervatten; Tuſſen deſe klippen / en ver van

Sy vervallen tuſſen klippen. het land van de overſijde van Tanaſary zijnde / en geen voorraad van levens middelen hebbende / beſlo-

ſloten wy / op het ſeggen van den piloot / en de twee Portugijſen, die nog ſtaande hielden / dat wy tegen over gemelde Haven waren / met onſe boot derwaards te varen / en eetwaren te halen / mids dat het ſchip ons op ſekere plaats ſoude afwagten. Wy waren 28 menſchen in de boot / en voeren ontrent de middag van ons ſchip af / niet twijffelende of wy ſouden eer het avond was in de gemelde Haven komen; Wy roeyden dien geheelen dag / een gedeelte van den volgenden nagt / en naaſtkomenden dag / ſonder eenig teken van een Haven / of goede landing te vinden; welk wy het quaad berigt der twee Portugijſen, te wijten hadden: Want wy waren reeds die Haven voorby / en dus miſten wy het bewoonde land / en konden ons ſchip niet weder vinden; ondertuſſen hadden wy met ons 23 / geen levensmiddelen by ons; maar na Gods beſchikking / had een der bootsgeſellen / een wepnig rijs by hem / in onſe boot / om die tegen 't een of 't ander / te verruylen / dog ſo wepnig / dat drie of vier menſchen / deſelve op een maal ſouden hebben konnen op eeten: Ik nam die rijs na my / met belofte / dat ſy door de hulpe Gods daar van leven ſouden / tot dat het God believen ſoude / hen aan een bewoonde plaats te doen landen; Als ik te ſlapen lag / nam ik de rijs in mijn ſchoot / ten eynde ſy my niet ontſtoolen ſoude worden. Dus roeyden wy langs de kuſt 9 dagen / ſonder iets anders als onbewoonde landen en Eylanden / te vinden / op welke / indien wy maar gras hadden konnen vinden / wy ſouden het als ſuyker opgegeten hebben: dog het was 'er niet / maar wy vonden 'er eenige bladeren van een boom / die egter ſo hard en taay waren / dat wy ſe niet konden kauwen. Water en hout ontbrak ons niet; Wy konden niet als met waſſend water voort roeyen / en moeſten met het ebben / by 't een of 't ander Eyland blijven leggen.

Gaan met een boot land, en eetwaren te ſoeken.

Dog miſſen het land, en konnen hun ſchip niet weder vinden.

Waar door ſy in de uyterſte hongersnoot vervielen.

Vonden wel Eylanden, maar niets om te eeten.

Terwijl wy dus negen dagen roeyden / vonden wy een hol / of neſt van ſchildpadden / daar in 144 eyeren waren / welke ons wy wat konden helpen;

Na negen dagen varens von-

De-

den ſy 144 ſchildpadden eyeren.

Deſe eyeren waren ſo groot / als hoender-eyers / ſonder ander ſchaal / als een dun vlies; Wy kookten dagelijks een ketel vol van die eyeren / en een handvol rijs / in het nat.

Sien viſſers.

Na verloop van negen dagen / behaagde het God / dat wy eenige viſſers in kleyne ſchuyten gewaar wierden; Hier roeyden wy met de grootſte blijdſchap na toe: want ik geloof niet dat opt eenig menſch kan blijder weſen / als wy / alſo wy in ſulken ſtaat waren / dat wy ter nauwer nood op onſe beenen ſtaan konden / egter hadden wy / als wy deſe viſſers ſagen / nog / volgens de boven-gemelde uytdeeling / voor vier dagen rijs.

Komen tot *Tauay*.

Het eerſte dorp / daar wy aan quamen / was in de Golf van Tauay, behoorende onder den Koning van Pegu, daar wy de ruymte van levensmiddelen vonden / maar na dat wy 'er twee of drie dagen geweeſt waren / konden wy niet veel eeten / en de meeſte van ons / waren op het punt van te ſterven.

En van daar tot *Martauan*.

Van Toyay tot Martauan, in het Rijk van Pegu, is een reys van 72 mijlen. Op de eerſte plaats namen wy rijkelijk voor ſes maanden levensmiddelen in / en vertrokken na de Haven en ſtad Martauan, daar wy binnen korten tijd quamen / doch vonden 'er / gelijk wy egter gehoopt hadden / ons ſchip niet / om welk op te ſoeken / wy twee barken uyt ſonden / die het vonden / doch in groote verlegenthent en gebrek van water / leggende op anker; De reden was / dat ſy nu een geheele maand ſonder boot / om hout en water te komen halen / geweeſt waren; het quam egter door Gods genade / in de gemelde Haven van Martauan, behouden aan.

Laten haar ſchip opſoeken, welk gevonden wierd.

Onluſt in *Martauan*, welk omſtandelijk verhaald word.

In de ſtad Martauan vonden wy 90 Portugijſche kooplieden / en ander ſlegt volk / over hoop tegen den Regent / of Gouverneur van de ſtad / om dat eenige Portugijſche landloopers / vijf van des Konings van Pegu's Falchines, vermoord hadden; Dit was ontrent een maand / na dat de Koning van Pegu, met 1400000 menſchen / tegen

den

den Koning van Sion, (Siam) opgetrokken was. 't Is in dit Gewest en Rijk / de gewoonte / dat / als de Koning elders na sijn believen / buyten het Rijk is / alle 14 of 15 dagen / een geheele troep Falchines, of draagers / van Pegu afgesonden worden / elk met een mand op sijn hoofd / die vol aangename verversingen / en schoon linnen is; Dese troep nu / quam voorby Martauan, daar sy de nagt overbleven; Hier vielen tussen hen en de Portugijsen, harde woorden / en men quam van woorden tot slagen / daar de Portugijsen scheenen te kort te schieten / dog als de andere sliepen / vijf van hen den hals af sneeden. In Pegu nu / is een wet / dat als iemand een mensch gedood heeft / hy met sijn geld / het vergoten bloed koopen moet / na dat de middelen van den gedooden zijn: maar gemerkt dese Falchines, in dienst van den Koning zijn / durfden de Regenten / buyten den Koning / hier in niet doen / also 'er de Koning noodsakelijk van weten moest. De Koning nu hier van berigt / gaf oorze / dat men de schuldige / tot sijn t'huyskomst bewaren / en hy 'er alsdan regt over doen soude: Maar de Capiteyn der Portugijsen, wilde die menschen niet overleveren / quam met al sijn volk in de wapenen / en trok alle daag met slaande trommels / en vliegende baandels door de stad / also de stad thans sonder besetting / en al het volk ten dienste des Konings in den Oorlog was; In 't midden van dese onlust quamen wy aldaar / en 't quam my vreemd voor / dat de Portugijsen in de stad van een anderen Heer / sulken stoutigheyt durfden gebruyken.

Van Martauan vertrok ik / om te reysen na de Hoofdstad van 't Rijk van Pegu, die deselve naam heeft; Wy deeden dese reys in drie of vier dagen over Zee / hoewel men 'er te land ook heen reysen kan / dog het is voor iemand / die eenige koopmanschappen by hem heeft / beter en onkostelijker de weg over Zee te nemen. Op dese reys heeft een Macareo, welk een der wonderlijkste dingen der wereld is / die de natuur vertoond / en ik heb

Vertrekt van *Martauan.*

Een wonderlijke sterke vloed *Macareo.*

nopt iets ſo ongelooffelijk geſien / als dit / te weten / dat het water in een oogenblik ſo ongemeen waſt en afloopt / en dat de aarde ſodanig ſchud / en ſulken geraas maakt / als wanneer deſe Macareo komt. Wy voeren van Martauan, met barken / niet ongelijk de booten onſer lootſen / by waſſend water af / en met ſulken ſpoed / als een pijl upt een boog / ſo lang het water aan het waſſen was; Maar als het water op ſijn hoogſte is / wijken ſy upt de ſtroom / na een Oever / daar ſy op anker gaan leggen / en by laag water / op het droge land ſitten / daar ſy boven den bodem van het kanaal / wel ſo hoog leggen / als de top van een huys van de grond is. So hoog legd men ſijn barken / om dat / indien 'er eenig ſchip of bark / in de vaart of kanaal mogt komen / welk met ſulken geweld aankomt / dat het een ſchip of bark in de grond varen ſoude / men niet ſoude te vreeſen hebben: Egter legd men / hoewel de barken ſo ver buyten het kanaal zijn / en het water / eer het ſo hoog komt / ſijn meeſte kragt verlooren heeft / met de voor-ſteven tegen den ſtroom aan; edog dit jaagd menigmaal / een groote vreeſ aan / en ſoude / ten ware de bark door de voor-ſteven verſekerd was / de ſchupt met menſchen en goed / verlooren gaan. Het waſſend water begint met ſulken geraas / dat men ſoude denken / dat het een aardbeving was / en maakt ten eerſten drie golven; de eerſte gaat van voren tot agteren / over de bark / de tweede gaat niet ſo hoog / en met de derde worden ſy van hun anker geligt / waar op men ſes uuren / ſo lang het water waſt / roeyd / welk ſo ſnel voortgaat / dat men gelijk als vliegd: Hier moet geen tijd verſuymd worden: want / als men voor dat de vloed eyndigd / niet op ſulken leg-plaats komt / ſoude men weder derwaards / daar men van daan komt / moeten affakken / en buyten die plaatſen / is het niet alleſins even veylig / maar na de plaatſen hooger of lager / leggen / ſelderder of bekommerder. Als men van Pegu te rug komt / na Martauan, reyſd men t'elkens

Met een groot geraas.

Hoe men hier varen moet.

maar

maar een half getp / om dat men de barken / gelijk reeds geſegd is / op de hoogten van het ſtrand legd. Ik konde egter niet bedenken / wat het water hier op het waſſen en vallen / ſulken geraas deed maken. In Cambaya, is inſgelijks een Macareo, maar die komt hier op niet te pas.

Hy komt tot Pegu. Welk beſtaat uyt een oude ſtad, Die beſchreven word.

Wy quamen met Gods hulp behouden tot Pegu, welk uyt twee ſteeden / de oude en nieuwe beſtaat. In de oude zijn vreemde en inlandſe koopvieden / en daar is het meeſte gewoel / en de grootſte koophandel: Deſe ſtad is niet ſeer groot / maar heeft ongemeen groote voor-ſteeden: De huyſen zijn hier opgemaakt met riet / en gedekt met ſtroo: maar de kooplieden hebben een gemeen huys / of pakhuys / van hen Godon genaamd / welk van ſteen gemaakt is / waar in ſy al hun goed / dat van eenig belang is / om voor de ongemakken / die in de andere huyſen te verwagten ſtaan / veylig te zijn / bergen.

En een nieuwe ſtad. Die naaukeurig beſchreven word.

In de nieuwe ſtad / is het Paleys van den Koning / en de wooningen van alle deſſelfs Ridders / en Edellieden: Terwijl ik hier was / wierd het houwen van de nieuwe ſtad voltrokken; Het is een groote ſtad / die ſeer effen / en in 't vierkant legd / beſloten met een muur / en rond-om deſelve met een gragt vol water / waar in veel Crocodylen zijn. Daar zijn geen bruggen / die men ophaald / maar egter 20 poorten / vijf aan elk vierkant / en tuſſen beyden veele ſchilder- of wagt-huyſen / die van hout gemaakt / en verguld zijn; De ſtraten zijn ſo wel geregeld / als ik 'er opt eenige geſien heb; Sy zijn lijn-regt / ſo dat men aan de eene poort ſtaande / de andere ſien kan / en ſo breed / dat 10 of 12 menſchen / daar naaſt malkander rijden konnen; Ook zijn de dwarsſtraten ruym / en breed: Alle deſe ſtraten / zijn aan beyde ſijden voor de huyſen beplant met Cocos-boomen / die een aangename ſchaduw maken: De huyſen zijn van hout / en met tigchelſteenen bedekt / op het fatſoen van een beker of tobbe / waar van ſy ſig weten te bedienen: Des Konings Paleys / is in 't

Gelijk ook des Konings Paleys.

midden van de ſtad / en heeft het ſatſoen van een bemuurd kaſteel / met water-rijke gragten omgeven ; Het quartier van des Konings verblijf / is van hout / dat met goud overtrokken is / met ſeer fraaye ſpitſen / die ſeer koſtelijk opgeſchikt / en met goudene platen belegd zijn : Dit is een waarlijk Koninklijk Paleys : Binnen deſſelfs poort / is een ſchoon en ruym pleyn of voorhof / van de eene ſijde tot de andere / alwaar plaatſen voor de ſterkſte en moedigſte Olyfanten geordonneerd zijn.

Vier witte Olyfanten.

De Koning heeft alhier vier witte Olyfanten / welk ſo ongemeen is / dat men ter naauwer nood / een ander Koning vinden ſal / die 'er een heeft / en ſo dra deſe Koning van iemand hoord / die witte Olyfanten heeft / hy verſoekt aanſtonds deſelve tot een bereering.

De kooplieden kreegen ordre deſelve te gaan ſien,

Terwijl ik daar was / wierden 'er uyt een verre landſtreek twee gebragt / die ik ſonder onkoſten niet konde ſien / want de kooplieden kreegen order / om deſelve te gaan ſien / die dan aan derſelver overbrengen iets moeſten geven ;

dog voor geld.

De Malelaars gaven elk een halve ducaat / by hen genoemd een Tanſa , welk dan te ſamen gerekend / een groote ſomme uytmaakte / alſo 'er ſeer veel kooplieden in de ſtad waren ; De Tanſa betaald hebbende / ſtaat het hen vry / deſelve op die / of ook op een andere tijd te ſien : want als deſelve / in des Konings ſtal zijn / magſe elk gaan ſien / maar die de Tanſa betaald hebben / ſtaat het vry deſelve te gaan ſien / t'ellkens als het hen beliefd : maar op de eerſt-gemelde tijd / moeten ſy / alſo het de Koning ſo verſtaat / deſelve gaan ſien.

Die van *Pegu*, is de Koning *der witte Olyfanten.*

Deſe Koning / heeft onder andere ſijne eer-tijtelen / ook deſen : De Koning van de witte Olyfanten ; en indien de Koning (ſo word 'er verhaald) wiſt / dat een ander Koning / een witten Olyfant hebbende / die hem niet ſoude willen toeſenden / ſoude hy 'er / om die te bekomen / ſijn geheele Rijk aan wagen.

Die hy alom, al was het met Oorlog opſoekt.

Hy maakt groot werk van die witte Olyfanten / en laatſe ſeer wel op paſſen / en beſorgen ; elk is in een byſonder huys / dat met goud over-

overtrokken is / en krijgd sijn eeten / in een silveren of gouden bak. Daar is ook een swarten Olyfant / de grootste die men opt gesien heeft: want hy is / 't welk ongemeen / en wonderlijk is / negen elleboogs ellen hoog; die dan ook na sijn groote / een ruymer plaats heeft. Men segd / dat dese Koning 4000 Olyfanten / tot den Oorlog houd / die alle hare tanden hebben / aan twee van deselve weten sy met ringen / scharpe ysere pinnen vast te maken / also dese beesten met hare tanden vegten: Hy heeft seer veel jonge Olyfanten / die nog geene tanden hebben / en weet twee mijlen van de stad / de Olyfanten / op een aardige wijse / te laten jagen / en vangen: Want hy heeft by sijn schoon en verguld Paleys / een schoon pleyn / welk rond-om met een onendig getal van plaatsen / om dese jagt te sien / beset is: Niet ver van dit Paleys / is een seer groot bos / door het welke / des Konings jagers / op de wijsjens der Olyfanten sittende / waar van hy 'er vijf of ses / by hem heeft / heen en weder rijden; Men segd / dat dese jagers / derselver heymelijke plaatsen / met iet / dat sy daar toe hebben / weeten te smeeren / welk van die uytwerking is / dat de wilde Olyfanten dat ruykende / de wijsjens volgen / en die niet verlaten konnen. Als nu de jagers een Olyfant hebben opgedaan / so gaan sy met haar Olyfant na het Paleys / Tambell genaamd; Hier nu is een deur / die door een seker werktuyg / geopend en gesloten kan worden / en door die deur is een lange / en naauwe passagie / aan weder sijden met boomen beset / waar door de selve als een donkeren hoek is / so dat de wilde Olyfanten / hier meenen in het bos te zijn; Ten eynde van die donkere weg / is een groot veld; So dra sy nu dese bupt so verre gekregen hebben / geven sy daar aanstonds kennisse van / aan de stad / waar uyt ten eersten / 50 of 60 menschen te paard komen / om dat veld rond-om te besetten: Hier op gaan de wijsjens der Olyfanten / hier toe afgeveerdigd / regt na den mond van die donkere weg; Als nu de wilde Olyfant daar binnen is / maken

En kostelijk laat op passen.

Een ongemeen groote swarten Olysant.

Hoe deselve tot den Oorlog bereyd worden.

Derselver vangst word beschreven.

de jagers een groot geschreeuw / om denselven binnen de poort van het Paleys / te doen komen / die alsdan open staat: maar so dra hy 'er binnen is / stilletjens gesloten word; en dus komen de jagers met de wijfjens der Olyfanten / neffens den wilden in het park / dog de eerste betrekken ten ersten / en laten den laatsten daar alleen; Deze dat merkende / word so vasend / dat het voor twee of drie uuren / het grootste vermaak ter wereld / om aan te schouwen / geest: want het brest weend / loopt / en dringt tegen de plaatsen aan / daar het volk staat om hem te sien / met opset / so het schijnt / om desen of genen / het leven te benemen: maar de stijlen en palen zijn so sterk / dat hy niemand schade doen kan / en selfs menigmaal sijne tanden op de tralien breekt; Als hy nu eyndelijk vermoeyd / en geheel beswaert van het woelen is / haalt hy met sijn snuyt een menigte water na binnen / welk hy dan over alle de aanschouwers / selfs die het hoogst sitten / weder uyt werpt; Als men dan merkt dat hy heel vermoeyd is / komen eenige bedienden / haar des verlaatende / in het park / met lange scharpe ried-stokken in de hand / die hem al prikkelende / in een der daar toe / langs heen gemaakte hupsjens doen gaan; Want daar zijn 'er veel / en alle lang / dog so smal / dat de Olyfant daar binnen zijnde / hem selven niet omwenden kan; Deze mannen nu moeten wakker en veerdig ter been zijn / want hoewel hunne ried-stokken lang zijn / sonden sy van den Olyfant seerelijk om hals raken / ten ware sy door hun snelheyt sig wisten te redden; So dra hy nu in een van die hupsjens is / weten sy van een soldering boven hem / touwen om sijn buyk en beenen te werpen / en daar mede vast te binden / en laten hem sonder eeten of drinken / vier of vijf etmalen staan; Na die tijd halen sy hunne touwen weder op / en brengen een wijfjens Olyfant by hem / die sy te samen te eeten / en te drinken geven / en dus word hy in de tijd van agt dagen tam. Daar is / mijns oordeels / in de wereld geen beest / dat beter reden verstaat / en gehoorsaat /

En hoese getemd worden.

bzupkt / als een Olpfant / want hp sal doen / al 't geen hem sijn oppasser gebied / en niets ontbzeekt hem / als de menschelijke spzaak. Hen ontbreekt niet als de spraak.

Des Konings van Pegu grootste sterkte / wozd gesegd in dese Olpfanten te bestaan / want als de Koning ten Oozlog optrekt / weet men op de Olpfanten kasteelen / of toorentjens te setten / die van hout gemaakt / en onder der selver bupk vast gemaakt wozden / waar in vier mannen bequame plaats hebben / om 'er met hand-bussen / pijl en boog / spiessen en werp-pijlen / en andere diergelijke wapenen / upt te konnen vegten; De hupt der Olpfanten wozd gesegd so hard te zijn / datse booz een musquet-schoot vzp is / uptgenomen in de oogen / de slaap van het hoofd / of een andere weeke plaats van sijn lighaam: Daarenboven zijn sp seer sterk / en weten seer goede ozdze in een veldslag te houden / gelijk ik op een hunner Feesten / dat sp jaarlijks houden / gesien heb / waar op de Koning een zege-pzalende vertooning maakt / welk so toe gaat / dat het een seldsame / en gedenkwaardige saak is / onder sulken woesten volk / so een fraaye ozdze te sien / want daar siet men vierkante troepen van Olpfanten / ruptergs / bussschieters / en piekeniers / in sulken menigte / datse in der daad ontelbaar zijn. Hoese ten Oorlog gebruykt worden. Sy zijn vry voor een musquetschoot. Die van *Pegu* weten goede ordre te houden in een veldslag.

Sp weten seer net te schieten / also sp volgens Konings ozdze dagelijks na een wit schietende / haar selven oeffenen / maar sp hebben slegt en onnosel gewees / hunne pieken zijn seer slegt / hunne deegens nog erger: want het gelijken wel lange messen / dog sonder punt / edog hunne roers zijn seer goed / en de Koning heeft in sijn Oozlogs-togten altijd 80000 musquettiers bp sig / welk getal hp van tijd tot tijd / nog al vergroot / en dese zijn om effen gemelde reden / seer wel-geoeffend; Hp heeft groote stukken kanon van seer goed metaal; Om te beslupten / daar is in de geheele wereld / geen Koning / die meer magt heeft / als dese Koning van Pegu, want hp 26 gekroonde Koningen onder sijn gebied heeft / en kan 1500000 krijgsman- En schieten seer net. 80000 musquettiers. Groote magt des Konings van *Pegu*.

mannen / tegen ſijne vyanden in 't veld brengen.

Leeftogt des Legers. Het ſchijnd ongelooffelijk / ſulken menigte van menſchen / als ſy in het veld zijn / met mond-koſten / en levensmiddelen te voorſien / maar die de natuur en hoedanigheyt van die land-aard kend / ſal het ſo vreemd niet voorkomen : want ik heb het met eygen oogen geſien / dat deſe menſchen en ſoldaten / allerley wilde beeſten / hoe vuyl en walgelijk deſelve ook waren / tot hun ſpijs gebruykten ; Ik heb ſelfs geſien / dat ſy ſcorpioenen en ſlangen aaten / en allerley groente en gras nuttigden : Dien volgende / indien ſulken grooten leger geen gebrek heeft van water en ſout / kan het ſig een gerumen tijd / ſelfs in een boſſchagie behelpen met worteten / bloeſems en bladeren der boomen : Rijs hebben ſy doorgaans by ſig / maar die word van hen als een delicateſſe voor een conſtituur gebruykt.

Sijne ſchathuiſen. Op Zee heeft deſe Koning geen magt / maar van volk / gebied / goud en ſilver / overtreft hy den grooten Turk wijd en breed. Deſe Koning heeft verſcheyden voorraats-huyſen / die met goud / en ſilver / opgeſtopt zijn / en nopt verminderd / maar van tijd tot tijd / aangevuld worden ; Hy heeft ook onder ſijn gebied / de Mijnen / daar de robijnen / ſapphyren / en diergelijke geſteenten / uyt gehaald worden.

Niet ver van ſijn Koninklijk Paleys / is een onwaardeerlijke ſchat / daar hy egter geen werk van maakt / wantſe is in een plaats / daarſe van elk kan geſien worden ; egter is die plaats met een ſteene muur omringd / waar in twee poorten zijn / die alle dagen open ſtaan. Binnen die bemuurde plaats zijn vier huyſen / van binnen verguld / en van boven met loot bedekt / en in elk van die is een ſeker Afgods-beeld / dat van groote waardy is. In het eerſte huys is een beeld / hebbende de groote van een menſch / welk vry groot en geheel van goud is ; Het heeft een gouden kroon / met ſeer koſtelijke robijnen en ſapphyren beſet / op ſijn hoofd / en rondom het ſelve ſtaan vier kleyne kinderen / alle van goud.

Koſtelijke Afgodsbeelden.

In

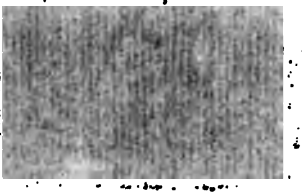

In het tweede huys is een ſilveren beeld / dat de gedaante van een menſch heeft / en op een geldſtapel ſit / dog ſo hoog / dat het hooger dan eenige verdieping van een huys is; Ik nam de maat van deſſelfs voet / en bevond dat die ſo lang als ik / van het hoofd tot de voeten was; Dit beeld was inſgelijks als het eerſte / met een kroon opgeſchikt. In het derde huys is een kooperen beeld van die ſelve groote / en met een diergelijken kroon op het hoofd. In het vierde en laatſte huys / is een beeld van een menſch / ſo groot als de andere / gemaakt van Ganza, zijnde van die ſtoffe / daar ſy hun geld van maken / te weten / kooper en loot onder malkander gemengd; Dit beeld is mede op de wijs / als de andere gekroond. Alle deſe koſtelijkheden ſtaan in een open plaats / daar elk wie wil / deſelve mag gaan beſien / welk nopt van de opſigters dier plaatſen iemand geweygert word.

Een jaarlijkſe praalſtatie des Konings.

Ik begon eſſen te voren te ſpreken / van een jaarlijkſen praal-dag / die de Koning 's jaars eens houd / en dewijl deſelve ſeer plegtig toegaat / heb ik raadſaam geoordeeld / dit daar van aan te teekenen: De Koning rijd op een geheel vergulden wagen of Chaiſe / die van 16 ſchoone paarden voortgetrokken word; Die wagen is wyd hoog / en overdekt met een verhemelſel / agter deſelve gingen 20 ſyner Edelen en Heeren / elk met een reep in de hand / die aan de wagen vaſt was / om het omvallen van de wagen te beletten: De Koning ſit midden op de wagen / en op die wagen ſtaan rondom den Koning / vier ſyner Edellieden / die ſijn grootſte gunſtelingen zijn: Voor de wagen / daar de Koning op ſit / trekt ſijn geheele leger / en in 't midden deſſelfs / komt al ſijn Adel / die in het land is / dog naaſt aan des Konings wagen; Immers het is een verwonderlijke ſaak / ſo veel menſchen / ſo veel koſtelijkheden / en ſulken goeden oord / onder ſulken woeſten volk te ſien. Deſe Koning van Pegu heeft een voorname vrouw / die in het Serail, beſloten gehouden word / maar 300

Heeft 300 bywijven.

bywijven / by welke hy / so men segt / 90 kinderen heeft.

Hoe de regtsaken behandeld worden.

Dese Koning sit dagelijks / om de twist- en regtsaken sijner onderzaten te hooren / doch hy spreekt 'er nopt mede / maar alles komt hem met versoek-schriften voor: De Koning sit aan het bovenepnde van een groote Zaal / op een Koninklijken geregts-zetel; rondom hem / en wat lager sitten alle sijne Edellieden; Hier op komt / die iets te versoeken heeft / in de Zaal / daar hy 40 treeden van den Koning af / sig op de aarde neder set; waar in niemand voorregt voor een ander heeft. Elk heeft hier sijn versoek-schrift in sijn hand (welk van bladeren van boomen gemaakt is / die drie vierendeel van een el lang / en twee vingeren breed zijn / waar op met een scharpe yzere griffie / die 'er toe gemaakt is / het versoek geschreven) en te gelijk een present of geschenk / welk meerder of minder is / na dat de versogte saak van belang is: Vervolgens gaat de Secretaris / deselve ontfangen / en leesse voor den Koning; Als nu de Koning goed vind / hen de versogte gunst / of regt te doen / geeft hy order om de geschenken aan te nemen: maar als hy hun versoek niet billijk / nog regtveerdig oordeeld / wijsd hy de versoekers / sonder een vereering van hen aan te nemen / van hem af.

Wat daar best vertierd word, en waar van daan.

Geen kooplmanschap in Indiën, is gangbaar tot Pegu, uytgenomen dat 'er op sommige tijden / met Opium van Cambaja, winst gedaan kan worden / maar geld daar te brengen / is niet als schade voor de hand. De waren / die hier van St. Thomas komen / zijn de eenige kooplmanschap / die hier aftrek heeft; Dese nu zijn katoenen / die aldaar seer veel gemaakt / en in Pegu gebruykt worden / zijnde beschilderd / so dat te meer het gewassen word / te levendiger coleur heeft / welk een ongemeene saak is / en men maakt 'er sulken werk van / dat een kleyne baal van deselve / wel 1000 of 2000 dukaten kost. Men brengd ook van St. Thomas seer veel rood garen / of katoen / welk met een wortel / Saja genoemd / geverwd is; wellie

ko-

koleur nopt verſchiet. Met deſe koopmanſchappen gaat jaarlijks / een koſtelijk geladen ſchip van St. Thomas (Malipar) na Pegu, welk van daar vertrekt / den 11 of 12 September, dog als het den 12 vertrekt / is het hagchelijk / dat het kan voortkomen / en de reys niet ſtaken moet. Te weten, van St. Thomas,

Door deſen moeten ſy af / den ſesden September, en toen quamen ſy altijd veylig over / maar nu vertoeven ſy ſo veel langer / om dat de katoenen quanſuys niet eerder klaar / en de verw niet eerder opgedroogd is / en de ſchipper wat meer vracht ſoekt te hebben / welk ſomtijds ſo lang duurd / dat hy de wind veranderende / ſijn reys moet ſtaken: want hier is voor een geſette tyd / een ſekere / en vaſte wind / met welke / van agteren komende / ſy tot Pegu konnen komen: maar indien ſy daar voor dat de wind verandert / niet konnen op anker komen / ſo moeten ſy noodſakelijk weder te rug keeren / alſo de wind dan drie of vier maanden agter malkanderen vry ſterk / uyt eenen hoek blijft waayen; Doog als ſy die kuſt aangedaan / en daar op anker gekomen ſijn / konnen ſy / hoewel met groote moeyte / hun reys voltrekken. Hier komt ook jaarlijks / dog altijd na dat het ander van St. Thomas komende / vertrokken is / een ſchip van Bengale, met allerley ſoort van katoenen bevracht; De eerſte land-plaats / daar d'een en d'ander aankomt / is Coſmin. Daar komen ook verſcheyden kleyne / en groote ſchepen van Malacca, tot Martauan, een Haven in Pegu, die met peper / Sandelhout / Chineeſch porcelein / Campher, Bruneo, en andere koopmanſchappen bevracht zijn. en Bengala. Als ook van Malacca, Mecca,

Die van Mecca komen in de Haven van Pegu, en Cirion, en brengen 'er allerley ſtoffen van wollen / ſcharlaken / en ſtuweel / als ook Opium, en Chickinos, of Seccijnen, zynde gemunt gout / dat ſo genoemd word; Met het brengen van deſe waaren / doen ſy ſchade / egter brengen ſy deſelve derwaards / door dien ſy niets anders / dat tot Pegu getrokken word / weten te brengen: maar ſy maken

ken daar geen werk van / om dat sy met het geen sy uyt dit Rijk halen groote winsten doen. De Koning van Assi, (Achen) send insgelijks veele scheepen met peper geladen / derwaards.

en Achen.

Van de kust van St. Thomas, op Bengale, uyt de Zee van Bara tot Pegu, is een reys van 300 mijlen / die sy de rivier op / met wassend water / in vier dagen asleggen / en dus komen aan de stad Cosmin genaamd / alwaar sy hunne scheepen ontladen; De tollenaars van Pegu, besien en tekenen hier elks goed op / en nemen het over / om na Pegu, in des Konings huys te brengen / daar dan de tol op de waren gesteld word. Als nu de tollenaars het goed overgenomen / en in barken / of schuyten gescheept hebben / geeft het Hoofd van de stad / de kooplieden ook vryheyt / om barken te huuren / en hunne overige koopmanschappen na Pegu te volgen / die dan met hun drie of vieren een vaartuyg aan nemen. God beware elk een / dat hy hier niet qualijk opgeve / of den tol soeke te besteelen: want die maar het minste bevonden word te fraudeeren / is een bedorven man / also de Koning / het bedrog omtrent sijn tollen / voor een groote smaad hem aangedaan / op neemd; en 't is daarom dat sy driemaal naaukeurig toesien / te weten / als de koopmanschappen gescheept / ontscheept / en te land gebragt worden. In Pegu word naau toegesien / als sy diamanten / paarlen / en fijne stoffen / die niet veel plaats beslaan / soeken / want men moet weten / dat alle juweelen / die in Pegu inkomen / en in dat land niet gevonden zijn / tol betalen moeten; so dat robijnen / sapphijren / en Spinels, die men daar in 't land vind / vry zijn. Men moet ook weten / dat iemand als een koopman in Indiën willende reysen / allerley noodige huysraad / moet by hem hebben / also 'er geen gemeene vertrekken voor den reysenden man / geen herbergen / geen waarden nog kamers gereed zijn: maar 't eerste dat iemand / hier in een stad komende / doet / is een huys te huuren / 't zy by een jaar / of by de maand / of voor so lang hy aldaar denkt te

Ordre op het vertollen der goederen.

De kooplieden moeten daar een huys huuren.

te blijven; dog in Pegu is een ordre / om de huysen voor niet minder als ses maanden / te moeten huuren.

Van 't boven gemeld Cosmin nu / kan men in de tijd van ses uuren / tot Pegu komen / als men wassend water heeft / maar so dra het water bald / maken sy hunne vaartuygen / aan d'een of d'ander kant der rivier vast / en wagten aldaar het wassen van het water af. Dit is een vermakelijke en vermakelijke togt / daar men aan beyde sijden der rivier / groote dorpen heeft / die sy steden noemen / alwaar men hoenders / duyven / eyeren / melk / rijs / en andere eetwaren / voor een klepnen prijs bekomen kan; Men heeft hier voorgaans een vlakke / en seer schoone landstreek; In agt dagen / kan men tot Macceo komen; Hier is men gewoon de goederen te ontscheepen / en op karren of wagens / die van ossen voort getrokken worden / te laden: maar de kooplieden laten sig in een bedekte draag-zetel / by hen Deling genoemd / derwaards brengen / waar in men seer wel kan gedient worden / met kussens onder het hoofd / en wel voor Son / en regen bewaard / so dat men daar in / indien men wil / wel een slaapjen op nemen kan; Dese zetels worden van twee / en twee gedragen / die van twee andere / daar neffens loopende / by verset / geholpen worden.

Cosmin. Vermakelijke togt van daar na *Pegu.*

Macceo.

Draag-zetels.

De tol en repskosten na Pegu, beloopen 20 / 22 / of wel 23 ten 100 / na dat sy meer of min / ontrent het tolhuys bestoolen zijn: Want daar moet men rond-om sien / naau op passen / en veele vrienden hebben / door dien so dra het goed in des Konings Zaal / om te vertollen / gebragt is / daar ten eersten veele Edellieden / met een sleep van slaven sig vertoonen / die wel lijden mogen / dat hunne slaven / den vreemdelingen iets weten te ontstutselen / en daar om lagchen. Hoewel nu de kooplieden malkander helpen / om toe te sien / om hunne koopmanschappen te bewaren / konnen sy egter so naau niet toesien / of hen word het een / of het ander / 't sy van meerder / of minder prijs / ontstaa-

Sy worden in het tolhuys ligtelijk bestolen.

stoolen: Maar het is thans nog erger / want de naaukeurigste sorg / en toesigt / om van de slaven niet bestoolen te worden / gedragen hebbende / kan niemand anders denken / of hy sal sekerlijk van de tol-bediende benadeeld worden; Want als men den tol met deselve koopmanschappen betaald / nemen sy het beste / dat sy van die soort vinden / waar door dan meer betaald word / als men schuldig is. Als dan eyndelijk de goederen uyt het tolhuys ontslagen worden / neemd elke koopman het sijne na sijn woonplaats / en leefd 'er mede / so als hy wil.

En van de tol-bediende benadeeld.

In Pegu, zijn van des Konings wegen / agt Makelaars / by hem Tareghe genoemd / die gehouden zijn / alle koopmanschappen / die tot Pegu komen / op de markt-prijs te verkoopen / en indien de kooplieden / hun goed voor dieselve prijs verkoopen willen / het staat hen vry; De Makelaars hebben twee ten 100 / en moeten voor de betaling in staan / door dien een koopman / hem / dien hy sijn goed overgeeft / menigmaal niet en kend / dog als het door den Makelaar verkogt is / moet deselve hem betalen; selfs moet een koopman / als hy iets buyten den Makelaar verkoopt / hem twee ten 100 betalen / en is egter van sijn geld niet versekerd; Die betaling egter ontbreekt selden / door dien vrouw / kinderen / en slaven / sig daar voor / aan den schuld-eyscher verbinden; en als de gestelde tijd gekomen is / en de betaling agter blijft / mag de schuld-eyscher / den schuldenaar vatten / en in een pakhuys op sluyten / waar op dan ten eersten de betaling volgd / maar indien hy dus geen betaling krijgen kan / mag hy / want so brengen de wetten van dat Koninkrijk mede / des schuldenaars vrouw / kinderen en slaven / daar voor verkoopen.

Ordre op het verkoopen door Makelaars.

Die voor de betaling moeten vast staan.

Het geld in dit Koninkrijk gangbaar word Gansa of Ganza genaamd / en is gemaakt van koper en loot; De Koning laat dit geld niet slaan / want dit staat elk een vry / also het dog na sijn waardy uytgegeven word / dog daar word veel van dat geld gemaakt / welk vals is / om dat 'er te veel

Geld mag elk daar slaan.

loot

loot in is / en daarom aan den man niet wil: Met dit geld Ganza, kan men goud / silver / robijnen / muscus / en andere saken koopen / want daar is onder hen geen ander gangbaar geld: maar 't goud / silver / en andere koopmanschappen / zijn op d'eene tijd dierder dan op de andere / gelijk het doorgaans met alle andere dingen gaat.

Dit geld word by 't gewigt ontfangen / welk Byza genoemd word; Sulken Byza nu van dat Ganza, na onse rekening bedraagd / minder of meerder / de waardy van een ducaat / en blijft / hoewel de prijs van 't goud en silver veranderd / altijd even eens; Elk waag / of Byza, weegd 100 Ganza's, by gevolg word hier het geld na de Byza's gereekend en geteld. En word by het gewigt ontfangen.

Die na Pegu gaat / om juweelen te koopen / moet / indien hy wel doen will / sig tot dien eynde aldaar een geheel jaar ophouden: Want indien hy met deselve scheepen / daar hy mee gekomen is / vertrekken will / kan hy om de koopheyt van de tijd / niets na behooren uyt voeren; Want eer sy hun goed / met hunne scheepen van St. Thomas komende / aldaar vertold hebben / is het ontrent Kermis; Daar na moeten sy hunne koopmanschappen vertieren / en op een of twee maanden dag verkoopen / indien sy hun credyt denken te bewaren / en ondertussen vertrekken de scheepen in 't begin van Maart aldaar. Juweelen in te koopen.

Voor de koopmanschappen / van St. Thomas herwaards gebragt / worden sy met goud en silver / welk daar noyt ontbreekt / betaald / welk agt of tien dagen voor hun vertrek geschied; Maar sy konnen ook hun betaling met robijnen krijgen / dog daar maken sy geen werk van. Die hier een volgende winter will overblijven / moet weten / dat sy by het verkoopen / twee of drie maanden tijd / tot betaling geven moeten / en de betaling laten doen / niet met goud of silver / maar met de Ganza's, also men daar mede tot sijn voordeel / alles koopen en verkoopen kan. Ook dient men over het ontfangen van de Ganza's, wel nader gewaar-

Eenige waarschouwingen omtrent het verkoopen van goederen,

schuwd

en het ontfangen van het geld.

ſchuwd te weſen / indien men ontrent de pzijs niet bedzogen wil uptkomen: want die hier ontrent onbedzeven is / kan grootelijks dooz 't gewigt / en de valſheyt van het geld benadeeld wozden / dooz dien het gewigt alom niet even ſwaar is; en dienvolgende die geld ontfangen / of opwiſſelen wil / moet by een openbaren geld-weeger gaan / eer hy ſijn handel dzijft / en hem twee Byza's ter maand booz ſijn moeyte belooven / waar dooz deſelve verpligt is booz uw geld in te ſtaan / dat het goed / en gewigtig is; Al 't geen hy ontfangd / verzegeld hy met ſijn zegel in ſakken / en een ruymte van ſulke ſakken verſameld hebbende / laatſe in het pakhuys van den koopman / dien het aangaat / bzengen.

Wat voor koopmanſchappen uldaar te halen zijn.

Dit geld is bzy ſwaar / want 40 Byza's, is ſo veel als een ſterk menſch dzagen kan; Als nu een koopman eenige goederen in koopt / ſo moet die openbare geld-weeger gereed zijn / om geld te ſchieten / ſo dat een koopman / midts twee Byza's ter maand betalende / ſijn geld gemaklelijk / en ſonder ſchade ontfangd en uptgeefd. De koopmanſchappen / die men van Pegu haalen kan / zijn goud / ſilver / robijnen / ſapphijren / ſpinnellen / menigte van Benjoin, lange peper / loot / lak / rijs / wijn / en ſuyker / dog deſe niet ſeer veel / om dat men daar wel veel ſuyker-ried heeft / maar deſelve den Olyfanten te eeten geeft / of ſelfs anderſins of eet / of bernield / dooz dien sy een menigte deſer ſuykerrieden / tot het maken van hupſen / en tenten / die sy Vareſii noemen / booz hunne Afgoden / en alſo tot Pagoden gebzuyken; en van dat ſlag is'er bzy veel / ſo groote als klepne / en die zijn alle hoog / en hebben de gedaante van een ſuyker-bzood / of klok; Sommige hebben de hoogte van een redelijken toren / en onder aan de grond / een groote ruymte / en bzeedte / ſomwijlen wel van een vierdedeel van een mijl in den omtrek; Deſe hupſen zijn van binnen niet als aard / rond-om met ſteenen en ſlijk / in plaats van kalk / in het ruwe opgeſet / dog / gelijk geſegd is / van boven tot bene-

Suyker-rieden aan *Pagoden* vernield.

den

den toe met ſuyker-rieden bekleed / en met kalk beſtreken / alſo ſp anders wegens den menigvuldigen regen / die in deſe geweſten vald / ligtelijk ſouden konnen inſtorten : Omtrent deſe Vareſii , of Afgods-hupſen / verdoen ſp ook ſeer veel bladeren goud / want ſp vergulden het bovenſte derſelven / en ſommige wel van boven tot beneden toe ; welk veel goud verdoet / te meer / om dat die alle tien jaren op nieuw verguld moeten worden / waar van de reden is / dat de regen in die tijd het goud van die hupſen doet vergaan. Uyt dien hoofde is het goud in Pegu duurder / als het anders / indien het dus niet verquiſt wierd / weſen ſoude. En veel goud.

Omtrent het koopen van juweelen / is hier te merken / dat die 'er geen kennis van heeft / deſelve ſo goed / en ſo goede koop kan hebben / als die 'er aldaar langen tijd mede omgegaan heeft / welk volgens order aldaar dus toegaat : Daar zijn tot Pegu vier fatſoenlijke mannen / Tareghe, of Makelaars in juweelen genoemd ; Deſe vier hebben alle de juweelen of robijnen / onder hen / en wanneer een koopman / iets van die ſoort koopen wil / gaat hy by een dier Makelaars / die hy ſepd / eenig geld aan robijnen te willen beſteeden ; Die nu hebben 'er ſo veel by ſig / dat ſy 'er mede verlegen zijn / en daarom verkoopen ſyſe / ſo als ſy beſt konnen. Makelaars van juweelen.

So dra als dan de koopman ſijn meening aan den Tareghe heeft bekend gemaakt / word hy in een van hunne winkels gebragt / al is het dat hy 'er geen kennis van heeft / en de juwelier merkende / dat hy een goede ronde ſomme beſteden wil / ſoekt met hem koop te maken / of ſchepd van hem af ; Dog men is in 't gemeen hier omtrent ſo gewoon te doen / dat de koopman / een groote menigte robijnen gekogt / en bedongen hebbende / deſelve na ſijn huys laat brengen / daar hy deſelve ſo goed en quaad als ſe zijn / twee of drie dagen mag naſien / en daar over met andere koopluden / die 'er bedrevender in zijn / ſpreken / en derſelver raad gebruyken / ja hy magſe laten ſien / aan elk wien Hoe daar mede gehandeld word.

hy wil; Als hy nu na dat alles / bevind sijn geld niet wel besteed te hebben / staat het hem wy die juweelen sonder eenig verlies / by den leveraar weder te brengen; Dit egter is voor den Tareghe sulken schande / dat hy een slag in sijn aangesigt / liever verwagten soude / als dat men hem soude verdenken / deselve te dier verkogt te hebben: weshalven sy doorgaans sorg dragen / dat de kooplieden / bysonder die 'er geen kennis van hebben / waar na hun geld hebben; welk een middel is / om hun agting staande te houden: Maar als kooplieden / die kennis van juweelen hebben / deselve koopen / en te duur hebben / moeten sy dat niet den Makelaars / maar hen selven wijten / egter is de kennis des juweel-handels niet quaad / also de prijs wel nader / als anders / kan bedongen worden.

Koopmanschap met bedekte tekens aan de vinger.

Omtrent het koopen der juweelen is 'er nog een andere seer goede orde: By het maken van het accoord / zijn menigmaal veel kooplieden tegenwoordig / maar op dat die van de koop niet souden weten / hebben de Makelaar en koopman / hunne handen onder een doek / daar sy dan met het aanraken van de vingers / en het drukken aan 't een of 't ander lid / welk sy verstaan / elkander weten te bedupden / wat 'er geeyst en geboden word; so dat de bystanders op 1000 of 10000 ducaten na / van den epsch niet weten konnen / welk een middel is / om veele onluisten voor te komen.

Vertrek van *Pegu*, na *Chatigan*.

Na dat ik nu alhier tot Pegu (het was in Augustus 1569) alles verrigt had / was ik begeerig na het sien van mijn Vaderland / en meende de weg over St. Thomas te nemen: dog dan had ik daar moeten blijven / tot in de Maart, maar my wierd anders geraden / en ik stelde vast met een schip / dat reysveerdig lag / de weg over Bengale te nemen. Wy vertrokken dan van Pegu na Chatigan, een groote Haven / waar van daan kleine scheepen na Cochin varen / eer de Vloot / met welke ik vast voornam na Lissabon, en van daar na Venetien te reysen / vertrekt. Ik ging dan aan

voord

boord van het Bengaalſche ſchip / maar het was jupſt het jaar van de Touffon, want men moet weten / dat men in Ooſt-Indiën, menigmaal niet ſo veel ſtorm en onweder / als elders heeft / maar alle 10 of 12 jaren / is 'er ſulken ſtorm en onweder / dat niemand / die het niet geſien heeft / ſoude konnen gelooven / dog men kan niet vaſt weten / offe in het 10 of 12 jaar komen ſal. *Touffon* een onweder, dat op het 10 of 12 jaar komt,

Ongelukkig zijnſe / die in dat jaar / als de Touffon komt / op Zee zijn / alſo weynige dat gevaar ontkomen. Het was ons ongeluk / by het opkomen van ſulken ſtorm / op Zee te zijn / maar het verging ons wel / door dien ons ſchip op nieuw bekleed / en geen andere koopmanſchappen / behalven den ballaſt in had / als ſilver en gould / welk van Pegu na Bengale gebragt wierd. Deſe Touffon, of vreeſlijke ſtorm / duurde by ons drie dagen en drie nagten / waar door wy onſe zeplen / ſtengen / en roer quijt raakten; en om het ſlingeren van het ſchip genoodſaakt wierden / onſe maſt te kappen / en over boord te ſetten: dog dit konde ons geenſins helpen / want het ſchip raakte by kans vol water / dat over het ſchip heen ſloeg / en 'er van boven in viel / waar door 60 man / drie etmalen lang / werk hadden / om 'er het water upt te dragen / die in drie byſondere plaatſen verdeeld waren; Ondertuſſen was in al die ſtorm / het ſchip ſo hegt / dat 'er geen water altoos / behalven 't geen 'er boven in ſloeg / konde inkomen / ſo dat die 60 mannen niets deeden / als de Zee in de Zee te werpen. Dus / na dat de wind en Zee wilde / geſlingerd / raakten wy in een donkere nagt / omtrent vier uuren in den morgenſtond / op een bank / en konden / als het dag wierd / nergens land ſien / nog weten waar wy waren; Maar het behaagde de Goddelijke magt / ons door een groote Zeebaar hier van af te ligten: So dra wy merkten dat het ſchip weder vlot was / waren wy als menſchen / die upt den dooden opſtonden / te meer / om dat de Zee / ſtil / en effen was / en peplende / bevonden 12 vadem water te hebben / dog niet overvald haar.

Rampen daar door veroorſaakt.

lang daar na / hadden wy niet meer als ses va-dem / dies wy een kleyn anker / dat wy noch behouden hadden / lieten vallen / en het scheelde weynig / of het schip soude aan de grond gestooten hebben / so dat wy alle weer moesten doen / om het voor 't omvallen te bewaren. Als het dag wierd / lag het schip op een droogte / en wy bevonden ons wel een mijl van de Zee / of diepte te zijn.

Ontdekken het Eyland *Sundiva*,

Na dat de Touffon opheld / ontdekten wy niet ver van ons een Eyland / en gingen uyt het schip op het land / om te vernemen / wat het voor een Eyland was: Wy bevonden dat het bewoond / en het vruchtbaarste mijns oordeels van de geheele wereld was; Het is door een kanaal / die 'er tussen door loopt / in tween verdeeld. Wy brachten met groote moeyte / by wassend water / ons schip in 't gemelde kanaal / daar wy na overleg 40 dagen bleven / om ons te verversen. De Eylanders ons schip / en het komen aan land / siende / maakten aanstonds een plaats / tegen over het schip / gereed / tot een *Bazar*, of markt-plaats / daar sy allerley eetwaren in overvloed / en so goede koop brachten / dat wy 'er over verstelt stonden. Ik kogt voor ons scheepsvolk verscheydene gesoutene Kine, 't stuk voor een halve Larine, (een Larine is omtrent 12 schellingen sterlings / en ses stuyvers) die seer goed en vet waren; vier wilde en schoon gemaakte verkens voor een Larine; groote en vette hoenders / voor een Bizze (niet meer als een stuyver) het stuk / en egter seyden sy ons / dat wy het so duur koopende / ons selven met het geld bedrogen.

daar alles overvloedig en seer goed koop was.

Wy kogten 'er ook een sak schoone rijs / om so te seggen voor niet met al / en dus waren hier allerhande levens-middelen so wel te bekomen / en so overvloedig / dat het voor die het niet gesien heeft / ongelooffelijk is. Dit Eyland Sundiva genoemd / behoord onder het Rijk van Bengale, en legd noch 120 mijlen van Chatigan, weerwaards onse reys was aangelegd: De inwoonders van dit Eyland zijn Mooren, en de Koning

een

een ſeer goed man: want was hy een Tyran geweeſt/ hy had ons alles konnen ontnemen / alſo de Portugijſche Overſte tot Chatigan, tegen het Opperhoofd van die plaats/ de wapenen opgevat had; waar door dagelijks/ d'een en d'ander/ om hals raakte/ welk ons geboodſchapt zijnde / waren wy daar met groote vreeſ/ en hielden des nagts ſeer goede wagt / maar de Gouverneur van de ſtad vertrooſtede ons/ en gebood ons niets te vreeſen/ en dat wy onbekommerd leven ſouden; hoewel de Portugijſen van Chatigan, den Gouverneur aldaar verſlagen hadden/ alſo wy / ſeyde hy / daar niet ſchuldig aan waren; Selfs deed hy ons dagelijks ſo veel vermaak aan/ als hy konde/ welk dan alles anders/ en beter uytviel/ als wy uyt aanmerking/ dat deſe en die van Chatigan, beyde onderſaten van eenen Koning waren / hadden durven verwagten. Ongemeene beleefdheyt van den Gouverneur aldaar.

Van Sundiva, na dat wy het ſchip weder hadden toegetakeld/ vertrokken zijnde / quamen wy tot Chatigan, de groote Haven van Bengale, op die tijd als de Portugijſen, met den Gouverneur van de ſtad / vrede of ſtilſtand gemaakt hadden / waar in bedongen was/ dat de Overſte der Portugijſen met ſijn ſchip / ſonder eenige lading ſoude moeten vertrekken: (thans waren daar 18 Portugijſche ſcheepen/ ſo kleyn als groot) Deſe Generaal was wel een wakker/ en moedig Edelman/ egter konde hy ſijn vertrek / tot ſijn groot nadeel toeſtaan / om ſo veele ſijner vrienden / die aldaar waren / te behouden/ te meer/ alſo de tijd om na Indiën te gaan/ reeds verloopen was. Komt tot *Chatigan*. Onluſt daar gereſen geſtild.

's Nagts nu eer hy vertrok/ bragten alle ſcheepen / die eenige lading in hadden / deſelve aan boord van gemelden Generaal / om hem dus ſijn ongemak te helpen dragen / en ſijn beleefdheyt te erkennen. Op die ſelve tijd quam 'er een afgeſondene van den Koning van Rachim of Aracan, aan gemelden Generaal / die hem uyt de naam van ſijn Koning quam ſeggen: dat deſelve van ſijn moed en dapperheyt gehoord hebbende/ hem vrien-

delijk verſogt / met ſijn ſchip in deſſelfs Haven te willen komen / met verſekering / dat hy alhaar ſeer wel ſoude onthaald worden. Dit nam die Portugijs aan / en wierd daar komende / van den Koning ſeer wel bejegend.

De Koning van *Aracan*, waar in ſijn magt beſtaat.

Deſe Koning van Rachim, heeft ſijn land tuſſen Bengale en Pegu; De Koning van de laatſte plaats / is ſijn grootſte vyand / die gedurig toelegd / om hem onder de knie te krijgen / dog hy heeft daar niet magts genoeg toe / alſo hy geen magt of Vloot op Zee heeft; daar die van Rachim (Aracan) 200 Galeyen of Fuſten / daartuygen kan in Zee brengen / en op het land eenige ſluyſen heeft / waar mede hy in geval van een gevreesde overval / een groot gedeelte van het land onder water ſetten / en daar door de magt des Konings van Pegu, buyten houden kan.

Kan door ſluyſen 't land onder water ſetten.

Frederike komt tot *Ormus*.

Maar om tot mijn reys weder te keeren. * Tot Ormus gekomen zijnde / vond ik daar Mr. François Berettin van Venetien. Hier huurden wy een bark of ſchuyt / voor 70 ducaten / (misſchien Venetiaanſche, zijnde 't ſtuk twee gulden) dog verſchepte andere kooplieden / gingen met ons / welk onſe vragt verligtede; Hier mede quamen wy gemaklijk tot Baſora, (Balſera) alwaar wy 40 dagen bleven / om af te wagten / dat 'er een Caravan van barken / na Babilon (Bagdad) ſoude gereet zijn: want men doet die reys niet met twee of drie / maar ten minſten met 25 of 30 barken by malkander; De reden hier van is / om dat ſy by nagt niet konnen varen / maar aan den Oever der rivier moeten blijven leggen / en dan uyt vreeſ voor de roovers / die de kooplieden komen overvallen / en berooven / ſterke wagt houden / en met geweer wel voorſien / zijn moeten / om dus hunne koopmanſchappen / veylig te konnen overbrengen.

Van daar tot *Baſora*.

En vervolgens tot *Babilon* (*Bagdet*).

Met die Caravan nu na Babilon, konden wy ſom-

* Een tweede reys na *Pegu*, en het vertrek van daar, ontbreekt hier, alſoo die niet hebben konnen vinden.

ſomtijts wat zeylen / maar niet veel / dies wy / daar die reys / op 38 of 40 dagen reyſens gereekend wozd / 50 dagen onder wegen waren.

Tot Babilon bleven wy vier maanden / tot dat het reys-geſelſchap / of de Caravan, om de woeſtijn / of wildernis na Aleppo, te paſſeeren / ſoude verſameld weſen. Wy waren hier onder ons ſes kooplieden / die t'ſamen wilden reyſen / zijnde vijf Venetianen, en een Portugijs, te weten / Mr. Florinaſa, met een ſijner bloedverwanten / Andreas de Polo, de Portugijs, François Berettin, en ik. Tot dien eynde voorſagen wy ons / met levensmiddelen / en boonen voor de paarden / voor 40 dagen / en kogten paarden / en muyl-eſels / tot onſen dienſt / alſo die daar ſeer goede koop zijn. Ik kogt hier voor my ſelven / een paard voor 11 Akens, en verkogt het weder tot Aleppo, voor 30 ducaten; wy kogten ook een tent / daar wy onderwegen veel dienſt van hadden / en hadden 32 kameelen by ons / die met koopmanſchappen beladen wierden; Voor elke kameels lading / betaalden wy twee ducaten / en als men 10 kameelen voorderd / is daar het gebruyk / dat ſy 'er 11 brengen.

Hy maakt met geſelſchap een *Caravan* uyt.

Toeſtel daar toe.

Wy namen ook drie mannen mede / die ons op weg ſouden dienen tot Aleppo toe / daar men elk vijf ducaten voor gaf / en dus deeden wy de reys ſonder ongemak / want als de kameelen ſchreeuwden om te ruſten / ſloegen wy ten eerſten onſe tent op.

Sulken Caravan maakt geen groote dag-reyſen / en voorderd daags maar ontrent 20 mijlen / of uuren; Men begind 's morgens twee uuren voor den dag te reyſen / maar houd twee uuren na de middag weder op. Wy hadden het geluk / dat het op onſe reys-regende / waar door wy geen ongemak / door gebrek van water hadden / maar alle dagen goed water vonden; Ondertuſſen was een onſer kameelen / altijd met water geladen / of wy het ongeluk van geen water te vinden / mogten gehad hebben / en dus ontbrak ons / nog 't een

Daar ſy mee na *Aleppo* reyſden.

nog 't ander / dat wy in het land honden krijgen; Want wy waren van alles wel voorsien / en aaten dagelijks vers schape-vleesch / door dien'er veel schaap-herders met ons quamen / die dan onse schapen / die wy in Babilon gehogt hadden / bewaarden / (elke koopman had de sijne met sijn eygen merk getekend) daar voor wy hen een Medin, so veel als twee stuyvers daags gaven / mids dat sy se daar voor met eenen de hoft gaven / en op ons begeeren slagteden: dog dan hadden sy boven die Medin, van elk schaap / dat sy slagteden / het hoofd / de huyd en het ingewand. Wy hadden met ons sessen / 20 schapen gehogt / daar van wy 'er tot Aleppo komende / noch seven in 't leven hadden; Op dese reys hield men die ordre / dat de kooplieden elkander vleesch leenden / om geen rauw vleesch mee te sleepen / so dat nu desen / morgen een ander / van sijn vleesch overdeed.

Zijnde 40 dagen reysens door een dorre woestijn.

Van Babilon tot Aleppo, is 40 dagen reysens / maar men is in de woestijn / 36 dagen / in welke tijd men geen boomen / huysen noch menschen / en niet anders als een blakte sag / daar men geen het minste teken van een weg merken konde. De pilooten of weg-wijsers gaan voor uyt / en den volgd het reys-gesel schap; So dra nu die eerste stil houden / stijgd ook elk af / en de kameelen worden ontladen / want die gidsen weten op wat plaatsen water-wellen zijn: Maar als men eerst van Babilon vertrekt / heeft men twee dagen / tot aan den Euphraat toe / verschepde vlakken / en gehugten / daar menschen woonen / gelijk ook twee dagen / eer men tot Aleppo komt. Op dese reys is 'er een / die ordre houd / en de Caravan over nagt laat bewaken.

Passeerd den *Euphrat.*

Komt tot *Aleppo*, en van daar tot *Tripoli.*

Tot Aleppo gekomen zijnde / reysden wy na Tripoli, alwaar Mr. Florin, Polo, en ik / nessens een Monnik / een bark huurden / om ons na Jeruſalem te brengen: Van Tripoli quamen wy dan tot Jaffa, (Joppe) en van daar in anderhalven dag tot Jeruſalem, en gaven laſt / dat de bark onſe te rug-komſt tot Jaffa, ſou afwagten. Wy ble-

bleven 14 dagen tot Jeruſalem, om de heylige plaatſen te gaan beſoeken. Dat verrigt hebbende / keerden wy over Jaffa, weder na Tripoli, daar van daan wy met een Venetiaanſch ſchip / Bagazzana genoemd / na huys voeren / en met Gods hulp / op den 5 November 1581 / tot Venetien quamen.

En van daar na *Jeruſalem*.

En weder tot *Tripoli*, daar van daan hy na *Venetien* vaart.

Ik kan niet nalaten / tot berigt van die in de hupten-landſe geweſten denken te repſen / te melden / hoe men ſijn goed behouden / en na de dood veylig aan de regte erfgenamen kan doen komen. In alle de ſteden der Portugijſen in Indiën, is een huys van barmhertigheyt / genaamd / Sancta misericordia commiſſaria; De opſienders deſſelfs / mids dat hen iets voor hun moeyte gegeven word / nemen na ſig / en bewaren een afſchrift van uw laatſte wil / en Teſtament / welk men altijd / bysonder als men elders in Indiën heen trekt / moet by ſig houden: In de landen der Mooren en Heydenen regtd altijd een Bevelhebber / om alle Portugijſche Chriſtenen aan hun regt te helpen; Deſe heeft ook de magt / om de goederen der koopliehden / die op die repſen ſonder Teſtament geſtorven zijn / en deſelve aan gemelde huyſen / niet aangegeven hebben / op te halen: maar dan blijft 'er ſo veel in de loop / dat 'er weynig of niets / in handen van de vrienden / of erfgenamen komt. Hier zijn ook alom eenige kooplieden / die Commiſſariſſen van die School der barmhertigheyt zijn / die de goederen / van die hun Teſtament gemaakt / en aan die ſchool aangegeven hebben / ophalen / en verkoopen / en het geld / dat 'er van gemaakt word / met een wiſſel / aan het huys van barmhertigheyt tot Liſſabon, overmaken / neffens een afſchrift van het Teſtament / die dan ſulks alom bekend maken; en wanneer iemand ſig opdoet / met genoegſaam bewijs / dat hy des overledens erfgenaam is / word hem de waarde van het nagelaten goed / ſonder iets te miſſen / uytgekeerd.

Ordre der *Portugijſen* in *Indiën*, ontrent de goederen van een overledenen.

Huys der heylige barmhertigheyt.

Maar als iemand der Chriſtenen, in het Rijk van Pegu ſterft / blijft een derde deel der nalatenſchap / in gevolge van een oud gebruyk van dat land /

Die in *Pegu* ſterven, moeten een derdendeel

voor den Koning laten.

land / voor den Koning / en desselfs bediende / welk altijd sonder bedrog word nagekomen. Ik heb verscheyde rijke luyden in Pegu gekend / die nu oud wordende / sogten na hun Vaderland te keeren / en daar te sterven / om hun goed sonder stoornis / aan hunne erfgenamen na te laten.

Kleeding tot Pegu, der mannen,

Tot Pegu gaan Edellieden / en gemeen volk / even eens gekleed; het eenige onderscheyd is 'er in / dat de eene fijner katoenen draagd / als de ander. Sy hebben voor eerst een wit katoen aan / welk hun hembd is / daar over hebben sy een bont katoene kleed / waar mede sy sig omgorden / en welk sy met verscheyde gespen tussen hunne beenen vast maken / en op hunne hoofden hebben sy een Tocke, met drie gespen / welk het fatsoen heeft / van een Mijter / of Bisschops-muts / dog andere dragen maar een gemeene muts / die hen effen over de ooren komt; Sy gaan alle bloot-voets / maar de Edellieden gaan nopt te voet / maar worden statelijk in een draag-stoel gedragen / onder een verhemelsel van bladeren gemaakt / om voor den regen en Sonne-schijn bevrijd te zijn / of sy rijden met hunne bloote voeten in de stijg-beugels te paard.

en der vrouwen,

Alle de vrouws-persoonen hebben een hembd / dat maar tot haar middel komt / en na beneden / een kleed of rok / die om het lijf gegespt word / dog is voor open / en so eng / dat sy niet konnen gaan / of men kan haar heymelijke deelen sien / die sy wel met haar hand soeken te bedekken / maar om de nauwte van hare rokken konnen sy niet. Sulken dragt / seggen sy / door een Koningin ingevoerd te zijn / om de mannen door dat gesigt / van de sonde tegen de natuur / daar sy seer genegen toe zijn / af te trekken / en te leeren na vrouwen om te sien. De vrouwen gaan ook barre-voets; Om hare armen hebben sy hoepen / of ringen van goud en juweelen / en de vingers vol kostelijke ringen. Het hayr hebben sy rond-om het hoofd opgewonden.

die seer mislijk is.

Sy zijn met veel ringen opgeschikt.

Veele dragen hier over de schouders een kleedjen / in plaats van een mantel.

EYNDE.

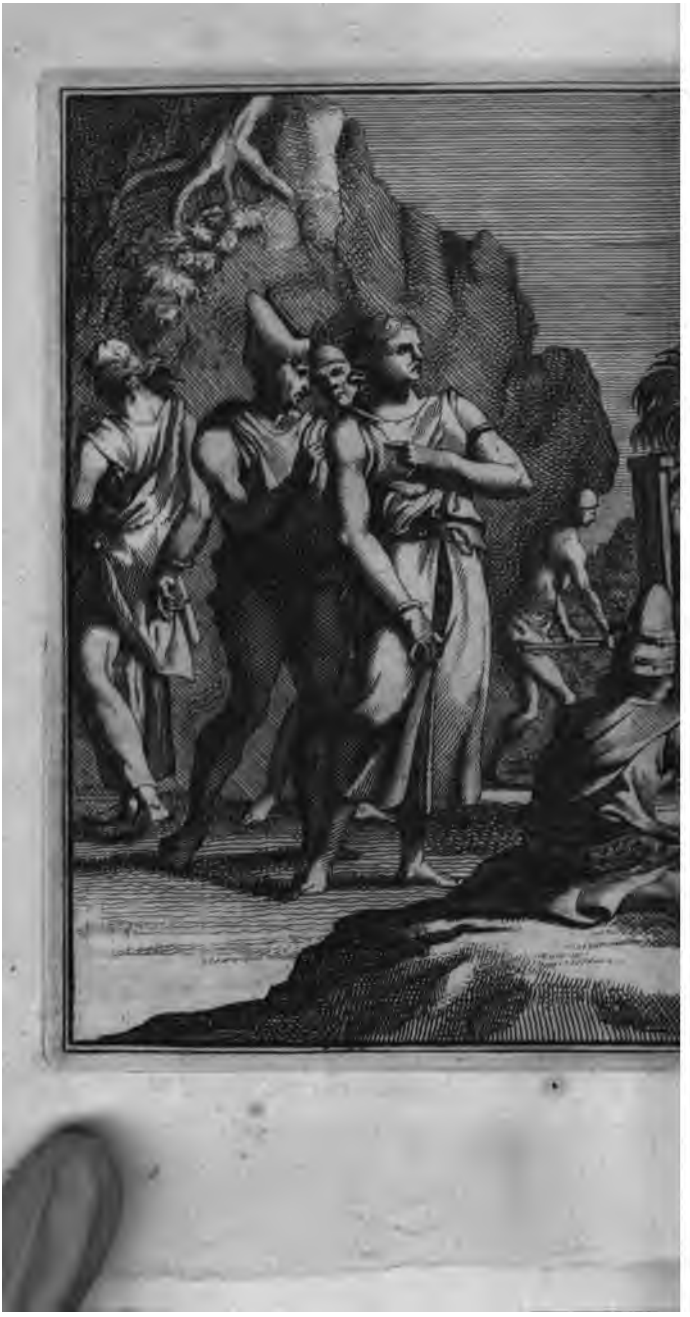

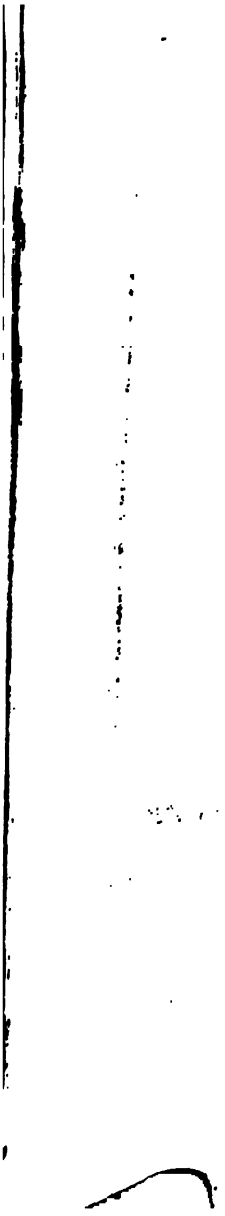

REGISTER,

Van de voornaamſte ſaken, enz. in deſe Reys begrepen.

A.

Afgods-beeld ſo groot als een menſch, met vier kleyne kinder Beelden van goud, 40
Alle Chriſtenen in Indiën, worden Portugijſen genoemd, 17
—— jaar een Buurt huyſen gemaakt, en weder verbrand, 18

B.

Beſchrijving van de Cocosboom, 4
—— van het Konings Paleys te Bezeneger, 11
—— van de paarl-viſſery, 19
—— van het Koningrijk Oriſa, 27
—— van ſchild pads eyeren, 32
—— van Pegu, 35
—— van deſſelfs Paleys, 36
—— van de Tol, en Tollenaars aldaar, 44

C.

Cochin beſtaat uyt twee ſteden, 16

D.

Diamanten uyt de aarde gegraven, 10
Diu de ſterkſte plaats der Portugijſen in Indiën, 2
Draag-zetels in Pegu, 45

E.

Edellieden van den Koning van Cochin, ſchromen geen doods gevaar voor hem uyt te ſtaan, 17
—— hebben ſeer groote gaten in hunne ooren, 18
Eylanden met menſchen-eters bewoond, 24

G.

Geld in Pegu, van koper en loot, onder een gemengd, mag van elk een geſlagen worden, 46
—— gaat by 't gewigt, 47
—— wegers daar toe aangeſteld, 48
Getroude lieden in Cochin, geven minder tol, dan ongetroude, 17
Goud in overvloed in Pegu, aan de Afgods-huyſen verſpild, 49
—— vergaat in tien jaar door de regen, ibid.

H.

Heydenen betekenen Afgodendienaars, 29
Huys van den Apoſtel Thomas, 23
—— van barmhartigheyt in alle Portugijſche ſteden in Indiën, 57
Huyſen alle jaar gemaakt en weder geſloopt, 28
—— van ried opgemaakt, en met ſtroo gedekt, 35
—— hoedanig in Pegu, ib. 48

I.

Jeſuiten brengen de Indiaanſche Heydenen tot het Chriſtengeloof, 19
Indiaanſche Gouverneur ſeer goedertieren, 53

K.

Kaneel winning, 22
Katoenen in Pegu, hoe meer gewaſſen, hoe beter van koleur,

leur, 42
Kinderen van den Koning van Cochin, volgen niet in des Vaders plaats, 18
Kleeding der Peguanen, 58
Koning van Ormus, word door de Koning van Portugaal, of deſſelfs Stadhouder aldaar gekoren, en hoedanig, 1
—— word van ſijn ſoon uyt ſijn Rijk verſtoten, 21
—— van Pegu, heeft vier witte Olyfanten, 36
—— voed de ſelven uyt een ſilvere of goude bak, 37
—— ſijn ſterkte beſtaat in Olyfanten, 39
—— heeft 26 Koningen onder ſig, ibid.
—— overtreft in magt en rijkdom den groten Turk, 40
—— heeft in ſijn Paleys 4 Afgods beelden, ibid.
—— ſijn jaarlijkſe praal-ſtatie, 41
—— heeft eene byſondere vrouw, en 300 bywijven, ib.
—— en 90 kinderen, 42
—— behandeld ſelf dagelijks de regt-ſaken, ibid.
—— van Rachim, (Aracan) magtig ter Zee, 54
Koophandel in Cambajetta, 3
—— in Pegu, 42
—— in St. Thomas, 43
—— hoedanig door Makelaars in Pegu gedreven word, 46
Kooplieden in Pegu mogen de Juweelen 2 of 3 dagen in huys hebben, om niet bedrogen of miſleyd te worden, 49

M.

Macareo, een groote vloed en ebbe des waters, 34
—— oorſaak daar af onbekend, 35
Makelaars in Juweelen in Pegu, 49
—— dragen naauwe toeſigt, dat de onkundige kooplieden niet bedrogen worden, 50
Mooren betekenen Mahometanen, 29

N.

Nyper-wijn ſeer geſond, 30

O.

Olyfanten (een ſwarte van een ongemeene groote) 37
—— hoedanig gevangen en getemd worden, 38
—— zijn voor een muſquet ſchoot-vry, 39
Onluſt in Martauan, 32
Opregtigheyt omtrent de *malaten*-ſchap der overledene Chriſtenen in Indiën, 58
Oſſen voor wagens geſpannen, 40

P.

Paarden tot Aleppo, goed koop, 55
Paarl-viſſerij, hoedanig, 19
Peguanen ten Oorlog op Olyfanten, 37. 39
—— konnen ſig lang met het eeten van ſcorpioenen, ſlangen, gras, wortelen, bladen van boomen, &c. in den Oorlog onderhouden, 40
—— rijken en armen hebben in kleeding weynig onderſcheyd, 58
—— waarom de vrouwlieden half naakt gaan, ibid.
Portugijſen willen het water van de Rivier Ganges niet drinken,

ken, 29

R.

Eyſigers in groot gebrek van leeftogt, 31
—— vinden een neſt met ſchildpads-eyeren, ibid.
—— zijn in groot gevaar op Zee, 51
—— komen op een ſeer vrugtbaar Eyland, 52
—— reyſen met een Caravan barken van Ormus na Baſora, 54
—— van daar na Bagdet (Babilon) 55
—— te land na Aleppo, ibid.
—— van Aleppo na Tripoli, 56
—— van daar na Joppe, (Jaffa) en na Jeruſalem, ib.
—— en van daar te rug over Tripoli na Venetien, ibid.
Riet (ſuyker) in Pegu, wórd veel aan de Olyfanten ten eeten gegeven, en tot huyſen en Pagoden gebruykt, 48
Rijs, by de Peguaanſche ſoldaten lekkerny, 40

S.

Schaarsheyt van leeftogt, doed de ouders hunne kinderen tot ſlaven verkopen, 3
Siam word door de Koning van Pegu ingenomen, 25
Soon verdrijft ſijn vader uyt het Rijk, 21
Sundiva, een Eyland, heeft ſeer goed koop levensmiddelen, 52

T.

Touffon een groot onweer in Ooſt-Indiën, om 10 of 12 jaren, 51

V.

Veylig reyſen in het Rijk Oriſa, 27
Vierderhande ſoorten van paarlen, 20
Vrouwen laten ſig met haar geſtorven man verbranden, 7
—— hangen haar geſtorven man om den hals, en laten ſig verworgen, 10
—— in Pegu, waarom met haar heymelijke deelen eenigſins blood gaan, 58

W.

Wat. in Pegu omtrent de koophandel waar te neemen is, 47
Wet in Pegu wegens doodſlag, 33
Wind in Pegu, 3 a 4 maanden deſelve, 45
Winter in Goa, vald in onſe Somer-tijd, 13
Woeſtijn van 36 dag-reyſens tuſſen Babilon, en Aleppo, ſonder bomen, huyſen, en menſchen, 56

EYNDE.

Berigt voor den Boekbinder, waar de Figuuren moet ſtellen.
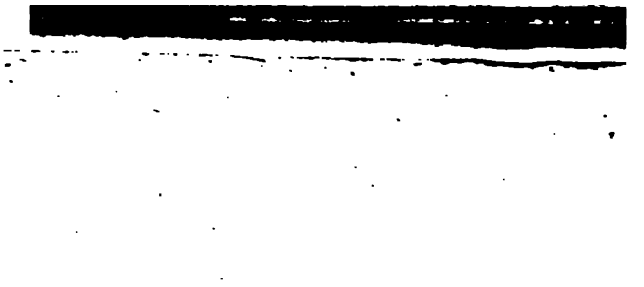
d 1 op pagina 9
d 2 —— 17
d 3 —— 19
d 4 —— 41
d 5 —— 58